ବିଚାରର ଟିପାଖାତା

କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ 'ବିକଳ୍ପ ଚିନ୍ତନ'ର ଅନନ୍ୟ ପ୍ରବକ୍ତା ଓ ପ୍ରମୂର୍ତ୍ତ ଉଦ୍‌ଘୋଷକ କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ଏହା ହେଉଛି ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ସାହିତ୍ୟକୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅର୍ଘ୍ୟ । ଓଡ଼ିଆରେ ଏଥିପୂର୍ବରୁ ତାଙ୍କର ରହିଛି 'ଭାରତୀୟ ବୁଦ୍ଧିଜୀବିର ସଂକଟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପ୍ରବଂଧ' ନାମକ ପୁସ୍ତକ । ହିନ୍ଦୀ ଭାଷାରେ ତାଙ୍କର ରହିଛି ଦୁଇଟି ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ପୁସ୍ତକ : 'ଭାରତ ଶୁଦ୍ରକା ହୋଗା' ଏବଂ 'ବିକଳ୍ପହୀନ୍ ନେହିଁ ହେ ଦୁନିଆଁ' ।

ଚିନ୍ତନର ଚମକ, ଭାଷାର ଭଉଁରୀ ଓ ଭାବର ଇନ୍ଦ୍ରଧନୁରେ ବର୍ଣ୍ଣିଳ, ଗୀତିମୟ ଏ ସଂକଳନର ଅଠରଟି ଅର୍ଘ୍ୟ ପାଠକଙ୍କ ମାନସରେ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଣିବ ନିଆରା ଚିନ୍ତ ଓ ଚରିତ୍ରର ମୁଗୁଜ ।

- ପ୍ରକାଶକ

ବିଚାରର ଟିପାଖାତା

କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ

ବିକଳ୍ପ ପ୍ରକାଶନ
ସମତା ଭବନ, ବରଗଡ଼ - ୭୬୮୦୨୮

ବିଚାରର ଟିପାଖାତା

ଲେଖକ **କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ**

ପ୍ରକାଶକ ବିକଳ୍ପ ପ୍ରକାଶନ, ସମତା ଭବନ, ବରଗଡ଼

ପ୍ରଚ୍ଛଦ ଶିଳ୍ପୀ ଅସୀମ ବସୁ

ଅଳଙ୍କରଣ ସରୋଜ ବଳ

ଅକ୍ଷର ଓ ମୁଦ୍ରଣ ଅରୋଶ୍ରୀ ପ୍ରିଣ୍ଟର୍ସ, ଜୟଦେବ ବିହାର, ଭୁବନେଶ୍ୱର

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାଶ ଡିସେମ୍ବର ୨୦୦୪

ମୂଲ୍ୟ ସାଧା ବନ୍ଧେଇ ଟ. ୮୦.୦୦
ବୋର୍ଡ ବନ୍ଧେଇ ଟ ୧୨୫.୦୦

BICHARARA TIPAKHATA

Author **Kishen Patnaik**

Publisher Bikalpa Prakashan, Samata Bhawan,
Baragarh-768028

Cover Asim Basu

Inner Design Saroj Bal

DTP & Printing Auroshree Printers, Jayadev Vihar, Bhubaneswar

First Edition December 2004

Price Paperback Rs. 80/-
Hardbound Rs 125/-

ମହାବାତ୍ୟା ପରେ ପରିବେଶ ସୁରକ୍ଷା ସଂଗଠନ 'ଜୀବନ' ଉଦ୍ୟମରେ କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାର ଲକ୍ଷ୍ମୀ ନାରାୟଣ ପୁର ଗ୍ରାମରେ ସ୍ଥାନୀୟ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଖୋଳାଯାଇଥିବା ଦୁଇ କି.ମି. ବ୍ୟାପୀ ଏକ କେନାଲ୍‌ର ଶୁଭ ଲୋକାର୍ପଣ ଉତ୍ସବରେ ମୁଖ୍ୟ ଅତିଥି ରୂପେ ଉପସ୍ଥିତ ରହିଛନ୍ତି କିଷନ ପଟ୍ଟନାୟକ; ତାଙ୍କ ବାମରେ ବିଶିଷ୍ଟ ସର୍ବୋଦୟ ନେତ୍ରୀ ଶ୍ରୀମତୀ ଅନ୍ନପୂର୍ଣ୍ଣା ମହାରଣା ଭାଷଣ ଦେଉଛନ୍ତି ଓ ଡାହାଣରେ ଉପବିଷ୍ଟ 'ଜୀବନ'ର ସଂପାଦକ ଅଭୟ ସିଂହ ।

'ବିଚାରର ଟିପାଖାତା' ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଂଶୋଧନ କାଳରେ କିଷନ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ସ୍ୱହସ୍ତ ଲିଖିତ ଟିପ୍ପଣୀ ।

ଭୂମିକା

ସମୁଦ୍ରରେ ନିରନ୍ତର ଢେଉ ଉଠୁଥାଏ । କେଉଁ ଢେଉ ସମୁଦ୍ର ତଟକୁ ବେଶ୍ ଉତ୍ତାଳ ଅଧୀର ହୋଇ ଢେର୍ ଦୂର ଲମ୍ବି ଆସି ବେଳାଭୂମିକୁ ସିକ୍ତ କରି ଫେରିଯାଏ ତ ଆଉ କେଉଁଟି କୂଳର ଅନତି ଦୂରରୁ ଲେଉଟିଯାଏ । କେଉଁ ଢେଉ କେତେବାଟ ଲମ୍ବିବ ତା'ର ସ୍ଥିରତା ନଥାଏ, କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ କଥା ସତ୍ୟ ଯେ ସବୁ ସ୍ତର, ବୟସ ଓ ମାନସିକତାର ମଣିଷକୁ ସମୁଦ୍ରର ଏ ନିରନ୍ତର ଲୀଳାୟିତ ନୃତ୍ୟ ମୁଗ୍ଧ କରେ । ଯଦିଓ ଏ ମୁଗ୍ଧ ଭାବର ଥାଏ ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତର ଓ ମାତ୍ରା; ତେବେ କିଏ ରୋମାଞ୍ଚିତ, ଶିହରିତ, ପୁଲକିତ ହେଲାବେଳେ ଆଉକିଏ ଅନ୍ତର୍ମୁଖୀ ଭାବନାରେ ରହେ ନିମଜ୍ଜିତ । କିଏ ବା ପ୍ରଗଳ୍ଭ, ବାଙ୍ମୟ; କିଏବା ହୋଇଉଠେ ନିର୍ବେଦ ନିଶ୍ଚଳ । କବିକୁ ଦିଏ କବିତାର ଭାବ, ଶିଳ୍ପୀକୁ ଦିଏ ଅଙ୍କନର ଇମେଜ୍, ସଂଗୀତଜ୍ଞକୁ ଛନ୍ଦର ମୂର୍ଚ୍ଛନା, ପ୍ରେମୀ ଯୁଗଳଙ୍କୁ ରୋମାଞ୍ଚ, ନୋଳିଆକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଉପାଦାନ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀକୁ ଜୀବନଦର୍ଶନ ଓ ତତ୍ତ୍ୱ ଏବଂ ନିହାତି ରୁକ୍ଷ ବିଷୟାସକ୍ତ ମଣିଷ ଭିତରେ ବି ପ୍ରାଣଶକ୍ତିର ସ୍ଫୁର୍ତ୍ତି ଟିକେ ଭରିଦିଏ ସମୁଦ୍ର । କାରଣ ସମୁଦ୍ରର ଭାବସତ୍ତାରେ ଥାଏ ବିଶାଳତା, ଗଭୀରତା ଓ ଉଦ୍‌ବେଳନ । ସମୁଦ୍ରର ଅଧିକ ଭିତରକୁ ଚାଲିଗଲେ ମିଳେ ଔଦାର୍ଯ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଶ୍ଚଳତା, ସ୍ଥିରତା, ପ୍ରଶାନ୍ତି ।

କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଥିଲେ ଚିନ୍ତନରେ ଏହିପରି ଏକ ସମୁଦ୍ରାୟିତ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ : କୂଳରେ ଉଦ୍‌ବେଳିତ, ଅନ୍ତସ୍ଥଳୀରେ ପ୍ରଶାନ୍ତ । ସ୍ୱଭାବ ସୁଲଭ ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟର ସୀମା ପାରହୋଇ ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତନ ଯେତେବେଳେ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ନେଉଥିଲା, ସେତେବେଳେ ତାହା ପାଲଟୁଥିଲା ସମୁଦ୍ର ତଟର ଢେଉ-ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ, ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ, ଜହ୍ନରାତି, ଅମାବାସ୍ୟା, ମଧ୍ୟାହ୍ନ, ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଋତୁ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ଲଗ୍ନରେ ସେ ଢେଉରେ ନିଆରା ବର୍ଣ୍ଣବିଭା, ନିଆରା ସ୍ପନ୍ଦନ, ନିଆରା ଚଢ଼ା-ଉତୁରା ବାରି ହେଉଥିଲା । ଆଜି ତାଙ୍କ ଅବର୍ତ୍ତମାନରେ ତାଙ୍କ ମୁକ୍ତ ଅବାରିତ ଚିନ୍ତନର ଏକ ଗୁଚ୍ଛ ବାଢ଼ିଲା ବେଳେ ପାଠକମାନେ ସେଥିରୁ ପାଇବେ ସେହି ସାମୁଦ୍ରିକ ଉଦ୍‌ବେଳନ, ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ, ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସ୍ୱାଦ, ସୁରଭି ଓ ପରଶ ।

ଏହି ସଂକଳନରେ ପରିବେଶିତ ଅଠରଟି ରଚନା ହେଉଛି ତାଙ୍କ ମୁଖ୍ୟ ସଂପାଦନାରେ ପ୍ରକାଶିତ 'ବିକଳ୍ପ ବିଚାର'ର କତିପୟ ସଂପାଦକୀୟର ସମାହାର । ଆମମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚିତ ଅଧିକତର ରଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ଏଡ଼େଇ ଦେଇ ସେ ନିଜେ ଏହି ଅଠରଟିକୁ ବାଛିଲେ, ସେଗୁଡ଼ିକର ପୁନଃ ସଂପାଦନ ଓ ସଂଯୋଜନ କଲେ । ପୁସ୍ତକଟିର ନାମକରଣ ମଧ୍ୟ କରିଲେ । ଅକ୍ଷର ସଜା ହେବା (ଡି.ଟି.ପି.) ପରେ ପୁଣିଥରେ ପଢ଼ି କିଛି କିଛି ସଂଶୋଧନ ଯୋଡ଼ିଲେ ଏବଂ ସମୟ ମିଳିଲେ ଆଉଥରେ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ପଢ଼ି ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ସ୍ୱରୂପ ଦେବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ । ମାତ୍ର ମହାକାଳ ତାଙ୍କୁ ସେତକ ସମୟ ଦେବାକୁ କୁଣ୍ଠିତ ହେଲା ଏବଂ ନିଜପାଖକୁ ତରତରରେ ନେଇଗଲା । ଆମେ ଅବାକ୍ ହୋଇଗଲୁ । ବାକ୍ ଫେରି ପାଇଲାବେଳକୁ ଦେଖିଲୁ ତାଙ୍କ ଚିନ୍ତନର ଉପକୂଳରେ ଜ୍ୟୋତ୍ସ୍ନା-ଧଉଳା ଢେଉମାନ ମୁହୁଁ ମୁହୁଁ ଉତ୍ତାଳିତ, ଉଚ୍ଛଳିତ ହେଉଛନ୍ତି । ଏ ମୟୂଖ-ପଖଳା' ଢେଉର ରହିଛି ଏକ ଅପୂର୍ବ ମହକ, ସଂଗୀତ, ଶିହରିତ ସ୍ପର୍ଶ । ଜହ୍ନରାତି ପାହିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ପାଠକଙ୍କୁ ତା'ର ଏକ ଅନନୁଭୂତ ଚିତ୍ର ବାଢ଼ିଦେବାକୁ ଚାହିଁଲୁ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ଏହି ମୁଖବନ୍ଧୀୟ କିଛି ଅପାଂକ୍ତେୟ ବାକ୍‌ଚାତୁରୀର ଆବଶ୍ୟକତା ପଡ଼ିଲା ।

ଏହାକୁ ଅନେକ ପାଠକ ଅନାବଶ୍ୟକ ଅଂଶ ଭାବେ ବିବେଚନା କରିପାରନ୍ତି । କାରଣ ସୂର୍ଯ୍ୟୋଦୟ କି ସୂର୍ଯ୍ୟାସ୍ତ କିମ୍ବା ଭରା ଜହ୍ନରାତିର ରୂପେଲୀ କିରଣ ଝଲମଲ ତରଙ୍ଗକୁ କେଉଁ ଭାଷାରେ ଅବା ବର୍ଣ୍ଣନା କରିହେବ ! କେବଳ ଉପଭୋଗ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତି ହିଁ ପାଇବ ସେଥିରୁ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାତୀତ ଅନୁଭବ; ଅବର୍ଣ୍ଣନୀୟ ପୁଲକ ଓ ପ୍ରେରଣା ।

ଏହି ପୁସ୍ତକ ନେଇ କିଶନବାବୁଙ୍କ ସହ ଏକ ସଜଳ ଅନୁଭୂତି ରହିଛି । ତାହା ଥିଲା ଗତବର୍ଷର ବର୍ଷାଋତୁ । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ପର୍କିତ ଗୋଟିଏ ଆଲୋଚନା ଚକ୍ରରୁ ଆମେ ଦୁହେଁ ଫେରିଆସିଲୁ ଖାସ୍ ଏହାର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଂଶୋଧନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ଚିର କର୍ମବ୍ୟସ୍ତ ଏବଂ ପ୍ରତିମାସରେ ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଅନେକ ଦିନ ସଭା, ସମ୍ମିଳନୀ, ସଂଗଠନରେ ବିତାଇବାକୁ ବାଧ ହେଉଥିବା କିଶନବାବୁଙ୍କୁ ଅନ୍ତତଃ ଦୁଇଦିନ ନିଜ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ସଂଶୋଧନ କାମରେ ବ୍ୟୟ କରିବାକୁ ବାଧ କରି ତାଙ୍କୁ ନିର୍ଜନବାସରେ ରଖିବାକୁ ଧରିଆଣିଥିଲି ମୋର ବସାଘର । ଖବର ପାଇବା କ୍ଷଣି ପରଦିନ ଠାରୁ ପୁଣି ଲୋକଙ୍କ ଭିଡ଼ ଅବଶ୍ୟ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ତେବେ କିଶନବାବୁ ଗୋଟାଏ ରାତି ଭିତରେ ସଂପାଦନାରେ ଅନେକ ଅଗ୍ରଗତି କରିପାରିଥିଲେ । ତାଙ୍କର କିଛି ନିର୍ବାଚିତ ଲେଖାର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦ ପାଇଁ ପ୍ରାୟତଃ କଟାଳ କରୁଥିଲେ 'ଦି ଆଇ' ମାଗାଜିନ୍‌ର ପୂର୍ବତନ ମୁଖ୍ୟ ସଂପାଦିକା ସୁଶ୍ରୀ ରୁକ୍ମିଣୀ ଶେଖର । ବିବେକ ଫାଉଣ୍ଡେସନ୍ ପକ୍ଷରୁ କିଶନବାବୁଙ୍କ ଲେଖାର ଇଂରାଜୀ ପୁସ୍ତକଟିଏ ପ୍ରକାଶନ ନେଇ ରୁକ୍ମିଣୀ ମଧ୍ୟେ ମଧ୍ୟେ ମୋତେ ଟେଲିଫୋନ୍ କରି ସ୍ମରଣ କରାଇଦେଉଥାନ୍ତି । ସେହି ଦୁଇଦିନ ରହଣୀ କାଳରେ କିଶନବାବୁ ପ୍ରାୟ ସତୁରୀ ପୃଷ୍ଠାର ଛଅଟି ସଂପାଦକୀୟ ଲେଖା ସେଥିପାଇଁ ବାଛି ଦେଇପାରିଲେ ଏବଂ ତାହା ଦିଲ୍ଲୀ ପଠାଗଲା । ସେହି ଅବସରରେ କିଶନବାବୁ ଏହି ବହିର ନାମକରଣ ଜାତକ ତିଆରି କଲେ । 'ଚିନ୍ତନ' ଶବ୍ଦ ପ୍ରୟୋଗ ଦିଗରେ ତାଙ୍କର ବହୁତ କୁଣ୍ଠା ରହିଲା । ସେ କହିଲେ- 'ଏ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ବିଚାର ପର୍ଯ୍ୟାୟର, ରଫ୍ ନୋଟ୍ ମାତ୍ର । ଚିନ୍ତନ ବହୁତ ବଡ଼ କଥା । ଏଗୁଡ଼ିକ ସେ ସ୍ତରର ନୁହନ୍ତି ।' ପୁନଶ୍ଚ ପଚାରିଲେ- 'ଆଚ୍ଛା, ନୋଟ୍ ବୁକ୍‌ର ଓଡ଼ିଆ ପ୍ରତିଶବ୍ଦ କ'ଣ ?' ଉତ୍ତର ଦେଲି- 'ଟିପାଖାତା' । ତେଣୁ ସେ ପୁସ୍ତକର ନାମ ରଖିଲେ 'ବିଚାରର ଟିପାଖାତା' । ଏବଂ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ ବାଇଶିଟି ଲେଖାରୁ ଅଠରଟି ବାଛିଲେ । ତାଙ୍କ ଆକଳନରେ ଏହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକ ନିହାତି ମାମୁଲି । ନିଜ ଲେଖା ଯେତେ ଉଚ୍ଚସ୍ତରର ହୋଇଥିଲେ ବି ସେ ତାକୁ ଯେପରି ଅବମୂଲ୍ୟାୟନ କରନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ପୁଣି ପ୍ରେରଣା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ନେଇ ସେ ନିଜେ ରହନ୍ତି ସନ୍ଦିହାନ ।

ଏହାହିଁ ହେଉଛି ତାଙ୍କର ନମ୍ର ଓ ନିରହଂକାରୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱର ନିବିଡ଼ ପରିଚୟ । ସେଥିପାଇଁ ତାଙ୍କର ହିନ୍ଦୀ ରଚନା ପାଇଁ ୧୯୯୯ରେ ବିହାର ସରକାରଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ପ୍ରଦତ୍ତ ଏକଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର ପୁରସ୍କାରକୁ ସେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଦେଇଥିଲେ । ଏକ ସୁସ୍ଥ, ସୁସଂହତ ସମାଜଟିଏ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଅହରହ ସେ ଥିଲେ ଅତ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟାକୁଳ, ଅଧିର । ଏହି ଲେଖାଗୁଡ଼ିକରୁ ସେହି ମନୋଭାବର ତୀବ୍ର, ମାର୍ମିକ ସ୍ପନ୍ଦନ ବାରିହୁଏ । ଏକ ସୁସଂହତ ସମାଜ ନିର୍ମାଣରେ ଏ ଲେଖା ସହାୟକ ହେବ ବୋଲି ଆମର ବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ତାହା ହୋଇପାରିଲେ ତାହା ହିଁ ହେବ ତାଙ୍କ ପାଇଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଶ୍ରଦ୍ଧାଞ୍ଜଳି ।

ସୂଚୀପତ୍ର

ଏକ ବିଚାର ବିହୀନ ଶତାବ୍ଦୀ

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଅନ୍ତିମ ଦଶକମାନଙ୍କରେ ମଣିଷର ବିଚାର ଦୁର୍ବଳ ହେଇଚାଲିଛି । ଲାଗୁଛି, ମଣିଷ ଜାତିର ମସ୍ତିଷ୍କ ହିଁ ଛୋଟ, ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ପରିସ୍ଥିତି ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝିବା, ବୁଝେଇବା ଏବଂ ସମାଧାନ ଖୋଜିବା ଦିଗରେ ପ୍ରଚଳିତ ବିଚାର ତଥା ସମସ୍ତ ଶାସ୍ତ୍ର ମୋଟେ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ସେକଥା ପ୍ରମାଣିତ ହେଉଛି । ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଆରମ୍ଭ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏଇ ସମସ୍ୟାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ରୂପେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରିଦେବାକୁ ଚାହୁଁ, ଯେପରିକି ମଣିଷର ବିଚାର ଶକ୍ତିକୁ ପୁନଃଜାଗ୍ରତ କରିବା ପାଇଁ ସବୁ ଦିଗରୁ ପ୍ରୟାସ କରାଯାଇ ପାରିବ ।

ଏଥିରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ ଅଧ୍ୟୟନ, ମନନ ଓ ଚିନ୍ତନ ଆଦି କର୍ମ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ହେଉଅଛି । ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପୂର୍ବ ଅପେକ୍ଷା ବହୁତ ଅଧିକ ହେଉଛି । କୁହାଯାଉଛି ଯେ, ଚିନ୍ତନ-ମନନରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିବାରେ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (ଟେକ୍‌ନୋଲଜି) ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ନେଉଛି । ଏଇ ଦାବୀ ଆମକୁ ଆଶ୍ୱସ୍ତ କରିପାରୁନି । କ'ଣ ଏହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ପରିସ୍ଥିତିର ମୁକାବିଲା ପାଇଁ ନିଜକୁ ଅଧିକ ସମର୍ଥ ମନେ କରିବ ?

ବିଚାର କୌଣସି ଅଳିଆ ନୁହେଁ, ଯାହା ଗଦା ହେଇ ଚାଲିବ । ବିଚାର କୌଣସି ପ୍ରଦର୍ଶନୀର ବିଷୟବସ୍ତୁ ନୁହେଁ ଯେ, ଆମେ ତାକୁ ଏତେ ଲମ୍ବା, ମୋଟା କି ବିସ୍ମୟକାରୀ ବୋଲି କହିପାରିବା । ବିଚାର ଏମିତି ବି ନୁହେଁ ଯାହା ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଲୋକେ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ କିଣି ମଜା ଉଡ଼େଇବେ । ବିଚାରର ଉତ୍ପତ୍ତି ସେବେ ହେଲା ଯେବେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରଜାତି ହିସାବରେ ମଣିଷକୁ ଲାଗିଲା ଯେ ସିଏ ନାନା ବିପତ୍ତି ମଧ୍ୟରେ ଅଛି ଆଉ ଏଇ ବିପତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ସମାଧାନ ନକରିପାରିଲେ ସେ ବଞ୍ଚିପାରିବ ନାହିଁ । ଯେବେ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ବିଷୟ ଉପରେ ମଣିଷର ଧାରଣା ପରିପକ୍ୱ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ସେଇଟା ଶାସ୍ତ୍ରର ମାନ୍ୟତା ପାଇଥାଏ । ବହୁଗୁଡ଼ିଏ କଥା ବିବାଦ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଭିତର ଦେଇ ଗତି କରିଥାଏ । ଶେଷରେ ଯାହା ରହସ୍ୟମୟ ଓ ଅନ୍ଧାରିଆ ଜଣାପଡ଼େ, ତାକୁ ବି କଳ୍ପନା ଆଉ ମିଥ୍‌ର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଏକ ବୈଚାରିକ ଛାଞ୍ଚ ମଧ୍ୟରେ ରଖାଯାଏ ।

ଏହି ତିନି ପର୍ଯ୍ୟାୟର ପାରସ୍ପରିକ ସଂବଧରୁ ମାନବୀୟ ବିଚାରର ପୃଥିବୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥାଏ । ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟ କିମ୍ବା ମନୁଷ୍ୟ ସମୁଦାୟର ଗୋଟିଏ ବିଚାର ପୃଥିବୀ ଥାଏ । ଏଇ ବିଚାର ପୃଥିବୀକୁ ଯଦି ବାଦ ଦେବା ତେବେ ମଣିଷର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ମଧ ରହିବ ନାହିଁ । ଏଇ ବିଚାର ପୃଥିବୀ ମଧରେ ରହି ମଣିଷ ବିଶ୍ୱାସ କରେ ଯେ, ସେ ବଞ୍ଚି ରହିବ, ବିପରୀତ ପରିସ୍ଥିତିଗୁଡ଼ିକରୁ ମୁକୁଳି ଯାଇପାରିବ ତଥା ଏକ ସୁନ୍ଦର ଭବିଷ୍ୟତ ଗଢ଼ିପାରିବ । ଏଇ ବିଚାର ପୃଥିବୀ ସାଂପ୍ରତିକ କାଳରେ ଏକ ଶୂନ୍ୟତାର ସାମ୍ନା କରୁଛି । ଯେଉଁ ସଫଳତା ଗୁଡ଼ିକ ପାଇବା ପାଇଁ ମଣିଷ ଯୁଗ ଯୁଗରୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଆସୁଥିଲା, ଯେଉଁ ସଫଳତା ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାପ୍ତି ଆମେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧରେ ଆସନ୍ନ ମନେ କରିଥିଲୁ, ତାହା ଏବେ ସୁଦୂର ପରାହତ ତଥା ଅସମ୍ଭବ ମନେ ହେଉଛି ।

ଗୋଟିଏ ପ୍ରଜାତି ରୂପରେ ମନୁଷ୍ୟର ସଫଳତା କ'ଣ ହୋଇପାରେ ? ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଦି'ଟି କଥା କୁହାଯାଇପାରେ । ପ୍ରଥମେ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ଏବଂ ମଣିଷ ମଧ୍ୟରେ ଏମିତି ଏକ ସଂପର୍କ ସ୍ଥାପିତ ହେଉ, ଯେଉଁଥିରେ କି ପ୍ରତିଟି ମଣିଷ ନିଜକୁ ଏଇ ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ ବୋଲି ମନେ କରିବ । ସୃଷ୍ଟି ପ୍ରକ୍ରିୟାର ଅବିଚ୍ଛେଦ୍ୟ ଅଂଶ ରୂପେ ନିଜକୁ ବିଚାରିବା ହେଉଛି ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ଆଉ ସର୍ବନିମ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସ୍ୱାଭିମାନ ସହ ଗୋଟିଏ ସୁସ୍ଥ ଜୀବନ ବଞ୍ଚିବାର ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ସୁବିଧା ପ୍ରାପ୍ତ ହେବା । ଯେଉଁଠି ଉଭୟ ସର୍ବନିମ୍ନ ଏବଂ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରଚେଷ୍ଟା କରାଯାଏ, ସେଇଠି ଗଢ଼ିଉଠେ ସଭ୍ୟତା । ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୃଷ୍ଟ ଇତିହାସକୁ ଆମେ ଏଇଥିପାଇଁ ଧିକାରି ପାରୁ ଯେ, ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଉପରଲିଖିତ ନିମ୍ନତମ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ବି ମାନବ ସମାଜ ପାଇପାରିନାହିଁ । ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭ କାଳରେ ଆମେ ଦେଖୁଛୁ ଯେ, ନିମ୍ନତମ ତଥା ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଉଭୟ ସ୍ତରରେ ବିଚାରର ଘୋର ଅଭାବ ରହିଛି । ଆଜି ଲାଗୁଛି ଯେ, କୌଣସି ପ୍ରକାରର ମାନବୀୟ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ବୁଦ୍ଧି ନାହିଁ । ପଚାଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ସ୍ଥିତି ଭଲ ଥିଲା । ମଣିଷର ବିଚାର-ପୃଥିବୀ ମଧରେ ବହୁ ସକାରାତ୍ମକ ତତ୍ତ୍ୱ ରହିଥିଲା, ଯାହାକୁ ନେଇ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜର ସର୍ବନିମ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ପାଇଯିବ ବୋଲି ମନେ ହେଉଥିଲା । ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ରୋଗ ଓ ଅପରାଧ ମୁକ୍ତ ଏକ ବିଶ୍ୱ ସମାଜର ସମ୍ଭାବନା, ସେ ସମୟର ବିଚାର-ପୃଥିବୀରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଥିଲା । ବ୍ୟାପକ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ରୋଗ ଓ ଅପରାଧର ଉପସ୍ଥିତି ଯୋଗୁଁ ମନୁଷ୍ୟର ସବୁଠୁ ଜରୁରୀ କାମ ହେଲା ନିଜକୁ ଜୀବିତ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ରଖିବ । କେବଳ ବଞ୍ଚି ରହିବା ପାଇଁ ଜୀବନ-ସଂଗ୍ରାମ କରି ଚଳିବା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିକୃଷ୍ଟ ସ୍ଥିତି । ଧନୀ ଦେଶ

କିମ୍ବା ଧନୀ ବର୍ଗର ସଦସ୍ୟ ହେବାରେ ଏଇ ସ୍ଥିତିରେ କୌଣସି ଫରକ ପଡ଼େନାହିଁ । କାରଣ ଆଜିର ଏଇ ବିଷମତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମାଜରେ ଭାଗେ ଲୋକ ପେଟ ଭରିବା ପାଇଁ ଅହରହ ଜୀବନ-ସଂଗ୍ରାମ କରୁଥିବାବେଳେ ଅନ୍ୟବର୍ଗଟିର ଜୀବନ କେବଳ ପେଟୁ ହୋଇ ବଞ୍ଚି ରହିବା ପାଇଁ । ଏଇ ନିକୃଷ୍ଟ ଅବସ୍ଥାରୁ ମଣିଷ ଜାତିକୁ ଉଚ୍ଚତର ଜୀବନ ଆଡ଼କୁ ନେଇଯିବା ଦିଗରେ ଆମ ସମୟର ସମସ୍ତ ଗ୍ରନ୍ଥ ନିଜର ଅସାମର୍ଥ୍ୟ ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ, ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ, ରାଜନୀତି ଅବା ଗଣମାଧମ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଥିବା ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନ କରାଯାଉ—

* ୯୫ ଶତାଂଶ ମନୁଷ୍ୟକୁ ସୁଖ-ଶାନ୍ତି ଦେଇପାରୁଥିବା ଗୋଟିଏ ବିଶ୍ୱ ସମାଜର ସମ୍ଭାବନା କ'ଣ ଆଗାମୀ ପଚାଶ କିମ୍ବା ଶହେ ବର୍ଷରେ ଆପଣ ଦେଖିପାରୁଛନ୍ତି ? ସେ ଦିଗରେ କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସନୀୟ ସମାଧାନର ପନ୍ଥା ଥିବା ଆପଣ ଜାଣିଛନ୍ତି କି ?

* ଏବେଠାରୁ ୨୦-୩୦ ବର୍ଷ ପରର ବର୍ଦ୍ଧିତ ଜନସଂଖ୍ୟାକୁ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଖାଦ୍ୟ ଯୋଗାଇ ଦେବାପାଇଁ କୌଣସି ଯୋଜନା ଯଦି ଆମ ଅମଳରେ ନାହିଁ, ତେବେ ବି ବୁଝାମଣା ସ୍ତରରେ ପଛେ ହେଉ, ଏପରି କିଛି କଥା ଚର୍ଚ୍ଚାରେ, ଆଲୋଚନାରେ ଆସୁଛି କି ?

* ସଂପ୍ରତି ଆମର ଶାସ୍ତ୍ର ବା ବିଚାରଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ବେକାରୀ, ଗୃହହୀନତା, ସାମୂହିକ ବ୍ୟାଧି, ଅଶିକ୍ଷା, ଗାଁ ଗୁଡ଼ିକର ଅନୁନ୍ନତ ଦୂରବସ୍ଥା ଆଦିକୁ ଆସନ୍ତା କେତେ ଦଶକ ମଧ୍ୟରେ ସମାଧାନ କରିବାର ସମ୍ଭାବନା କିଛି ଦିଶୁଛି କି ?

* ଗତ ଦଶ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଆପଣ କ'ଣ ଏମିତି କୌଣସି ବହି ପଢ଼ିଛନ୍ତି, ଯେଉଁଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ-ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ଗଣତନ୍ତ୍ର ସାମ୍ନାରେ କେଉଁ ଆହ୍ୱାନ ସବୁ ରହିଛି ତଥା ଜନତନ୍ତ୍ରକୁ ଅଧିକ ସାର୍ଥକ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟଶୀଳ କରିବା ପାଇଁ କ'ଣ ସବୁ ପଦକ୍ଷେପ ନେବାକୁ ପଡ଼ିବ ? ପଦକ୍ଷେପଗୁଡ଼ିକ ବିଶ୍ୱାସନୀୟ ହେବା ଦରକାର ।

* ଆଜିର ସମାଜ ଶାସ୍ତ୍ର ବା ଯନ୍ତ୍ର ବିଜ୍ଞାନ ଏମିତି କିଛି ଅବଦାନ ଦେଇପାରିବ କି, ଯାହା ବଳରେ ଭାରତ ବା ଆଫ୍ରିକାର ସାଧାରଣ ନାଗରିକଟିଏ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇପାରିବ ଯେ, ତା ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଭଲ ସମୟ ଆସୁଛି ?

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ନକାରାତ୍ମକ ଏବଂ ଘୋର ସନ୍ଦେହଜନକ ହେବ । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଲା ମନୁଷ୍ୟକୁ ସୁଖ-ଶାନ୍ତି ମିଳିବା ଏବଂ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହେବା ଦିଗରେ କୌଣସି ଶାସ୍ତ୍ର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଢଙ୍ଗରେ କାମ କରିପାରୁନାହିଁ । ଇତିହାସ ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ବିଚାରକୁ ନେବା । ଅଣ ୟୁରୋପୀୟ ଐତିହାସିକମାନେ ଏଯାଏଁ କୌଣସି ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସ ଲେଖିନାହାନ୍ତି, ଯା'ର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅଣ ୟୁରୋପୀୟ । ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସ ଲେଖନ ସଂପର୍କରେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇସାରିଛି ଯେ, ଏହା ୟୁରୋପୀୟ ଐତିହାସିକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଲିଖିତ, ୟୁରୋପୀୟ ଚେତନାର ଅନୁରୂପ ଏବଂ ୟୁରୋପ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ।

ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଯେ, ଯଦି ଏସିଆର ଐତିହାସିକ ଲେଖିବେ, ତେବେ ବି ତାହା ପୂର୍ଣ୍ଣରୂପେ ନିରପେକ୍ଷ ହେବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏଇ ଦୁଇଟି ଇତିହାସର ତୁଳନାତ୍ମକ ସମୀକ୍ଷା କରି ଏକ ନିରପେକ୍ଷ ଇତିହାସ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉଦୟ ସମ୍ଭବ । ବିଡ଼ମ୍ବନା ଏହି ଯେ, ଏସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକୀୟ ଚେତନା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ବିଶ୍ୱ ଇତିହାସ ଲେଖାହେଉନାହିଁ । ୟୁରୋପ-କେନ୍ଦ୍ରିତ ଇତିହାସରେ ଯାହା ବି ସୁଧାର, ସଂଶୋଧନ ହେଉଛି ସେତକ ବି ପଶ୍ଚିମା ବିଦ୍ୱାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହେଉଛି ।

ସୋଭିଏତ ସଂଘର ପତନ ଆମ ଯୁଗର ଏକ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଘଟଣା । ଯେମିତି ମାର୍କିନ୍ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଅଛି ସେମିତି ହିଁ ଥିଲା ସୋଭିଏତ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ- ଦୈତକାୟ ଏବଂ ସ୍ଥାୟୀ ମନେ ହେଉଥିବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟ (କିଛି କଥା ଆମେରିକାରୁ ଭିନ୍ନ ଥିଲା) । କିନ୍ତୁ ତାସ୍ ଘର ପରି ହଠାତ୍ ଭାଙ୍ଗିଗଲା ଏହି ସାମ୍ରାଜ୍ୟ । ଏହାର ପତନର ଇତିହାସ ଓ କାରଣ ଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ହେଲେ ଚର୍ଚ୍ଚିତ ବହି ଲେଖାଯାଇନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ହେଲେ ବି କଥା ବିଶ୍ୱାସନୀୟ ଢଙ୍ଗରେ କୁହାଯାଇପାରିନାହିଁ । ହୋଇପାରେ ଠିକ୍ ଏମିତି କେବେ ଆମେରିକୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବି ଭୁଶୁଡ଼ି ଯାଇପାରେ ଏବଂ ଆମେ ଜାଣିପାରିବା ନାହିଁ ଯେ ଏହା କେମିତି ହେଲା । ସତରେ କେତେ ଦରିଦ୍ର ହେଇଗଲାଣି ଶାସ୍ତ୍ର । ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ଆଗରୁ ମଧ ଆମେ ଜାଣି ପାରିଲୁ ନାହିଁ ଯେ, ସୋଭିଏତ ଋଷର ଆୟୁଷ ଏମିତି ସରି ସରି ଆସୁଛି । ତିନି ଚାରିମାସ ଆଗରୁ ଆମେ ଜାଣିପାରିଲୁ ନାହିଁ ଯେ, ଏସିଆର ବାଘମାନେ କେବେ ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ନିପାରିଲା ହେଇଗଲେ । ଏ ପ୍ରକାର ହିସାବ କରି ବସିଲେ ଗୋଟିଏ ଲମ୍ବା ସୂଚୀ ହୋଇଯିବ- ତାହା ଦର୍ଶାଇବ ଯେ, ସାଂପ୍ରତିକ କାଳର ଶାସ୍ତ୍ର ନିଜର ପ୍ରାଥମିକ ଦାୟିତ୍ୱ ନିର୍ବାହ କରିପାରୁନାହିଁ ।

ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକ କାହିଁକି ଏମିତି କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇଗଲେ ? ଏହାର ଉତ୍ତର ମଧ ପ୍ରଚଳିତ ଶାସ୍ତ୍ରରେ ମିଳିବ ନାହିଁ । ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣକୁ ନେଇ ଦୁଇଟା ଧାରା ପ୍ରବାହିତ ବା

ପ୍ରଚଳିତ । ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଗର ପ୍ରଜ୍ଞାରୁ ଶାସ୍ତ୍ରର ଉତ୍ପତ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଶୋଷିତ ବର୍ଗ ଭିତରୁ ଯେଉଁ ଉଦୀୟମାନ ସମୂହ ଥାଏ, ସେ ନିଜ ବର୍ଗଙ୍କ ହିତ ଅନୁଯାୟୀ ନୂତନ ବିଚାରକୁ ଉତ୍ପନ୍ନ କରେ । ଦୁଇଟିଯାକ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଆଂଶିକ ରୂପେ ସତ୍ୟ । ୧୯୫୦ ପୂର୍ବର ବିଚାର ନିର୍ମାଣ ମୁଖ୍ୟତଃ ୟୁରୋପୀୟ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହୋଇପାରିଥାନ୍ତା, କାହିଁକିନା, ସେମାନେ ହିଁ ରାଜନୈତିକ ରୂପରେ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ସାର୍ବଭୌମ ରାଷ୍ଟ୍ର ଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରଜ୍ଞା ୟୁରୋପ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ଥିଲା ଓ ତା' ସତ୍ତ୍ୱେ ତହିଁରେ ଗମ୍ଭୀରତା ଓ ଗଭୀରତା ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ପଶ୍ଚିମୀ ବିଚାରର ଶୁଭାରମ୍ଭ ୟୁରୋପୀୟ ନବଜାଗରଣରୁ ହେଲା । ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମ, ଗ୍ରୀକ୍-ରୋମାନ୍ ସଭ୍ୟତା, ଆରବୀ ଜ୍ଞାନ ଆଦିର ମହାମନ୍ଥନ ଯାହି ପଛରେ ଥିଲା । କିଛିଟା ମାନବୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଶାଶ୍ୱତ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଏଇ ବିଚାର ନିର୍ମାଣର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା । ସେଥିପାଇଁ ପଶ୍ଚିମ-କେନ୍ଦ୍ରିତ ହୋଇ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଶାସ୍ତ୍ର ଜନ୍ମ ହୋଇପାରିଥିଲା । ତହିଁରେ ବହୁଗୁଡ଼ାଏ ବିଚାର ଅଛି, ଯାହା ଉଦାର ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତ ନିର୍ମାଣରେ ସହାୟକ ହୋଇପାରିବ । କିନ୍ତୁ ୧୯୪୫-୫୦ ପରେ ପଶ୍ଚିମ ମଧ୍ୟରେ ହିଁ ମୁଖ୍ୟକେନ୍ଦ୍ର ୟୁରୋପରୁ ଆମେରିକାକୁ ସ୍ଥାନାନ୍ତରୀତ ହେଲା । ଯେବେଠୁଁ ଆମେରିକା ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବିଚାର ନିର୍ମାଣରେ ନିୟାମକ ହୋଇଛି, ପଶ୍ଚିମର ବିଚାର-ପୃଥିବୀ ୟୁରୋପୀୟ ନବଜାଗରଣର କେନ୍ଦ୍ରବିନ୍ଦୁରୁ ଅଲଗା ହୋଇଯାଉଛି । ପଶ୍ଚିମ ବିଚାରରେ ଆଗର ଔଦ୍ଧତ୍ୟ ତ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଏହାର ଗମ୍ଭୀରତା ଲୋପ ପାଇଗଲାଣି । ଏ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଆଉ କେବେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିବା । କିନ୍ତୁ ଏହି ସତ୍ୟ ପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେବା ଦରକାର ଯେ, ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ଯେବେ ବି ମାନବୀୟ ବିଚାରର ନବୀକରଣ ହେଉଛି ଜ୍ଞାନ-କେନ୍ଦ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥାନାନ୍ତରୀକରଣ ମଧ୍ୟ ହେଉଛି । ଭୌଗୋଳିକ ସ୍ଥାନାନ୍ତରୀକରଣ ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଭାଷାରେ ବି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି । ନୂତନ ଅର୍ଥାତ୍ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ପଛୁଆ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହିଁ ଜ୍ଞାନର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଛି । ଚୀନା, ସଂସ୍କୃତ, ଗ୍ରୀକ୍, ରୋମାନ୍, ଲାଟିନ୍, ଇଂରାଜୀ, ଆମେରିକୀୟ ଇଂରାଜୀ ହେଉଛି ଶାସ୍ତ୍ର ନିର୍ମାଣର ଅଲଗା ଅଲଗା ଯୁଗର ତଥା ସ୍ଥାନ ଓ ଭାଷାର ନାଁ ।

୧୯୫୦ରେ ଜ୍ଞାନକେନ୍ଦ୍ରର ଯେଉଁ ମହାଦ୍ୱୀପୀୟ ସ୍ଥାନାନ୍ତର ଘଟିଲା, ସେଥିରେ ସେଦିନମାନଙ୍କରେ ଏକ ଜବରଦସ୍ତ ବିକଳ୍ପର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ୧୯୪୫ରେ ଆମେରିକା ପଶ୍ଚିମର ଚକ୍ରବର୍ତ୍ତୀ ରୂପେ ଘୋଷିତ ହେଲା । ସେଇ କାଳଖଣ୍ଡରେ ଏସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଆଉ ଲାଟିନ୍ ଆମେରିକାର ପ୍ରାୟ ଶହେଟି ଦେଶ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଥିଲେ । ମନୁଷ୍ୟର ଗାରିମା ବଢ଼େଇବା ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଜନ ଆନ୍ଦୋଳନରୁ

ଏତେବଡ଼ ମାନବତାର ରାଜନୈତିକ ପୁନରୁତ୍‌ଥାନ ହେଲା, ସେ ଭିତରେ ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ପୁନରୁତ୍‌ଥାନର ସମ୍ଭାବନା ଥିଲା । ସେହିସବୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମାନବ କଲ୍ୟାଣର ଆକାଂକ୍ଷା ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନେକଙ୍କୁ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ନଥିଲା ଯେ, ଏହି ଆକାଂକ୍ଷା ଗୁଡ଼ିକର ପୂର୍ତ୍ତି କେବଳ ପଶ୍ଚିମି ଶାସ୍ତ୍ରକୁ ଆଧାର କରି ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । ଉପରଲିଖିତ ତିନିଟି ମହାଦ୍ୱୀପର ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଗ ବିଚାର କଲା ଯେ, ପଶ୍ଚିମର ପ୍ରସ୍ତୁତ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଜ୍ଞାନ ବଳରେ ହିଁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ମାନବ ଜାତିର କଲ୍ୟାଣ ସମ୍ଭବ; ଏଣୁ ନୂତନ ପ୍ରଜ୍ଞାର ସୃଷ୍ଟି ପାଇଁ କଷ୍ଟପୂର୍ଣ୍ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାର ଆବଶ୍ୟକତା ନାହିଁ । ଅଣଶ୍ୱେତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କର ଏହି ଐତିହାସିକ ପଳାୟନକୁ ପଶ୍ଚିମର ବୈଚାରିକ ବର୍ଚ୍ଚସ୍ୱ ଆମେରିକା ଦ୍ୱାରା ପୁଣି ସ୍ଥାପିତ ହେଲା । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶାସ୍ତ୍ରର ଏହି ଆମେରିକୀ ସଂସ୍କରଣ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଅଧିକ ଅନୁପଯୋଗୀ । ଏବେ ମନୁଷ୍ୟ ଜାତି ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ରବିହୀନ, ବିଚାର ବିହୀନ ଯୁଗ ଆଡ଼କୁ ମୁହାଁଉଛି । ଏବେଠୁ ଏହି କଥାକୁ ସେ ଭଲକରି ବୁଝିନେଉ, ଆଗାମୀ କୋଡ଼ିଏ ତିରିଶ ବର୍ଷରେ ଏଥିରୁ ନିଜକୁ ସେ ଯେପରି ମୁକୁଳେଇ ନେଇପାରିବ ।

ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୯୮

ବିଚାରଧାରାର ପତନ ଓ ଅଭ୍ୟୁଦୟ

ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟର କାଳ-ବୋଧର ଏକ ଉଦାହରଣ ଗତ ଦଶନ୍ଧି ଭିତରେ ଆମର ଅନୁଭବକୁ ଆସିଲା । ମନୁଷ୍ୟ ଜାତିର ଆଗାମୀ ସମୟକୁ କିଛିଲୋକ, କେତେକ ରାଜନେତା ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ରୂପେ ଚିତ୍ରଣ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ଶତାବ୍ଦୀ ସ୍ଥାନ ସହସ୍ରାବ୍ଦୀ ନେଇଗଲା । ଦୁନିଆର ଶାସକବର୍ଗମାନେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ସହସ୍ରାବ୍ଦୀର ପକ୍ଷ ନେଲେ । ତେଣୁ ଶତାବ୍ଦୀ ଲୋପ ପାଇଲା ।

ଉଭୟ ମଧ୍ୟରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ଅନ୍ତର ଅଛି । ଆଗାମୀ ସମୟର ବାସ୍ତବିକ ବୋଧ ସହସ୍ରାବ୍ଦୀରେ ହୋଇପାରେନା । ମନୁଷ୍ୟ ପାଖରେ ଯେତିକି ଜ୍ଞାନ ଓ ବୋଧଶକ୍ତି ଅଛି, ତାହା ସାହାଯ୍ୟରେ ଏକହଜାର ବର୍ଷର କୌଣସି ମୋଟା ରୂପଚିତ୍ର ମଧ୍ୟ ଅଙ୍କାଯାଇ ପାରିବ ନାହିଁ । ସଂବେଦନଶୀଳ ଓ ବୁଦ୍ଧିସଂପନ୍ନ ଲୋକମାନେ ଅବଶ୍ୟ ଆଗାମୀ ଶହେବର୍ଷର ଏକ ରୂପରେଖ ଦେଇପାରିବେ । କେବଳ ତାହାନୁହେଁ, ଯେଉଁମାନଙ୍କର ଦୀର୍ଘ-ଦୃଷ୍ଟି ଅଛି ଓ ସଂକଳ୍ପକ୍ଷମତା ଅଛି, ସେମାନେ ଆଗାମୀ ଶହେବର୍ଷ ପାଇଁ ମାନବକଲ୍ୟାଣର ଯୋଜନା ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିପାରିବେ । ସହସ୍ର ବର୍ଷର ଅନ୍ତରାଳରେ କ'ଣ ଘଟିବ, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଯେକୌଣସି ଲୋକ ଯେକୌଣସି ଉତ୍ତର ଦେଇପାରିବ । ତାହାକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିବାର ଉପାୟ ନାହିଁ, କିମ୍ୱା ପ୍ରମାଣିତ କରିବାର ପଦ୍ଧତି ନାହିଁ ।

ଦେଢ଼ ଦଶନ୍ଧି ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ଶତାବ୍ଦୀର ଶବ୍ଦାବଳୀ ପ୍ରଚଳିତ ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀକୁ ଏକ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗ ଭାବରେ ଚିତ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ କେତେକ ଶ୍ରେଣୀର ରାଜନେତା ଓ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରିଥିଲେ । କିନ୍ତୁ ଶତାବ୍ଦୀର ଚିନ୍ତାରୁ ଭବିଷ୍ୟତର ଏପରି ଆଭାସ ମିଳିଲା ଯେ, ସେମାନେ ଆଉ ଉତ୍ସାହିତ ହେଲେ ନାହିଁ । ଆଗାମୀ ଶହେବର୍ଷର ସମୟକୁ ସ୍ୱର୍ଣ୍ଣଯୁଗ ଭାବରେ ପ୍ରଚାରିତ କଲେ ବିଶ୍ୱର ଜନସାଧାରଣ କିମ୍ୱା ତାଙ୍କର ଯୁବପିଢ଼ି ତାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ଜଣେ ସାଧାରଣ ବୁଦ୍ଧି ସଂପନ୍ନ ଲୋକ ତିରିଶ ବର୍ଷର ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଅନୁମାନ କରିନେବ । ସେ ନିଶ୍ଚୟ ବୁଝିପାରିବ ଯେ, ତା'ର ନିଜର ଜୀବନକାଳ ଭିତରେ ମାନବୀୟ ସୁଖଦୁଃଖର ପରିସ୍ଥିତିରେ କେତେ ଉନ୍ନତି ଘଟିପାରିବ । ସତ କହିବାକୁ ଗଲେ ସଦ୍ୟ ଆଗତ ଏହି ଶତାବ୍ଦୀ, କିମ୍ୱା ଅନ୍ତତଃ ଏହାର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ମାନବ

ଇତିହାସର ବର୍ବରତମ ଯୁଗ ହୋଇପାରେ । ଯେତେ ବେଶୀ ସାମିଜିକ-ଅର୍ଥନୈତିକ ବିଷମତା, କାଙ୍ଗାଳତା, ବେମାରୀ, ଜୀବନ ଧାରଣର ଅନିଶ୍ଚିତତା, ହିଂସା, ଅପରାଧ ଓ ଯୌନ ଶୋଷଣ ଆଗାମୀ ଅର୍ଦ୍ଧ ଶତାବ୍ଦୀରେ ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ବିଗତ ଛଅ ହଜାର ବର୍ଷର ଇତିହାସରେ ଉଲ୍ଲିଖିତ ସଭ୍ୟତାମାନଙ୍କର ସମାଜରେ ତାହା ନଥିଲା । ଗୋଟିଏ ହାରାହାରି ବ୍ୟକ୍ତିପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂସାଧନର ଏତେ ଅଭାବ କେବେ ମଧ ନଥିଲା । ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଅଭାବ ଜ୍ଞାନର ହେବାକୁ ଯାଉଛି । ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଏତେ ଅବିଶ୍ୱାସ କେବେ ନଥିଲା ।

ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଜ୍ଞାନ କେବେ ଧର୍ମ ଆକାରରେ ଆସିଥିଲା; ପୁଣି ତାହା ଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ବିଚାରଧାରାର ରୂପ ନେଇ ଆସିଲା । ଆଜି ତଥ୍ୟ ବା ସୂଚନାକୁ ଜ୍ଞାନ ରୂପେ ପ୍ରସାରିତ କରିବାର ଏକ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି । ସୂଚନା ଏବଂ ଜ୍ଞାନ ସମାନଅର୍ଥକ ନୁହନ୍ତି; କିନ୍ତୁ କେତେକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସଂସ୍ଥା ଉଭୟକୁ ଏକ ଅର୍ଥରେ ପ୍ରଚଳିତ କରାଇବାର ଚେଷ୍ଟାରେ ଅଛନ୍ତି । ତାହାହେଲେ ଜ୍ଞାନ ଅନେକ ନହୋଇ ଏକ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ସବୁ ମନୁଷ୍ୟଙ୍କୁ ଗୋଟିଏ ଢଙ୍ଗରେ ବିଚାରବଦ୍ଧ କରି ଦିଆଯାଇ ପାରିବ । ଏକାଧିପତି-ସ୍ୱାମୀତ୍ୱ ଦ୍ୱରା ଚାଳିତ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ ମାଧ୍ୟମ ଦ୍ୱାରା ଏହା ସମ୍ଭବ ହୋଇପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମାଜର ଏକ ଯୁଗଦୃଷ୍ଟି ଥାଏ । ଏହି ଯୁଗଦୃଷ୍ଟିକୁ ନେଇ ତଥ୍ୟ ଓ ସୂଚନା ଗୁଡ଼ିକୁ ସଙ୍ଗଠିତ କଲେ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ନିର୍ମାଣ ହୁଏ । ଗୋଟିଏ ଶାସ୍ତ୍ରର ଅନେକ ଧାରା ଥାଇପାରେ; କିନ୍ତୁ ସବୁଥିରେ ଏହି ଗୋଟିଏ ଯୁଗଦୃଷ୍ଟି ପ୍ରବାହିତ ହୁଏ । ଊନବିଂଶ ଏବଂ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ୟୁରୋପରେ ଆଧୁନିକ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ଚରମୋତ୍କର୍ଷ ଘଟିଥିଲା; ଏବଂ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆଧାର କରି ସାମଗ୍ରିକ ବିଚାରର ବିକାଶ ହୋଇଥିଲା । ଏହି ସାମଗ୍ରିକ ବିଚାରକୁ ହିଁ ଆମେ ବିଚାରଧାରା (ଆଇଡିଓଲୋଜି) ବୋଲି କହୁଁ । ଶାସ୍ତ୍ର ଏବଂ ବିଚାରଧାରାମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଚାପ ସାଧାରଣ ସଚେତ ନାଗରିକର ମସ୍ତିଷ୍କ ଉପରେ ପଡ଼େ ସେଇଥିରୁ ତାହାର ଏକ ସାମଗ୍ରିକବୋଧ ଜାତ ହୁଏ । ତାହାକୁ ନେଇ ସେ ନିଜ ସମାଜର, ରାଷ୍ଟ୍ରର ବା ମାନବୀୟ ସ୍ଥିତିର ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ହେଉଥିବା କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରେ । ମାନବୀୟ ବିକାଶରେ ଜ୍ଞାନର ଏହା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭୂମିକା ।

ପ୍ରାଚୀନକାଳ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ସମାଜମାନଙ୍କରେ ଧାର୍ମିକ ତଥା ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଶାସ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ୱାସନୀୟତା ସର୍ବାଧିକ ଥିଲା ଏବଂ ଏହା ଗଭୀର ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର ଓ ନୀତିଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ପ୍ରଭାବକୁ ଗୌଣ ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ ।

ତଥାପି ଅଧିକାଂଶ ମନୁଷ୍ୟର ଅବଚେତନରେ ଧର୍ମପ୍ରତି ଏବଂ ପାରମ୍ପରିକ ନୀତି ନିୟମ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଆସ୍ଥାଟିକକ ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି, ତାହାର ପରିଧି ଭିତରେ ସମକାଳୀନ ତଥ୍ୟ ଓ ସୂଚନାଗୁଡ଼ିକୁ ଯୋଡ଼ି ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ତିଆରି କରୁଛି । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଆଧୁନିକ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅର୍ଥାତ୍ ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଭୌତିକ ବିଜ୍ଞାନଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଚରମ ଆସ୍ଥା ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ବିଚାରଧାରାମାନଙ୍କର ଯୁଗ ହେଲା । ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦ, ଉଦାରବାଦ, ସାମ୍ୟବାଦ ଓ ସମାଜବାଦ ପ୍ରଭୃତି ସାମାଜିକ-ରାଜନୈତିକ ବିଚାରଧାରା ଦୁନିଆର ସବୁ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହେଲେ । ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ବିଚାରଧାରାର ଏତେ ବେଶୀ ପ୍ରଭାବ ଥିଲାଯେ, ସାହିତ୍ୟ ଓ କଳା ପରି ସୃଜନଧର୍ମୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ବିଚାରଧାରା ଦ୍ୱାରା ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହେଲେ । କେତେକ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର କବି ଓ କଳାକାର ଫାଶୀବାଦୀ ବିଚାରଧାରାକୁ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ବରଂ କହିବାକୁ ହେବ ଯେ, ସାହିତ୍ୟିକ-କଳାକାରମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ସବୁବେଳେ 'ଶକ୍ତି'ର ଉପାସକ ହୋଇ ଆସିଛି । ସର୍ବଶକ୍ତିମାନ ଶାସକମାନଙ୍କର ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରେ ସେମାନେ ମୁକ୍ତିଦାତାର ଦର୍ଶନ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏସବୁ କହିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ଏହି ଯେ, ସୃଜନ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ କୌଣସି ଏକ ବିଚାର କେନ୍ଦ୍ରରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଅନ୍ତି କିମ୍ୱା ବିଚାର କେନ୍ଦ୍ରକୁ ଉଦ୍ଭାସିତ କରନ୍ତି ।

ଧର୍ମ ଅର୍ଥାତ୍ ଧାର୍ମିକ ବିଚାରଧାରା ଯେତିକି ଗଭୀର ଭାବରେ ମନୁଷ୍ୟର ମନ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥିଲା, ସାମାଜିକ-ରାଜନୈତିକ ବିଚାରଧାରାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବ ସେତିକି ଗଭୀର ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ହୋଇପାରିଥିଲା । ଜ୍ଞାନ ବା ବିଚାର ଉପରେ ଯେଉଁଠି ବିଶ୍ୱାସ ଥାଏ, ସେଠାରେ ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଗଢ଼ିବାର ବା ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବଦଳାଇବାର ଏକ ଆଶା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରୁ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମାର୍ଦ୍ଧ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେତେବେଳେ ଶାସ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସନୀୟତା ଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ, ଶାସ୍ତ୍ରବଳରେ ସେମାନେ ସମାଜର ସଂପୃକ୍ତ ବିଭାଗର ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କୁ କୋହଳ କରିଦେଇ ପାରିବେ । ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଳ୍ପ ଶିକ୍ଷିତମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ, ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷିତ ତଥା ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ସମାଜର ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଝି ସମାଧାନ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେବେ । ବିଶ୍ୱାସ ଓ ଆତ୍ମବିଶ୍ୱାସର ଏହି ବାୟୁମଣ୍ଡଳରେ ପୃଥିବୀର ବହୁ ଲୋକ ନିଜର ଅଳ୍ପକାଳୀନ ସୁଖ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଛାଡ଼ି ମଣିଷ ଜାତିପାଇଁ ଏକ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ଭବିଷ୍ୟତ ଗଢ଼ିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ସାମିଲ ହେବାକୁ ଚାହୁଁଥିଲେ । ବିଚାରଧାରାଗୁଡ଼ିକ ଆଶାବାଦ ଓ ଉତ୍ତେଜନା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରୁଥିଲେ; ତେଣୁ ବିଂଶ

ଶତାବ୍ଦୀ ମହା ଆନ୍ଦୋଳନମାନଙ୍କର ଶତାବ୍ଦୀ ହୋଇଗଲା । ସମାଜବାଦୀ, ସାମ୍ୟବାଦୀ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦର ବିଚାରରେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ହୋଇ ବିଶ୍ୱର ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଲୋକ ଏହି ବିଚାରଧାରାମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟରୂପ ଦେବା ନିମନ୍ତେ ନିଷ୍ଠା ସହିତ ବାହାରିଥିଲେ । ଲୁହ ଲହୁ, ଲାଠି, ଗୁଳି, ରଚନା, ସଂଘର୍ଷ, ଜୟନାଦ, ଆର୍ତ୍ତନାଦ ଓ ବିଜୟ-ପରାଜୟ ଭିତରେ କେତେ ଦେଶରେ ସାମ୍ୟବାଦ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଗଲା; ଶତାଧିକ ରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଲେ ଏବଂ କେତେ ଦେଶରେ (ବିଶେଷକରି ୟୁରୋପରେ) ସମାଜବାଦୀମାନେ ଜନକଲ୍ୟାଣ ରାଜ୍ୟ (ୱେଲ୍‌ଫେୟାର ଷ୍ଟେଟ)ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ । ୧୯୮୦ ବେଳକୁ ଏସବୁ ବିଚାରଧାରାର ଅବସାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ୧୯୯୦ରେ ସୋଭିଏତ୍ ସଂଘର ବିଘଟନ ହେଲା ଏବଂ ଏହି ତାରିଖ ଇତିହାସର ଏକ ମାଇଲଖୁଣ୍ଟ ଭାବରେ ପରିଗଣିତ ହେଲା । ବିଚାରଧାରା ମାନଙ୍କର ପତନର ଏହା ସମୟ । ଏହା କେବଳ ସାମ୍ୟବାଦୀ ବିଚାରଧାରାର ପତନର କାଳବିନ୍ଦୁ ନୁହେଁ । ୟୁରୋପୀୟ ଜ୍ଞାନ ଓ ବିଚାରରୁ ଉଦ୍ଭୁତ ସବୁ ପ୍ରକାରର ମାନବକଲ୍ୟାଣକାରୀ, ସମତ୍ୱବାଦୀ, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ରବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ମାନଙ୍କର ସତେ ଯେପରି କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା । ଯେଉଁମାନଙ୍କର ବିଜୟ ହେଲା, ସେମାନେ ବିଚାରର ଗତିକୁ ବଦଳାଇ ଦେଲେ । ସେମାନେ କହିଲେ, ବଜାର (ପୁଞ୍ଜିବାଦ) ହେଉଛି ସର୍ବୋପରି, ତା'ର ସଙ୍କଟ ଅଛି, ପରାଜୟ ନାହିଁ । ତାକୁ ବଦଳେଇବାକୁ ଚାହୁଁଥିବା ସବୁ ବିଚାରଧାରା ଗୁଡ଼ିକ ଭୁଷୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏହା ହେଉଛି ବିଚାରଧାରାର ଅନ୍ତ । ଏହାପରେ ଆଉ ବିଚାର ଉପରେ ଆଧାରିତ କୌଣସି ମହା ଆନ୍ଦୋଳନ ହେବନାହିଁ ।

ଉପରୋକ୍ତ ସବୁ ମାନବକଲ୍ୟାଣକାରୀ, ସମତ୍ୱବାଦୀ, ସ୍ୱାତନ୍ତ୍ରବାଦୀ ବିଚାରଧାରାମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥଳ ଥିଲା ୟୁରୋପ । ୟୁରୋପର ସେଇ ଅଂଶ ଯେଉଁଠି ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ପ୍ରଭାବ ଅତି ସଘନ ଥିଲା । ଶିଳ୍ପବିପ୍ଳବ ଫଳରେ ଯେଉଁ ନୂଆମାନର ସମୃଦ୍ଧି ଦେଖାଗଲା, ଆହୁରି ଆହୁରି ସମୃଦ୍ଧିର ଯେଉଁ କଳ୍ପନା କରାଗଲା, ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରବିପ୍ଳବର ବାଟ ଖୋଲିଗଲା, ଏସବୁ ଦ୍ୱାରା ଉଦ୍‌ବୁଦ୍ଧ ହୋଇ ବିଚାରକମାନେ ଚିନ୍ତାକଲେ ଯେ, ସମୃଦ୍ଧିର ସୁଅରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ଅନ୍ୟାୟ ଓ ଶୋଷଣକୁ ମଧ୍ୟ ଲୋପ କରାଯାଇପାରିବ । ଯେଉଁସବୁ ବିଚାରଧାରା ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ପ୍ରଭାବ ପକେଇଲେ ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ପତ୍ତି ଏହିଭଳି । ଯନ୍ତ୍ରବିପ୍ଳବ ଓ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ନିର୍ମିତ ଅସରନ୍ତି ସମୃଦ୍ଧିର କଳ୍ପନାର ପରିଧି ଭିତରେ ମାନବ ସମାଜର ଦୁଃଖ, ଦୈନ୍ୟ, ଅତ୍ୟାଚାର ଓ ଶୋଷଣକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୂର କରି ଦେବାର ଉଦାତ୍ତ ସ୍ୱପ୍ନକୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟର ମନୀଷୀମାନେ ବିଚାରଧାରାର

ରୂପଦେଲେ । ଏହା ବୋଧହୁଏ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଥିଲା । ଏସିଆ ଆଫ୍ରିକାର ନେତାମାନେ ମଧ୍ୟ ଉଚ୍ଚଶିକ୍ଷା ପାଇଁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ଉପରୋକ୍ତ ମୂଳ ଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହେଲେ । ସେମାନେ ନିଜ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଫେରିଯାଇ ପ୍ରଚାର କଲେ ଯେ, ଯନ୍ତ୍ରବିପ୍ଳବ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ସମୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ମାନବର ମୁକ୍ତି ସମ୍ଭବ । କିଏ ପୁଞ୍ଜିବାଦରେ ମୁକ୍ତି ଦେଖିଲା ତ କିଏ ସମାଜବାଦ ଓ ସାମ୍ୟବାଦରେ ମୁକ୍ତି ଦେଖିଲା । କିନ୍ତୁ ମୂଳ ଧାରଣା ହେଉଛି ଯନ୍ତ୍ରବିପ୍ଳବ ଓ ତଜ୍ଜନିତ ସମୃଦ୍ଧି ଏବଂ ସମୃଦ୍ଧି ବଳରେ ସବୁ ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ । ଏହିପରି ଭାବରେ ସମଗ୍ର ବିଶ୍ୱରେ ଉପରୋକ୍ତ ମୂଳଧାରଣାର ପ୍ରଚାର ହୋଇଗଲା । ତେଣୁ ବିଚାରଧାରା ଗୁଡ଼ିକର ମଧ୍ୟ ପ୍ରସାର ହେଲା ।

ଗାନ୍ଧୀବାଦକୁ ମଧ୍ୟ ଏକ ବିଚାରଧାରା ରୂପେ ପ୍ରସାରିତ କରିବାର ପ୍ରଚେଷ୍ଟା ହୋଇଥିଲା । ଏହି ଚେଷ୍ଟା ସଫଳ ହେଲାନାହିଁ । ଏହାକୁ ଏକ ପୂର୍ଣ୍ଣାଙ୍ଗ ବିଚାରଧାରା ରୂପେ ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ମିଳିଲେ ନାହିଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ବିଦ୍ୟାରେ ପ୍ରଶିକ୍ଷିତ ମେଧାବୀ ଲୋକମାନେ ଏଥିପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହେଲେନାହିଁ; କାରଣ ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଓ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ଗାନ୍ଧୀ ବିଚାର ସମାଲୋଚନାମୂଳକ ଥିଲା । ଔପନିବେଶିକ ମସ୍ତିଷ୍କ ପାଇଁ ଏଗୁଡ଼ିକ ଥିଲା ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ ଏବଂ ସବୁପ୍ରକାରର ପ୍ରଗତି ପାଇଁ ପ୍ରଥମ ସର୍ତ୍ତ । ଏହି ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ସାହାଯ୍ୟରେ ଯେକୌଣସି ଦେଶରେ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧିର ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ । ଋଷର ସାମ୍ୟବାଦୀ ଶାସକମାନେ କହୁଥିଲେ ଯେ, ସୋଭିଏତ୍ ରାଷ୍ଟ୍ର ଅତିଶୀଘ୍ର ଆମେରିକାକୁ ସମୃଦ୍ଧିରେ ଟପିଯିବ । ଚୀନ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ପରେ ଚୀନର ଶାସକମାନେ କହିଲେ ଯେ, ପ୍ରଥମେ ଚୀନ, ଋଷର ସମୃଦ୍ଧିକୁ ଟପିଯିବ, ଏବଂ ତା'ପରେ ଆମେରିକା ଠାରୁ ଅଧିକ ସମୃଦ୍ଧ ହେବ । ଭାରତର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁ ଭାରତର ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକର ଭିତ୍ତି ସ୍ଥାପନ ସମୟରେ ସେହିଭଳି ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖୁଥିଲେ । ବଡ଼ ବଡ଼ ଶିଳ୍ପ ଓ ପ୍ରକଳ୍ପମାନଙ୍କୁ ସେ ଆଧୁନିକ ମନ୍ଦିରର ଆଖ୍ୟା ଦେଇଥିଲେ । ୧୯୪୫ରୁ ୧୯୬୦ ମଧ୍ୟରେ ବିଭିନ୍ନ ମହାଦେଶର ଔପନିବେଶିକ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇବା ପରେ ଆର୍ଥିକ ସମୃଦ୍ଧି ଗଢ଼ିତୋଳିବା ନିମନ୍ତେ ପଶ୍ଚିମର ବିକାଶ ପଦ୍ଧତିକୁ ଅନୁସରଣ କଲେ ।

ପ୍ରାୟ କୋଡ଼ିଏ ତିରିଶ ବର୍ଷର ଅଭିଜ୍ଞତାରୁ ସେମାନେ ଏତିକି ଜାଣିଲେ ଯେ, ସେମାନେ ଆମେରିକା ହେବେ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଜର୍ମାନୀ ବା ବ୍ରିଟେନ ହେବେନାହିଁ । ଋଷ ବି ଜାଣିଲା, ଚୀନ ବି ଜାଣିଲା, ଭାରତ ବି ଜାଣିଲା, ଆଫ୍ରିକା ମଧ୍ୟ ଜାଣିଲା, ଆରବ ଦେଶମାନେ ମଧ୍ୟ ଜାଣିଲେ । କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କର ମୂଳ ବିଚାରକୁ ବଦଳାଇ ପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ବିଚାରଧାରା ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିଲା, କାରଣ ମୂଳ ବିଚାରରେ ଭୁଲ ଥିଲା । ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ଆମର ଦରକାର ଏବଂ ଚମତ୍କାର ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା 'ଟେକ୍‌ନୋଲୋଜି' ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ହୋଇପାରିବ, ଏହି ବିଶ୍ୱାସ ରହିଗଲା । ୧୯୪୫ରୁ ୧୯୬୦ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁ ଦେଶମାନେ ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ପାଇଲେ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିବିଚାରକୁ ସ୍ୱାଧୀନ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଟେକ୍‌ନୋଲୋଜିର ମୋହରେ ପଡ଼ି ସେମାନେ ଯେଉଁ ଅର୍ଥନୈତିକ ଯୋଜନାମାନ କଲେ, ସେଥିରେ ଶ୍ରେଣୀ ବିଷମତା ଏବଂ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ଦେଶଭିତରେ ବଢ଼ିଲା, ୟୁରୋପ ଆମେରିକା ଠାରୁ ସେମାନେ ଆହୁରି ପଛରେ ପଡ଼ିଗଲେ, କିନ୍ତୁ ଦେଶ ଭିତରେ ଏକ ନବସମୃଦ୍ଧ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା । କେତେକ ମହାନଗରୀୟ ଇଲାକା ଗଢ଼ି ହୋଇଗଲା । ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ଓ ସମୃଦ୍ଧି ସେଇଠି ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇରହିଲା ।

ସୋଭିଏତ୍ ସଂଘ ଓ ପୂର୍ବ ୟୁରୋପୀୟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦେଶମାନଙ୍କର ବିଘଟନ ଓ ପତନ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଏକ ବଡ଼ ଘଟଣା । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅନୁଶୀଳନ ଯଥେଷ୍ଟ ମାତ୍ରାରେ ହୋଇନାହିଁ । ସୋଭିଏତ ଋଷର ବିଘଟନ କାହିଁକି ହେଲା ? ଓଡ଼ିଶା କିମ୍ବା ଭାରତର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଏହା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିନାହାନ୍ତି । ୟୁରୋପ, ଆମେରିକାରେ ମଧ୍ୟ ଅଳ୍ପ କିଛି ଗ୍ରନ୍ଥ ଏହି ବିଷୟରେ ଲେଖାହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏହାର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଚର୍ଚ୍ଚା ଆଲୋଚନା ସ୍ତରକୁ ଆସିନାହିଁ । ଋଷ ଯଦି ଆମେରିକା ପରି ସମୃଦ୍ଧ ହେବାକୁ ଦୃଢ଼ ସଂକଳ୍ପ କରିଥିଲା, ତାହା ହେଲାନାହିଁ କାହିଁକି ? ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ଆଧାରିତ ସମୃଦ୍ଧି ଋଷରେ ଯାହା ବି ହେଲା, ମସ୍କୋ ଓ ଲେନିନ୍‌ଗ୍ରାଦର ଚାରିପଟେ ହେଲା, କିମ୍ବା ଅଳ୍ପକିଛି ଶିଳ୍ପ ଅଞ୍ଚଳରେ ହେଲା । ଉଜ୍‌ବେକିସ୍ତାନ, କିରଗିଜିସ୍ତାନ ଆଦି ବିରାଟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧିର ବିକାଶ ଘଟିନାହିଁ । ନଗର ଓ ଗ୍ରାମର ପ୍ରଭେଦ ବଢ଼ି ଚାଲିଲା ।

ଆଗକୁ ଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଆମେ ସମୃଦ୍ଧିର ଅବଧାରଣା ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ଦରକାର । ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା, ସମୃଦ୍ଧି, ପ୍ରାଚୁର୍ଯ୍ୟ, ବୈଭବ-ଏହି ସବୁ ଅଭିଧାନିକ ଶବ୍ଦର ପାରିଭାଷିକ ଅର୍ଥମାନଙ୍କୁ କୌଣସି ଆଧୁନିକ ଭାଷାରେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରାଯାଇନାହିଁ । ଏସବୁ ଶବ୍ଦକୁ ସମାନ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇଛି । 'ସମୃଦ୍ଧି' କହିଲେ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧିକୁ ବୁଝାଉଛି ଏବଂ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି କହିଲେ ଆମ ଆଗରେ ଉତ୍ତର ଆମେରିକା ବା ପଶ୍ଚିମ ୟୁରୋପର ଚିତ୍ର ଝୁଲୁଛି । କିନ୍ତୁ କେଉଁ ଅବସ୍ଥାକୁ ଆମେ ସମୃଦ୍ଧ କରିବା ? 'ସମୃଦ୍ଧ' ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥହୀନତା ଆମର ବୈଚାରିକ ବାଟବଣା ହେବାର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ

କାରଣ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ସୀମାରେଖା ତଳେ ଓ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଯେଉଁ ସବୁ କ୍ଷୁଧା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟହୀନତା ଓ ସୁବିଧାମାନଙ୍କର ଘୋର ଅଭାବ ଦେଖୁଛୁ ତାହାକୁ ଦୂର କରିବା ଗୋଟିଏ କଥା । ଦୂର ହେବାପରେ ତାକୁ ଆମେ 'ସ୍ୱଚ୍ଛଳତା' କହିବା । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ଆଉ ଗୋଟିଏ ଜିନିଷ । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଆମେରିକାର ସମୃଦ୍ଧି ଯାହା, ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟ ସାହାଜାହାଁ କିମ୍ବା ମିଶରର ରାଣୀ କ୍ଲିଓପାଟ୍ରାଙ୍କର ବୈଭବ ସେଇଯା । ଏଇ ଅର୍ଥରେ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନେ କେବେହେଲେ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି କ'ଣ ଆଧୁନିକ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ଦ୍ୱାରା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ? ସମ୍ଭବ ନିଶ୍ଚୟ । କିନ୍ତୁ ଏହି ଟେକ୍‌ନୋଲଜି କେବଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ-ଉପନିବେଶର ଢାଞ୍ଚା ଭିତରେ ସମୃଦ୍ଧି ସୃଷ୍ଟି କରିପାରେ । ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳ ଆଉ ଏକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନିଜର ବଜାର କରିବ, ତା'ହେଲେ ପ୍ରଥମ ଅଞ୍ଚଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ହେବ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଞ୍ଚଳ ଉପନିବେଶ ହେବ । ୟୁରୋପ ବା ଆମେରିକା ପରେ ସୋଭିଏତ ଋଷ ପାଖରେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଉପନିବେଶ ନଥିଲା । ପୂର୍ବ ୟୁରୋପର ଯେଉଁ ଦେଶମାନେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ହେବାପରେ ସୋଭିଏତ ଅଧୀନରେ ଥିଲେ, ସେମାନେ ଗୋଟିଏ ପରେ ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ରୋହ କରିବସିଲେ । ତେଣୁ ଋଷର ଅଳ୍ପକିଛି ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆଧୁନିକ ଭାବରେ ସମୃଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଯାଇ ବାକି ଅଞ୍ଚଳକୁ, ବିଶେଷକରି ଏସିୟ-ଗଣରାଜ୍ୟମାନଙ୍କୁ ପଛୁଆ କରି ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିଲା । ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ଏହାହିଁ ବିଘଟନର ମୂଳ କାରଣ ହେଲା । କୌଣସି ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ଉପରୋକ୍ତ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ଖଣ୍ଡନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ସୋଭିଏତ ସଂଘର ପତନର ଏହା ହେଉଛି ମୌଳିକ କାରଣ । ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଶାସନ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଇତ୍ୟାଦି କାରଣମାନ ଅସତ୍ୟ ନୁହେଁ; କିନ୍ତୁ ଏହା ତୁଳନାରେ କମ୍ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । କୌଣସି ଅଣସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶ ଆମେରିକା ପରି ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ; ଯିଏ ଚେଷ୍ଟା କରିବ, ସିଏ ନିଜ ଦେଶ ଭିତରର ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳକୁ (ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳକୁ, ଓଡ଼ିଶା ପରି ରାଜ୍ୟକୁ) ଉପନିବେଶ ପରି ବ୍ୟବହାର କରିବ । ଏହା ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ଟେକ୍‌ନୋଲଜିର ଅଭିଶାପ । ଭାରତରେ ହୁରି ପଡ଼ିଛି ଯେ, ଚୀନର ବହୁତ ପ୍ରଗତି ହେଉଛି । ଭାରତ ଅପେକ୍ଷା ଦେଢ଼ଗୁଣ ବେଶୀ ପ୍ରଗତି ସେଠାରେ ନିଶ୍ଚୟ ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଏହା ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ନୁହେଁ । ଚୀନର ବହୁତ ଇଚ୍ଛା ଗୋଟିଏ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶ ହେବାକୁ ଏବଂ ଆଖପାଖର ଏସିଆୟୀ ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କୁ ନିଜର ଉପନିବେଶ କରିବାକୁ । ତାହା ହୋଇପାରିନାହିଁ ।

ତେଣୁ ଚୀନ୍‌ର କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତେ ଅଞ୍ଚଳ ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇ ପାରୁଛି । ବାକି ବିଶାଳ ଅଞ୍ଚଳ ପଛୁଆ ରହିଛି । ଏହି ବୈଷମ୍ୟ ପୁଣି ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଛି । ଦକ୍ଷିଣ କୋରିଆର ଜୀବନସ୍ତରକୁ ମଧ୍ୟ ଆସନ୍ତା ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଚୀନ ପହଞ୍ଚି ପାରିବ ନାହିଁ । ଇତିମଧ୍ୟରେ ଅଳ୍ପକିଛି ଲୋକକୁ ନେଇ ଚୀନରେ ଏକ ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀ ନିଜକୁ ଏପରି ଦୃଢ଼ କରିନେବ ଯେ, ତାହା ହିଁ ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀ ପାଲଟିବ । ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହେବ । ଚୀନର ସାମ୍ୟବାଦୀମାନେ ଗୋଟିଏ ସୁନ୍ଦର ସ୍ଲୋଗାନ ବାହାର କରିଛନ୍ତି : 'ପ୍ରଥମେ ଥୋକେ ଲୋକ ପହଞ୍ଚିବେ' । ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଏହା ସୁଲଭ ହେବ ବୋଲି କହିବା ଗୋଟିଏ ବିଦ୍ରୂପ ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ ହୋଇପାରେ ?

ଏହା ଧ୍ରୁବ ସତ୍ୟ ଯେ ଚୀନ, ଭାରତ କିମ୍ବା ବ୍ରାଜିଲ୍ ଓ ମିଶର ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ଲାଭ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ବାସ୍ତବିକତାକୁ କୌଣସି ବିଚାରଧାରା କିମ୍ବା ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶାସ୍ତ୍ର ଗ୍ରହଣ କରୁନାହିଁ । ତେଣୁ ନୂତନ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ବିଚାରଧାରାର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହେଉନାହିଁ, ଯାହା ଉପରେ ଲୋକଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ ।

ଏକ ନୂତନ (ବୈକଳ୍ପିକ) ବିଚାରଧାରା ପାଇଁ ଚାରିଟି ସ୍ଥାପନା ଦରକାର; ୧. ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ଏକ ମିଥ୍ୟା ଆଦର୍ଶ । ସବୁଦେଶ ଏହା ପାଇପାରିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନେ ଓ ଶୋଷକ ଶ୍ରେଣୀମାନେ ଏହାକୁ ଭୋଗ କରିପାରିବେ । ଏଣୁ ଆମର ଆଦର୍ଶ, ସ୍ୱଚ୍ଛଳ ଜୀବନସ୍ତର, ଯାହା ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମିଳିପାରିବ । ୨. ବିଜ୍ଞାନର ସୂତ୍ର ଉପରେ ଆଧୁନିକ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ଆଧାରିତ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ଓ ପରିଣାମ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନୁହେଁ; କାରଣ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ ହିଁ ପ୍ରକୃତି ପାଇଁ ଧ୍ୱଂସକାରୀ ହେବା ସଙ୍ଗେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଶୋଷଣକାରୀ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇସାରିଛି । ବିଜ୍ଞାନର ନୂଆ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଟେକ୍‌ନୋଲଜିର ନବୀକରଣ ଦରକାର । ୩. ସମୃଦ୍ଧି ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀବିଶେଷ ପାଇଁ ନୁହେଁ, ସମଗ୍ର ପ୍ରଜାତି ପାଇଁ ଦରକାର । ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ପ୍ରଜାତି ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ କି ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ସମୃଦ୍ଧିର ପାରିଭାଷିକ ଅର୍ଥକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବାକୁ ହେବ । ୪. ସମାଜରେ ଜୀବନଧାରଣ ପାଇଁ ଯେତେସବୁ ପଣ୍ୟବସ୍ତୁ ଦରକାର ସେଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂସାଧନ ଉପରେ ଆଧାରିତ । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ଏବଂ ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ପ୍ରାକୃତିକ ସଂସାଧନଗୁଡ଼ିକୁ ବିନଷ୍ଟ, ନିଃଶେଷ ଓ ପ୍ରଦୂଷିତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକୃତି ଓ ମାନବ ଜୀବନ ଅବକ୍ଷୟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ବିନାଶକାରୀ ବିକାଶର ଗତିପଥକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ । ସ୍ଥିର ଓ ଚିରନ୍ତନୀ ବିକାଶ ନିମନ୍ତେ ଏପରି ଉପାୟ, ଯନ୍ତ୍ର, ଏବଂ ଅର୍ଥନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ, ଯାହା

ପ୍ରକୃତି-ସଂରକ୍ଷକ ଓ ସ୍ଥାୟୀ (ସଷ୍ଟେନେବଲ୍) ହେବ । ଏହାର ପରିଣାମ ସବୁବେଳେ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିବା ଅନନ୍ତ ସମୃଦ୍ଧି ନହୋଇ ଏକ 'ସୀମିତ ସମୃଦ୍ଧି' ହେବ । ସୀମିତ ସମୃଦ୍ଧିର ଅବଧାରଣାରୁ ଆଗାମୀ ବିଚାରଧାରାର ଉଦ୍‌ଗମ ହେବ ।

ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ବିକଳ୍ପ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତା ନୁହେଁ । ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାର ସପକ୍ଷବାଦୀମାନେ ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ମୌଳିକ ବିରୋଧ ନକରି କେବଳ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ କର୍ମକାଣ୍ଡଗୁଡ଼ିକୁ ବଞ୍ଚାଇ ରଖିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଏବଂ ଅତୀତର ସବୁ ଅନ୍ୟାୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭେଦଭାବକୁ ଲୋକାତୀତ ସତ୍ୟ ଭାବରେ ସିଦ୍ଧ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ଭବିଷ୍ୟତ ନିର୍ମାଣ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟଦ୍ରଷ୍ଟାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଅତୀତ ଓ ଆଧୁନିକ ସମାନ ଭାବରେ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ବା ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେବେ । ପ୍ରାକୃତିକ-ସଂସାଧନ ଗୁଡ଼ିକର ସଂରକ୍ଷଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏବଂ ସମୁଦାୟମାନଙ୍କର ସ୍ୱଶାସନ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ବହୁତ ଉପାଦେୟ ନମୂନା ଓ ଆଦର୍ଶ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାମାନଙ୍କରୁ ମିଳିପାରିବ । ସେହିପରି ଭାବେ ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ସୂତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ବିକାଶର ନୂଆ ଯନ୍ତ୍ରପ୍ରଣାଳୀ ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ, ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ଦିଗରୁ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ କରିପାରିବ, ଅଥଚ ଅନ୍ୟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନିଜର ଉପନିବେଶ ନକରି ସମୃଦ୍ଧି ମଧ୍ୟ ଦେଇପାରିବ । ସୀମିତ ସମୃଦ୍ଧି ଦେଇପାରିବ । ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ବ୍ୟକ୍ତିସ୍ୱାତନ୍ତ୍ର୍ୟର ଏବଂ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାମାନଙ୍କର ସାମାଜିକତାକୁ ଗୋଟିଏ ଜୀବନ ପ୍ରଣାଳୀର ଦୁଇ ଅଭିନ୍ନ ଦିଗ ରୂପେ ବିକଶିତ କରିବାକୁ ହେବ । ଦୁନିଆର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିଗମମାନଙ୍କର ବେତନଭୋଗୀ ହୋଇ ମୁନାଫାଖୋର, ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଟେକ୍‌ନୋଲଜିକୁ ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କୁ ଏହି ଦାସତ୍ୱରୁ ମୁକ୍ତ କରି ଏକ ନୂଆ ପୃଥିବୀର ସଂରଚନା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବାକୁ ହେବ । ଆଗାମୀ ବିଚାରଧାରା ପାଇଁ ଏହିସବୁ ହେବ ମନ୍ତ୍ର ଏବଂ ସୂତ୍ର ।

ଡିସେମ୍ବର, ୨୦୦୦

ଜଗତୀକରଣ ବନାମ ବାମପନ୍ଥୀ ଚିନ୍ତାଧାରା

।। ୧ ।।

ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସାମ୍ପ୍ରତିକ ବା ଆସନ୍ନ ସଙ୍କଟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରି ସମାଜବାଦୀମାନେ ବେଳେ ବେଳେ ଭାରି ଖୁସି ହୁଅନ୍ତି, ସତେ ଯେମିତି ସେ ସଙ୍କଟଟି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମୂଳେ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବ । ପୁଞ୍ଜିବାଦ କିନ୍ତୁ ଭୁଶୁଡ଼ି ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଯେତୋଟି ସଙ୍କଟର ସାମ୍ନା କରିଛି, ସବୁଥିରୁ ତାହା ମୁକୁଳି ଯାଇଛି, ବରଂ ପୂର୍ବାପେକ୍ଷା ଦୃଢ଼ତର ହୋଇ, ଅଧିକ ଆକ୍ରମଣାତ୍ମକ ହୋଇ ମୁକୁଳି ଆସିଛି । ସମାଜବାଦୀମାନେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଯେଉଁ ସମାଲୋଚନା କରିଛନ୍ତି, ମନେ ହେଉଛି ପୁଞ୍ଜିବାଦର ମଙ୍ଗ ଧରିଥିବା ସେନାପତିମାନେ ତା'ଦ୍ୱାରା ବେଶୀ ଚାଲାକ ହେଉଛନ୍ତି, ବେଶୀ ସକ୍ଷମ ହେଉଛନ୍ତି । ଆପଣା ଦୁର୍ବଳତାଟି କ'ଣ ସେମାନେ ଜାଣୁଛନ୍ତି ଓ ଆସନ୍ନ ବିଲୟରୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ବଞ୍ଚେଇବାକୁ ତା'ର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ସାବଧାନତା ମଧ୍ୟ ଅବଲମ୍ବନ କରୁଛନ୍ତି । ବାମପନ୍ଥୀ ନେତାମାନେ କିନ୍ତୁ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ସମାଲୋଚନା ଓ ସେମାନଙ୍କ ନିଜ ଅନୁଭୂତିରୁ ବେଶୀ କିଛି ଶିଖିନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ସଙ୍କଟ, ଯାହାକୁ କି ସଙ୍କଟ ବୋଲି ମାନିବାକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ବିଲୁପ୍ତ ହେବାର କି ତା'ର ପାଖାପାଖି ଅବସ୍ଥାରେ ଆଣି ପହଞ୍ଚେଇ ଦେଇଛି । ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସଙ୍କଟ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏଣିକି ସମାଜବାଦୀଙ୍କୁ ଆପଣା ସଙ୍କଟ ବିଷୟରେ ଦାୟିତ୍ୱବାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ଯଦି ଏ ଭିତରେ ଦିନେ କେବେ ସମାଜବାଦ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଅବଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଏ, ତେବେ ତା'ର କାରଣ ହେବ ଏଇଆ ଯେ, 'ଜଗତୀକରଣ'ର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଯେଉଳି ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବା ଦରକାର ସେଭଳି ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଜଗତୀକରଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ଏକ ଶିଖର । ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଶକ୍ତିମାନେ ମଣିଷ ସମାଜର ବୃହତ୍ତର ଅଂଶକୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏକ ଅତି ନିମ୍ନସ୍ତରକୁ ଖସାଇ ଦେବାପାଇଁ ପ୍ରୟାସରତ ଅଛନ୍ତି । ହୁଏତ ପୃଥିବୀକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବା ସହ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ନିଜକୁ ବି ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବ, କିନ୍ତୁ ତା'ର ଅନେକ ପୂର୍ବରୁ ମଣିଷ ସମାଜକୁ କ୍ଷୁଧା ଓ ଲୋଭର ଦୁଇ ବିପଦରୁ ମୁକ୍ତ କରିବାକୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଦେଖିଥିବା ବିଶାଳ ଜନତାର ଶରୀର ଓ ଆତ୍ମାକୁ ଏହା ଧୂଳିସାତ୍ କରି ସାରିଥିବ ।

ଏଭଳି ମହା ଆକ୍ରମଣର ମୁକାବିଲା ବିବୃତିମୂଳକ ସମାଲୋଚନା, ସାମୟିକ ପ୍ରତିବାଦ ଓ ଦିନିକିଆ ପ୍ରତୀକ ଧର୍ମଘଟ ଦ୍ୱାରା କରିହେବ ନାହିଁ । ଏଭଳି ପ୍ରତିବାଦ ବି ଏକ ସାମଗ୍ରିକ ଦର୍ଶନ, ରଣକୌଶଳ ଓ ବହୁମୁଖୀ କ୍ରିୟାନୁଷ୍ଠାନର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ହିଁ ଅର୍ଥପୂର୍ଣ୍ଣ ହେବ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଚରମପନ୍ଥୀ ଆଦର୍ଶର ଯେଉଁସବୁ ଦିଗ ସମୟର କଷଟି ପଥରରେ ପରଖା ହୋଇ ଏବେ ବି ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ, ସେସବୁର ପୁନର୍ଘୋଷଣା ହେବା ଆବଶ୍ୟକ । ନୂତନ ଓ ସର୍ବବ୍ୟାପୀ ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ସେସବୁକୁ ନୂଆ ଢାଞ୍ଚାରେ, ନୂଆ ତତ୍ତ୍ୱ ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ି ଗଢ଼ିବା ଦରକାର ହେଉଛି । ଭିନ୍ନ ଏକ ଯୁଗରେ ଲେନିନ୍ ଓ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ଏଇଭଳି ବିଶାଳ ଆହ୍ୱାନ ଥିଲା । ହୁଏତ ଆମେ ଖର୍ବକାୟ, କିନ୍ତୁ ଆମକୁ ସୁହାଇବ ବୋଲି ଆମେ ସମସ୍ୟା/ଆହ୍ୱାନର ବିଶାଳତାକୁ କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ କରିପାରିବା ନାହିଁ । ଆମେ ସଭିଏଁ ଯଦି ଖର୍ବକାୟ, ତେବେ ବରଂ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ଅଙ୍ଗମାନଙ୍କୁ ବଳି ଦେଇ ସେଭଳି ବିଶାଳ କାୟାର ସଂରଚନା କରିବାକୁ ହେବ । ଯଜ୍ଞକୁଣ୍ଡର ଅଗ୍ନିରେ ନିଜକୁ ନିକ୍ଷେପ କରିବା ପାଇଁ ଆମେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଲେ ଯାଇ ହିଁ ସେ ବିଶାଳକାୟ ପ୍ରତିରୋଧକାରୀ ଶକ୍ତି ତା' ଭିତରୁ ଜନ୍ମନେବ ।

ଜଗତୀକରଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼େଇ ବାମପନ୍ଥୀଙ୍କ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବା ଜାତୀୟ କାର୍ଯ୍ୟସୂଚୀରେ ଏବେ ନାହିଁ, ଏକଥା ଘୋର ନୈରାଶ୍ୟଜନକ । ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଯେଉଁସବୁ ସଂଗଠନ, ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଓ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ତିନିଦଶକ ପୂର୍ବଯାଏଁ ମଧ୍ୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗ୍ରାମୀ ଭାବରେ ଗଣା ହେଉଥିଲେ, ଏବେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଭୂମିକା ନଥିବା ଭଳି ମନେ ହେଉଛି । ଆଜି ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂଗଠନ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ମୁଦ୍ରାପାଣ୍ଠି ବିରୁଦ୍ଧରେ ସିଧାସଳଖ ଲଢ଼େଇ ସମାଜବାଦୀ ଓ ସାମ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ, ବରଂ ରୋମାଣ୍ଟିକ୍ ଓ ଆଡ଼ବାୟା ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ହେଉଛି ।

ଜାତୀୟ ସ୍ତରର ଚିତ୍ର ତ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବଞ୍ଚନାମୟ । ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ପ୍ରଗତିଶୀଳ, ଚରମପନ୍ଥୀ ଓ ବିପ୍ଳବୀମାନଙ୍କୁ ଘାରୁଛି, ତାହା ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ନୁହେଁ, ସାମ୍ପ୍ରଦାୟିକତାବାଦ । ଯେହେତୁ ବିଶ୍ୱ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦକୁ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନ ଭାବରେ ଗ୍ରହଣ କଲେ ବାମପନ୍ଥୀମାନଙ୍କୁ କ୍ଷମତା (ଓ ତା'ସାଙ୍ଗକୁ ସହରୀ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟ) ହରେଇବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତେଣୁ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତାର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ବଢ଼େଇ ବଢ଼େଇ ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଉଛି । ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତାକୁ ରାଜନୈତିକ ରଣକୌଶଳରେ ହୁଏତ ଦ୍ୱିତୀୟ ବା ତୃତୀୟ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯିବା କଥା, ତାକୁ କିନ୍ତୁ ସବୁଠୁ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ପ୍ରଥମ ପ୍ରଶ୍ନ ଭାବରେ

ବିଚାର କରାଯାଉଛି ଏବଂ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କ (ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ସମେତ) ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୂରବସ୍ଥା ବଢ଼ିବାରେ ଲାଗିଥିଲାବେଳେ ଏମିତି କରାଯାଉଛି । ବୋଧହୁଏ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତାର ପ୍ରବକ୍ତାମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ନୂଆ ଆର୍ଥିକ ନୀତି ଦ୍ୱାରା ସୃଷ୍ଟ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୂରବସ୍ଥାର ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଉଠାଇ ରାଜନୀତି କରି ବସିଲେ ସଂଘ ପରିବାରର ଲୋକେ ଆମକୁ ଆଧୁନିକତାର ବିରୋଧି କହି ଲୋକହସା କରାଇଦେବେ ।

ଦଣ୍ଡବତେ ଓ ଜର୍ଜ ଫର୍ଣ୍ଣାଣ୍ଡିଜ୍ ମାନେ ଯଦିଓ ଗଣମାଧ୍ୟମରେ 'ସମାଜବାଦୀ' ବୋଲାଯାଆନ୍ତି, ସେମାନେ ଯେ ଜଗତୀକରଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବେ ତାହା ଭାବିବା ବୃଥା । ସେମାନେ ୧୯୭୭ରେ ଆପଣା ସଂଗଠନସବୁକୁ ଜନତା ପାର୍ଟିରେ ମିଶାଇ ଦେଲେ ଏବଂ ଏଇ ଦଳ କେବେ ବି ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ହଟେଇବାରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ନଥିଲା । ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ ଭାବରେ ଦଣ୍ଡବତେ ତ ଜଗତୀକରଣ ଓ ଆଇ.ଏମ୍.ଏଫ୍. ସର୍ତ୍ତାବଳୀକୁ ସ୍ୱାଗତ କରିଥିଲେ । ଯେଉଁମାନେ ଜର୍ଜ ଫର୍ଣ୍ଣାଣ୍ଡିଜଙ୍କୁ ନିକଟରୁ ଜାଣିଥିଲେ, ସେମାନେ ଜାଣିଥିଲେ ଯେ, ବହୁଦେଶୀୟ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କ କ୍ରୋଧ ଆଦୌ ଦୀର୍ଘସ୍ଥାୟୀ ନୁହେଁ । ଓସ୍‌ମାନିଆ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର କାଞ୍ଚା ଇଲାୟାଙ୍କ ଯୁକ୍ତି ହେଲା, ଫର୍ଣ୍ଣାଣ୍ଡିଜ୍ ଆମେରିକୀୟ ବହୁଦେଶୀୟ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ବିରୋଧି, କାରଣ ସେ ଜର୍ମାନ ବହୁଦେଶୀୟ କମ୍ପାନୀଙ୍କ ସମର୍ଥକ । ଏହି ହେଉଛି ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀଙ୍କ ସ୍ଥିତି ।

ନବେ ଦଶକ ପୂର୍ବରୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ୱୟଂସେବକ ସଂଘ ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦୀ ଥିଲା ଏବଂ ବାମପନ୍ଥୀମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ଘୋର ବିରୋଧୀ ଥିଲେ । ତେଣୁ ଜଗତୀକରଣ ପ୍ରତି ବିରୋଧ ଏଇ ଦୁଇଟି ଗୋଷ୍ଠୀରୁ ଆସିଛି । ଏହି ଦୁଇ ଗୋଷ୍ଠୀର ଜଗତୀକରଣ ପ୍ରତି ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରେ ଥିବା ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଦେଖିଲେ ହତାଶ ହେବାକୁ ପଡ଼େ । ବି.ଜେ.ପି.-ଆର୍.ଏସ୍.ଏସ୍‌ର ଜଗତୀକରଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ନିଜର କିଛି କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ, ତାହା ଏକ ଗୌଣ ଶାଖା ସଂଗଠନ 'ସ୍ୱଦେଶୀ ଜାଗରଣ ମଞ୍ଚ' ହାତକୁ ଦେଇ ଦିଆଯାଇଛି । ସେଇଭଳି ସି.ପି.ଆଇ. ଓ ସି.ପି.ଏମ୍.ର ନିଜସ୍ୱ ଦେଶବ୍ୟାପୀ କୌଣସି ଜଗତୀକରଣ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟପନ୍ଥା ନାହିଁ । ସେମାନେ ଏ କାମ ସେମାନଙ୍କ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ୍‌ମାନଙ୍କୁ ସମର୍ପି ଦେଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ୍‌ମାନଙ୍କର ମୁଖ୍ୟ ଆଗ୍ରହ ହେଉଛି କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ଚାକିରି ବଞ୍ଚାଇବା । ସାଧାରଣ କଥାବାର୍ତ୍ତାରେ ବାମପନ୍ଥୀ ନେତାମାନେ ଓ ହିନ୍ଦୁତ୍ୱବାଦୀମାନେ ସମାନ ଢଙ୍ଗରେ କଥା କୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଜଗତୀକରଣର ଚଳନ୍ତି ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିଷୟରେ ବେଶ୍ ଚିନ୍ତାଶୀଳ ଓ ତା'ର ସମାଲୋଚକ

ମଧ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ବାସ୍ତବ-ବୁଦ୍ଧି, 'ନୂଆ ବାସ୍ତବିକତା' ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନତା ତାଙ୍କ ଆଦର୍ଶଗତ ଚେତନାକୁ ଫିକା କରିଦେଇଛି । ବାସ୍ତବିକତା ପ୍ରତି ଟିକେ ସଚେତନ ରହିଲେ, ବିପ୍ଳବୀମାନେ ବାସ୍ତବଧର୍ମୀ ହୁଅନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମାତ୍ରାଧିକ ବାସ୍ତବଧର୍ମୀତା ସେମାନଙ୍କ ବିପ୍ଳବୀ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ପଙ୍ଗୁ କରିଦିଏ । ହୁଏତ ବାସ୍ତବିକତା ପ୍ରତି ନଜର ରଖିଲେ ଉଚ୍ଚାରଣ ସବୁ ଟିକିଏ ସଂଯତ ହୁଏ । ଫାସୀବାଦୀ ଏବଂ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ପଛରେ ଲୋକେ ଏତେବେଶୀ ସଂଗଠିତ ହୋଇନାହାନ୍ତି ଯେ, ଆମେ ବୈପ୍ଳବିକ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରଚାର କଲେ ଆମର ମୁଣ୍ଡକାଟ ହୋଇଯିବ । ଏହା ସତ ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଉଦ୍ୟୋଗ ଓ ସରକାରୀ ବିଭାଗଗୁଡ଼ିକର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ଲୋକେ କ୍ଷୁବ୍ଧ, ତା ଅର୍ଥ ଏଇଆ ନୁହେଁ ଯେ, ଲୋକେ ଘରୋଇକରଣ ବାଲା କି ଠିକାଦାରମାନଙ୍କୁ ଭାରି ଭଲ ପାଉଛନ୍ତି । ୧୯୯୧ ବା ସେଇ ପାଖାପାଖି ସମୟରୁ ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ଦଳମାନେ ଜାତୀୟ ସ୍ତରରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ବନ୍ଦ କରିଦେଇଛନ୍ତି । ଲୋକେ ବୃହତ୍ତର ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଶ୍ନ ସବୁ ବିଷୟରେ ଶୁଣିବାକୁ ଆଦୌ ଆଗ୍ରହୀ ନୁହନ୍ତି ଓ ଖାଲି ଧର୍ମ, ଜାତି ବା ଲିଙ୍ଗଭେଦର ସପକ୍ଷ ବା ବିପକ୍ଷରେ ଭାଷଣ ଶୁଣିବାକୁ ଆଗ୍ରହୀ ବୋଲି ଏମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି କି ?

ଯେଉଁ ଭାରତୀୟ ସମାଜବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ମତେ ଗଢ଼ିଛି, ତାକୁ ନେଇ ମୁଁ ଲଜ୍ଜିତ, କାରଣ ଏ ଆନ୍ଦୋଳନ ଆଜି ବିଶ୍ୱ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼େଇ କରିବାକୁ, ଭାରତରେ ଅର୍ଥନୈତିକ ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱର ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ବିଷୟରେ ସୁଚିନ୍ତିତ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଆଜିର ଯୁବ ସମାଜକୁ ଅନୁପ୍ରାଣିତ କରିପାରୁନାହିଁ । ହିନ୍ଦୁତ୍ୱ ଜାତୀୟତାବାଦୀମାନେ ଯେ ଆହ୍ୱାନର ମୁକାବିଲା କରିପାରୁନାହାନ୍ତି, ସେନେଇ ମୁଁ ଖୁବ୍ ଦୁଃଖିତ ନୁହେଁ, କାରଣ ଆରମ୍ଭରୁ ହିଁ ସେମାନେ ସମାନତାର ବିରୋଧୀ । କିନ୍ତୁ ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ଦଳଗୁଡ଼ିକର ଦୁର୍ବଳ ସମାଲୋଚନା ଓ କ୍ରିୟାନୁଷ୍ଠାନର ଅଭାବ ଦେଖିଲେ ଦୁଃଖ ଲାଗେ । ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିକୁ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଶୋଷଣର ମୁଖ୍ୟ ମାଧ୍ୟମ ବୋଲି କହିବାକୁ ଆଜି ସେମାନେ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । ଯେଉଁ ଯୁବକମାନେ ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ଦଳଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭାବରେ ଆସୁଛନ୍ତି ସେମାନେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ-ବିରୋଧୀ ହେଉନାହାନ୍ତି; କେବଳ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ ହେଉଛନ୍ତି । ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଓ ସୃଜନଶୀଳ ଲେଖକମାନଙ୍କୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ମାର୍କ୍ସବାଦୀମାନେ ପ୍ରଭାବିତ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ, କାରଣ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଶୋଷଣର ମୁଖ୍ୟ ଅସ୍ତ୍ର ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ବିରୁଦ୍ଧରେ ସେମାନେ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିନାହାନ୍ତି ।

॥ ୨ ॥

ବାମ ଓ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ନେତାଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଥିବା ବିଭ୍ରାନ୍ତି ଯୋଗୁଁ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଚିନ୍ତାଶୀଳ ନାଗରିକମାନେ ଜଗତୀକରଣର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥକୁ ବୁଝିପାରିନାହାନ୍ତି । ଜଗତୀକରଣର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ବୁଝେଇବାକୁ କେତେକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କ ରଚନାରେ ଉଦ୍ୟମ ହୋଇଛି ସତ, ମାତ୍ର ସେଥିରେ କିଛି ବିଶେଷ ଲାଭ ହୋଇନାହିଁ । ଏସବୁ ବିଷୟରେ ସ୍ୱଚ୍ଛତା ଆସେ ରାଜନୈତିକ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନାତ୍ମକ ଅନୁଭୂତିରୁ । ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଓ ଆଇ.ଏମ୍.ଏଫ୍. ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ଅର୍ଥନୈତିକ ଶବ୍ଦାବଳୀ ଏତେ ମାତ୍ରାରେ ପ୍ରଚଳିତ ଯେ, ସେସବୁ ନୀତିର ସମାଲୋଚକମାନେ ମଧ୍ୟ ସେସବୁ ଶବ୍ଦାବଳୀ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ । ତେଣୁ ତାଲିମ୍ ପାଇନଥିବା ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ପକ୍ଷରେ ମଧ୍ୟ ଏସବୁ ଶବ୍ଦର ଇଙ୍ଗିତାତ୍ମକ ଅର୍ଥର ମାୟାରେ ପଡ଼ିଯିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ : 'ଫ୍ରି ଟ୍ରେଡ୍' ବା 'ମୁକ୍ତ ବାଣିଜ୍ୟ'ର ପ୍ରକୃତ ଅର୍ଥ କ'ଣ, ଆଲୋଚନା କରିବା ପୂର୍ବରୁ ତାହା ଭଲର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇଯାଇଥାଏ, କାରଣ 'ମୁକ୍ତ' ଅର୍ଥ ତ ସ୍ୱାଧୀନ ! ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନ ବା ମୁକ୍ତ ବାଣିଜ୍ୟକୁ କାହିଁକି ଜଣେ ବିରୋଧ କରିବ । ଯେତେବେଳ ଯାଏଁ 'ଅଭିବୃଦ୍ଧି' ବା 'ବିକାଶ' ଭଳି ଶବ୍ଦର ଫଳିତାର୍ଥଗୁଡ଼ିକୁ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକେ ବୁଝିବେ ନାହିଁ, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ମଧ୍ୟ ଏହାର ବିରୋଧ କରିବେ ନାହିଁ ।

ତେଣୁ ଜଣେ ବୁଦ୍ଧିମାନ ଲୋକ ଜଗତୀକରଣର ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ କେମିତି ବୁଝିବ, ତା'ର ଏକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀ ତିଆରି କରାଯିବା ଦରକାର । ପୁଞ୍ଜିବାଦ, ଜଗତୀକରଣ, ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବା ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ଆଦି ପ୍ରକ୍ରିୟା ବିକଶିତ ଓ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶସବୁରେ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ପ୍ରଭାବ ପକାଏ । ବୁଦ୍ଧିମାନ ବ୍ୟକ୍ତିକୁ, ଏସବୁ ତା' ନିଜ ଦେଶ ବା ଅଞ୍ଚଳରେ କି ପ୍ରଭାବ ପକାଇବ, ସେ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବା ଦରକାର । ଏଭଳି ଏକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରାଥମିକ ଉଦ୍ୟମ ହିଁ ଏଇଠି କରାଯାଇଛି ।

୧) ଯେତେବେଳେ ବିକଶିତ ଦେଶର ପୁଞ୍ଜି ଓ କମ୍ପାନୀମାନେ ଏକ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶକୁ ଅବାଧରେ ପଶିଆସନ୍ତି; ତା' ଫଳରେ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶଟିର ଅର୍ଥନୀତିର ଏଭଳି ପ୍ରତିକୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟେ ଯେ, ଦେଶଟିର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇଯାଏ- ସେତେବେଳେ ଜଗତୀକରଣ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଦେଶର ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପୁଞ୍ଜିନିବେଶ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଅଗ୍ରାଧିକାରମାନଙ୍କୁ ନିରୂପିତ କରିଚାଲେ ଓ ନିଷ୍ପତ୍ତି-ଗ୍ରହଣକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରେ । ଯଦି

କେହି ଭାବୁଥାନ୍ତି ଯେ, ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିକୁ ବି ସ୍ୱାଗତ କରାଯିବା ଉଚିତ ଓ ତା' ସାଙ୍ଗକୁ ଅର୍ଥନୀତିରେ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ବି ଅତୁଟ ରହୁ, ତା'ହେଲେ ସେତକ ନିରୁତା ଆତ୍ମପ୍ରବଞ୍ଚନା ମାତ୍ର, ଏକକାଳୀନ ସେ ଦୁଇଟି କଥା ଅସମ୍ଭବ । ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂଗଠନର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଯଦି ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଆସିବ, ତେବେ କେଉଁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପୁଞ୍ଜି-ବିନିଯୋଗ ହେବ ଓ ଅର୍ଥନୀତିର ଗତି କେଉଁ ଦିଗକୁ ହେବ, ତାହା ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ହିଁ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବ, ଏଥିରେ ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ । ଏପରିକି ଘରୋଇ ପୁଞ୍ଜି ମଧ୍ୟ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ମାର୍ଗରେ ପରିଚାଳିତ ହେବ । ଏଭଳି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଯାହାସବୁ ଆଇନ୍‌କାନୁନ୍ ଦରକାର ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପ୍ରଣିତ ହୁଏ । ସରକାର ଓ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟ ଉପରେ ଚାପ ପ୍ରୟୋଗ କରି ବିନା ଆଲୋଚନାରେ ବିଲ୍ ସବୁ ପାଶ୍ କରେଇ ନିଆଯାଏ, କାରଣ ବିଲ୍ ପାଶ ହେବାରେ ଡେରି ହେଲେ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଆସିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯିବ ! ଏପରିକି ବିରୋଧୀଦଳର ସଦସ୍ୟମାନେ କାଳେ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିର ଆଗମନରେ ବାଧା ପହଞ୍ଚିବ, ସେଥିପାଇଁ ବିନା ଚର୍ଚ୍ଚାରେ ଭୋଟ ଦେଇଦିଅନ୍ତି । ଏମିତି ହିଁ ରାଜନୈତିକ ଦାସତ୍ୱର ମୂଳଦୁଆ ପଡ଼େ ।

୨) ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦେଶସବୁରୁ ଜିନିଷପତ୍ରର ସୁଗମ ଆମଦାନୀ ପାଇଁ ଜଗତୀକରଣ ଦ୍ୱାର ଉନ୍ମୁକ୍ତ କରିଦିଏ । ଅତ୍ୟାବଶ୍ୟକ ଜିନିଷର ଘରୋଇ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ସାମଗ୍ରୀ ଧୀରେ ଧୀରେ ଅପସାରିତ ହୋଇ ବିଦେଶୀ ବସ୍ତୁ ତା'ର ଜାଗା ମାଡ଼ିବସେ । ଯେତେବେଳେ ଆମଦାନୀ କରାଯାଇଥିବା ସାମଗ୍ରୀ ସବୁ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦିତ ହେଉଥିବା ଜିନିଷପତ୍ରକୁ ଅପସାରିତ କରୁଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଜାତୀୟ ସରକାର ଖାଲି ନୀରବଦ୍ରଷ୍ଟା ହୋଇ ରହିଯାଏ । ତେଣୁ ଲୋକଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଉତ୍ପାଦନ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯାଏ, ଶ୍ରମିକ ହତାଶ ହୁଏ । ଲୋକେ କେବଳ ବଞ୍ଚିରହିବା ପାଇଁ କଷ୍ଟେମଷ୍ଟେ କିଛି ଉତ୍ପାଦନ କରିବେ, କିନ୍ତୁ ତାଙ୍କ ଉତ୍ପାଦିତ ବସ୍ତୁପାଇଁ ବଜାର ହୁଏତ ଶେଷ ହୋଇସାରିଥିବ । ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଶ୍ରେଣୀର ନିପୀଡ଼ନକୁ ରୋକିବାର କିଛି ବାଟ ବି ନଥିବ ।

୩) ବେକାରୀ ଓ ଲୁକ୍‌କାୟିତ ବେକାରୀ ବଢ଼ିବା ସାଙ୍ଗକୁ ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ଥିତି ସୁଦୃଢ଼ ହେଉଥାଏ । ସେମାନେ ବହୁଦେଶୀୟ କମ୍ପାନୀ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରସ୍ତୁତ ସାମଗ୍ରୀ ଏଣିକି ଉପଭୋଗ କରିବାକୁ ସୁଯୋଗ ପାଆନ୍ତି । ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପ ଓ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂଗଠନ ଏମିତି ଢଙ୍ଗରେ ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ ଯେ, ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର ନିଯୁକ୍ତି କମେ,

କିନ୍ତୁ ମେନେଜର, ଦଲାଲ୍ ଓ ସେବା-କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲୋକଙ୍କ ଉପାର୍ଜନ ବହୁଗୁଣିତ ହୁଏ । ଭାରତରେ ସହରୀ ଓ ଶିଳ୍ପ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଶ୍ରେଣୀ-ସଂରଚନାରେ ଯେଉଁ ପ୍ରଭୁତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଏ ଭିତରେ ହୋଇଛି, ତା' ବିଷୟରେ ବାମପନ୍ଥୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଦୃଷ୍ଟି ଦେଉ ନାହାନ୍ତି । ତଥାକଥିତ ପଞ୍ଚମ ବେତନ କମିଶନର ସୁପାରିଶ ଏଇ ନୂତନ ଶ୍ରେଣୀ ସଂରଚନାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିଛି । ଘରୋଇ କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରୁଥିବା ମେନେଜରମାନଙ୍କର ଦରମା-ଭତ୍ତା ବୃଦ୍ଧି ତା'ପୂର୍ବରୁ ମନମୋହନ ସିଂହଙ୍କ ବିତ୍ତ-ମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱ କାଳରୁ ହୋଇସାରିଥିଲା । ଉଭୟ ବାମପନ୍ଥୀ ଓ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଟ୍ରେଡ୍ ୟୁନିଅନ୍‌ମାନେ ଜାଣନ୍ତି ଯେ, ସରକାରୀ କର୍ମଚାରୀଙ୍କ ଏ ବଢ଼ନ୍ତା ବେତନ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଆୟ ବୃଦ୍ଧି କେବେହେଲେ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର ସଂଗ୍ରାମର ଫଳ ନୁହେଁ । ଏହା ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଓ ବହୁଦେଶୀୟ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଆଖିଆଗରେ ରଖି କରାଯାଉଛି । ପୂର୍ବରୁ କେବେ କୌଣସି ବେତନ କମିଶନର ସୁପାରିଶ ଧନୀ ଓ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଏତେ ତାରତମ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିନଥିଲା । ଏହାଦ୍ୱାରା କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ ଉଦ୍ୟୋଗ ସବୁ ଉପରେ ଏତେ ଅଧିକା ଭାର ପଡ଼ିଲା ଯେ, ଆଉ ଯେତେ ସରକାରୀ ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରିକଲେ ବି ପୁଞ୍ଜି ପ୍ରତ୍ୟାହାର ବା ଡିସ୍‌ଇନ୍‌ଭେଷ୍ଟମେଣ୍ଟ କଲେ ମଧ୍ୟ ସରକାରମାନଙ୍କର ବିତ୍ତୀୟ ସ୍ଥିତି ସୁଧୁରିବ ନାହିଁ ।

୪) ବିକଶିତ ଦେଶରେ ଯାହା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ବା ଟେକ୍ନୋଲଜି, ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶର ବୁର୍ଜୁଆଙ୍କ ତାହା ହେଉଛି ସୌଖୀନ ବସ୍ତୁ । ଏସବୁ ଦେଶର ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ପାଗଳ ଭଳି ଜିନିଷ କିଣିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ମୋବାଇଲ୍ ଫୋନ୍, ଇଲେକ୍‌ଟ୍ରୋନିକ୍ ସଞ୍ଚାର ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଦ୍ରୁତଗାମୀ ଇଂଜିନ୍-ଏସବୁର ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ବା ସାମୂହିକ ଉନ୍ନତି ନିମନ୍ତେ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବା ବୈଷୟିକ କୌଶଳ ନୁହେଁ, ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନ ଯାପନକୁ ଆହୁରି ବ୍ୟୟବହୁଳ କରିବାକୁ ଏସବୁ ହେଉଛି ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରା ପ୍ରସାଧନ ସାମଗ୍ରୀ । ସରକାରଙ୍କ ରାଜସ୍ୱ ଓ ଋଣ, ଅଫିସର ଓ ଅମଲାମାନଙ୍କୁ ଏସବୁ ଖେଳନା ପରି ଦିଶୁଥିବା ମେସିନ୍ ଯୋଗାଇଦେବାରେ ପାଣି ପରି ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ କରାଯାଉଛି । ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂଗଠନର ରାଜୁତିରେ ଏହା ହିଁ ହେବ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ଭୂମିକା ! ଏହା ଉତ୍ପାଦନଶୀଳ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ନୁହେଁ । ଯେତେବେଳେ ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂଗଠନ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବାହାରେ ଏସବୁ ପ୍ରଯୁକ୍ତିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରି, ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଜନତାକୁ ସିଧାସଳଖ ଓ ସୁନିର୍ବାଚିତ ଢଙ୍ଗରେ ଉନ୍ନତ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ପହଞ୍ଚାଯାଇପାରିବ, ସେତେବେଳେ ତାହା ହୁଏତ ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମ ହେବ । ଆଜିର ପ୍ରଯୁକ୍ତି

ତ ଶ୍ରମିକଙ୍କ ଛଟେଇ କରେଇବା ସାଙ୍ଗକୁ ଏକ 'ବୈଷୟିକ ସାଆନ୍ତିଆ ଗୋଷ୍ଠୀ' ବା ଟେକ୍ନୋଲଜିକାଲ୍' ଆରିଷ୍ଟୋକ୍ରେସି'ର ନିର୍ମାଣ କରୁଛି ।

୫) ଯଦି ଏହି ଢଙ୍ଗର 'ବିକାଶ' ଚାଲୁରହେ, ତେବେ ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦର କେନ୍ଦ୍ରସ୍ଥଳୀ ବା ସମ୍ରାଟମାନେ ଯେଉଳି ଚାହିଁବେ ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତି ସେଇ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିବ । ସରକାରୀ ବିତ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତ ପୁରାପୁରି ଧରାଶାୟୀ ହୋଇ ସାରିଛି । ସାଧାରଣ ନାଗରିକର ଭାଗ୍ୟ ହେବ ବେକାରୀ ବା ପ୍ରଚ୍ଛନ୍ନ ବେକାରୀ, ଏବଂ ଲୋକଙ୍କ ହାତରେ କ୍ରୟଶକ୍ତି ନରହିଲେ ଅର୍ଥନୈତିକ ସ୍ଥାଣୁତ୍ୱ ଦେଖାଦେବା ନିଶ୍ଚିତ । ତେଣୁ ଏସବୁ ଦେଶରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସଙ୍କଟ ବାରମ୍ବାର ଦେଖାଦେବ ଓ ସଙ୍କଟରୁ ମୁକୁଳିବା ଲାଗି ଏସବୁ ଦେଶର ସରକାରମାନେ ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କୁ ତାଙ୍କ ଚାହିଁବା ମୁତାବକ ସବୁ ରକମର ରିହାତି ଦେବାପାଇଁ ବାଧ ହେବେ । ଯଦି ଯୁବକମାନେ ଜଗତୀକରଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ କିଛି ଶିଖିବେ ନାହିଁ, ସେମାନେ ସଦାବେଳେ ଉଚ୍ଛନ୍ନ ଓ ଅନିଶ୍ଚିତ ମାନସିକ ଅବସ୍ଥାରେ ରହିବେ ଏବଂ ଖୁବ୍ ସହଜରେ ଜାତି, ଧର୍ମ, ସଂପ୍ରଦାୟର ଭାବନାକୁ ଓ ପଡ଼ୋଶୀ ଦେଶ ବିରୁଦ୍ଧରେ ରହିଥିବା ଈର୍ଷା-ଦ୍ୱେଷକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରିପାରୁଥିବା ରାଜନୀତିର ଶିକାର ହେବେ । ଜଗତୀକରଣ-ପ୍ରଭାବିତ ଏକ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶରେ ଦେଖାଦେଉଥିବା ସାମାଜିକ ଓ ସୀମାଗତ ବିଦ୍ୱେଷର ବହ୍ନିକୁ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତା ବା ପରମାଣୁ ବୋମା ଆଦୌ ନିର୍ବାପିତ କରିପାରିବ ନାହିଁ ।

॥ ୩ ॥

ଆମକୁ ପାହାରେ ଦେବା ପାଇଁ ଚୀନ ହେଉଛି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଠେଙ୍ଗା । ଯେତେବେଳେ ଆମେ ବିଶ୍ୱ ବାଣିଜ୍ୟ ସଂଗଠନକୁ କେବଳ ସମାଲୋଚନା ନକରି ତା'ର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବିରୋଧ କରିବା ଆରମ୍ଭ କରୁ, ଯଦି ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିକୁ ଦେଶରୁ ତଡ଼ିବା କଥା କହୁ, ତେବେ ଅପର ପକ୍ଷ ଆମକୁ ଚୀନ ଓ ତା'ର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ବିଷୟରେ ମନେପକେଇ ଦିଅନ୍ତି । ସେମାନେ ଠିକ୍ ଜାଣିଛନ୍ତି ଯେ, ଚୀନ୍‌କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଆମ ଚିନ୍ତା ବା କଳ୍ପନା ଆଗେଇପାରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମ ମୁହଁରେ ତାଲା ପଡ଼ିଯାଏ । ଚୀନ୍ କ'ଣ ଆମଠୁ ବେଶୀ ସମାଜବାଦୀ ଓ ବେଶୀ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ନୁହେଁ ? ସତକଥା, ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶ ତୁଳନାରେ, ଖାସ୍ କରି ବି.ଜେ.ପି. ତୁଳନାରେ, ଚୀନ୍ ବେଶୀ ଜାତୀୟତାବାଦୀ । ଜାତୀୟତାବାଦ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦେଖିଲେ ଚୀନ୍ ହୁଏତ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାର ସମକକ୍ଷ । ସବୁ ଧରଣର ଭାରତୀୟ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଲୋକେ ଜାଣନ୍ତି

ଯେ, ସେମାନେ ଟିକିଏ କମ୍ ଜାତୀୟତାବାଦୀ । ତା'ହେଲେ ସମାଜବାଦ ବିଷୟଟି କ'ଣ ? ଏ ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ଦଳ ବା ଗୋଷ୍ଠୀ ଅପେକ୍ଷା ଚୀନ୍ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ଯେ ବେଶୀ ବାମପନ୍ଥୀ, ଏକଥା ସବୁ ଧରଣର ଭାରତୀୟ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବ୍ୟକ୍ତି ମାନି ନେଇଛନ୍ତି ।

ଆଜିର ଭାରତୀୟ ବାମପନ୍ଥୀ ମାନେ (ନିଜକୁ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ-ସମାଜବାଦୀ ବୋଲାଉଥିବା ସମାଜବାଦୀଙ୍କ ସମେତ) ନିଜ ହୃଦୟ ଭିତରେ ଚୀନ୍‌ର ଜାତୀୟତାବାଦୀ ଆକାଂକ୍ଷା ଓ 'ବଜାର-ସମାଜବାଦ'ର ସମନ୍ୱୟକୁ ଦେଖି ଖୁବ୍ ଅଭିଭୂତ ହେଉଛନ୍ତି । ଏତେଦୂର ଉଚ୍ଛକିତ ହେଉଛନ୍ତି ଯେ, ଚୀନ୍ ସେମାନଙ୍କ ଆଦର୍ଶର ନମୁନା ବା ରୋଲ୍-ମଡ଼େଲ ହୋଇଯାଉଛି । ଚୀନ୍ ଦ୍ୱାରା ସେମାନେ ଏତେ ଅଭିଭୂତ ଯେ ଚୀନ୍‌ର ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ଆଲୋଚନା ମଧ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ । କେବେ କେମିତି ତୁଳନାତ୍ମକ ଭାବରେ ହିଁ ଚୀନ୍‌ର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଏ । ବାମପନ୍ଥୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଚୀନ୍ ବିଷୟରେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଲେଖା ବା ବହି ଲେଖୁନାହାନ୍ତି । 'ଚୀନ୍ କ'ଣ ଠିକ୍ ରାସ୍ତାରେ ଚାଲିଛି ?' -ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ସେମାନେ ସବିଶେଷ ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅଥଚ ଚୀନର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପରିସଂଖ୍ୟାନକୁ ଉଦ୍ଧୃତ କରି ଉଲ୍ଲସିତ ହୁଅନ୍ତି ।

୧୯୯୦ ପରେ ସୋଭିଏତ୍ ୟୁନିୟନ୍‌ରେ ଯାହା ହେଲା ଓ ଡେଙ୍ଗଙ୍କ ସମୟରୁ ଚୀନ୍‌ରେ ଯାହା ହେଉଛି, ତାହା ସବୁ ବାମପନ୍ଥୀଙ୍କ ପାଇଁ ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ । ଆମ ମାନସିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମିର ଏକ ଅଂଶ ଥିଲା ସୋଭିଏତ୍ ୟୁନିଅନ୍ ଏବଂ ତାହା ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିଛି । ଏ ପତନର ପରିସ୍ଥିତିକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ମସ୍ତିଷ୍କରେ ହୋଇଥିବା ଶୂନ୍ୟତାକୁ ଭରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ହୋଇଛି କି ? ଏଭଳି ଏକ ଘଟଣା ଉପରେ ହଜାର ହଜାର ପ୍ରବନ୍ଧ, ଆଲୋଚନା ଓ ବହି ଲେଖାଯିବା କଥା । ସେଇଭଳି ଆଉ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଘଟଣା ହେଲା ଚୀନ୍ ଯେତେବେଳେ ତା'ର ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ରାସ୍ତା ଭାବରେ ଏକ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ମୋଡ଼ ନେଇ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବଜାରକୁ ଗ୍ରହଣ କରିନେଲା । ସମାଜବାଦୀ ଦିଗକୁ ଏବେ ଚୀନ୍ ଯାଉଛି କି ? ଏବେ ଚୀନ୍-ଗବେଷକମାନେ ମାର୍କ୍ସବାଦ-ଲେନିନ୍‌ବାଦ୍ ସମ୍ପର୍କରେ କ'ଣ କହୁଛନ୍ତି ? ହୁଏତ ଏ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟ ଆମେ ପଚାରିପାରୁ ନାହୁଁ । ଆମ ମନ ଏମିତି ଭାଙ୍ଗିପଡ଼ିଛି ଯେ, ଆଉଥରେ ସେ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବା ହୁଏତ ଅଧିକ ଯନ୍ତ୍ରଣାଦାୟକ ହେବ । ଆଉକିଛି ନୂଆ ତିଆରି କରିବାର ଯୋଜନା ହିଁ ହୁଏତ ଆମକୁ ଭୟଭୀତ କରିଦେଉଛି ! ସିସିଫସ୍ ଭଳି ଖାଲି ପୁନରାବୃତ୍ତି ଆମେ କରିବା

ନାହିଁ ସିନା, କିନ୍ତୁ ଏ ନୂଆ ପିଢ଼ିକୁ କ'ଣ ଆମେ ବିଶ୍ୱାସକୁ ନେବାନାହିଁ ? ତାଙ୍କୁ ଖୋଲାଖୋଲି କହିବା ନାହିଁ ଯେ, ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ କେତେ ଅସହାୟ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ ? ଆମେ ଯଦି ଅସହାୟ ଅନୁଭବ କରୁଛୁ, ସେମାନେ ଆସନ୍ତୁ ଓ ଆମଠାରୁ ସ୍ୱପ୍ନଗୁଡ଼ିକୁ, ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇଯାଆନ୍ତୁ । ବାମପନ୍ଥୀ ନେତାମାନେ ନିଜର ଅସହାୟତା ଓ ଅକର୍ମଣ୍ୟତାକୁ ସ୍ୱୀକାର କରିବାର ଆତ୍ମବଳ ଦେଖାଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଅତୀତରେ ଯେଉଁସବୁ ସ୍ୱପ୍ନ ଓ ଆଦର୍ଶଗୁଡ଼ିକର ବାହକ ହୋଇଥିଲେ ସେସବୁକୁ ନୂଆ ପିଢ଼ି ହାତରେ ସମର୍ପି ପାରୁନାହାନ୍ତି ।

ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ଜଗତୀକରଣକୁ ବିରୋଧ କରିବାକୁ ଯାଇ ଆମେ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ହେବା କି ? ସି.ପି.ଆଇ.ର ଜନୈକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ କହିଲେ, 'ଆମେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଜାତୀୟତାବାଦୀ ହେବା ଦରକାର !' ('ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଜାତୀୟତାବାଦୀ' ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିଟି ମତେ ସତରେ ଭଲ ଲାଗିଲା ।) ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନଟି ହେଲା : ଚୀନ୍ କ'ଣ ସମାଜବାଦ ଆଡ଼କୁ ଆଗଉଛି କି ? ଚୀନ୍‌ର ଏକ ସୀମିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ହୋଇଥିବା ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଆଗାମୀ ସମାଜବାଦର ଇଙ୍ଗିତ କି ? ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଏକା ସମୟରେ ଉନ୍ନତି ହେଉଥିଲେ ସେ ଉନ୍ନତିକୁ ସମାଜବାଦୀ କହିହେବ । କିନ୍ତୁ ଚୀନର ବାକ୍‌ପଟୁଙ୍କ ସୁନ୍ଦର ଭାଷାରେ ''କିଛି ଲୋକ ସେଠି ଆଗ ପହଞ୍ଚିବେ ।'' କିଛି ଲୋକ ଉନ୍ନତି ପାଖରେ ଆଗ ପହଞ୍ଚିବେ କହିବା ଅର୍ଥ 'ଅନ୍ୟମାନେ ଏବେ ପହଞ୍ଚିବେ ନାହିଁ !' ଜି-୮ର ଏକ ବୈଠକରେ, ନିକଟ ଅତୀତରେ ପୃଥିବୀର ସବୁଠୁ ଧନୀ ଦେଶର ରାଷ୍ଟ୍ରମୁଖ୍ୟମାନେ ଆମକୁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏଇ 'ଏବେ ନୁହେଁ' ସମୟଟି ବେଶୀ ଲମ୍ବା ହେବନାହିଁ । ସେମାନେ ସତକୁ ସତ ଏକ ଶପଥ ନେଇଛନ୍ତି ଯେ, ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱକୁ ସୂଚନା-ପ୍ରଯୁକ୍ତି (ଇନ୍‌ଫର୍‌ମେସନ୍ ଟେକ୍ନୋଲଜି) ଦ୍ୱାରା ଏମିତି ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଦେବେ ଯେ, ଏଇ 'ଏବେ ନୁହେଁ'ର ସମୟ ବ୍ୟବଧାନ କମିଯିବ ଓ ତୃତୀୟ ବିଶେଷଣଟି ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯିବ । ତୃତୀୟ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, ଆର୍ଥିକ ସମାନତାର ଯେଉଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା, ତା'ର କ'ଣ ହେବ ?

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଦୁଇ ଦଶକରେ 'ସମାନତା' ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କମି ଯାଉଛି, ଭାଙ୍ଗି ପଡୁଛି । ବାମପନ୍ଥୀମାନେ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମାନତାର କଥା କହୁ ବି ନାହାନ୍ତି । ସମାନତା ଉପରୁ ଆମ ବିଶ୍ୱାସ ତୁଟିଯିବାର କାରଣ ହାଇଟେକ୍ ଓ ଆଧୁନିକ

ଉନ୍ନତି ପ୍ରତି ଆମର ଆଗ୍ରହ । ଧାର୍ମିକ ଅଲୌକିକ କାଣ୍ଡ ସବୁକୁ ସିନା ଆମେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିଦେଲେ, କିନ୍ତୁ ହାଇ-ଟେକ୍‌ର ଅଲୌକିକ ଶକ୍ତି ଓ ତା' ସହ ଯୋଡ଼ି ହେଇ ରହିଥିବା ପ୍ରଗତି ଆଗରେ ଆମେ ଅଭିଭୂତ । ସମାନତାର ଅନୁପ୍ରବେଶ ଏ ପ୍ରଗତିର ଉଚ୍ଚତାକୁ କମେଇ ଦେବ । ବାସ୍ତବରେ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଦେଶ ସବୁରେ ହାଇଟେକ୍ ଓ ପ୍ରଗତି ସଦାବେଳେ ଏକାଠି ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । କେବଳ ଔପନିବେଶିକ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଶ୍ରେଣୀର କଳ୍ପନାରେ ହାଇ-ଟେକ୍ ଅର୍ଥ ପ୍ରଗତି । ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣ ଦେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ-ଯୋଉଠି ଉଚ୍ଚ-ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବା ହାଇ-ଟେକ୍ ଆସିଛି, ଆଦିବାସୀ ଜନଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ସେଠି ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ୍, କାରଣ ଏ ହାଇ-ଟେକ୍ ତିଆରି ହୋଇଛି ଉପନିବେଶ ଗୁଡ଼ିକର ଶୋଷଣ କରି ଶାସକ ଦେଶକୁ ଧନୀ କରିବା ପାଇଁ । ଶସ୍ତା କଞ୍ଚାମାଲ ଓ ଶସ୍ତା ଶ୍ରମିକଙ୍କୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଜମା ହେଉଥିବା ଲାଭକୁ ଉପନିବେଶ ଗୁଡ଼ିକରୁ ଦ୍ରୁତଗତିରେ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ହିଁ ଏ ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ । ଅଧିକାଂଶ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉଚ୍ଚ-ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବା ହାଇ-ଟେକ୍‌ର ଅର୍ଥ ଅଧିକ ତୀବ୍ର ଗତି । ତୀବ୍ରଗତି ସବୁବେଳେ ସବୁଠାରେ ଭଲ ପରିଣାମ ଦିଏନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶ ସେଇ ସମାନ ପ୍ରଯୁକ୍ତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରେ, ଦେଶ ଭିତରେ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଉପନିବେଶର ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ ବଢ଼ିଚାଲେ-ଅବିକଶିତ ଓ ବଞ୍ଚିତ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ସମୃଦ୍ଧିର ଅଳ୍ପ କେତୋଟି ଗମ୍ବୁଜ ଇତଃସ୍ତତଃ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଥାଏ । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କ ପକ୍ଷରେ ମୁଣ୍ଡପିଛା ପୁଞ୍ଜିନିବେଶ ଓ ଅଞ୍ଚଳ ପ୍ରତି ପ୍ରଯୁକ୍ତି-ବ୍ୟବହାରରେ ବିକଶିତ ଦେଶମାନଙ୍କ ସମକକ୍ଷ ହେବା କଦାଚିତ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଉତ୍ତର ଆମେରିକା ଓ ପଶ୍ଚିମ ୟୁରୋପକୁ ଦେଖିଲେ ଯାହା ଜଣାପଡ଼େ, ଏ ଆଧୁନିକ ଉନ୍ନତି ଆଦୌ ସୁସ୍ଥ ଓ ସଭ୍ୟ ଉନ୍ନତି ନୁହେଁ । ଏହା ମୋଗଲ୍ ସମ୍ରାଟ ବା କ୍ଲିଓପାଟ୍ରା ସମୟର ଉନ୍ନତି ଭଳି ବର୍ବର ଓ ଅସୁସ୍ଥ ସମୃଦ୍ଧି; ଏହା ଏକ ଉଦ୍ଭଟ ସମୃଦ୍ଧି । ସମାଜବାଦ ଦ୍ୱାରା ଯେଉଁ ଉନ୍ନତି ହେବ ସେ ଉନ୍ନତି ଏକ ଭିନ୍ନ ରକମର ଉନ୍ନତି ହେବ । କାହାର ଧନଦୌଲତରେ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟଜନକ ବୃଦ୍ଧି ହେବ ନାହିଁ । ସେ ଉନ୍ନତି ଯେଉଁସବୁ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସେବାକୁ ନେଇ ସାଧିତ ହେବ, ସେସବୁ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସେବା ଅଲଗା ପ୍ରକାରର ହେବେ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମହିମାମଣ୍ଡିତ ହୋଇଥିବା କେତେକ 'ବହୁମୂଲ୍ୟ' ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସେବା ତ ନିହାତି ଅଦରକାରୀ ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ହୋଇଯିବେ ।

ସୋଭିଏତ ୟୁନିଅନର ପତନର ଏକ ମୌଳିକ କାରଣ ହେଉଛି ବୈଷୟିକ ବା ପ୍ରଯୁକ୍ତିଗତ ବିଫଳତା । ସୋଭିଏତ ୟୁନିଅନ୍ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଠାରୁ ଅଧିକ

ଉନ୍ନତି କରିବାକୁ ଚାହିଁଲା ସତ, କିନ୍ତୁ ଉନ୍ନତିକୁ ଭିନ୍ନ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ସୋଭିଏତ ୟୁନିଅନ୍ ଠିକ୍ ଆମେରିକା ଭଳି ଉତ୍ପାଦନ କରିବାରେ ଲାଗିଲା । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ବାଛିବାକୁ ହେଲା, କାରଣ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଓ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ପୁଞ୍ଜି ବିନିଯୋଗ କରିବାକୁ ତା' ପାଖରେ ସମ୍ବଳ ନଥିଲା । ୧୯୫୬ର ସ୍ପୁଟନିକ୍ ଏକ ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଜ୍ଞାନ ନୀତିର ସଫଳତା ଥିଲା, ଯାହା ଶେଷରେ କାଳ ହେଲା । ଏ ବିଜ୍ଞାନ ନୀତି ଯୁଦ୍ଧର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଉପରେ ଅତ୍ୟଧିକ ପୁଞ୍ଜି ଲଗାଇ ଆମେରିକା ସାଙ୍ଗରେ ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମାନ ହେବାକୁ ଉଦ୍ୟମ ଥିଲା । ତେଣୁ ମସ୍କୋ-ଲେନିନ୍‌ଗ୍ରାଡ୍ ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଏସୀୟ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ କ୍ରମବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ଅର୍ଥନୈତିକ ବୈଷମ୍ୟ ଆଗରେ ସ୍ପୁଟନିକ୍‌ର ସଫଳତା ଫିକା ପଡ଼ିଗଲା । ସହର ଓ ଗାଁ ଅଞ୍ଚଳ ଭିତରେ ବିଭେଦ ତୀବ୍ରତର ହେଲା ।

ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ସମାଜବାଦୀମାନେ ଭାବି ନେଲେ ବୁର୍ଜୁଆ-ଅଧିକୃତ ବସ୍ତୁବାଦୀ ଉନ୍ନତିକୁ ସେମାନେ ଅଧିକାର କରିନେବେ ଓ ସମାଜବାଦୀ ମାଲିକାନାରେ ଏ ଉନ୍ନତି ବହୁଗୁଣିତ ହୋଇ ଚାଲିବ । ଏହା ଏକ ଅବାନ୍ତର କଳ୍ପନା । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଧନଦୌଲତକୁ ଯେତେବେଳେ ସାମାଜବାଦୀମାନେ ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରିବେ, ତା'ର ଆକାର ପ୍ରକାର ବଦଳିବ ନିଶ୍ଚୟ । ଧନ ଆଉ ବିଳାସ ବା କ୍ଷମତା ପାଇଁ ବ୍ୟବହୃତ ହେବ ନାହିଁ । ବିଲ୍ ଗେଟ୍‌ସ୍, ସୁପର୍ ମାରଣାସ୍ତ୍ର, ବିଳାସ ବ୍ୟସନ ପାଇଁ ଷ୍ଟାର ହୋଟେଲ ଏବଂ ଆଡ଼ମ୍ବରପୂର୍ଣ୍ଣ ସାଜସଜ୍ଜା ଆଦି ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ପ୍ରତୀକ ଆଉ ସେଠି ରହିବ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ହିସାବରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦୁନିଆଁରେ ଉନ୍ନତିର ଯେଉଁସବୁ ରୂପକଳ୍ପ ବା ଇମେଜ୍ ଆମେ ଦେଖୁଛୁ, ତାହା ସମାଜବାଦୀ ଦୁନିଆଁରେ ଆଦୌ ନଥିବ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁସବୁ ସାମଗ୍ରୀ ଓ ସେବାକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯାଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେଭଳି ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦିଆଯିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସମାଜବାଦୀ ଉନ୍ନତି ହୁଏତ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଉନ୍ନତି ଭଳି ଏତେ ଚକମକିଆ ଦିଶିବ ନାହିଁ । ହୁଏତ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଉନ୍ନତିର ଛବି ପ୍ରତି ଅଭ୍ୟସ୍ତ ହୋଇଯାଇଥିବା ଆଖିକୁ ସମାଜବାଦୀ ସମ୍ପଦ ପଲ୍ଲୁଆପଣର ଏକ ପ୍ରତୀକ ଭଳି ମନେ ହେବ ।

ଯେତେବେଳେ ଚୀନ୍‌ର ସାମ୍ୟବାଦୀ ନେତାଏ ଦେଖିଲେ ଯେ, ତାଙ୍କର ସମାଜବାଦ ଜାପାନ ବା ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକା ଭଳି ଧନ ଦୌଲତ ଦେଇପାରୁନାହିଁ, ସେମାନେ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବଜାରର ଆଶ୍ରୟ ଲୋଡ଼ିଲେ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସେମାନେ ଆଶା କରୁଛନ୍ତି ଯେ, ଅନ୍ତତଃ କିଛି ଲୋକ ବା କେତୋଟି ଅଞ୍ଚଳ ବିତ୍ତଶାଳୀ ହେବେ ।

'କିଛିଲୋକ ପ୍ରଥମେ ଉନ୍ନତି କରିବେ । ଅନ୍ୟମାନେ ଏବେ ନୁହେଁ ।' : ଏହା ହେଉଛି ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ । ବୁର୍ଜୁଆ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଅତିଶୟ ଅନୁରକ୍ତି ଫଳରେ ସମାନତାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପଛକୁ ରହିଗଲା । ଯଦି ସମସ୍ତଙ୍କୁ ସମାନ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ, ତେବେ ଗରିବଙ୍କୁ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତକୁ ରୋଜଗାର ଦେବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ସେମାନଙ୍କୁ ସେଭଳି ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଦେବାକୁ ହେବ ଯାହାକୁ ସେମାନେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ଅଭିଭୂତ ସମାଜବାଦୀଙ୍କ ପାଇଁ ଏଭଳି ଏକ ଲକ୍ଷ୍ୟ ତ ନୈରାଶ୍ୟଜନକ । କିନ୍ତୁ ଏ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ଏଡ଼େଇ ଯାଇ ହେବ ନାହିଁ । ବୁର୍ଜୁଆ ଚିନ୍ତାଧାରା ଅନୁସାରେ ଏହା ଉନ୍ନତିର ପଶ୍ଚାଦ୍‌ଗତି ! ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶର ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସେମାନଙ୍କ ଚାଷଜମି ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଛଡ଼େଇ ନେଇ, ସଦ୍ୟତମ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନ ନେଇ ଆସୁଥିବା ଆଲୁମିନିୟମ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କୁ ଦେବାପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ । ଏହାକୁ କିଛି ଲୋକ ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗଲ ଉପରେ ଅଧିକାର ଦିଆଯାଉ ଓ ସେମାନେ ଯେଉଁ ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବେ, ସେଇ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସେମାନେ କୃଷି ଓ ଜଙ୍ଗଲର ଉପଯୋଗ ତଥା ସଂରକ୍ଷଣ କରନ୍ତୁ । ଆନ୍ଧ୍ରର ମାର୍କ୍ସବାଦୀମାନେ ଏହା କରୁଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟଧାରାର ମାର୍କ୍ସବାଦୀ ମାନେ ଆଜିଯାଏଁ ଏଭଳି ଚିନ୍ତା କରିନାହାନ୍ତି । ଏ ସମସ୍ୟା ବିଶାଖାପାଟଣା ଜିଲ୍ଲାର ବକ୍‌ସାଇଟ ସମୃଦ୍ଧ ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ ସୀମିତ ନୁହେଁ, ଏହା ସମଗ୍ର ଅର୍ଥନୀତିର ସମସ୍ୟା । ଜଙ୍ଗଲ ଭିତରେ, ମାଟି ଉପରେ ଲଢୁଥିବା ମାର୍କ୍ସବାଦ ଓ ଦିଲ୍ଲୀରୁ ନେତୃତ୍ୱ ସଂଚାଳନ କରୁଥିବା ମାର୍କ୍ସବାଦ ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ।

ତେଣୁ ଆମେ ଏଭଳି ଏକ ମୋଡ଼ରେ ଆସି ପହଞ୍ଚିଛୁ, ଯେଉଁଠି ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କୁ ଧନଦୌଲତ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତିର ସଂଜ୍ଞା ବଦଳାଇବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଯଦି ସେମାନେ ଏହା ନକରନ୍ତି, ତେବେ ସେମାନେ ଶ୍ରେଣୀଗତ, ଆର୍ଥିକ ସମାନତାର ପ୍ରଶ୍ନ ଆଉ ଉଠେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ । କାରଣ ସମାନତା ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଭିତରୁ ଗୋଟିକୁ ବାଛିବାକୁ ହେବ, ଦୁଇଟିଯାକ ଏକାଠି ମିଳିବେ ନାହିଁ । ଶହ ଶହ ନାରୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷିତା କରି ଅନ୍ତଃପୁରରେ ପାଳିବା, ପଣପଣ ଚାକରବାକର ରଖିବା, ଏସବୁ ହେଉଛି ସାମନ୍ତବାଦୀ ବୁର୍ଜୁଆ ବୈଭବ, ଧନଦୌଲତର ଚିତ୍ର । କିନ୍ତୁ ତୁମେ ହାରେମ୍ ବି ରଖିବ ଓ ଲିଙ୍ଗଗତ ସମାନତାର କଥା ବି କହିବ- ଏ ଦୁଇଟିଯାକ ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ହେବନାହିଁ । ତେଣୁ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଓ ଉନ୍ନତିର କେତୋଟି ରୂପ ଓ ମାତ୍ରାକୁ ତୁମକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ

ହେବ । ବୁର୍ଜୁଆ ଉନ୍ନତିର ଚିତ୍ର ସହ ଆମର ପାଗଳପ୍ରାୟ ଅନୁରକ୍ତି ଯୋଗୁଁ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମାନତାର କଥା କହିବାକୁ ଆମେ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଉଛୁ ।

କେବଳ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦୌଲତର ପୁନର୍ବଣ୍ଟନ କରିଦେଲେ ସମାଜବାଦୀ ଉନ୍ନତି ଆସିଯିବ ନାହିଁ । ଏହା ସମାନତାକାମୀ ଉଦ୍ୟମ ଓ ଉଦ୍‌ଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ । ମଣିଷ ସମାଜ ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ପୁରୁଣା ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟାକୁ ବଦଳେଇଛି ବା ନୂଆ ଆବଶ୍ୟକତା ଅନୁଯାୟୀ ସେଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆଣିଛି । ଏ ଯେଉଁ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ପୃଥିବୀର ଅଣଶ୍ୱେତାଙ୍ଗ ଲୋକଙ୍କ ଜୀବନକୁ ନାରଖାର କରିଦେଇଛି, ତାହା କଦାପି ପ୍ରଶ୍ନର ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱରେ ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା କି ସେଥିରେ ସୁଧାର ଆଣିବାରେ କିଛି ଅଯୌକ୍ତିକତା ନାହିଁ । ମଣିଷ ତ ଏବେ ବି ସବୁଠୁ ପ୍ରାଚୀନ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ନିଆଁ ଓ ଚକକୁ ବ୍ୟବହାର କରୁଛି ! କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଆମର ପ୍ରଥମ ଆବଶ୍ୟକତା ହେବନାହିଁ । କିଭଳି ଓ କେଉଁ ମାତ୍ରାରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବ୍ୟବହୃତ ହେବ, ତା'ର ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ପରୀକ୍ଷା ଆବଶ୍ୟକ । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନେ ଉତ୍ପାଦନକ୍ଷମ ବୈଷୟିକ କୌଶଳକୁ ପ୍ରାଥମିକତା ଦେବେ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ତ ମୂଳତଃ ପ୍ରବନ୍ଧନ ବା ମ୍ୟାନେଜ୍‌ମେଣ୍ଟ୍ ପାଇଁ ଦରକାରୀ ପ୍ରଯୁକ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟତଃ, କେତେକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଯାହା ଶ୍ରମିକକୁ ଅପସାରିତ କରିବ, ଉପଭୋକ୍ତାବାଦକୁ ପ୍ରଶ୍ରୟ ଦେବ ବା ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ବଢ଼ାଇବ ସେସବୁକୁ ବାଦ୍ ଦେବା ଜରୁରୀ । ତଥାକଥିତ 'ଜୀବନ ରକ୍ଷାକାରୀ' ଔଷଧ ମଧ୍ୟ ଉପଭୋକ୍ତାବାଦୀ ଶ୍ରେଣୀ ପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ । ତେଣୁ ତାକୁ ମଧ୍ୟ ଏଡ଼େଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଭାରତର କୋଟି କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ମେଲେରିଆ ଓ ଯକ୍ଷ୍ମାର ନିରାକରଣ ହିଁ ଅସଲ ଜୀବନ ରକ୍ଷାକାରୀ । ଏସବୁ କାମରେ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଓ ଇଂଜିନିୟରମାନଙ୍କୁ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ପାଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କୁ ଖାଲି ଯେ ନୂତନତ୍ୱ ଆଣିବାକୁ ହେବ ତାହା ନୁହେଁ, ଉଦ୍ଭାବକ ବି ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

॥ ୪ ॥

ସର୍ବପ୍ରଥମ ରାଜନୈତିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଦୃଢ଼ ପଦକ୍ଷେପ ହେଉଛି ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା । ଯଦି ଜଗତୀକରଣକୁ ସାମଗ୍ରିକ ଭାବରେ ବିରୋଧ କରାନଯାଏ, ତେବେ ଏହାର ସମାଲୋଚନାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ ସୁଧାରକୁ ବନ୍ଦ କରାଯିବା ଦରକାର ଓ ଯେଉଁଠି ତାହା ଚାଲୁ ହେଇସାରିଛି, ତାକୁ ପଛକୁ ଫେରେଇ ନେବା ଦରକାର । ତୃତୀୟତଃ, ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱ

ଭିତରେ ହିଁ ପୁଞ୍ଜି ଓ ପୁଞ୍ଜିର ଉତ୍ସ ଖୁବ୍ ଭଲ ଭାବରେ ଖୋଜାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ସରକାରୀ, ବେସରକାରୀ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅଦରକାରୀ ଖର୍ଚ୍ଚ କମାଯାଇ ଶ୍ରେଣୀଗତ ସମୃଦ୍ଧିର ଉଚ୍ଚତାକୁ ହ୍ରାସ କରିବା ଦରକାର। କଳାଧନକୁ ଖୋଜି ବାହାର କରିବା ଦରକାର ଏବଂ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଶ୍ରେଣୀର ସବୁ ଟିକସ୍ ଫାଙ୍କୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଏକ ବିଶେଷ ଆଇନ୍ ବଳରେ ଶାସ୍ତିବିଧାନ କରିବାକୁ ହେବ। ସବୁ ସୁପର-ଦରମା ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଭତ୍ତା ବାତିଲ୍ କରାଯିବ। କେବଳ ତଳ ପାହ୍ୟାର କର୍ମଚାରୀଙ୍କୁ ବାଦ୍ ଦେଇ ବାକି ପଞ୍ଚମ ବେତନ କମିଶନର ସବୁ ସୁପାରିଶକୁ ରଦ୍ଦ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ। ଅବଶ୍ୟ ଏସବୁ ପଦକ୍ଷେପ ସେଇ ଶାସକ ଦଳ ନେଇପାରିବ ଯାହାପଛରେ ଏକ ଦୃଢ଼ ଜନସମର୍ଥନ ଥିବ ଓ ଯାହାର ନେତାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ତ୍ୟାଗ ପାଇଁ ଜଣାଶୁଣା ହୋଇଥିବେ। ଏବର ଶାସକମାନେ ଏସବୁ ପଦକ୍ଷେପ ନେଇ ପାରିବେ ନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏ ବିଷୟରେ ସର୍ବସାଧାରଣରେ ଆଲୋଚନା ହେବା ଦରକାର। ଏସବୁ ବିଚାରର ଭିତ୍ତିରେ ଏକ ଆଶାମୟ ଭବିଷ୍ୟତର ସମ୍ଭାବନା ଅବଶ୍ୟ ଦେଖାଦେବ।

ଅଣଜଗତୀକରଣର ପ୍ରାଥମିକ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ କୌଣସି ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶରେ ପୁଞ୍ଜିର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଉତ୍ସ ହେଉଛି ଶ୍ରମ-ଶକ୍ତି। ଯଦି ଶ୍ରମ-ଶକ୍ତିକୁ ଉତ୍ପାଦନଶୀଳ ଢଙ୍ଗରେ ପୁଞ୍ଜି ତିଆରି ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରାନଯାଏ, ତାହାହେଲେ ଭାରତର ଜନସଂଖ୍ୟା ଏକ ସମ୍ପଦ ନହେଇ ଅଭିଶାପରେ ପରିଣତ ହେବ। ଆଜିର ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ କିଭଳି ବିଶ୍ୱ ବଜାର ସହ ଖାପ୍ ଖୁଆଇ ଚଳିବାକୁ ହେବ ସେ ବିଷୟରେ ସରକାରଙ୍କୁ ଉପଦେଶ ଦେଉଛନ୍ତି। ପୃଥିବୀର ବୃହତ୍ତମ ଶ୍ରମଶକ୍ତିର ଉପଯୁକ୍ତ ବିନିଯୋଗ ପାଇଁ ଦରକାର ଯୋଜନା କରିବାକୁ ଏକ ନୂତନ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଦରକାର ହେବେ।

ଯେଉଁମାନେ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳତାକୁ ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଆଗରେ ଉପରୋକ୍ତ ପଦକ୍ଷେପ ସବୁ ହିଁ ଏକମାତ୍ର ବିକଳ୍ପ। 'ଆଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତିବିଦ୍ୟା' ପ୍ରତି ଅତିଶୟ ଅନୁରକ୍ତିରୁ ନିଜକୁ ମୁକ୍ତ କଲାମାତ୍ରେ ହିଁ ଜଣେ 'ଆଉ କୌଣସି ବିକଳ୍ପ ନାହିଁ' (There is no alternative = TINA)ର ହତାଶାକୁ ଭାଙ୍ଗିପାରିବ। ଯଦି ଏକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭାବରେ, ଏକ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଭାବରେ ବା ଏକ ଚିନ୍ତାଧାରା ଭାବରେ ଏକାଠି ହେଇ ଆମେ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ପ୍ରତି ଅତିଶୟ ଅନୁରକ୍ତିରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବା, ତାହେଲେ ସମାଜବାଦ ଏକ ଅପହୃତ ସ୍ୱପ୍ନ ହୋଇ ରହିଯିବ ନାହିଁ। ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ଅନ୍ତିମ ଯୁଗ ଜଗତୀକରଣ ରୂପେ ପ୍ରମାଣିତ ହେବ। ଏ ଯୁଗରେ

ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ସମ୍ପର୍କରେ ସାଧାରଣ ଲୋକ ଓ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ବର୍ଗର ଅଧିକାଂଶଙ୍କ ମୋହ ଭାଙ୍ଗୁଛି । ସାଧାରଣ ଜନତା ସର୍ବସ୍ୱାନ୍ତ ହେବା ଯୋଗୁଁ ଓ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ବେକାରୀ ଓ ଅନିଶ୍ଚୟତାର ସାମନା କରୁଥିବା ଯୋଗୁଁ ସେମାନଙ୍କର ମୋହଭଙ୍ଗ ହେଉଛି । ଯଦି ଅଧିକାଂଶ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶ (ବିଶେଷକରି ଚୀନ୍, ଭାରତ, ବ୍ରାଜିଲ୍ ଭଳି ଦେଶ) ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ସହ ସବୁ ସମ୍ପର୍କ ତୁଟେଇ ନିଜକୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ କରିଦିଅନ୍ତି, ତାହେଲେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ପ୍ରକୃତ ସଙ୍କଟରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବ । ଏହା ହିଁ ହେବ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଅସଲ ସଙ୍କଟ । ଅର୍ଥନୈତିକ ଉପନିବେଶ ବିନା ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସ୍ଥିରତା ଓ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିବା ଅସମ୍ଭବ । ଏଭଳି ସଙ୍କଟ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆଣବିକ ଯୁଦ୍ଧ କରିବାକୁ ବା ନିଜକୁ ଏକ ଅଣ-ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ବାଧ କରିବ ।

(ମୂଳ ଇଂରାଜୀର ମର୍ମାନୁବାଦ)

ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୯୯

ଚୀନ, ଭାରତ ଏବଂ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦ

ଧନୀ, ଶକ୍ତିଶାଳୀ, ଗୋରା ଦେଶମାନଙ୍କର ଚାପ ଓ ପ୍ରରୋଚନାରେ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଦୁଇଟି ବିଶାଳ ଦେଶ ଚୀନ ଓ ଭାରତ ତାଙ୍କ ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀକରଣ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ବିଦେଶୀ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ଚାପ କିମ୍ବା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଆଗରେ ଭାରତ ଯେପରି ଭାବରେ ଆତ୍ମ ସମର୍ପଣ କରିଛି, ଚୀନ ସେପରି କରୁନାହିଁ । ଭାରତରେ କେବେ ମଧ୍ୟ ଏକ ସମାଜବାଦୀ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନଥିଲା । ବେଶୀହେଲେ ତାକୁ ଏକ ମିଶ୍ରିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ୧୯୪୯ରେ ଚୀନ ଏକ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଦେଶରେ ପରିଣତ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ମାଓଙ୍କ ପରେ ଡେଙ୍ଗ (Deng) ଗୋଷ୍ଠୀର ନେତୃତ୍ୱ କାଳରେ ବିକାଶର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଉପାୟମାନ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା ଓ ବଜାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ସ୍ୱୀକାର କରାଗଲା । ଚୀନର ନେତାମାନେ ଏହାକୁ ଚୀନମାର୍କା ସମାଜବାଦ ବା ବଜାର ସାମ୍ୟବାଦ ବୋଲି ଅଭିହିତ କଲେ । ଏଥିରେ ଉତ୍ସାହିତ ହୋଇ ପଶ୍ଚିମର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଦେଶମାନେ ଓ ବିଶେଷକରି ଆମେରିକା ଚୀନର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଅନୁକୂଳ କରାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କୌଶଳମାନ ଗ୍ରହଣ କରୁଛି । କେତେବେଳେ ତିଆନନ୍‌ମେନ୍ ଛକର ଗଣହତ୍ୟା ବା ମାନବିକ ଅଧିକାରର ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇ ଧମକ ଦିଆଯାଉଛି, ତ କେତେବେଳେ 'ପ୍ରିୟତମ ବନ୍ଧୁରାଷ୍ଟ୍ର' (Most Favoured Nation) ରୂପେ ଆଲିଙ୍ଗନ କରି ଚୀନରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଗତିକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ହେଉଛି । ଯଦିଓ ଗାଟ୍ ସନ୍ଧିରେ ସମ୍ମିଳିତ ହେବାକୁ ଚୀନ୍ ଆଗ୍ରହ ପ୍ରକାଶ କରୁଥିଲା, ବୌଦ୍ଧିକ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧିକାର ଆଦି କେତେକ କଥାରେ ତା'ର ଆପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଛାଡ଼ିନାହିଁ, ତେଣୁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପାର ସଙ୍ଗଠନ (W.T.O.)ର ସଦସ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ ।

ଭାରତର ଯେଉଁମାନେ ଗାଟ୍ ସନ୍ଧିର ସମର୍ଥନରେ ତର୍କ ଦେବାପାଇଁ ଚୀନର ଆଗ୍ରହର ଉଦାହରଣ ଦେଉଥିଲେ, ସେମାନେ ଏ ବିଷୟରେ କିଛି କହୁନାହାନ୍ତି ଯେ, ଚୀନ କାହିଁକି ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପାର ସଙ୍ଗଠନରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯୋଗଦେଇ ନାହିଁ ଏବଂ ଭାରତ କାହିଁକି ତରବରିଆ ଭାବରେ ଅଧ୍ୟାଦେଶ ଜାରିକରି ଏଥିରେ ଯୋଗ ଦେଇଦେଲା ?

ଚୀନ ଯେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପାର ସଙ୍ଗଠନକୁ ଆସିବ ନାହିଁ, ତାହା ନୁହେଁ । ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଥୋପ ଗିଳିବା ପରେ, ଶୀଘ୍ର ନହେଲେ ମଧ ବିଳମ୍ବରେ, ଚୀନ ମଧ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଅଙ୍ଗ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଅନେକେ ଆଶା ପୋଷଣ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଚୀନର ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀର ମନରେ ଏବେ ମଧ ଦେଶଭକ୍ତିର ପ୍ରବଳ ଭାବନା ରହିଛି ଏବଂ ଚୀନକୁ ବିଶ୍ୱର ଏକ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଦେଶ ରୂପେ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାର ସ୍ୱପ୍ନ ସେମାନେ ଏବେ ମଧ ଛାଡ଼ିନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ବିଦେଶୀ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ସବୁ ପରାମର୍ଶ ଓ ଧମକକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଭଳି ମାନିନେବାର ଦୁର୍ବଳତା ସେମାନଙ୍କର ଚରିତ୍ରକୁ ଦୂଷିତ କରିନାହିଁ । ସେମାନେ ତାଙ୍କର ଏକଛତ୍ରବାଦକୁ ମଧ ଛାଡ଼ିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ନୁହନ୍ତି । କାରଣ ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ଏକଛତ୍ରବାଦ ନ ରହିଲେ ଦେଶ ଭିତରର ସୁବିଧାବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ଶାସନକୁ ଆସିଯିବେ ଏବଂ ନିଜର ସ୍ୱାର୍ଥ ଓ ସୁବିଧା ପାଇଁ ଚୀନର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ବଳିଦେବେ । ଯଦିଓ ରାଷ୍ଟ୍ରାୟତ୍ତ ଶିଳ୍ପ ଓ କୃଷିରେ ଲାଭ ଓ ପ୍ରଲୋଭନ (Profit and Incentive)ର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ସେମାନେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରୁଛନ୍ତି, ତଥାପି ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ଉପରେ ସରକାରୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣକୁ କୋହଳ କରୁନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହା ଦୃଢ଼ ଭାବରେ କହିହେବ ନାହିଁ ଯେ, ଚୀନର ଶିଳ୍ପ ଓ ବାଣିଜ୍ୟରେ କେତେବର୍ଷ ହେଲା ଯେଉଁ ଆପେକ୍ଷିକ ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇଛି ତାହା ଡଙ୍ଗ ଗୋଷ୍ଠୀର ସଂସ୍କାର ଯୋଗୁଁ, ନା ମାଓବାଦୀ ଯୁଗର ମୂଳଦୁଆ କାରଣରୁ ?

ମାଓବାଦୀ ସାମ୍ୟବାଦ ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ତିନି ପ୍ରକାରର ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି କରିଥିଲା । (୧) ଦେଶରୁ ଆର୍ଥିକ ବୈଷମ୍ୟ ଦୂର କରାଯାଇ ଧନୀ-ଗରିବ ଭେଦଭାବକୁ ଦୂର କରିବାକୁ ଉତ୍ପାଦକ ପରିଶ୍ରମ କରିବା ପାଇଁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଏକ ନୂଆ ଉତ୍ସାହ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ।

(୨) ବିଳାସ, ଆଡ଼ମ୍ବର ଓ ଅନାବଶ୍ୟକ ଖର୍ଚ୍ଚକୁ ସମାଜରୁ ଏଡ଼ିଦେଇପାରିବାରୁ ବିଦେଶୀ ଋଣର ବୋଝ ଚୀନ ଉପରେ ନଥିଲା । (ଏହି ବିଦେଶୀ ଋଣକୁ ନେଇ ଭାରତରେ ଯେଉଁ ସଂକଟ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା ତାହାର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ଭାରତର ଶାସକବର୍ଗ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଶ୍ରେଣୀ ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପାଇଁ ସମର୍ଥନ ଜୁଟାଇଲେ ।)

(୩) ଚୀନର ସାମ୍ୟବାଦରେ ଏକ ଉଗ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦୀ ତତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି । ବେଳେବେଳେ ଚୀନର ଶାସକ ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଅନ୍ଧ ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦର ଶିକାର ହୋଇ

ପଡ଼ୋଶୀ ଦେଶମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକ୍ରମକ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ଭିଏତ୍‌ନାମ, ଭାରତ ଓ ତିବ୍ବତ ପ୍ରତି ଚୀନର ଏହି ନୀତି ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେଏହି ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦ ଫଳରେ ଚୀନର ଲୋକମାନେ ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନ ଓ ଆତ୍ମ-ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରିପାରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ଉପନିବେଶ ହେବା ପାଇଁ ସେମାନେ ସହଜରେ ରାଜି ହେଉନାହାନ୍ତି ।

ଏହି ଚରିତ୍ର କେତେଦୂର ସ୍ଥାୟୀ ହେବ, ତାହା କହିହେବ ନାହିଁ । ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକ୍ରମଣ ମନୋଭାବ ନିଶ୍ଚୟ ରହିବ, କାରଣ ଭାରତ ଓ ପାକିସ୍ଥାନ ଭଳି ଦୁର୍ବଳ ଚରିତ୍ର ଦେଶମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ପଡ଼ୋଶୀ ପ୍ରତି ଆକ୍ରମକ ତଥା ଦ୍ୱେଷପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ଚାପକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁଭଳି ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦ ଦରକାର ତାହା ଏବେ ଭାରତରେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଚୀନରେ ଅଛି । ଏହା କେତେଦିନ ରହିବ ? ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଯେ, ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତିର କୁପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଚୀନ ସମାଜରେ ବୈଷମ୍ୟ, ଦୁର୍ନୀତି, ଅର୍ଥଲାଭ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବୋଲି ଭାବିବା-ଏହିସବୁ ଦୁର୍ଗୁଣ ବଢ଼ିପାରେ ।

ଯଦି ଦୁର୍ନୀତି, ଅପରାଧ ଓ ବୈଷମ୍ୟ ବଢ଼ିଚାଲିବ, ତାହେଲେ ରାଷ୍ଟ୍ରପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବ ନାହିଁକି ? ଆମେରିକା ଓ ୟୁରୋପର ଧନୀ ଦେଶମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ଡଙ୍ଗଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ଡଙ୍ଗ ଗୋଷ୍ଠୀର ପତନ ହେବ ଓ ରାଜନୈତିକ ନେତୃତ୍ୱରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ । ଏପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱ ବାହାରିବ, ଯାହା ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ବେଶୀ ସୁହାଇବ, ଯିଏ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ ନାହିଁ । ଗରିବ ଓ ପଛୁଆ ଦେଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଅଶୁଭ ଘଟଣା ହେବ । ଅମେ ଚାହୁଁ ଯେ, ଚୀନରେ ଏପରି ଏକ ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱର ଉଦୟ ହେଉ, ଯିଏ ଡଙ୍ଗ ଗୋଷ୍ଠୀର ଆର୍ଥିକ ନୀତିରୁ ଉପୁଜିଥିବା ବୈଷମ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ନୀତିକୁ ବିପଦ ସଙ୍କେତ ମନେକରି ବିକାଶର ଏକ ଭିନ୍ନ ପଦ୍ଧତି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବ । ଏତିକି ନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ଏକଛତ୍ରବାଦ ଆଉ ଆଗଭଳି ମଜବୁତ୍ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ବରଂ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଢିଲା ହୋଇ ଚାଲିବ । ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଯେ, ଏକଛତ୍ରବାଦର ବିକଳ୍ପ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ-ଗଣତନ୍ତ୍ର ହେବ, ନା ଏକ ନୂଆ ପ୍ରକାରର ସମାଜବାଦୀ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରଚଳନ କରାଯିବ ? ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କୌଣସି ଦେଶରେ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ତେଣୁ ଏକ ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିସଂପନ୍ନ ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱ ଦରକାର, ଯିଏ ବୈଷମ୍ୟ ଏବଂ ଏକଛତ୍ରବାଦର ବିରୋଧ କରିବା

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୀନର ଲୌହ ପରଦାର ଅନ୍ତରାଳରେ ଏପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱର ବିକାଶ ହେଉଛି କି ନାହିଁ, ଆମେ ଜାଣୁନା । କିନ୍ତୁ କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ହେଉଛି, କାରଣ ଏହା ମାନବ ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା । ଚୀନରେ ଏପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱର ଆବିର୍ଭାବ ନହେଲେ ଚୀନ ଯେ କିପରି ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ଚାପକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିବ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧିକୁ ରୋକିପାରିବ, ତାହା ଏକ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ମାଓ ଏବଂ ଡେଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କେତେକ ବୈଚାରିକ ମତଭେଦ ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସବୁକଥାରେ ମାଓ ଠିକ୍ କିମ୍ବା ଡେଙ୍ଗ ଠିକ୍ ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ । ତେବେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ବିଷୟରେ ମାଓଙ୍କର ବିଚାର ବିଶେଷ ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ । ‘‘ମାଓ କହୁଥିଲେ ଯେ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ସମାଜର ଶ୍ରେଣୀ ଚରିତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଓତପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଏହା ଫଳରେ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରେ । ସମାଜବାଦୀ ସମାଜରେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ସର୍ବହରାର ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଓ ସମତାପନ୍ନ ସମାଜର ଆୟୁଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ ।’’

ଡେଙ୍ଗଙ୍କର ମତ ଏହାଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ । ତାଙ୍କ ମତରେ ବିଜ୍ଞାନ ଏକ ମୌଳିକ ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି । ମାନବର ପ୍ରଗତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳର ବିକାଶ ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଶ୍ରେଣୀ ଚରିତ୍ର ବା ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ୱାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିତ ବୋଲି ଭାବିବା ଭୁଲ ହେବ । ପରମ୍ପରାଗତ ମାର୍କ୍‌ସ୍‌ବାଦ ମଧ୍ୟ ଏହି ମତ ପୋଷଣ କରିଆସିଛି । ପରମ୍ପରାଗତ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସମାଜବାଦ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାକୁ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛି । ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ନୈତିକତା, ଚାଲିଚଳନ, ପ୍ରେମ, ବିବାହ, ପରିବାର ସବୁକିଛି ଶ୍ରେଣୀ ଚରିତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଜଡ଼ିତ; ଶ୍ରେଣୀସ୍ୱାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ । କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବିତ ନୁହନ୍ତି । ଏହା ଟିକିଏ ଖାପଛଡ଼ା ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାହିଁ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ମୁଖ୍ୟ ଧାରାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ହୋଇ ରହିଆସିଛି । ଯଦି ଯନ୍ତ୍ରପାତିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରଭାବିତ ବୋଲି ଧରାଯାନ୍ତା, ତାହେଲେ ଯନ୍ତ୍ରପାତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଏକ ନୂଆ ବିଚାର ବାହାରିଥାନ୍ତା । ଆମେ କହିଥାନ୍ତୁ ଯେ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଯୁଗରେ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁସବୁ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି, ତାହା ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ

ପଡ଼ୋଶୀ ଦେଶମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକ୍ରମକ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ଭିଏତ୍‌ନାମ, ଭାରତ ଓ ତିବ୍ବତ ପ୍ରତି ଚୀନର ଏହି ନୀତି ଏବେ ମଧ୍ୟ ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେଏହି ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦ ଫଳରେ ଚୀନର ଲୋକମାନେ ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନ ଓ ଆତ୍ମ-ଗୌରବପୂର୍ଣ୍ଣ ଏକ ଚରିତ୍ର ଗଠନ କରିପାରିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ଉପନିବେଶ ହେବା ପାଇଁ ସେମାନେ ସହଜରେ ରାଜି ହେଉନାହାନ୍ତି ।

ଏହି ଚରିତ୍ର କେତେଦୂର ସ୍ଥାୟୀ ହେବ, ତାହା କହିହେବ ନାହିଁ । ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଆକ୍ରମଣ ମନୋଭାବ ନିଶ୍ଚୟ ରହିବ, କାରଣ ଭାରତ ଓ ପାକିସ୍ଥାନ ଭଳି ଦୁର୍ବଳ ଚରିତ୍ର ଦେଶମାନେ ମଧ୍ୟ ନିଜ ନିଜ ପଡ଼ୋଶୀ ପ୍ରତି ଆକ୍ରମକ ତଥା ଦ୍ୱେଷପୂର୍ଣ୍ଣ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରୁଛନ୍ତି । ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କ ଚାପକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁଭଳି ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦ ଦରକାର ତାହା ଏବେ ଭାରତରେ ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଚୀନରେ ଅଛି । ଏହା କେତେଦିନ ରହିବ ? ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତିଙ୍କର ଆଶଙ୍କା ଯେ, ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତିର କୁପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଚୀନ ସମାଜରେ ବୈଷମ୍ୟ, ଦୁର୍ନୀତି, ଅର୍ଥଲାଭ ହିଁ ସର୍ବୋତ୍ତମ ବୋଲି ଭାବିବା-ଏହିସବୁ ଦୁର୍ଗୁଣ ବଢ଼ିପାରେ ।

ଯଦି ଦୁର୍ନୀତି, ଅପରାଧ ଓ ବୈଷମ୍ୟ ବଢ଼ିଚାଲିବ, ତାହେଲେ ରାଷ୍ଟ୍ରପ୍ରେମ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବ ନାହିଁକି ? ଆମେରିକା ଓ ୟୁରୋପର ଧନୀ ଦେଶମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ଡଙ୍ଗଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁପରେ ଡଙ୍ଗ ଗୋଷ୍ଠୀର ପତନ ହେବ ଓ ରାଜନୈତିକ ନେତୃତ୍ୱରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟିବ । ଏପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱ ବାହାରିବ, ଯାହା ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ବେଶୀ ସୁହାଇବ, ଯିଏ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିବ ନାହିଁ । ଗରିବ ଓ ପଛୁଆ ଦେଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଅଶୁଭ ଘଟଣା ହେବ । ଅମେ ଚାହୁଁ ଯେ, ଚୀନରେ ଏପରି ଏକ ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱର ଉଦୟ ହେଉ, ଯିଏ ଡଙ୍ଗ ଗୋଷ୍ଠୀର ଆର୍ଥିକ ନୀତିରୁ ଉପୁଜିଥିବା ବୈଷମ୍ୟ ଓ ଦୁର୍ନୀତିକୁ ବିପଦ ସଙ୍କେତ ମନେକରି ବିକାଶର ଏକ ଭିନ୍ନ ପଦ୍ଧତି ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବ । ଏତିକି ନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ଏକଛତ୍ରବାଦ ଆଉ ଆଗଭଳି ମଜବୁଦ୍ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ, ବରଂ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଢିଲା ହୋଇ ଚାଲିବ । ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି ଯେ, ଏକଛତ୍ରବାଦର ବିକଳ୍ପ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ-ଗଣତନ୍ତ୍ର ହେବ, ନା ଏକ ନୂଆ ପ୍ରକାରର ସମାଜବାଦୀ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରଚଳନ କରାଯିବ ? ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା କୌଣସି ଦେଶରେ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ତେଣୁ ଏକ ମୌଳିକ ଦୃଷ୍ଟିସଂପନ୍ନ ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱ ଦରକାର, ଯିଏ ବୈଷମ୍ୟ ଏବଂ ଏକଛତ୍ରବାଦର ବିରୋଧ କରିବା

ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆତ୍ମ-ସମ୍ମାନକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ ଚୀନର ଲୌହ ପରଦାର ଅନ୍ତରାଳରେ ଏପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱର ବିକାଶ ହେଉଛି କି ନାହିଁ, ଆମେ ଜାଣୁନା । କିନ୍ତୁ କଳ୍ପନା କରିବାକୁ ହେଉଛି, କାରଣ ଏହା ମାନବ ସମାଜର ଆବଶ୍ୟକତା । ଚୀନରେ ଏପରି ଏକ ନେତୃତ୍ୱର ଆବିର୍ଭାବ ନହେଲେ ଚୀନ ଯେ କିପରି ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ଚାପକୁ ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିବ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧିକୁ ରୋକିପାରିବ, ତାହା ଏକ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ମାଓ ଏବଂ ଡେଙ୍ଗ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା କେତେକ ବୈଚାରିକ ମତଭେଦ ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସବୁକଥାରେ ମାଓ ଠିକ୍ କିମ୍ବା ଡେଙ୍ଗ ଠିକ୍ ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ । ତେବେ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ବିଷୟରେ ମାଓଙ୍କର ବିଚାର ବିଶେଷ ପ୍ରଣିଧାନ ଯୋଗ୍ୟ । ''ମାଓ କହୁଥିଲେ ଯେ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ସମାଜର ଶ୍ରେଣୀ ଚରିତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଓତପ୍ରୋତ ଭାବରେ ଜଡ଼ିତ । ଏହା ଫଳରେ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହୁଏ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜରେ ବିଜ୍ଞାନ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଉତ୍ପାଦନ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ତ୍ୱରାନ୍ୱିତ କରେ । ସମାଜବାଦୀ ସମାଜରେ ବିଜ୍ଞାନକୁ ସର୍ବହରାର ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଓ ସମତାପନ୍ନ ସମାଜର ଆୟୁଧ ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରାଯିବା ଉଚିତ ।''

ଡେଙ୍ଗଙ୍କର ମତ ଏହାଠାରୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ । ତାଙ୍କ ମତରେ ବିଜ୍ଞାନ ଏକ ମୌଳିକ ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି । ମାନବର ପ୍ରଗତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳର ବିକାଶ ପାଇଁ ବିଜ୍ଞାନର ପ୍ରଯୋଗ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ତେଣୁ ଏହାକୁ ଶ୍ରେଣୀ ଚରିତ୍ର ବା ଶ୍ରେଣୀ ସ୍ୱାର୍ଥ ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିତ ବୋଲି ଭାବିବା ଭୁଲ ହେବ । ପରମ୍ପରାଗତ ମାର୍କ୍‌ସ୍‌ବାଦ ମଧ୍ୟ ଏହି ମତ ପୋଷଣ କରିଆସିଛି । ପରମ୍ପରାଗତ ମାର୍କସ୍‌ବାଦ ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ସମାଜବାଦ ବିଜ୍ଞାନ ଏବଂ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାକୁ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛି । ଦର୍ଶନ ଶାସ୍ତ୍ର, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ନୈତିକତା, ଚାଲିଚଳନ, ପ୍ରେମ, ବିବାହ, ପରିବାର ସବୁକିଛି ଶ୍ରେଣୀ ଚରିତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଜଡ଼ିତ; ଶ୍ରେଣୀସ୍ୱାର୍ଥ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ । କେବଳ ବିଜ୍ଞାନ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ପ୍ରଭାବିତ ନୁହନ୍ତି । ଏହା ଟିକିଏ ଖାପଛଡ଼ା ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାହିଁ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ମୁଖ୍ୟ ଧାରାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ହୋଇ ରହିଆସିଛି । ଯଦି ଯନ୍ତ୍ରପାତିଗୁଡ଼ିକୁ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରଭାବିତ ବୋଲି ଧରାଯାନ୍ତା, ତାହେଲେ ଯନ୍ତ୍ରପାତିଗୁଡ଼ିକ ବିଷୟରେ ଏକ ନୂଆ ବିଚାର ବାହାରିଥାନ୍ତା । ଆମେ କହିଥାନ୍ତୁ ଯେ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଯୁଗରେ, ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସମାଜମାନଙ୍କରେ ଯେଉଁସବୁ ଯନ୍ତ୍ରର ଉଦ୍ଭାବନ ଓ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି, ତାହା ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ

ବଢ଼ାଇବାରେ ଲାଗୁଛି । ଏକ ଅଣ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବା ସମାଜବାଦୀ ସଭ୍ୟତା ଓ ସଂସ୍କୃତି ପାଇଁ ଏହାର ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସ୍ୱାର୍ଥରେ ବିଜ୍ଞାନର ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାକୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ କିମ୍ବା ସେଥିରେ ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହେବ । ଏହି ମତକୁ ଗାନ୍ଧୀମତ ବୋଲି କୁହାନଗଲେ ମଧ୍ୟ ଗାନ୍ଧୀମତର ବହୁତ ପାଖାପାଖି । ସଂଯୋଗବଶତଃ ମାଓ-ମତ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାୟ ଏହି ଧରଣର । ଏହାର ପରିଣାମ ହେବ ଯେ, ବିକଶିତ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଦେଶର ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାକୁ ଆମଦାନୀ କରି ସମାଜବାଦୀ ସମାଜର ନିର୍ମାଣ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ତାହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ହେଲେ ଯଥେଷ୍ଟ ସତର୍କ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଓ ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାକୁ ହେବ ।

ମାଓଙ୍କ କାଳରେ ଚୀନ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥାର ଯେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକୀକରଣ ହୋଇନଥିଲା, ତାହାପଛରେ ବୋଧହୁଏ ଏହି ଦାର୍ଶନିକ ଦ୍ୱିଧା ଥିଲା । ମାଓ ଆଧୁନିକୀକରଣ ଓ ଶିଳ୍ପୀକରଣର ଜଣେ ଘୋର ସମର୍ଥକ ଥିଲେ । ଏହି ବିନ୍ଦୁରେ ସେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଠାରୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭିନ୍ନ ଥିଲେ ବୋଲି କହିହେବ । କିନ୍ତୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବିକାଶକୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସଫଳ କରିଛି, ସାମ୍ୟବାଦକୁ ମଧ୍ୟ ସେହି ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ସଫଳ କରିପାରିବ ବୋଲି ମାଓଙ୍କର ବିଶ୍ୱାସ ହେଉନଥିଲା । ଅତ୍ୟାଧୁନିକୀକରଣ ପାଇଁ ବାଟ ଖୋଲିଦେବା ପରେ ଚୀନରେ ଯେଉଁ ବୈଷମ୍ୟ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି, ସେଥିରୁ ମାଓଙ୍କର ଦ୍ୱିଧାର ଯଥାର୍ଥତା ପ୍ରମାଣିତ ହେଉନାହିଁକି ? ମାଓଙ୍କର ଏହି ବୈଚାରିକ ଦ୍ୱିଧାର ସମାଧାନ ପାଇଁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ କୌଣସି ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା କରିନାହାନ୍ତି । ଭାରତର ମାଓବାଦୀ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଚର୍ଚ୍ଚା କରାଇନାହାନ୍ତି । ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଯଦି ବାମପନ୍ଥୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣର ଆଲୋଚନା କରିଥାନ୍ତେ, ତାହେଲେ ବୋଧହୁଏ ଆଜିର ବାଟବଣା ଅବସ୍ଥା ଉପୁଜି ନଥାନ୍ତା । ମାନବ ସମାଜର ଭବିଷ୍ୟତ ପାଇଁ ଏହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ । ବୋଧହୁଏ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ।

ଲଣ୍ଡନର 'ଇକୋନମିଷ୍ଟ' ବୋଲି ଗୋଟିଏ ପତ୍ରିକା ଅଛି । ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଏହା ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବକ୍ତା । କେତେବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ଭାରତର ବିଦେଶୀ ଋଣ ସଙ୍କଟ ବଢ଼ିଲା ଏବଂ ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ମୁଦ୍ରାକୋଷର ସର୍ତ୍ତ ମାନି ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଧରଣର ଋଣ ନେବାପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସିଲା, ସେତେବେଳେ ଏହି ପତ୍ରିକାଟି ଲେଖିଲା ଯେ, ଭାରତର ଅର୍ଥନୀତିରେ ଗୋଟିଏ ବାଘର ଶକ୍ତି ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଏହି ବାଘକୁ

ସମାଜବାଦୀ ଢାଞ୍ଚାରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଇଛି, ତାହାକୁ ମୁକ୍ତ କରିଦେଲେ ଭାରତ ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ ବାଘ ହୋଇ ପୃଥିବୀକୁ ଚମତ୍କୃତ କରିବ । ଏହାପରେ ଖବରକାଗଜମାନଙ୍କରେ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ବାଘ, ବାଘ ବୋଲି ହୁରି ପଡ଼ିଛି । କୁହାଯାଉଛି ଯେ, ଏସିଆ ମହାଦେଶରେ ବହୁତ ବାଘ ହେଲେଣି । ଦକ୍ଷିଣ କୋରିଆ, ଫର୍ମୋଜା ଓ ସିଙ୍ଗାପୁର ବହୁତ ଆଗରୁ ବାଘ ହୋଇ ସାରିଛନ୍ତି । ଏବେ ଥାଇଲାଣ୍ଡ, ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ, ଫିଲିପାଇନ୍‌ସ୍ ମଧ୍ୟ ବାଘ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଚୀନ ତ ମହାବଳ ବାଘ ହେବାକୁ ବସିଛି । ଚୀନ ଏକ ଆର୍ଥିକ ମହାଶକ୍ତି ହେବ ବୋଲି ପଶ୍ଚିମ ସମାଚାର-ଏଜେନ୍‌ସିମାନଙ୍କ ସୂତ୍ରରୁ ଭାରତର ଖବର କାଗଜରେ ବେଶ୍ ପ୍ରଚାରିତ ହେଉଛି । ଚୀନର ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଓ ମହତ୍ୱାକାଂକ୍ଷୀ ନେତାମାନେ ବିଶ୍ୱରେ ଏକ ମଧ୍ୟମ ଧରଣର ଶକ୍ତି ରୂପେ ଚୀନ ଉତ୍‌ଥିତ ହେବ ବୋଲି ଲକ୍ଷ୍ୟ ଘୋଷଣା କରିଛନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚିମର ପତ୍ରପତ୍ରିକା କହୁଛନ୍ତି ଏହା ଶୀଘ୍ର ଏକ ମହାଶକ୍ତି ହେବାକୁ ଯାଉଛି । 'ପିଲାକୁ ମାଆଠାରୁ ଯେ ବେଶୀ ଭଲ ପାଏ, ସେ ଡାଆଣୀ' ବୋଲି ଯେଉଁ କଥା ଅଛି, ସେଇ ନ୍ୟାୟରେ ସେମାନେ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଏହିପରି ଭାବରେ ପ୍ରଲୋଭିତ କରୁଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ଏବଂ ମୁଦ୍ରାକୋଷ ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିତ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ବୋଧହୁଏ ଦୁନିଆର ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଅସାଧୁ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଦରମା, ଭତ୍ତା ଓ ପେନ୍‌ସନ ମଧ୍ୟ ସେଇମାନେ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇ ସଂସ୍ଥାରେ ଚାକିରୀ ପାଇବା ପରେ ସେମାନେ ଅର୍ଥନୀତିର ବିଶେଷଜ୍ଞ ବୋଲି ତାଙ୍କ ନିଜ ଦେଶରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ବିଦେଶରୁ ଫେରି ଦେଶର ମୁଖ୍ୟ ପରାମର୍ଶଦାତା ବନିଯାନ୍ତି । ଅଥଚ ସେମାନଙ୍କର ଅସଲ ମାଲିକମାନେ ଧନୀ ଦେଶରେ ଏବଂ ଉପରୋକ୍ତ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ ଥାଆନ୍ତି । କଣ୍ଢେଇ ନାଚର ଅଦୃଶ୍ୟ ସୂତା ଓସ୍ତାଦ ନଚାଳୀ ହାତରେ ଥିବାଭଳି ଏମାନଙ୍କର ଅବସ୍ଥା । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମୀନଙ୍କରେ ଧନୀ ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥ ବଢ଼ାଇବା କାମରେ ଏହି ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଏକ ମାରାତ୍ମକ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କର ଦେଶଦ୍ରୋହୀ ଚରିତ୍ର ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପଦାରେ ପଡ଼ିନାହିଁ, କାରଣ ଏମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ତାଙ୍କର ମତାମତରେ ଯେଉଁ ହଠାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରୁଛନ୍ତି, ତାହାର ପୁଙ୍ଖାନୁପୁଙ୍ଖ ବିଶ୍ଳେଷଣ ହେଉନାହିଁ । ଖୋଦ୍ ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ ମନମୋହନ ସିଂହଙ୍କର ବୌଦ୍ଧିକ ଜୀବନର ଇତିହାସ ଏହିପରି ପଙ୍କିଳ । ବିତ୍ତମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାର ଅଳ୍ପ କେତେବର୍ଷ ତଳେ ସେ 'ସାଉଥ୍ କମିଶନ'ର

ସଚିବ ଭାବରେ ଯେଉଁ ମତାମତର ସମର୍ଥନ କରିଥିଲେ, ମନ୍ତ୍ରୀ ହେବାପରେ ଠିକ୍ ତା'ର ଓଲଟା ନୀତି ଗ୍ରହଣ କଲେ, ଅଥଚ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଦେଇନାହାନ୍ତି ଯେ, କାହିଁକି ଓ କିପରି ଭାବରେ ସେ ତାଙ୍କର ମତାମତକୁ ବଦଳାଇଲେ ? ବୌଦ୍ଧିକ ଅସାଧୁତାର ଏହା ଏକ ଚରମ ନିଦର୍ଶନ । ଏଭଳି କାମ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ-ମୁଦ୍ରାକୋଷ ସାଙ୍ଗରେ ଜଡ଼ିତ ଅଧିକାଂଶ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀ କରିଥାନ୍ତି । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଶୀକାର କରିବା ପାଇଁ ଅନେଇ ରହିଥିବା ବିଦେଶର ବାଘମାନଙ୍କୁ ଏମାନେ ବାଟ କଢ଼େଇ ନିଜ ନିଜ ଦେଶକୁ ଆଣିଥାନ୍ତି ।

୧୯୮୦ରୁ ୧୯୯୦-ଦଶବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁସବୁ ନୀତି ଓ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା, ତାହାପଛରେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କର ପରାମର୍ଶ ଥିଲା । ମଝିରେ ମଝିରେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ତା' ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିତ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏସବୁର ପ୍ରଶଂସା କରି ଚାଲିଥିଲେ । ଏହି ସମୟ ଭିତରେ ହିଁ ଭାରତ ଉପରେ ବିଦେଶୀ ଋଣର ପରିମାଣ ତ୍ରିଗୁଣିତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରାର ଅଭୂତପୂର୍ବ ସଙ୍କଟ ହୋଇଗଲା ବୋଲି ପ୍ରଚାର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲା । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ମଧ୍ୟ କହିଲା ଯେ, ଏହା ଏକ ବଡ଼ ସଙ୍କଟ । ଏହି ସଙ୍କଟ କେବେ ତିଆରି ହେଲା ଓ କେଉଁ କେଉଁ ନୀତିରୁ ଉଦ୍ଭୁତ ହେଲା- ସେହି କଥାଟି ଲୁଚିଗଲା । ତେଣୁ ଯେଉଁମାନେ ୧୯୮୦ ଦଶନ୍ଧିର ଶିଳ୍ପନୀତିର ଉଚ୍ଚ ପ୍ରଶଂସା କରୁଥିଲେ, ସେହିମାନେ ହିଁ 'ସଙ୍କଟ' ବୋଲି ଦେଶକୁ ଆତଙ୍କିତ କଲେ । ଏଭଳି ବିଶେଷଜ୍ଞମାନଙ୍କୁ 'ବୌଦ୍ଧିକ ଟାଉଟର' ଛଡ଼ା ଆଉ କ'ଣ କୁହାଯାଇପାରେ ?

୧୯୯୦ର ସଙ୍କଟ ପ୍ରକୃତରେ ଏତେ ବଡ଼ ସଙ୍କଟ ନଥିଲା, ଯେତିକି ତାହାର ଚିତ୍ରଣ କରାଗଲା । ସଙ୍କଟ ଯଦି ଥିଲା, ତାହାର ସମ୍ମାନପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପାୟ ମଧ୍ୟ ଥିଲା । ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କରେ ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଫଳରେ ଭାରତର ମେରୁଦଣ୍ଡ ବିହୀନ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏହା ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଗଲେ ଯେ, ଦେଶ ପଛକେ ବନ୍ଧାପଡୁ, କିନ୍ତୁ ଏ ସଙ୍କଟରୁ ଉଦ୍ଧାର ପାଇବାକୁ ହେବ । ଆତ୍ମସମ୍ମାନପୂର୍ଣ୍ଣ କଠିନ ଉପାୟଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ଧୈର୍ଯ୍ୟ ନଥିଲା । ୨୪.୯.୮୮ର ଦୈନିକ 'ଟେଲିଗ୍ରାଫ୍'ରେ ଏକ ପ୍ରବନ୍ଧ ଲେଖି ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଇନ୍‌ଷ୍ଟିଚ୍ୟୁଟ୍ ଅଫ୍ ମେନେଜ୍‌ମେଣ୍ଟର ଉଦୀୟମାନ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞ ରଣଜିତ ସାହୁ ଲେଖିଥିଲେ, ''ଭାରତୀୟ ନେତା ଏବଂ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ବିଦେଶୀ ବ୍ୟାଙ୍କମାନଙ୍କରେ ଅବୈଧ ଭାବରେ ଯେତିକି ମୁଦ୍ରା ଗଚ୍ଛିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରି ବାଜ୍ୟାପ୍ତ କରିନେଲେ ବିଦେଶୀ ଋଣଭାର

ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ହାଲୁକା ହୋଇଯିବ ।'' ତାଙ୍କର ଏହି ଉକ୍ତି ନିର୍ବାଚନ ସଭାର ଭାଷଣ ନଥିଲା, ଗବେଷଣା ଆଧାରିତ ଜ୍ଞାନରୁ ନିସୃତ ହୋଇଥିଲା । ସେ ଜଣାଇଥିଲେ ଯେ, ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ଅନୁଦାନ ନାମରେ ଯାହାକିଛି ଭାରତକୁ ଦିଆଯାଏ, ତା' ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ସାହାଯ୍ୟର ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ କେବେହେଲେ ଭାରତମାଟିକୁ ଆସେନାହିଁ । ନେତା ଏବଂ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ମିଳିତ ଭାବରେ ନିଜ ନିଜ ବିଦେଶୀ ବ୍ୟାଙ୍କ ଖାତାରେ (କେବଳ ସୁଇଜରଲାଣ୍ଡରେ ନୁହେଁ) ସେତକ ରଖି ନିଅନ୍ତି । ସ୍ୱର୍ଗତ ମାଲ୍‌କମ୍ ଆଦିଶେଷୟାଙ୍କ ଭଳି ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଆମଦାନୀ ହ୍ରାସ ଇତ୍ୟାଦିର ପରାମର୍ଶ ଦେଉଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଆଦିଶେଷୟା ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସମର୍ଥନ କଲେ, କିନ୍ତୁ ବିସ୍ତୃତ ଭାବରେ କିଛି ଲେଖିଲେ ନାହିଁ । ରଣଜିତ ସାହୁଙ୍କର ଲେଖା ଆଉ ଖବର କାଗଜମାନେ ଛାପୁ ନାହାନ୍ତି କିମ୍ବା ରଣଜିତ ସାହୁ ଲେଖୁନାହାନ୍ତି ।

ବିଚିତ୍ର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଯେଉଁ ବିଦେଶୀ ଋଣର ସଂକଟକୁ ନେଇ ଏତେ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେଉଥିଲା, ସେହି ସଂକଟ ବର୍ତ୍ତମାନ କେଉଁ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି, ସେ ବିଷୟରେ ଖବର କାଗଜମାନେ ଆଉ ବେଶୀ ଚର୍ଚ୍ଚା କରୁନାହାନ୍ତି । ଫଳେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ବିଦେଶୀ ଋଣ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ଏବଂ ଦୁଇତିନି ବର୍ଷ ପରେ ହୁଏତ ଆଉ ଏକ ମହା ସଂକଟର ରୂପ ଧାରଣ କରିବ । କାରଣ ଯଦିଓ ବିଦେଶୀ ଋଣର ଆତଙ୍କ ସୃଷ୍ଟିକରି ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଗଲା, ଆମ ଦେଶ କିପରି ସେଥିରୁ ମୁକ୍ତ ହେବ, ତାହାର କୌଣସି ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ସମାଧାନ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ । ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତିର ସ୍ତାବକମାନେ ମଧ୍ୟ ଦାବୀ କରୁନାହାନ୍ତି ଯେ, ଏହି ନୀତି ଫଳରେ ଆମ ଦେଶ ଦଶ ବା କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ଭିତରେ ବିଦେଶୀ ଋଣରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଯିବ, ଅଥବା ୧୯୮୦ର ସ୍ତରକୁ ଆସିଯିବ ।

ବିଦେଶୀ ଋଣର ପରିଣାମ ଯେ କେତେ ଅନିଷ୍ଟକାରୀ ଏବଂ ଭବିଷ୍ୟତରେ କେଉଁ ଭୟାବହ ରୂପ ଧାରଣ କରିପାରେ, ଆଫ୍ରିକା ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକାର କେତେକ ଦେଶର ଉଦାହରଣରୁ ଅନୁମାନ କରିହୁଏ । ସେସବୁକୁ ଆଖି ବୁଜିଦେଇ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ମୁଦ୍ରାକୋଷର ଅନୁଗାମୀ ଅର୍ଥନୀତିଜ୍ଞମାନେ ଉପରଠାଉରିଆ ଭାବେ କହିଦେଉଛନ୍ତି ଯେ, ଆମ ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ତ ବିଦେଶରୁ ଧନ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଆକାରରେ ଆସିଯାଉଛି । ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ସରକାରକୁ ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରିବା ଦରକାର ନାହିଁ, ତେଣୁ ଋଣ ଆଉ ହେବନାହିଁ । ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ଶୁଣିବା ପାଇଁ ଏହା ଯୁକ୍ତି ସଙ୍ଗତ ଲାଗିପାରେ, କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବତା ଅନ୍ୟ ପ୍ରକାରର । ଋଣ ଆଉ ବିଦେଶୀ

ପୁଞ୍ଜି ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଫରକ ନାହିଁ, ବରଂ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ବେଶୀ ମାରାତ୍ମକ ଓ ଗଭୀର ଭାବରେ ଦେଶର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ପରାଧୀନ କରିଦିଏ । ଏ ବିଷୟରେ କେତେକ କଥା ଜନ ଚେତନାରେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଦରକାର-

(୧) ଗୋଟିଏ ଗରିବ ଚାଷୀ ଅତ୍ୟଧିକ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ପରେ ଆଉ ଋଣ ମିଳିବାର ବାଟ ନଦେଖିପାରି ସଂମ୍ପତ୍ତିର ଗୋଟିଏ ଅଂଶକୁ ବିକ୍ରିକରେ କିମ୍ବା ସଂପତ୍ତିକୁ ବନ୍ଧା ପକାଏ । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଗରିବ ଦେଶମାନେ ଋଣ ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହେଲାପରେ ସେମାନଙ୍କୁ ସାଧାରଣ ସର୍ତ୍ତରେ ଋଣ ମିଳିବା ବନ୍ଦ ହୋଇଯାଏ । ଧନୀ ଦେଶମାନଙ୍କ ତରଫରୁ ତାଙ୍କୁ କୁହାଯାଏ ଯେ, ତମ ଦେଶର ଆର୍ଥିକ ସଂସାଧନଗୁଡ଼ିକ ଆମ ହାତରେ ସମର୍ପି ଦିଅ । ଅମେ ସେଗୁଡ଼ିକରେ ପୁଞ୍ଜି ଲଗାଇ ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟବସାୟ ଚଳାଇବୁ, ଲାଭ ନେବୁ ଏବଂ ତମକୁ ଋଣ ଦେବୁ । ତାହାଛଡ଼ା ତମ ଦେଶର କେତେକ ମୂଲ୍ୟବାନ ସଂସାଧନ (ଧାତୁ, ଚମଡ଼ା, ଖାଦ୍ୟପଦାର୍ଥ ଇତ୍ୟାଦି) ଆମକୁ ଶସ୍ତାରେ ବିକ୍ରି କରିଦିଅ । ଏହି ଚୁକ୍ତିର ନାମ ହେଉଛି ଢାଞ୍ଚାଗତ ସୁଧାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ (Structural Adjustment Programme) । ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ଭାରତର ଆଇନକାନୁନଗୁଡ଼ିକ ବଦଳି ଚାଲିଲା । ୧୯୯୪ ଜୁଲାଇରେ ପ୍ରକାଶିତ 'ପବ୍ଲିକ୍ ଇଣ୍ଟେରେଷ୍ଟ ରିସର୍ଚ୍ଚ ଗ୍ରୁପ୍'ର ଏକ ପୁସ୍ତିକାରେ ୨୨ଟି କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଆଇନର ସୂଚୀ ରହିଛି । ଆଇନ କାନୁନରେ ସଂଶୋଧନଗୁଡ଼ିକର ଏକମାତ୍ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଯେ, ଶସ୍ତାରେ ଓ ସୁବିଧାରେ ଆମଦେଶର ସଂସାଧନଗୁଡ଼ିକ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ହାତକୁ ଚାଲିଯିବ । ସେମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ସେଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର କରିବେ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଦେଶର ଜିନିଷ କିଣିବା ପାଇଁ ଆମେ ଆମଦାନୀର ଦ୍ୱାରକୁ ମେଲା କରିଦେବୁ । ଋଣଠାରୁ ବନ୍ଧକ ନିଶ୍ଚୟ ବେଶୀ ମାରାତ୍ମକ । ଋଣ ନମିଳିଲେ ବିକ୍ରି ଓ ବନ୍ଧକ ଅବସ୍ଥାକୁ ଗତି କରିବାକୁ ହୁଏ । ସମ୍ପତ୍ତି ବିକ୍ରିର ଅବସ୍ଥା ୧୯୯୧ର ଯଥେଷ୍ଟ ପୂର୍ବରୁ ଆସିଯାଇଥିଲା । ରପ୍ତାନୀ ନାମରେ କଞ୍ଚାମାଲଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦେଶରେ ବିକ୍ରିକରିବା ଏହି ନୀତିର ଅନ୍ତର୍ଗତ । ଏହାକୁ ହିଁ ରପ୍ତାନୀ ଅଭିମୁଖୀ ବିକାଶ (Export-led growth) ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ବନ୍ଧକର ଅବସ୍ଥା ଆସିବା ପରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସତକୁ ସତ ସୁନା ବନ୍ଧକ କରାହେଲା ଓ ତା'ପରେ ଦେଶର ସମ୍ପତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀ ହାତରେ ବନ୍ଧା ପକାଇବାର ଆଇନ ତିଆରି ହେଲା । ଆମ ସମୁଦ୍ରକୁ ଆସି ସେମାନେ ମାଛ ନେଇଯାଇ ପାରିବେ । ଆମ କୋଇଲାରୁ ସେମାନେ ବିଜୁଳି ବାହାର କରିବେ ଓ ଆମକୁ ବିକ୍ରି କରିବେ । ଶେଷୋକ୍ତ ବ୍ୟବସାୟରେ ଯଦି ସେମାନେ ଯଥେଷ୍ଟ ଲାଭ ଅର୍ଜନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ, ତାହାର

ଭରଣା ଆମ ଦେଶ କରିବ ଅର୍ଥାତ୍ ତାଙ୍କ ଲାଭ ପରିମାଣ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଲୋକଙ୍କ ଉପରେ ଟିକସ ବସାଯିବ ।

(୨) ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିର ଆଉ ଏକ ଚରିତ୍ର ଏପରି ଯେ, ଅନୁତ୍ପାଦକ ବ୍ୟବସାୟମାନଙ୍କରେ ଏହାର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ଅଂଶ ବ୍ୟବହୃତ ହେଉଛି । ଗୋଟିଏ ଅଧ୍ୟୟନ ଅନୁସାରେ ଭାରତକୁ ଆସୁଥିବା ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜିର ୪୩ ପ୍ରତିଶତ କେବଳ ବିତ୍ତୀୟ ନିବେଶ (Financial Investment) ପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ସାହୁକାରୀ କାମରେ ଏବଂ ଅଂଶଧନ ବଜାରର ଜୁଆ ଖେଳରେ ଲାଗୁଛି । ଯେଉଁ ଅଂଶ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରସାର କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁଛି ତାହାର ଏକ ବଡ଼ ଭାଗ ସାବୁନ ଓ ଶାମ୍ପୁ, ଜଳଖିଆ ଓ ହୋଟେଲ, କୋକାକୋଲା, ପେପ୍‌ସିକୋଲା ଓ ବିଲାତୀ ମଦର ଉତ୍ପାଦନରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି । ଏହିସବୁ ଶିଳ୍ପରେ ନିଯୁକ୍ତିର କ୍ଷମତା ନଥାଏ । ତେଣୁ ଏହାର ବୃଦ୍ଧିକୁ ରୋଜଗାର ବିହୀନ ଅଭିବୃଦ୍ଧି କୁହାଯାଇପାରେ ।

(୩) ଆଉ ଗୋଟିଏ କଥା ଯେ, ଅଳ୍ପକେତେକ ବ୍ୟତିକ୍ରମକୁ ଛାଡ଼ି ବାକି ସବୁ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀରେ ଶତକଡ଼ା ୨୦ କିମ୍ବା ୪୦ କିମ୍ବା ୫୦ ସେମାନଙ୍କ ପୁଞ୍ଜି ଥାଏ, ଅବଶେଷ ପୁଞ୍ଜି ଦେଶ ଭିତରୁ ଆସେ । କିନ୍ତୁ ପରିଚାଳନା ବିଦେଶୀ ହାତରେ ରହେ । ସେମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ ଏପରି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଆଣନ୍ତି, ଯେଉଁଥିପାଇଁ ପ୍ରଭୁତ ପରିମାଣର ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରା ଖର୍ଚ୍ଚ ହୋଇଯାଏ ଏବଂ ଏହି ନୂତନ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଯୋଗୁଁ ଶ୍ରମିକ ନିଯୁକ୍ତିରେ ଛଟେଇ କରିବାକୁ ପଡ଼େ । କିଛିବର୍ଷ ପରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ଯେ, ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନେ ଯେତିକି ପୁଞ୍ଜି ଆଣିଥିଲେ ତାହାର ଅନେକଗୁଣ ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଧନ 'ଲାଭ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉପାର୍ଜନ' ନାମରେ ନିଜ ଦେଶକୁ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ଉଭୟ ଦିଗର ମୋଟ ହିସାବ କଲାବେଳେ ବାରମ୍ବାର ଏହା ଜଣାପଡ଼ିଛି ଯେ, ଯେତିକି ଅର୍ଥ ଧନୀ ଦେଶରୁ ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଋଣ ସାହାଯ୍ୟ ଓ ପୁଞ୍ଜି ନିବେଶ ଆକାରରେ ଆସୁଛି, ତାହାଠାରୁ ବେଶୀ ଅର୍ଥ ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କରୁ ଧନୀ ଦେଶ ପାଖକୁ ଋଣ ପରିଶୋଧ ଓ ଲାଭାଂଶ ଆକାରରେ ଯାଉଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଗରିବ ଦେଶମାନେ ହିଁ ଧନୀ ଦେଶମାନଙ୍କର ସମୃଦ୍ଧି ଓ ପ୍ରତିପତ୍ତି ବଢ଼ାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ।

(୪) ଧନୀ ଦେଶମାନେ ତାଙ୍କର ପ୍ରାକୃତିକ ସଂସାଧନକୁ ଓ ପରିବେଶକୁ ଅକ୍ଷତ ଓ ସୁସ୍ଥ ରଖିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେତେ ପ୍ରକାରର କଳକାରଖାନା ନିଜ ଦେଶରେ ଆଉ ବସାଉ ନାହାନ୍ତି । ପୁଞ୍ଜି ନିବେଶ ନାମରେ ସେମାନେ ଏହିପରି କାରଖାନାଗୁଡ଼ିକୁ

(ଯଥା ଗୋଆର ପ୍ଲାଷ୍ଟିକ୍ ତିଆରି କାରଖାନା ଦୁ ପଣ୍ଟ (Du pont) ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବସାଇବା ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି ଏବଂ ଏସବୁ ଦେଶରେ କମି ଆସୁଥିବା ପ୍ରାକୃତିକ ସାଧନକୁ ଶେଷ କରିଦେବା ପାଇଁ ଓ ମାଟି, ପାଣି, ପବନକୁ ପ୍ରଦୂଷିତ କରିବାରେ ଲାଗିଛନ୍ତି । ଏପରିକି ତାଙ୍କ ଦେଶର ଅଳିଆ ଆବର୍ଜନାକୁ (ଆଣବିକ ଆବର୍ଜନା ସମେତ) ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଆସି ନିଜ ଦେଶକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଦୂଷଣ ମୁକ୍ତ ରଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ହଲାଣ୍ଡରୁ ଆମ ଦେଶକୁ ଆବର୍ଜନାର ଆମଦାନୀ କରାଯିବା କଥା ଅନେକ ପତ୍ରପତ୍ରିକାରେ ପ୍ରକାଶ ପାଇଲାଣି । ଏହି ଭାବରେ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପ୍ରକୃତିର ବିନାଶ ଲୀଳା ଓ ପ୍ରଦୂଷଣକୁ ତୀବ୍ର କରାଯାଉଛି, ଯାହାଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟର ଜୀବନଧାରଣ ଦୁର୍ବିସହ ହୋଇପଡ଼ିବ । ପରିବେଶ ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ 'ପୃଥିବୀର ଅବଶ୍ୟମ୍ଭାବୀ ଧ୍ୱଂସ' ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଚେତାବନୀ ଦେଉଛନ୍ତି, ତାହା ପ୍ରଥମେ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ହିଁ ଘଟିବ ।

ଏହାପରେ ଗାଟ୍ ସନ୍ଧିର ଜଟିଳତାକୁ ବୁଝିବାରେ ଅସୁବିଧା ହେବନାହିଁ । କାରଣ ଉପରୋକ୍ତ ସୁଯୋଗ ଓ ଅଧିକାର ହାସଲ କରିବା ପାଇଁ ଧନୀ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶ ସାଙ୍ଗରେ ଅଲଗା ଅଲଗା ଆଲୋଚନା ଓ ବୁଝାମଣା କରିବାର ଦରକାର ହେବନାହିଁ । ଗାଟ୍ ସନ୍ଧିରେ ଏହିସବୁକୁ ଆଇନ କରିଦିଆହୋଇଛି । ତେଣୁ ଯେଉଁ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶ 'ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାପାର ସଙ୍ଗଠନ'ର ସଦସ୍ୟ ହେବ, ତାକୁ ଏହିସବୁ ସର୍ତ୍ତ ଆଇନତଃ ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗାଟ୍ ସନ୍ଧିର ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟସ୍ତମ୍ଭ ହେଲା ଟ୍ରିପ୍ସ୍ (Trips) ଓ ଟ୍ରିମ୍ସ୍ (Trims) । ପ୍ରଥମଟି ହେଉଛି ବୌଦ୍ଧିକ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧିକାର, ଯାହା ମାନିବାକୁ ଚୀନ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହେଉନାହିଁ । ଯେତେ ନୂଆ ରକମର ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଓ ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ ଉଦ୍ଭାବନ କରୁଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବଡ଼ ବଡ଼ କମ୍ପାନୀର ନିଜ ସମ୍ପତ୍ତି ବୋଲି ଧରାଯିବ । ସେଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର ଅନ୍ୟମାନେ ବିନା ଅନୁମତିରେ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ଯଦି ଅନୁମତି ମିଳେ, ସେଥିପାଇଁ ବହୁପରିମାଣର ଅର୍ଥସତ୍ତ୍ୱ ବା ରୟାଲ୍‌ଟି ଆକାରରେ ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ସେଥିରୁ ଉତ୍ପାଦନ ହେଉଥିବା ଜିନିଷପତ୍ରର ମୂଲ୍ୟ ବହୁଗୁଣରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ଭାରତ ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାପାର ସଙ୍ଗଠନର ସଦସ୍ୟ ହେବାପରେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଔଷଧମାନଙ୍କର ଦାମ୍ ବଢ଼ିଯାଉଛି । ଔଷଧର ଦାମ୍ ଦଶଗୁଣ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବଢ଼ିଯାଇପାରେ ।

ଟ୍ରିମ୍ସ୍‌ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ, ଯେଉଁ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନେ ଆମ ଦେଶକୁ ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟର ପ୍ରସାର କରିବା ପାଇଁ ଆସିବେ, ବିଦେଶୀ ନାଗରିକ ହିସାବରେ

ତାଙ୍କ ଉପରେ କୌଣସି ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ରହିବ ନାହିଁ । ଦେଶର ବେପାରୀକୁ ଯେତେ ସୁଯୋଗ ଓ ଅଧିକାର ମିଳିବ, ବିଦେଶୀ ବେପାରୀକୁ ମଧ୍ୟ ସେସବୁ ଦେବାପାଇଁ ଆମେ ବାଧ୍ୟ । ସେମାନେ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପଶିପାରିବେ, ସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତି ମଧ୍ୟ କିଣିପାରିବେ । ଏହାବ୍ୟତୀତ ସେମାନେ ଭାରତପାଇଁ ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରା ଅର୍ଜନ ନକରି ମଧ୍ୟ ଇଚ୍ଛା ମୁତାବକ ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରାର ଖର୍ଚ୍ଚ କରିପାରିବେ । ସେମାନେ ଯଦି ଚାହିଁବେ ତାହେଲେ ଏ ଦେଶର କଞ୍ଚାମାଲକୁ ବ୍ୟବହାର ନକରି ଅନ୍ୟଦେଶର କଞ୍ଚାମାଲ ଆଣିପାରିବେ । ଏସବୁରୁ ସର୍ବଶେଷ ପରିଣାମ ହେବ ଯେ, ଅର୍ଥନୀତିର ସଞ୍ଚାଳନରେ ଦେଶଜ ଲୋକଙ୍କର ଭାଗୀଦାରୀ କମି କମି ଯିବ ବା ଗୌଣ ହୋଇଯିବ; ବିଦେଶୀ ଆଧିପତ୍ୟ ବଢ଼ିଚାଲିବ । ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଦ୍ୱାରା ଚୀନ ଦେଶ ଅର୍ଦ୍ଧ-ଗ୍ରାସିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛି । ଭାରତ ଗ୍ରାସିତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ସ୍ୱାଧୀନତାର ଅର୍ଦ୍ଧଶତାବ୍ଦୀ ପୂରିବା ବେଳକୁ ଦେଶ ପୁଣି ଥରେ ଏକ ଆର୍ଥିକ ଉପନିବେଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ଏହି ଅପମାନଜନକ ସ୍ଥିତିରୁ ମୁକ୍ତି ପାଇଁ ବିପ୍ଳବ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟବାଟ ନାହିଁ । ବୈପ୍ଳବିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଆତ୍ମ-ନିର୍ଭରତା ହିଁ ମହାମନ୍ତ୍ର । ଏହା କିନ୍ତୁ ଲୋକପ୍ରିୟ ନୁହେଁ । ତେଣୁ ଡାକରା ଦେଲେ ବିପ୍ଳବ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଦଲାଲ ଶ୍ରେଣୀର ନେତାମାନେ ଦେଶକୁ ଶାସନ କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ଦଲାଲ କିସମର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ମସ୍ତିଷ୍କକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରି ରଖିଛନ୍ତି । ବିଦେଶରୁ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ନଆସିଲେ ମୋଟେ ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ବୋଲି ଏକ ଭୁଲ ଧାରଣାକୁ ଲୋକଙ୍କ ମନରେ ପଶେଇ ଦିଆହୋଇଛି। ଏହି ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଏବଂ ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳ ପାଇବା ପାଇଁ ଋଣ କରିବାକୁ ପଡୁଛି ଓ ଗାଟ୍ ସନ୍ଧିର ସର୍ତ୍ତ ମାନିବାକୁ ହେଉଛି । ସମାଜବାଦୀ ଓ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀମାନେ ଏହି ବିଷୟରେ ଦ୍ୱିଧାଗ୍ରସ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ଆତ୍ମନିର୍ଭରତାର ଧ୍ୱନି ଏକ ଗାନ୍ଧିବାଦୀ ନୀତି ଭାବି ସେମାନେ ଏଥିରେ ଉତ୍ସାହ ପ୍ରକାଶ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

ସୁଖର ବିଷୟ ଯେ, କିଛିଦିନ ପୂର୍ବେ ଜଣେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ପଲ୍ ସ୍ୱିଜୀ (Pual M. Sweezy)ଙ୍କର ମନ୍ତବ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି । ଦୁନିଆରେ ବଞ୍ଚିଥିବା ତିନିଚାରିଜଣ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ବିଚାରକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଆମେରିକାର ପଲ୍ ସ୍ୱିଜୀ ଜଣେ । ସେ କ୍ୟୁବା ଏବଂ ଭାରତର ଚର୍ଚ୍ଚାକରି କହିଛନ୍ତି ଯେ, ଏହି ଦେଶମାନେ ବିଶ୍ୱ ପୁଞ୍ଜିବାଦର ଯନ୍ତାରୁ ରକ୍ଷା ପାଇବା ନିମନ୍ତେ ଆତ୍ମନିର୍ଭର ଅର୍ଥ

ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଯୋଜନା କରନ୍ତୁ । ଗାନ୍ଧୀ, ମାଓ ବା ମାର୍କସ୍‌ଙ୍କର ବିଚାରରେ ମଧ୍ୟ ଏପରି ତତ୍ତ୍ୱ ରହିଛି, ଯାହାକୁ ଅନୁସରଣ କଲେ ଆଜିର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଗରିବ ଦେଶମାନେ ଧନୀ ଦେଶମାନଙ୍କର ବିନା ସାହାଯ୍ୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ସ୍ୱାବଲମ୍ବୀ ହୋଇ ବିକାଶ କରିବାର ବାଟ ପାଇପାରିବେ ।

ରକ୍ଷଣଶୀଳ ଗାନ୍ଧିବାଦୀମାନେ ସବୁପ୍ରକାରର ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରପାତିକୁ ଗାନ୍ଧି ବିରୋଧୀ ବୋଲି କହିପାରନ୍ତି । ଏପରି ଗାନ୍ଧିବାଦକୁ ଜନସାଧାରଣ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ । ଆତ୍ମ-ନିର୍ଭରତାର ଦୁହାଇ ଦେବାପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ହେବା ଦରକାର ନୁହେଁ । ଯେଉଁସବୁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ଦ୍ୱାରା ବିଳାସ ଓ ଉପଭୋଗବାଦ ବଢୁଛି, କର୍ମନିଯୁକ୍ତିର ସଂକୋଚନ ହେଉଛି କିମ୍ବା ଯେଉଁ ଯନ୍ତ୍ରପାତି ବା ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳର ବ୍ୟବହାର ପାଇଁ ବୌଦ୍ଧିକ ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧିକାର ମାନିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ସେସବୁକୁ ଦୃଢ ଭାବରେ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କରିବା ଏବଂ ଖାଦ୍ୟ, ବସ୍ତ୍ର ଆଦି ସବୁ ପ୍ରୟୋଜନୀ ବସ୍ତୁର ଉତ୍ପାଦନ ଦେଶ ଭିତରେ ଉପଲବ୍ଧ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଦ୍ୱାରା କରିବା-ବର୍ତ୍ତମାନ ପାଇଁ ଏହା ହିଁ ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା, ଏହା ହିଁ ସ୍ୱଦେଶୀ । ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବର୍ଗ ଯେତେଶୀଘ୍ର ଏହାକୁ ବିଶ୍ୱାସ କରିବେ, ଜନସାଧାରଣ ସେତେଶୀଘ୍ର ଏକ ବିପ୍ଳବ ପାଇଁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇଯିବେ ।

୧୨ ଫେବୃୟାରୀ, ୧୯୯୫

ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ନୂତନ ଦିଗନ୍ତ

ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଗୋଟିଏ ନିଜସ୍ୱ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅଛି ବୋଲି ସମସ୍ତଙ୍କର ଧାରଣା । ଭାରତର ଅର୍ଥନୀତି, ପାକିସ୍ଥାନର ଅର୍ଥନୀତି, ଜାପାନ ବା ଆମେରିକାର ଅର୍ଥନୀତି ବୋଲି ଆମେ କହିଥାଉ ।

ବିଶ୍ୱ ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ ମଧ୍ୟ ଅନେକ ଥର ଚର୍ଚ୍ଚା ହୁଏ । ଏବେ ଏକ ଆଇନସମ୍ମତ ବିଶ୍ୱ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ତିଆରି କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି (ଗାଟ୍ ଚୁକ୍ତି) ହୋଇଗଲାଣି ।

କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳର ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜ୍ୟର କିମ୍ବା ଜିଲ୍ଲାର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଅର୍ଥନୀତି ହୋଇପାରେ କି ? ଓଡ଼ିଶା ପରି ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର, କେନ୍ଦୁଝର ପରି ଗୋଟିଏ ଜିଲ୍ଲାର, ପଦ୍ମପୁର ପ୍ରଖଣ୍ଡ ବା ଡୁଙ୍ଗୁରିପାଲି ପଞ୍ଚାୟତର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଅର୍ଥନୀତି ହୋଇପାରେ କି ?

ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରର ବହିମାନଙ୍କରେ ଏହାର କୌଣସି ନିଷେଧ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ପ୍ରଚଳନ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ବରଂ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଏହାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ଚାହେଁନା ! 'ଇଣ୍ଡିଆନ୍ ଇକନମିକ୍ସ' ବା ଭାରତୀୟ ଅର୍ଥନୀତି ଓ 'ୱାର୍ଲ୍ଡ ଇକନମି' ବା ବିଶ୍ୱ ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ ଗଣ୍ଡା ଗଣ୍ଡା ବହି ମିଳୁଛି । ଦେଶୀ ଭାଷାରେ ମଧ୍ୟ ମିଳିଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ବା ବିହାରର ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ କିମ୍ବା କଳାହାଣ୍ଡି ଓ ଢେଙ୍କାନାଳ ଜିଲ୍ଲା ବା ରେଢ଼ାଖୋଲ ପଞ୍ଚାୟତର ଅର୍ଥନୀତି ବିଷୟରେ ବହି ମିଳେନାହିଁ । ପାଠ୍ୟ ପୁସ୍ତକରେ ତାକୁ ସ୍ଥାନ ଦିଆଯାଏ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବା ସଂପୃକ୍ତ ଅଞ୍ଚଳର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଏକ ସ୍ନାତକୋତ୍ତର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ରଖିଲେ ଶାସ୍ତ୍ର ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ କି ?

'ମାଇକ୍ରୋ' ବା କ୍ଷୁଦ୍ରସ୍ତରୀୟ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଅଧ୍ୟୟନ ବୋଲି ଯେଉଁ ନୂଆ ପାଠ ବାହାରିଲା, ସେଥିରେ ଛୋଟ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସମଗ୍ର ଏକକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରି ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାର ମାର୍ଗ ପ୍ରଶସ୍ତ ହେଲାନାହିଁ । ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଶାଖା କିମ୍ବା ସ୍ଥାନୀୟ ଘଟଣାର ଅଧ୍ୟୟନରେ 'ମାଇକ୍ରୋ ଇକୋନମିକ୍ସ୍' ସୀମିତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ତେଣୁ 'ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା' କହିଲେ ଜଣେ ଶିକ୍ଷିତ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ କିଛି ଧାରଣା କରିପାରେନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର କୃଷି, ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିଜ, ଓଡ଼ିଶାର ବନସମ୍ପଦ, ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ- ଏସବୁକୁ ଏକ ଏକ ଅଲଗା ବିଷୟବସ୍ତୁ ବା ସମସ୍ୟା ବୋଲି ସେ ବୁଝେ । କିନ୍ତୁ ଏହିସବୁ ଅଲଗା ଅଲଗା ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକର ଅନ୍ତଃସମ୍ବନ୍ଧ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅର୍ଥନୀତି ବା ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିତରେ ପରିଚାଳିତ ହେବ — ତାହା ସେ ଧାରଣା କରିପାରେ ନାହିଁ ।

ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶ କ'ଣ କମ୍ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟ ? ବିହାର ପ୍ରଦେଶ କ'ଣ କମ୍ ବିବିଧତା ପୂର୍ଣ୍ଣ ? ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଓ ଲୋକସଂଖ୍ୟା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଜାପାନ ଏହା ତୁଳନାରେ ଛୋଟ । କିନ୍ତୁ ବିହାର ଓ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସଂପର୍କରେ କୌଣସି ବିଧିବଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟୟନ ହୋଇଥିବାର ଜଣାପଡ଼େ ନାହିଁ ।

ଏପରି କାହିଁକି ? କାରଣ ଏହି ଯେ, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ରାଜନେତାମାନଙ୍କ ପରି ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ବିଭିନ୍ନ ଆଡୁ ପ୍ରସ୍ତାବିତ ହୋଇ ଆସୁଥିବା ''ପ୍ରକଳ୍ପ'' ମାନଙ୍କର ଅଥବା ବଜେଟୀୟ ଅନୁଦାନମାନଙ୍କର ଏକ ସମଷ୍ଟି ବୋଲି ଭାବିଥାନ୍ତି ।

କୌଣସି ରାଜ୍ୟର ବା ଇଲାକାର ଏକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହୁ-ଏ ବିଷୟରେ ଶାସକ ଓ ରାଜନେତାମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନାହିଁ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟସ୍ତରରେ (ବା ଅନ୍ତଃରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ରୋତମାନଙ୍କରୁ) ଯେଉଁସବୁ ଆର୍ଥିକ ଯୋଜନା ତିଆରି ହେଉଛି, ବିକାଶର ଯେଉଁ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ (Schemes) ମଞ୍ଜୁରିପ୍ରାପ୍ତ ହେଉଛି, ସେହିସବୁ ଯୋଜନା, କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ବିତ୍ତୀୟ ସମ୍ଭାବନାକୁ କେନ୍ଦ୍ରକରି ସେମାନେ ରାଜ୍ୟ ବଜେଟ୍ ବା ରାଜ୍ୟ ଯୋଜନା ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ଏକପ୍ରକାର ସମାଯୋଜନ (ଏଡ଼ଜଷ୍ଟମେଣ୍ଟ) । ଯୋଜନା ନିର୍ମାଣ ଓ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଏକ ବାହ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରରେ ହେଉଛି-ଦିଲ୍ଲୀରେ ବା ୱାସିଂଟନ୍‌ରେ । ତାହା ସଙ୍ଗରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କଲେ ସେଠାରୁ ପ୍ରବାହିତ ହୋଇ ଆସିବ ବିକାଶର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ, ପ୍ରକଳ୍ପ ଓ ଅନୁଦାନ ବା ଋଣ । ଗାଁକୁ ଆସିବ ବ୍ଳକ୍‌ରୁ, ବ୍ଳକ୍‌କୁ ଆସିବ ଜିଲ୍ଲାରୁ, ଜିଲ୍ଲାକୁ ଆସିବ ରାଜ୍ୟରୁ, ରାଜ୍ୟକୁ ଆସିବ ରାଷ୍ଟ୍ରରୁ । ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଆସିବ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ଓ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ବିକାଶ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରୁ । ଏସବୁକୁ ପାଇବା ନିମନ୍ତେ

ନିଜ ଅଞ୍ଚଳ, ରାଜ୍ୟ ବା ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆଇନ କାନୁନ, କରପ୍ରଣାଳୀ, ସଂସ୍ଥାଗତ ଢାଞ୍ଚା-ସବୁକୁ ଉପରିସ୍ଥ କେନ୍ଦ୍ରର ଅନୁକୂଳ କରି ଗଢ଼ିବାକୁ ହେବ । ଏହାକୁ କୁହାଯାଏ ଢାଞ୍ଚାଗତ ସମାଯୋଜନ (ଷ୍ଟ୍ରକ୍ଚରାଲ ଏଡ୍‌ଜଷ୍ଟମେଣ୍ଟ) । ଏହା ଅର୍ଥନୀତି ଓ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ସ୍ଥାନ ନେଇଛି ।

ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ଆର୍ଥିକ କେନ୍ଦ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇ ରହିବାକୁ ପଡୁଛି । ଏହା ହେଉଛି ଆଧୁନିକ ବିକାଶ ପଦ୍ଧତିର ଆବଶ୍ୟକତା । ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଏହି ବିକାଶ ପଦ୍ଧତି ସାଙ୍ଗରେ ଏତେବେଶୀ ଜଡ଼ିତ ଯେ, ଯେଉଁଠି ପ୍ରତିବ୍ୟକ୍ତି ପୁଞ୍ଜିର ପରିମାଣ ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ଯେଉଁଠି ବହୁ ଅଞ୍ଚଳର କଞ୍ଚାମାଲ ଓ ବଜାର ଉପରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନାହିଁ, ସେଇଠି ଗୋଟିଏ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇପାରେ ବୋଲି ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଭାବିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ପୁଞ୍ଜିର ସଘନତା, ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାର ଅତ୍ୟାଧୁନିକତା ଓ ସୁଦୂରପ୍ରସାରୀ ବଜାରର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ-ଏହି ତିନୋଟି କଥାର ସମ୍ଭାବନା ଯେଉଁଠି ଦେଖିହେଉନାହିଁ, ସେଥିରେ ବିକାଶର ପରିକଳ୍ପନା କରିହେବ କି ? ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅବଧାରଣା କରିହେବ କି ?

ଉତ୍ତର ଯଦି ନକାରାତ୍ମକ ହୁଏ, ତାହେଲେ ସେହିସବୁ ରାଷ୍ଟ୍ର, ରାଜ୍ୟ ଓ ଅଞ୍ଚଳ ସମୂହର ପ୍ରଶ୍ନ ନିଆଯାଉ, ଯେଉଁଗୁଡ଼ିକ ଅବିକଶିତ ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକ, କଳାହାଣ୍ଡିର ଲୋକ, ନୂଆପଡ଼ା ଜିଲ୍ଲାର ଲୋକ । ଏମାନେ ନିଜର ଚିନ୍ତା, ନିଜର ଶ୍ରମ ଓ ନିଜର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ନେଇ ନିଜର ଯୋଜନା ମାଧମରେ ନିଜ ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ କରିପାରିବେ କି ନାହିଁ ? ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର କହେ, ନା, ବୃଥା ଚେଷ୍ଟା କରନାହିଁ, ତୁମର ଯଦି ବୁଦ୍ଧି ଅଛି, ତୁମେ ଏକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସାଙ୍ଗରେ ଯୋଡ଼ି ହୋଇଯାଅ । ତମର ଶ୍ରମକୁ, ତମର ମୂଳଧନ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ସେଇ ବାହ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରର ହାତରେ ସମର୍ପି ଦିଅ । ଜିଲ୍ଲା ହୋଇଥିଲେ ରାଜ୍ୟ ହାତରେ, ରାଜ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟବସ୍ଥା ହାତରେ ନିଜର ସବୁକିଛି ବନ୍ଧା ପକାଇଦିଅ । ବନ୍ଧା ପକାଇଲେ ପୁଞ୍ଜି ଆସିବ । ପୁଞ୍ଜି ଆସିଲେ ଯନ୍ତ୍ର ଆସିବ । ଯନ୍ତ୍ର ଆସିଲେ ବଜାର ହେବ । ବଜାର ହେଲେ ବିକାଶ ହେବ ।

ଏହା ଠିକ୍ କି ଭୁଲ, ଏହାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିବା ଏଠି ଆମର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । କଥା ହେଉଛି, ଏହା ହିଁ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ।

(୨)

ଆମର ମାନ୍ୟତା ଏହି ଯେ, ଯେତେଦୂର ସମ୍ଭବ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ବିକଶିତ ହେବା ଦରକାର । ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶ୍ରମ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ଭିତ୍ତିକରି, ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କର ଉନ୍ନତି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତଥା ଦେଶ ଓ ବିଶ୍ୱର ମଙ୍ଗଳକୁ ଆଖିରେ ରଖି ଏକ ଆର୍ଥିକ ଯୋଜନା ତିଆରି କରିବା ଉଚିତ । ଏହା କରିବାକୁ ଗଲେ ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ସମ୍ପର୍କୀୟ କେତେକ ପ୍ରଚଳିତ ଧାରଣାମାନଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ ।

କିଛିଦିନ ପୂର୍ବେ ପ୍ରକାଶିତ ପୁସ୍ତକ 'ଓଡ଼ିଶା ଦରିଦ୍ର କାହିଁକି ?'ର ଲେଖକ ଦ୍ୱୟ ପ୍ରଧାପକ ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି ଓ ବିଜୟ କୁମାର ବହିଦାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଅର୍ଥବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟକ ଯେଉଁ ଗ୍ରନ୍ଥ ରଚନା କରିଛନ୍ତି, ତାହା ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ ଆଲୋଚନାରେ ଏକ ମାଇଲ ଖୁଣ୍ଟ ଏବଂ ବହୁଦିନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ବିଷୟର ନୂଆ ଲେଖକମାନେ ଏହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହେବେ । ଶିଳ୍ପ ବିଷୟରେ ସେମାନେ ଯେଉଁ ଦୃଷ୍ଟିଭଙ୍ଗୀ ଲିପିବଦ୍ଧ କରିଛନ୍ତି ତାହା ଏକ ମାର୍ଗଦର୍ଶକ ସୂତ୍ର ରୂପେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ ମଧ୍ୟ ସ୍ଥାନିତ, ସ୍ଥାପିତ ହେବା ଦରକାର ।

"... ସବୁଠାରୁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ କଥା ହେଲା, କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପର ପରସ୍ପର ନିର୍ଭରଶୀଳତା । କେଉଁ ପ୍ରକାର ଶିଳ୍ପୀକରଣ ଫଳରେ ଗ୍ରାମବାସୀଙ୍କୁ କାମ ମିଳିବ ଏବଂ ଅଧିକ ଆୟ ମିଳିବ; ତାହା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଚାଷର ଉନ୍ନତି ହେବ – ସେଥିପ୍ରତି ଧ୍ୟାନ ଦେଇ ଶିଳ୍ପୀକରଣ କରାଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ଶିଳ୍ପୀକରଣର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ମନଇଚ୍ଛା ଆଧୁନିକ କାରଖାନା ବସାଇବା । ଏହା ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଯାହାଫଳରେ ନୂଆ ପ୍ରଣାଳୀରେ ଅଧିକ ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଏବଂ ମାନବ ସମ୍ବଳର ସଦୁପଯୋଗ କରାଗଲେଯାଇ ସାଧାରଣ ଲୋକ ଉପକୃତ ହେବେ । ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର କଥା, ଅନେକ ସମୟରେ କେତେକ ନେତା, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଶିଳ୍ପକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବିକାଶର ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ନେଇ ମୌଳିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଭୁଲିଯାଇଥାନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାରେ ରାଉରକେଲା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା ଭଳି କାରଖାନା ଖାଲି ସ୍ଥାପନା କଲେ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ନିଶ୍ଚିତ ରୂପେ ଆଗେଇ ଚାଲିବ, ତାହା ନୁହେଁ । ଏପରି କାରଖାନା ବସାଇବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ କିପରି ଏହାକୁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଶିଳ୍ପୀକରଣ ଏବଂ କୃଷି ବିକାଶ ସହିତ ସଂପୃକ୍ତ କରିହେବ, ତାହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ।" (ପୃଷ୍ଠା-୪୧) ।

ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପ ବିକାଶ ସଂପର୍କରେ ଯେଉଁ ଦିଗହୀନ ଉପରଠାଉରିଆ 'ଅଭିବୃଦ୍ଧି (Growth) କେନ୍ଦ୍ରୀତ' ଧାରଣାମାନ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି, ତାହାର ମୂଳ- ଚ୍ଛେଦନ କରି ଏହା ଶିଳ୍ପକୁ ଏକ ଜଟିଳ ଓ ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ପ୍ରଦାନ କରୁଛି । ରପ୍ତାନୀ ଅଭିମୁଖୀ ହେବା ଶିଳ୍ପର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବା ମୌଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ, ଏହା ଏକ ଅନ୍ତିମ ପରିଣତି । ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସଜାଡ଼ିବା ଓ ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଚାଲୁଥିବା ଆର୍ଥିକ କାର୍ଯ୍ୟାବଳୀକୁ ହାଡ଼ ଯୋଗାଇବା ହେଉଛି ଶିଳ୍ପର ଅସଲ କାମ ।

ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୈତିକ ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଆଲୋଚନା ହୋଇଆସିଛି, ତାହା କେବଳ ଅଲଗା ଅଲଗା ଦିଗ ଓ ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ମାତ୍ର । ତେଣୁ ବିତ୍ତୀୟ ସମ୍ବଳର ପ୍ରଶ୍ନ କେବେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜକୁ ବିବ୍ରତ କରିନାହିଁ ଯେ, ବିନା ସମ୍ବଳରେ ଗୋଟିଏ ରାଜ୍ୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହେବ କିପରି ? ବିନା ସମ୍ବଳରେ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଚଳାଇବା ଅର୍ଥ ବାହାରୁ ଯାହା ପ୍ରସ୍ତାବ ଆସୁଛି ତାହା ଗ୍ରହଣ କରିନେବା । ଦିଲ୍ଲୀ ହେଉ ବା ଆମେରିକାର କମ୍ପାନୀ ହେଉ, ଯିଏ ଯେଉଁଥିପାଇଁ ପଇସା ଲଗାଇବାକୁ ଚାହୁଁଛି, ତାହା ଆମେ ଗ୍ରହଣ କରିବୁ । କାରଣ ଯାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଓଡ଼ିଶା ଆଉ କୌଣସି ବିକାଶ ଖର୍ଚ୍ଚ କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରି ଭାବରେ ଯେତେ ରକମର କାର୍ଯ୍ୟ ହେବ ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ପାରସ୍ପରିକ ସମ୍ପର୍କ ରହିବ ନାହିଁ । କିଏ ଗୋଟିଏ ହୋଟେଲ ଖୋଲିଦେଲା, କିଏ ଆସି ପଲିଷ୍ଟର ଲୁଗାକଳ ସ୍ଥାପନ କରିଦେଲା, ଆଉ କିଏ ଆସି ବୃକ୍ଷରୋପଣର ବ୍ୟବସାୟ କରି ବସିଲା- ଏପରି ଅସମନ୍ୱିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଫଳରେ କେବେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ଗତିଶୀଳ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ତିଆରି ହେବନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ଆମେ ବିତ୍ତୀୟ ସଙ୍କଟର ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରେ ଦୁଇଜଣ ବିଶିଷ୍ଟ ଓଡ଼ିଆ ଅର୍ଥନୀତିବିଦ୍‌ଙ୍କ ନିବନ୍ଧ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଛୁ ।

ଏକ ନ୍ୟୁନତମ ପରିମାଣର ସମ୍ବଳ ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାକୁ ସ୍ୱ-ନିର୍ଭର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏଭଳି ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଅଗ୍ରାଧିକାର ଦେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଯେଉଁଥିରେ ଅଳ୍ପ ପୁଞ୍ଜି ଲାଗିଲେ ମଧ୍ୟ ଦୂରଗାମୀ ପରିଣାମ ଦେବ, ପରିଣାମ ଶୀଘ୍ର ହେବ ଓ ଅଧିକ କର୍ମ ନିଯୁକ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବ । କୃଷି ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଏହିପରି କ୍ଷେତ୍ର । ସୌଭାଗ୍ୟକ୍ରମେ ଓଡ଼ିଶାରେ ବିସ୍ତୃତ ଜଙ୍ଗଲ ଇଲାକା ରହିଛି । ଧ୍ୱଂସ ପାଇଥିବା ଜଙ୍ଗଲଗୁଡ଼ିକୁ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ପୁନର୍ରୁଦ୍ଧାର କରିବାର ଏବେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି । ଜଙ୍ଗଲ ଯେ କେତେ ମୂଲ୍ୟବାନ ସମ୍ବଳ ଏବଂ ଏହାର ବଜାର ମୂଲ୍ୟ ଯେ କେତେ ଅଧିକ କରାଯାଇପାରେ, ତାହାର

ଅନୁମାନ ଓ ଆକଳନ ନିର୍ମଳଚନ୍ଦ୍ର ସାହୁଙ୍କର ଗବେଷଣା-ମୂଳକ ନିବନ୍ଧରୁ କରିହେବ । ଏହା ଏକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ନୂଆ ବିଷୟ-ବନ ସମ୍ପଦର ଆର୍ଥିକ ମୂଲ୍ୟାୟନ । କିନ୍ତୁ ଏହା ଭିତରେ ଲୁଚି ରହିଛି ଏକ ସମୃଦ୍ଧ ଭବିଷ୍ୟତର ସଙ୍କେତ-ଶିଳ୍ପ ଯୁଗର ଲୋକମାନେ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଯେପରି ମୂଲ୍ୟବାନ ମନେକଲେ, ଆଗାମୀ ଏକ ଯୁଗର ବିକାଶ ପଦ୍ଧତିରେ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଦ୍ରୁମଲତା ସେହିପରି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୂମିକା ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ତେଣୁ ଆମର ବନ ସମ୍ପଦକୁ ବିଦେଶୀ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ପାଇଁ ଛାଡ଼ି ନଦେଇ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷି ଓ ଶିଳ୍ପର ସମନ୍ୱିତ ବିକାଶ ପାଇଁ ତାକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ତାହାର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଉପଯୋଗର ଏକ ପଦ୍ଧତି ଉଦ୍‌ଭାବନ କରିବାକୁ ହେବ । ଆମର ଅନେକ ପାଠକ ଜାଣିନଥିବେ ଯେ, ଉଭୟ କଂଗ୍ରେସ ଜନତା ଶାସନ କାଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ବନନୀତି ବିଦେଶୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ ହୋଇଆସୁଛି ।

ଜଙ୍ଗଲ ସଂରକ୍ଷଣର ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁ ଯେ- ବନବାସୀମାନେ ଏବଂ ବଣର ଉପକଣ୍ଠରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ କୃଷକମାନେ ଜଙ୍ଗଲର ଉପଯୋଗ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ବରଂ ଏ ବିଷୟରେ ଏକ ପକ୍ଷପାତୀ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ଜଙ୍ଗଲରୁ ଦୂରରେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଜଙ୍ଗଲଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବେଶୀ ଦାମିକା ହେବ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ନିକଟବର୍ତ୍ତୀ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଅତି ସହଜରେ ଉପଲବ୍‌ଧ ହେବ । ପ୍ରଶାସକ ଏବଂ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ଏହି ନୀତିକୁ ଚଳାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ଏହିଭଳି ନୀତି ଯେଉଁଠି ଅଛି ସେଠାରେ ଦୁର୍ନୀତି ବଢୁଛି ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଧ୍ୱଂସ ପାଉଛି । ଜଙ୍ଗଲର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ବନବାସୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଗଛଲତାର ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ କୃଷକ ଓ ଗ୍ରାମ୍ୟ ଶିଳ୍ପୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଛାଡ଼ିଦେବାକୁ ହେବ । ବହୁତ ଅଂଶରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଜଙ୍ଗଲ ଫେରାଇଦେବାକୁ ହେବ ଓ ସେମାନଙ୍କ ସହ ଏକ ସନ୍ଧି କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଜଙ୍ଗଲ ଆଧାରିତ ଶିଳ୍ପମାନଙ୍କର ସଂଚାଳନ ସେମାନେ ହିଁ କରିବେ । ଲଘୁ ଶିଳ୍ପ ପଦ୍ଧତିରେ କରିବେ । ଏହାଫଳରେ କେବଳ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥନୀତିରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ଭୂମିକା ରହିବ, ତାହାନୁହେଁ; ଜଙ୍ଗଲର ଭବିଷ୍ୟତ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇଯିବ । ବୃକ୍ଷରୋପଣକୁ ବ୍ୟବସାୟ କରି ହଜାର ହଜାର ଏକର ଜମିକୁ ଲିଜ୍‌ରେ ନେଇ ନିଜ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବା ପାଇଁ ସହରୀ ଧନୀଲୋକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସୁବିଧା ପ୍ରଦାନ କରାଯାଉଛି, ଏହାର ଶୀଘ୍ର ଅନ୍ତ ହେବା ଦରକାର । ଏହାଦ୍ୱାରା ନୂଆ ଗଛ ସୃଷ୍ଟି ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଜଙ୍ଗଲର ଯେଉଁ ଅବଶେଷ ରହିଛି, ତାହା ମଧ୍ୟ ଧ୍ୱଂସ ପାଇଯିବ । କେବଳ ଗ୍ରାମୀଣମାନଙ୍କୁ, ଜମିହୀନ ଓ ଜମିଥିବା ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ଚାଷୀମାନଙ୍କୁ

ବୃକ୍ଷରୋପଣ ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରିବାକୁ ହେବ । ବୃକ୍ଷର ଉପଯୋଗ ପାଇଁ ମିଳୁଥିବା ସୁବିଧା ତାଙ୍କଠାରୁ ଛଡ଼ାଇ ନେବାପରେ ଗଛପ୍ରତି ସେମାନଙ୍କର ଅବହେଳା ବଢ଼ିଛି ।

ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ମଧ ଓଡ଼ିଶାର ଭବିଷ୍ୟତ ବିକାଶର ଏକ ଦ୍ୟୋତକ ହୋଇପାରିବ । କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଶାର ରତ୍ନଗର୍ଭ ଖଣିଗୁଡ଼ିକର କିଭଳି ଉପଯୋଗ କଲେ ତାହା ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ସୁଦୃଢ଼ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଢ଼ିବା ପାଇଁ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହେବ, ସେଭଳି ଅଧୟନ ଓଡ଼ିଶାର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଓ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ କରିନାହାନ୍ତି । କେବଳ ସରକାର ଓ ଖଣିମାଲିକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ନଗଣ୍ୟ ଟିକସ ବା ରୟାଲ୍‌ଟି ପ୍ରାପ୍ତ କରି ଆମେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଅଛୁ କିମ୍ବା ମଝିରେ ମଝିରେ ରୟାଲ୍‌ଟି ବଢ଼ାଇବାର ଦାବୀ କରୁଛୁ । ଏହା ଏକ ପଛୁଆ ଏବଂ ଅବିକଶିତ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ । ଯେଉଁମାତ୍ରାରେ ଖଣିଜପଦାର୍ଥର ଉତ୍‌ଖନନ ହେବା ଦରକାର ଏବଂ ଯେଉଁଭଳି ଶିଳ୍ପୀକରଣ ଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶାର ଖଣିର ବ୍ୟବହାର ଓଡ଼ିଶାର ଆର୍ଥିକ ଢାଞ୍ଚାରେ ଏକ ମୂଳଦୁଆ ପକେଇପାରିବ; ତାହାର ବିବେଚନା ଦରକାର । ଇବ୍ ଉପତ୍ୟକାର ସମସ୍ତ କୋଇଲାର ଶିଳ୍ପ-କ୍ଷମତାକୁ ମାର୍କିନ୍ କମ୍ପାନୀମାନେ ଦୋହନ କରିନେବେ ଏବଂ ଆମକୁ ତା'ର ବିଜୁଳି ବିକ୍ରିକରି ସମସ୍ତ ମୁନାଫା ନିଜ ଦେଶପାଇଁ ନେଇଯିବେ, ଏହାର ମସୁଧା ହୋଇସାରିଛି । କୋଇଲାକୁ ନିଃଶେଷ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏଥିରେ ପଇସାଟିଏ ଲାଭ ମଧ ମିଳିବ କି ନାହିଁ-ଏହାର ହିସାବ କିତାବ କେଉଁଠି ହୋଇଛି ବୋଲି ଆମେ ଜାଣିନାହୁଁ । ଯେଉଁ ବିଜୁଳି ଉତ୍ପାଦନ ହେବ, ତାହାର ବ୍ୟବହାର କରି ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ସ୍ଥାୟୀ ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଢ଼ିଉଠିବ କି ? ବା ତାହାର କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ କିପରି ଉପଯୋଗ ହେବ-ଏହାର କୌଣସି ଭବିଷ୍ୟତଧର୍ମୀ ଯୋଜନା ତିଆରି ହୋଇଛି କି ? ଯଦି ନହୋଇଛି, ତାହେଲେ ଏସିଆର ଏହି ସର୍ବବୃହତ କୋଇଲା ଭଣ୍ଡାରକୁ ପାଉଁଶରେ ପରିଣତ କରିଦେବା ପରେ ମଧ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଯେଉଁ କାଙ୍ଗାଳକୁ ସେଇ କାଙ୍ଗାଳ ରହିଯିବେ । ଏହି ଦଶନ୍ଧିର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କ ଛଡ଼ା ଏଥିପାଇଁ ଆଉ କିଏ ଦାୟୀ ହେବ ?

ଓଡ଼ିଶାର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କୃଷିକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ମହତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଅର୍ଥ ଏହା ନୁହେଁଯେ, ଓଡ଼ିଶା କେବଳ ଏକ କୃଷିର ପ୍ରଦେଶ ହୋଇଯାଉ । କିନ୍ତୁ କୃଷିକୁ ଉନ୍ନତ ନକରି ଓ କୃଷକର ମେରୁଦଣ୍ଡକୁ ସୁଦୃଢ଼ ନକରି ଆଧୁନିକ ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଶିଳ୍ପୀକରଣର ଯୋଜନା କରିବା ଏକ ଦୂରଭିସନ୍ଧିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରବଞ୍ଚନା-ଏ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଚେତନା ସୃଷ୍ଟି ହେବା ଦରକାର । ଆମେ କୃଷିରେ ଜଙ୍ଗଲକୁ

ସାମିଲ କରିବାକୁ ଚାହୁଁ । (ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ତାଙ୍କର ନୂତନ ଶିଳ୍ପନୀତିରେ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ବୃକ୍ଷ ରୋପଣକୁ ଶିଳ୍ପ ତାଲିକାଭୁକ୍ତ କରି ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ ବ୍ୟବସାୟୀଙ୍କ ହାତରେ ଦେଇଦେବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ରଖିଛନ୍ତି ।)

କୃଷି ଏକ ପ୍ରାଚୀନତମ ଆର୍ଥିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ କୃଷି ବିକାଶକୁ ଆଧୁନିକ ବିଚାର ଏକ ଜଟିଳ ଓ ଅନ୍ତବିରୋଧପୂର୍ଣ୍ଣ ବିଷୟ କରିଦେଇଛି । କୃଷିର ସଂଚାଳନ ସ୍ୱଳ୍ପପୁଞ୍ଜି ଥିବା କୃଷକମାନେ ନିଜେ କରିବେ । ନାଁ ଏହାକୁ ବୃହତ ଶିଳ୍ପର ଆକୃତି ଦେଇ ସରକାରୀ ଅମଲାତନ୍ତ୍ର ଓ ବ୍ୟବସାୟୀ କମ୍ପାନୀମାନେ ଚଳେଇବେ ? ଆଧୁନିକ କାଳର ସମୃଦ୍ଧ ଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ସୋଭିଏତ୍ ରୁଷ ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ଢଙ୍ଗରେ ଓ ଆମେରିକା ତଥା ୟୁରୋପ ଘରୋଇ-ବ୍ୟବସାୟିକ ଉପାୟରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ଆମେରିକା ଓ ୟୁରୋପର ପଦ୍ଧତି ସଫଳ ହୋଇଛି ଓ ତାଙ୍କର କୃଷି ଏତେ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହୋଇଛି ଯେ, ସେମାନେ ଦୁର୍ବଳ ଦେଶମାନଙ୍କର କୃଷିକୁ ନିଜ ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରଖିବାକୁ ଏକ ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରିସାରିଲେଣି । ଭାରତର ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀମାନେ ଏଇଭଳି କୃଷି ବିକାଶର ପକ୍ଷପାତି ହୋଇଛନ୍ତି, କାରଣ ଗାଟ୍ ସନ୍ଧି ଏହାକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛି । ଭାରତର ବାମପନ୍ଥୀମାନେ ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାଳରେ କୃଷିର ସରକାରୀକରଣକୁ ଯେତିକି ଉତ୍ସାହ ସହକାରେ ପ୍ରଚାର କରୁଥିଲେ, ସ୍ୱାଧୀନତାପରେ ତାହାକୁ ନଛାଡ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଚାରକୁ ଧିମେଇ ଦେଲେ । ସୋଭିଏତ ରୁଷର ପତନ ଏବଂ ଚୀନରେ ଘରୋଇକରଣର ନୂଆ ମୋଡ଼ ଆସିଯିବା ପରେ ବାମପନ୍ଥୀମାନେ କୃଷି ବିକାଶର ସ୍ୱରୂପ ବିଷୟରେ ପୁରାପୁରି ଅସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ଯେଉଁ କୃଷିକୁ ଏତେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆହେଉଛି, ତାହାର ବିକାଶ ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଧାରଣା ନରହିବା ଏକ ବିଡ଼ମ୍ବନା । ଏହାଫଳରେ ଏକ ବିଚିତ୍ର ସ୍ଥିତି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଗତ ଦୁଇଦଶନ୍ଧି ମଧ୍ୟରେ ଦେଶର ନାନା ସ୍ଥାନରେ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା ଓ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ତାକୁ ଏକ ଆର୍ଥିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ହତିଆର ରୂପେ ବ୍ୟବହାର କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଶକ୍ତିମାନେ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା କଲେ ନାହିଁ । କେବଳ ଧନୀ ଚାଷୀମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱକୁ ପ୍ରତିଗାମୀ କହି ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଗଲେ । ଫଳତଃ ଯେଉଁଠି ଧନୀଚାଷୀ ପ୍ରକୃତରେ ନେତୃତ୍ୱକୁ ଆସିଲେ, ସେଠାରେ ଏହା ଏବେ ମଧ୍ୟ ବଳବତ୍ତର ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁଠି ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ନେତୃତ୍ୱ ନଥିଲା ସେଇଠି ଆନ୍ଦୋଳନ ଧିମେଇ ଯାଇଛି ।

ସଙ୍ଗଠିତ ବାମପନ୍ଥୀମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିପାରି ନାହାନ୍ତି ଯେ, ସେମାନେ ଆର୍ଥିକ ବିକାଶର ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗ ଭାବରେ କୃଷି ବିକାଶର କେଉଁ ଉପାୟ

ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସାଧାରଣତଃ ସେମାନେ କୃଷି ଶ୍ରମିକ ଓ ଭୂମିହୀନମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ହିଁ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । ମଜୁରୀ ବୃଦ୍ଧି ଓ ଭୂମିର ପୁନର୍ବିତରଣ ବିଷୟରେ ଦାବୀମାନ କରିଥାନ୍ତି । ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ, ମଜୁରିଆମାନେ ଓ ଭୂମିହୀନମାନେ ଯେତେ ସହଜରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ସଙ୍ଗଠିତ ହୁଅନ୍ତି, ଜମିଥିବା କୃଷକମାନେ ଏତେ ଶୀଘ୍ର ସଂଗଠିତ ହେଉନାହାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମଜୁରିଆମାନଙ୍କ ବା ଭୂମିହୀନମାନଙ୍କ ଆନ୍ଦୋଳନ ମାଧ୍ୟମରେ କୃଷି ବିକାଶର କୌଣସି ରୂପରେଖ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହୁଏନାହିଁ । ଯେଉଁ କେତୋଟି କଥା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ରହିଥାଏ ତାହା ହେଉଛି :

(୧) ମଜୁରିଆମାନେ ଓ ଭୂମିହୀନମାନେ କୃଷି ବିକାଶର କଳ୍ପନା କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ପାଇଁ କେଉଁ ସବୁ ଉପାୟମାନ ଗ୍ରହଣ କରାଯିବା ଦରକାର ସେ ବିଷୟରେ ସେମାନଙ୍କର ଆଗ୍ରହ ନଥାଏ, କାରଣ ସେମାନେ ଭୂମିର ମାଲିକ କିମ୍ବା ପରିଚାଳକ ନୁହନ୍ତି ।

(୨) କୃଷିର ବିକାଶ ପାଇଁ ଜମିର ଆକୃତିର ନ୍ୟୂନତମ ଓ ଅଧିକତମ ସୀମା କେଉଁଠି ହେବ ତାହା ସେମାନେ ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଜମିଗୁଡ଼ିକର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟକରଣ ହୋଇଯାଉ ଏବଂ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପଦ୍ଧତିରେ ବଡ଼ ବଡ଼ କୃଷି ଫାର୍ମ କରି ସବୁ ଚାଷୀଙ୍କୁ ମଜୁରିଆରେ ପରିଣତ କରାଯାଉ, ତାହା ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଆନ୍ଦୋଳନର ଦାବୀ ରୂପେ ରଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଭୂମିକୁ କେତେବଡ଼ ବା କେତେ ଛୋଟ କଲେ ଭାରତୀୟ କୃଷିର ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ, ତାହାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

(୩) ସାମନ୍ତବାଦୀ ଚାଷୀ, ଧନୀ ଚାଷୀ ଓ ଆଧୁନିକ ଚାଷୀ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନେ ଫରକ ଦେଖିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଧନୀ ଚାଷୀ କିଏ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ରାଜ୍ୟରେ ତାହାର ସଂଖ୍ୟା ଓ ପ୍ରଭାବ କେତେ, ତାହା ସେମାନେ ନିରୂପିତ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଭୂସଂସ୍କାରକୁ କୃଷି ବିକାଶର ଆୟୁଧ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସିଲିଂ ଆଇନକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଛଡ଼ା ଆଉ ଭୂମି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଅନ୍ୟ କେଉଁସବୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର, ତାହା ସେମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରନ୍ତି ନାହିଁ ।

(୪) ଉଦାରୀକରଣ ଓ ଜଗତୀକରଣର ଫଳସ୍ୱରୂପ କୃଷି ଓ କୃଷକ ଶ୍ରେଣୀ ଉପରେ ଯେଉଁ ବିପଦ ଆସିବାର ଆଶଙ୍କା କରାଯାଉଛି; ସିଲିଂ ଆଇନକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ବା

ଆଂଶିକ ଭାବରେ ରଦ୍ଦ କରିବାର ଯେଉଁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ସମ୍ଭାବନା ରହିଛି, ତାହାର ମୁକାବିଲା ପାଇଁ କେଉଁ କେଉଁ ଶ୍ରେଣୀକୁ କେଉଁ କେଉଁ ଦାବୀ ଉପରେ ସଂଗଠିତ କରିବାକୁ ହେବ, ତାହା ସେମାନେ ସୂତ୍ରବଦ୍ଧ କରିନାହାନ୍ତି ।

କୃଷି ବିକାଶ ସମ୍ପର୍କରେ ବାମପନ୍ଥୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ଏହି ଅସ୍ପଷ୍ଟତା, ସାଂପ୍ରତିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେମାନଙ୍କ ବିଚାରଧାରାର ଏକ ମୌଳିକ ଦୁର୍ବଳତା ହୋଇପଡ଼ିଛି ।

(୩)

କୃଷି ବିକାଶର ପଦ୍ଧତି ସାଙ୍ଗରେ ଗ୍ରାମର ଭବିଷ୍ୟତ ଜଡ଼ିତ । କେତେକ ବାମପନ୍ଥୀ ଦଳ କୃଷି ଓ କୃଷକ ବିଷୟରେ ଯେଉଁ ଧାରାର ଆଲୋଚନା କରନ୍ତି, ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଗ୍ରାମ କେବଳ କୃଷିର କ୍ଷେତ୍ର ହେବ । କୃଷି ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟକୌଣସି ଆର୍ଥିକ କ୍ଷେତ୍ର ସେଥିରେ ରହିବ ନାହିଁ । 'ଭୂମିହୀନ'ର ଅବଧାରଣା ଏପରି ଏକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହୁଏ । ଭୂମିହୀନ କହିଲେ ସାଙ୍ଗେ ସାଙ୍ଗେ ବୁଝାଏ ଯେ, ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ହୁଏତ ଜମି ଦରକାର କିମ୍ବା କୃଷିରେ ପୂରାବର୍ଷର ମଜୁରି କାମ ଦରକାର । ଭୂମିହୀନ ହେବା ମାତ୍ରକେ ସେ ଯେ କାହିଁକି କେବଳ କୃଷିରେ ନିଜର ରୋଜଗାର ଖୋଜିବ-ଏହାର କୌଣସି ସନ୍ତୋଷଜନକ ଉତ୍ତର ମିଳିପାରୁନାହିଁ । ବାସ୍ତବରେ ଆଜି ଯେଉଁମାନେ ଭୂମିହୀନ, ନିକଟ ଅତୀତରେ ସେମାନେ ହୁଏତ କୌଣସି ଅଣକୃଷି ବ୍ୟବସାୟରେ ଥିଲେ ଓ ସେହି ବ୍ୟବସାୟ ଲାଭଜନକ ନହେବାରୁ ସର୍ବହରା ହୋଇ କାମ ଖୋଜୁଛନ୍ତି । କିମ୍ବା ସେମାନେ ଏତେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣର ଜମିର ମାଲିକ ଥିଲେ ଯେ, କୃଷିଦ୍ୱାରା ପେଟ ପୋଷିବା ସମ୍ଭବ ହେଲାନାହିଁ । ସହରକୁ ଯାଇଥିଲେ ରିକ୍ସାଚାଳକ କିମ୍ବା ଘରୋଇ ଚାକର କିମ୍ବା ଏପରି କିଛି ହୋଇଥାନ୍ତେ । ଗ୍ରାମରେ ରହିଯିବାରୁ ସେସମସ୍ତଙ୍କୁ ବର୍ତ୍ତମାନର 'ଭୂମିହୀନ' ଓ ଭବିଷ୍ୟତର କୃଷକ ବୋଲି ସଂଜ୍ଞା ଦେବା ମୋଟେ ବୈଜ୍ଞାନିକ ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନେ ବର୍ତ୍ତମାନର ଭୂମିହୀନଙ୍କୁ ଭବିଷ୍ୟତର କୃଷକ ବୋଲି ଗଣନା କରନ୍ତି, ସେମାନେ ଗ୍ରାମରେ ଅଣକୃଷି ବ୍ୟବସାୟର କଳ୍ପନା ମଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ପରମ୍ପରାଗତ ଅର୍ଥରେ ଗ୍ରାମ କହିଲେ କେବେ ମଧ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ବୁଝାଏ ନାହିଁ-ଯଦିଓ ବିନା କୃଷିରେ ଗ୍ରାମର କଳ୍ପନା ମଧ କରିହୁଏ ନାହିଁ । ବିଶୁଦ୍ଧ କୃଷି ଅଞ୍ଚଳ ଏକ ଆଧୁନିକ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅବଧାରଣା । ଏହି ଅବଧାରଣାରେ ମୁଖ୍ୟ ଜନବସତିମାନେ ହେବେ ସହର ଏବଂ ନଗର । ତାହାଛଡ଼ା ଅନେକ ଶିଳ୍ପ ଅଞ୍ଚଳ ରହିବ ଏବଂ ଅନେକ କୃଷି ଫାର୍ମ ରହିବ । ଶିଳ୍ପାଞ୍ଚଳରେ କେବଳ ଶିଳ୍ପରେ

କାର୍ଯ୍ୟରତ ଲୋକ ରହିବେ । ବଡ଼ ବଡ଼ କୃଷି ଫାର୍ମଗୁଡ଼ିକରେ କେବଳ କୃଷିରେ କାର୍ଯ୍ୟରତ ଲୋକମାନେ ରହିବେ । ସେଗୁଡ଼ିକ ବିବିଧ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ଜନବସତି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

(୪)

ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଉତ୍ପାଦକ ଶ୍ରମର ଦ୍ୱିତୀୟ କ୍ଷେତ୍ର ହେଉଛି ଗ୍ରାମ୍ୟ ବା କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ । ଏକ ଶତାବ୍ଦୀ ପଛର ଜନସଂଖ୍ୟାର ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ଚାରିଆଡ଼େ ସୂତା ତିଆରି ଓ କପଡ଼ା ଉତ୍ପାଦନର ଶିଳ୍ପ ବ୍ୟାପିଥିଲା । ପ୍ରତିକୂଳ ଶାସନ ନୀତିର ମୁକାବିଲା କରିନପାରି ସେମାନଙ୍କର ଏକ ବଡ଼ ଅଂଶ ଲୋପ ପାଇଗଲାଣି ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ବଂଶଧରମାନେ ସହରକୁ ପଳାଇ ନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ 'ଭୂମିହୀନ' ଅବସ୍ଥାରେ ଅଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ବୁଣାକାରମାନେ ତାଙ୍କ ବ୍ୟବସାୟ ଛାଡ଼ିନାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦନ କୌଶଳ ଓ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦିତର ଗୁଣବତ୍ତା ନିଶ୍ଚୟ ଅସାଧାରଣ ହୋଇଥିବ । ନଚେତ୍ ଏତେ ଭୟଙ୍କର ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିରେ ସେମାନେ ଆଜି ତିଷ୍ଠି ରହିଥାନ୍ତେ କିପରି ? ଓଡ଼ିଶାର ଏହି ସଶକ୍ତ ଉତ୍ପାଦକ ବର୍ଗକୁ ଉତ୍ସାହିତ, ସଙ୍ଗଠିତ, ସଂରକ୍ଷିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଆମେ ସମାଜବାଦୀ-ସାମ୍ୟବାଦୀ-ସର୍ବୋଦୟୀମାନେ କିଛି କରିଛେ କି ? ଖଦୀ ହୋଇନଥିବାରୁ ସେମାନେ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତ୍ୟାଜ୍ୟ । 'ପେଟି ବୁର୍ଜୁଆ' ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ସୋସାଲିଷ୍ଟ-କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ବର୍ଜିତ । ସେମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କେବେ କୌଣସି ଗମ୍ଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ ମଧ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ । କୌତୂହଳ ହୁଏ ଯେ, ରାଜକିଶୋର କ'ଣ 'ମେହେର' ହୋଇଥିବାରୁ ଏମାନଙ୍କର ହ୍ରାସମାନ ଅବସ୍ଥାର ଅନୁସନ୍ଧାନ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ଗ୍ରହଣ କଲେ ? ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ ଉନ୍ନୟନ ଅଧ୍ୟୟନ କେନ୍ଦ୍ରର ଗବେଷକ ଡଃ ରାଜକିଶୋର ମେହେର ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ବୁଣାକାରମାନଙ୍କ ଅବସ୍ଥା ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ଏକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଗବେଷଣା କରିଛନ୍ତି । କୌଣସି ମିଶ୍ର ବା ମହାନ୍ତି ଏ ସମ୍ପର୍କରେ ଏହାଠାରୁ ଗଭୀର ଅଧ୍ୟୟନ କରିଛନ୍ତି କି ? ରାଜ୍ୟ ହସ୍ତତନ୍ତ ନିଗମର ଚାଟାର୍ଜି, ମିଶ୍ର, ପଟ୍ଟନାୟକ-(ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଶ୍ରେଣୀର) ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଧକ୍ଷମାନେ କ'ଣ କେବେହେଲେ ସର୍ବସାଧାରଣଙ୍କୁ ଜଣାଇଛନ୍ତି ଯେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବବୃହତ୍ ଅଣକୃଷି ରୋଜଗାରର ଏହି କ୍ଷେତ୍ରରେ କାମ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କର ୮୦ ଭାଗ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖ ତଳେ ରହିଛନ୍ତି ? ଦଶନ୍ଧି ପରେ ଦଶନ୍ଧି ତାଙ୍କରି ଭିତରୁ ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଏହି 'ଶିଳ୍ପଗତ'

ବ୍ୟବସାୟ ଛାଡ଼ି 'ଭୂମିହୀନ' ବାହିନୀରେ ଯୋଗ ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପରିସଂଖ୍ୟାନ ଏହି ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରଣ ନିଗମ ଅଧକ୍ଷମାନେ ଦେଇପାରିବେ କି ?

ଏକ ଦିଗରେ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ଓ ବାମପନ୍ଥୀ ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର କହେ ଯେ, କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରରୁ ଅଣ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରକୁ ଯାତ୍ରା କରିବା ଏକ ପ୍ରଗତିର ଲକ୍ଷଣ । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଅଣକୃଷି ବ୍ୟବସାୟ ସବୁ ଭାଙ୍ଗିପଡୁଛି ଓ ଭୂମିହୀନ ସର୍ବହରାମାନଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ଏମାନଙ୍କର ବର୍ଗ ସଂଘର୍ଷ କାହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହେବ ? କିଏ ସେମାନଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ହେବେ ? ଏହାର ବ୍ୟୁହ ରଚନା ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ଅଧିକାଂଶ ସମୟରେ ଦେଖାଦେଉଛି ଯେ, ପାରମ୍ପରିକ ବାମପନ୍ଥୀ ପଦ୍ଧତିରେ ଆନ୍ଦୋଳନ କଲେ ନିମ୍ନ-ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ସ୍ତରୀୟ ଚାଷୀ ପରିବାରମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଭୂମିହୀନ ସର୍ବହରାମାନଙ୍କ ରକ୍ତାକ୍ତ ଲଢ଼େଇ ହୋଇ ଯାଉଛି । କିନ୍ତୁ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରର ବାହାରେ ଥାଇ ଯେଉଁମାନେ କୃଷକ, ଭୂମିହୀନ ଓ ସମଗ୍ର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଶୋଷଣ କରି ଧନୀ ବେପାରୀ, ପୁଞ୍ଜିପତି ହେଉଛନ୍ତି ବା ତାଙ୍କର ଦଲାଲ୍ ହେଉଛନ୍ତି — ସେମାନଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସମ୍ମୁଖ ସଂଘର୍ଷ କେଉଁଠି ହେଲେ ଦେଖାଯାଉନାହିଁ ।

ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଚାଉଳକଳ ମାଲିକମାନଙ୍କର କଥା ଦେଖାଯାଉ । ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଲୋକ ଖାଇବାକୁ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଆନ୍ତୁ ନ ପାଆନ୍ତୁ, ପ୍ରଚୁର ପରିମାଣର ଧାନ ଏଠାରୁ ଓଡ଼ିଶା ଭିତର ଓ ବାହାର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଏ । ସରକାରୀ ଆଇନ୍ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ କଟକଣାମାନ ଏପରି ହୋଇଛି ଯେ କେବଳ ଚାଉଳ କଳ ମାଲିକମାନେ ହିଁ 'ରପ୍ତାନୀ' ବ୍ୟବସାୟ କରିପାରିବେ । କାରଣ କେବଳ ସେମାନେ ହିଁ ଚାଷୀମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଧାନ ସଂଗ୍ରହ କରିପାରୁଛନ୍ତି ଓ ସରକାର ଯେଉଁ ଚାଉଳ ସଂଗ୍ରହ କରି ଚାଉଳ ଭଣ୍ଡାର ରଖିବା କଥା, ସରକାର ତାହାର ଦାୟିତ୍ୱ ଏହି ଚାଉଳ କଳମାନଙ୍କୁ ଦେଇଛନ୍ତି । ଏତେବଡ଼ ଏକଚାଟିଆ କାରବାରର ସୁଯୋଗ ପାଇ ଚାଉଳ କଳ ମାଲିକମାନେ ସଂଘବଦ୍ଧ ହୋଇ ନୂଆ ଫସଲ ବିକ୍ରି ହେବା ସମୟରେ ସରକାର ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ନ୍ୟୁନତମ ମୂଲ୍ୟଠାରୁ ପ୍ରତି ବସ୍ତାରେ ୨୦ ଟଙ୍କା ଲେଖାଏଁ କମ୍ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇ ଧାନ କିଣିଥାନ୍ତି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ବା ଗବେଷଣା ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଏହି କାରବାର ଓ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରୁ ହେଉଥିବା ତଜ୍ଜନିତ ଲୁଟ ବିଷୟରେ ତଥ୍ୟ ସଂଗ୍ରହ ହୋଇଛି କି ନାହିଁ, ଆମେ ଜାଣୁନା । କିନ୍ତୁ ଆନୁମାନିକ ଭାବରେ ଏହା ସତ୍ୟ ଯେ ଧାନକିଣାରୁ ଚାଉଳ ବିକା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାରବାରରେ ପ୍ରତି ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତରୁ ପ୍ରାୟ ୧୦ ଲକ୍ଷ ଟଙ୍କାର

ଲୁଟ ପ୍ରତିବର୍ଷ ହୋଇଥାଏ । ଅତଏବ ସାରା ଅଞ୍ଚଳର ଶ୍ରମିକ ଓ କୃଷକମାନଙ୍କର ଉତ୍ପାଦକ ଶ୍ରମରୁ କୋଟିକୋଟି ଟଙ୍କା ଲୁଣ୍ଠିତ ହେଉଛି ଏବଂ ଅପହୃତ ବା ଲୁଟ୍‌ରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଧନର ଖର୍ଚ୍ଚ ମଧ୍ୟ ଏହି ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ହେଉନାହିଁ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ନିର୍ଭରଯୋଗ୍ୟ ଜଳସେଚିତ ଅଞ୍ଚଳରେ ମଧ୍ୟ 'ଧନୀ ଚାଷୀ' ଶ୍ରେଣୀ ଯେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରୁନାହିଁ, ତାହାର କାରଣ ଏହି ଲୁଣ୍ଠନ । କେବଳ ଯେ ଧନୀ ଚାଷୀ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଉନାହିଁ, ତାହା ନୁହେଁ, ମିଲ୍ ମାଲିକମାନଙ୍କର ଆଇନଗତ ଓ ବେଆଇନ୍ ଭାବରେ ପ୍ରାପ୍ତ ଲାଭଗୁଡ଼ିକ ଅଞ୍ଚଳ ବାହାରକୁ ଚାଲି ଯାଉଥିବାରୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ପୁଞ୍ଜି ନିର୍ମାଣ କିମ୍ବା ବଜାରର ପ୍ରସାର କିମ୍ବା ରୋଜଗାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରୁନାହିଁ ।

ମିଲ୍ ମାଲିକ ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଯେଉଁ ଅଧାପନ୍ତରିଆ କ୍ଷୀଣ ଆନ୍ଦୋଳନମାନ ଚାଲିଛି, ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଅଂଶ ତାହା ପ୍ରତି ସମର୍ଥନ ନ ଜଣାଇବାରୁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନଗୁଡ଼ିକ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ୟର୍ଥ ହୋଇଛି ।

କୃଷି ଏବଂ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପର ଉତ୍ପାଦକମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ, ସେମାନଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ବିଷୟରେ; ବିଶେଷ କରି ଗାଟ୍ ଚୁକ୍ତି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳର ଭବିଷ୍ୟତ କ'ଣ ହେବ, ସେ ବିଷୟରେ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଯେତିକି ସ୍ୱଚ୍ଛ, ବାମପନ୍ଥୀ ବା ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ସେତିକି ସଂଶୟଯୁକ୍ତ ଏବଂ ଭ୍ରମିତ । ଏହିସବୁ ଆର୍ଥିକ କ୍ଷେତ୍ର ଓ ସାମାଜିକ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଅର୍ଥାତ୍ କୃଷି ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ ବିଷୟରେ ଯେତେଶୀଘ୍ର ବାମପନ୍ଥୀ ବିଚାରଧାରାର ଏକ ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ବିବର୍ତ୍ତନ ହେବ, ଆଧୁନିକ ବିକାଶ ପଦ୍ଧତିର ଶିକାର ହୋଇ ପଛେଇ ପଡ଼ିଥିବା ଓଡ଼ିଶା ଭଳି ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କର ସେତିକି ଶୀଘ୍ର ଉନ୍ନତିର ବାଟ ଫିଟିବ । ଏହି ନୂତନ ଦିଗନ୍ତକୁ ଆଲୋକିତ କରିବାରେ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ଯୋଗଦାନ ହେବ ।

୧୪ ଏପ୍ରିଲ, ୧୯୯୪

ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିର ନିରାଶା ଓ ଆଶା

ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତି ଏକ ଗୌଣ ରାଜନୀତି । ଏକ ପଛୁଆ ଏବଂ ଗୋଡ଼ାଣିଆ ରାଜନୀତି । ଏକ ପଛୁଆପଣର ରାଜନୀତି ମଧ ଓଡ଼ିଶାରୁ ବାହାରି ପାରିନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଓଡ଼ିଶାର ଅତି ଅନଗ୍ରସର ଅବସ୍ଥାର ଆହ୍ୱାନରେ ଯେଉଁ ରାଜନୀତି ସୃଷ୍ଟି ହେବାକଥା, ତାହା ହୋଇନାହିଁ ।

ରାଜନୀତିର ବିଭିନ୍ନ ଧାରା ଓଡ଼ିଶାରେ ସକ୍ରିୟ ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ କୌଣସି ଧାରା ଓଡ଼ିଶାରୁ ବାହାରି ନାହିଁ କିମ୍ବା ସେହି ଧାରାକୁ ନୂଆ ମୋଡ଼ ଦେବାର କାମ ମଧ ଓଡ଼ିଶା କରିନାହିଁ । ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ କିଛି ଗୋଟିଏ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ମୋଡ଼ ଆସିଲେ ଓଡ଼ିଶାରେ ତା'ର ଏକ ଶାଖା ଗଢ଼ିବାର ଚେଷ୍ଟା ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ରାଜନୈତିକ ଦଳର ନିସ୍ତେଜ ଶାଖାମାନଙ୍କର ସମଷ୍ଟି ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ।

ଏକ ଦିଗରେ ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୀତିର ନିଜସ୍ୱ ପରିଚିତି ନାହିଁ; ଦ୍ୱିତୀୟରେ ଓଡ଼ିଶା ରାଜନେତାମାନଙ୍କର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନେତୃତ୍ୱରେ ମଧ ପ୍ରଭାବକାରୀ ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଏକଦା ଗଣତନ୍ତ୍ର ପରିଷଦ ଓଡ଼ିଶାର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ରାଜନୈତିକ ଶକ୍ତି ଥିଲା, କିନ୍ତୁ ତାହାର ନେତୃତ୍ୱ ଏତେ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ, ଦୂରଦୃଷ୍ଟିହୀନ ଓ ଅପାରଗ ଥିଲା ଯେ, ଏହାର ବିକାଶ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ । ଏହାର ଶକ୍ତିକୁ ପୁଞ୍ଜିକରି କେତେକ ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ନେତା (ବମ୍ବେର ମୀନୁ ମାସାନୀ ପ୍ରଭୃତି) ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଦଳର ଗଠନ କଲେ । ସେହି ଦଳରେ ମଧ ଓଡ଼ିଶାର କୌଣସି ନେତୃତ୍ୱ ନଥିଲା । ବେଳେବେଳେ କିଛି ଓଡ଼ିଆ ରାଜନେତା ତାଙ୍କ ଦଳର ସର୍ବୋଚ୍ଚ କମିଟି ବା ପଦମାନଙ୍କରେ ରହିଆସିଛନ୍ତି; ଯଥା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱିବେଦୀ, ରବି ରାୟ ଓ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ । କିନ୍ତୁ ସେମାନେ ଦଳର ନୀତି ବା ରଣନୀତି ସ୍ଥିର କଲାବେଳେ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ହୁଅନ୍ତି ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଯେତେ ଉତ୍ତୁଙ୍ଗ ଦେଖାଯାନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ଜନତା ଦଳର ନୀତି-ରଣନୀତିର ନିଷ୍ପତ୍ତିରେ ତାଙ୍କର ଭୂମିକା ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ହୁଏନାହିଁ; ବାଙ୍ଗରା ଆକୃତିର ଶରତ ଯାଦବ, ଲାଲୁପ୍ରସାଦ ବା ରାମବିଳାସ ପାସୱାନ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ବେଶୀ ଓଜନଦାର ହୁଅନ୍ତି । ନିଜର କୌଣସି ସାଙ୍ଗଠନିକ ଆଧାର

ନଥାଇ ବିଶ୍ୱନାଥ ପ୍ରତାପ ସିଂହ ତାଙ୍କ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ପ୍ରଭାବକାରୀ ଢଙ୍ଗରେ ଦେଶର ରାଜନୀତିକୁ ମୋଡ଼ ଦେଇପାରନ୍ତି ।

ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ନେତୃତ୍ୱ ନନେଇ ପାରିଲେ କିଛି ଯାଏଆସେ ନାହିଁ ବୋଲି ଆମେ କହିପାରିବା । କିନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟର ବିଶିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ନେଇ ଏକ ଟାଣୁଆ ରାଜନୀତି ଗଢ଼ି ନପାରିବା ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ବ୍ୟର୍ଥତାର ସୂଚକ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ନେଇ ଅତୀତରେ ଯେଉଁ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ରାଜନୀତି ହୋଇଥିଲା, ତାହା ଗୋପବନ୍ଧୁ ଓ ମଧୁସୂଦନ ଦାସଙ୍କ ଅମଳରେ-ଦୁଇଟି କଥାକୁ ନେଇ, ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ବା ଉତ୍କଳ ରାଜ୍ୟଗଠନକୁ ନେଇ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର କାଙ୍ଗାଳ ଅବସ୍ଥାକୁ ନେଇ ଅର୍ଥାତ୍ ବନ୍ୟା ଓ ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ ସମସ୍ୟା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ହୋଇପାରିଥିଲା । ଗୋପବନ୍ଧୁଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁପରେ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓଡ଼ିଶା ଗଠନ ପରେ ମଧ ଏହି ସମସ୍ୟାମାନ ରହିଲା, କିନ୍ତୁ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ନେତୃତ୍ୱ ଅଥବା ସୁଦୃଢ଼ ସଙ୍ଗଠନ ଅଭାବରୁ ଏହି ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କୁ ନେଇ କୌଣସି ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ରାଜନୈତିକ ଧାରା ଚାଲିପାରିନାହିଁ । ଷଢ଼େଇକଳା-ଖରସୁଆଁ ବିଭ୍ରାଟ ପରେ ଦେଶ ମିଶ୍ରଣ ରାଜନୀତି କେବଳ ସରିଯାଇଛି ତାହାନୁହେଁ, ଏହାର ଏକ ବିପରୀତଧର୍ମୀ ରାଜନୀତି ମଧ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଛି । ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍କଟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନେଇ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ସମାଜବାଦୀମାନେ ମରୁଡ଼ି ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ସମସ୍ୟାକୁ ରାଜନୀତିର ବିଷୟ କରିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲେ ମଧ ସଙ୍ଗଠନ ଅଭାବରୁ ଏବଂ ମୁଖ୍ୟ ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନଙ୍କର ଉଦାସୀନତା ଯୋଗୁଁ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ସୂତ୍ରପାତ ହେଲାନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ନେଇ ରାଜନୀତି କହିଲେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ରାଜନୀତିକୁ ବୁଝାଏ । (୧) ସରକାରୀ ସ୍ତରରେ ସାରା ଦେଶରେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରର ବିକାଶ ଯୋଜନା ଚାଲିଛି ତାହାର ଢାଞ୍ଚା ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର ଯଥେଷ୍ଟ ପରିମାଣର ବିକାଶ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇନେବା ପାଇଁ ସରକାରୀ ଚେଷ୍ଟା କରିବା ଏବଂ (୨) ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ସମସ୍ୟାମାନଙ୍କର ସମାଧାନ ପାଇଁ ବୈକଳ୍ପିକ ବିକାଶର ଆନ୍ଦୋଳନ ତଥା ଜନସଙ୍ଗଠନ ଗଢ଼ିବାର ରାଜନୀତିକୁ ସୁଦୃଢ଼ ଏବଂ ବ୍ୟାପକ କରିବା ।

ପ୍ରଥମ ପ୍ରକାରର ରାଜନୀତିର ବିଶେଷ ସମ୍ଭାବନା କଂଗ୍ରେସ ରାଜନୀତିରେ ଥିଲା । କେନ୍ଦ୍ରର ଶାସନ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମୁଖ୍ୟତଃ କଂଗ୍ରେସର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ରହିଥିବାରୁ କେନ୍ଦ୍ର ସଙ୍ଗେ ସହଯୋଗ ରକ୍ଷା କରୁଥିବା ଓଡ଼ିଶାର ଶାସକମାନେ ଏହି ରାଜନୀତିକୁ

ସାର୍ଥକ କରିପାରିଥାନ୍ତେ । କିନ୍ତୁ ହରେକୃଷ୍ଣ ମହତାବ, ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ଭଳି କଂଗ୍ରେସ ଶାସକମାନେ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଏକ ଶିଳ୍ପୋନ୍ନତ ରାଜ୍ୟ କରିବାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଉପରେ ବେଶୀ ଜୋର୍ ଦେଲେ । ରାଉରକେଲା ଇସ୍ପାତ କାରଖାନା, ପାରାଦୀପ ବନ୍ଦର, ବରଗଡ଼, ରାଜଗାଙ୍ଗପୁର ସିମେଣ୍ଟ କାରଖାନା ଆଦିର ବିସ୍ତାର ଏହି ସମୟରେ ହେଲା । ଏହା ଏକ ଅବାସ୍ତବ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା, କାରଣ ଓଡ଼ିଶାର ବିଶିଷ୍ଟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଆଧୁନିକ କଳ-କାରଖାନା ଦ୍ୱାରା ଅଧିକାଂଶ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କ ଜୀବନରେ ସମୃଦ୍ଧି ଘଟିବାର କୌଣସି ଆଶାନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ପ୍ରଥମ ତିରିଶ ବର୍ଷ ମଧରେ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ବିକାଶ ଯୋଜନାରୁ ଫାଇଦା ଉଠାଇ ଭାରତର ଅନ୍ୟ କେତେକ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ନିଜ ଅଞ୍ଚଳର କୃଷି ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସବଳ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ଚେଷ୍ଟା କଲେ, ତା' ଫଳରେ ସମଗ୍ର ଚାଷୀଶ୍ରେଣୀର ଲାଭ ନହେଲେ ମଧ କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ ଓ କୃଷକର ଆୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ଉନ୍ନତି ଘଟିଛି । ଜଳସେଚନ, ଗ୍ରାମ୍ୟ ବିଦ୍ୟୁତକରଣ, କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପ, ସମବାୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଫସଲର ବିବିଧତା ଆଦି ଉପାୟକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଇ ଏବଂ କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟାପକତା ଉପରେ ବିଶେଷ ଜୋର୍ ଦେଇ ମଧ ରାଜ୍ୟର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳକୁ ଏବଂ ନିମ୍ନ ମଧବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀକୁ ବିକାଶରେ ଆଗେଇ ନେବାଭଳି ଉପଲବ୍ଧି ହାସଲ କରିଛନ୍ତି । ପଞ୍ଜାବ, ହିରିଆନା, ତାମିଲନାଡୁ, କେରଳ ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରେ ଗ୍ରାମୀଣ ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ପଛରେ ଏହି ପ୍ରକାର ସରକାରୀ ରାଜନୀତିର ଅବଦାନ ରହିଛି ।

ସ୍ୱାଧୀନତାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ହୀରାକୁଦ ଯୋଜନା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲା, ତାହାର ଗୋଟିଏ ମୁଖ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଜଳସେଚନ । ଏହାକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କୌଣସି ବଡ଼ ଧରଣର ପ୍ରୟାସ ହୋଇନାହିଁ । କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପର ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ମୋଟେ କୌଣସି ଚେଷ୍ଟା ହୋଇନାହିଁ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଶାସକମାନେ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଏବଂ କମ୍ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ଥିଲେ, ସେହି ସମୟରେ ଓଡ଼ିଶାର ଶାସକମାନେ କାହିଁକି ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷି ଓ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଏତେ ଉଦାସୀନ ରହିଲେ ଏବଂ କେବଳ କେତେକ ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରତିଷ୍ଠାକୁ ହିଁ ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ବିକାଶର ପ୍ରତୀକ ବୋଲି ଧରିଲେ ତାହା ନିହାତି ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟର ବିଷୟ । ତାମିଲନାଡୁ, ପଞ୍ଜାବ, ହରିଆନା, କେରଳ ଓ ମହାରାଷ୍ଟ୍ର ଆଦି ସାଙ୍ଗରେ ତୁଳନା କଲେ ହୁଏତ ବିଭିନ୍ନ କାରଣ ବାହାରିବ । କିନ୍ତୁ ଏଠାରେ ଗୋଟାଏ କାରଣର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଇପାରେ । ଏହି

ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଅଳ୍ପ ଦୁର୍ନୀତିର ଯୁଗରେ (୧୯୪୭ ରୁ ୧୯୬୭) ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କରେ କୃଷକ ଜାତିର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ହିଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଓ ମୁଖ୍ୟ ରାଜନେତା ହେଲେ, ସେଇସବୁ ରାଜ୍ୟରେ ଗ୍ରାମର ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଗୋଟିଏ ବ୍ୟାପକ ଶ୍ରେଣୀର ସ୍ୱାର୍ଥକୁ ଦୃଷ୍ଟିରେ ରଖି କୃଷିର ଉନ୍ନତି ଓ ନଗର ନିର୍ମାଣ ଦ୍ୱାରା ତାଙ୍କ ନିଜର ସାମାଜିକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଲୋକମାନେ ଲାଭାନ୍ୱିତ ହେବେ ବୋଲି ସେମାନେ ଆଶା କରିପାରୁନଥିଲେ । ସ୍ୱାଧୀନତାର ଏହି ପ୍ରଥମ କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଯେଉଁସବୁ ରାଜ୍ୟରେ କେବଳ ଉଚ୍ଚଜାତିର ଶାସକ ରହିଲେ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ନିଜର ସାମାଜିକ ଗୋଷ୍ଠୀର ସ୍ୱାର୍ଥ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଆଧୁନିକ କଳ କାରଖାନା ଏବଂ ନଗର ବିକାଶକୁ ବେଶୀ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦେଇ କୃଷି ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ହେଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ-କରଣ ରାଜତ୍ୱ ଚାଲିଥିବା ହେତୁ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ପରେ ଜାନକୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ମଧ୍ୟ ଦ୍ୱିତୀୟ ଇସ୍ପାତ କାରଖାନାକୁ ନିଜର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହିସାବରେ ଘୋଷଣା କଲେଣି । ୧୯୪୭ରୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇଥିବା ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଏବଂ ଦୁର୍ନୀତିମୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତି ଥିଲେ ନବକୃଷ୍ଣ ଚୌଧୁରୀ । ଦରିଦ୍ରଙ୍କ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ହୃଦୟ କାନ୍ଦୁଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେ ମଧ୍ୟ ଓଡ଼ିଶାର କୃଷିର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କୌଣସି ଆଖିଦୃଶିଆ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଭୂମିହୀନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ସେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଭୂ-ଦାନ ଆନ୍ଦୋଳନର ଝଡ଼ ବୁହାଇଦେଲେ ଏବଂ ଜମିଦାର ଶ୍ରେଣୀର ଦ୍ୱାରସ୍ଥ ହେଲେ; କିନ୍ତୁ ମଧ୍ୟମ ଓ ଛୋଟଚାଷୀର ସମୃଦ୍ଧି କଥା ତାଙ୍କ ମନକୁ ଦଖଲ କଲାନାହିଁ । ପରିଣାମରେ ଭୂମିହୀନ ଶ୍ରେଣୀ ମୋଟେ ଲାଭ ପାଇଲା ନାହିଁ, କୃଷକର ଉନ୍ନତି ତ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ହିଁ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ଓ ତାଙ୍କ ପରାମର୍ଶଦାତାମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ।

ଗୋଟିଏ ଦ୍ୱିତୀୟ କାରଣ ଏହା ହୋଇପାରେ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟ ଏକତୃତୀୟାଂଶ ଅଞ୍ଚଳ ହେଉଛି ଆଦିବାସୀ ଅଧ୍ୟୁଷିତ । ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କର ବିକାଶ କେଉଁ ପଦ୍ଧତିରେ ହେବ, ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଦଳର, ଏପରିକି ବାମପନ୍ଥୀ ଦଳମାନଙ୍କର ମଧ୍ୟ, ସ୍ପଷ୍ଟ ଓ ସୁଚିନ୍ତିତ ନୀତି ନାହିଁ । ଆଦିବାସୀମାନେ ନିଜେ ହେଉଛନ୍ତି ଅଚେତ ଓ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଏ ପ୍ରକାରର ଅନଗ୍ରସରତା ଇଂରାଜୀ-ଶିକ୍ଷିତ ବା ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ରାଜନେତାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ସୁବର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ । ଆଧୁନିକୀକରଣ ଓ

ଉଦ୍ୟୋଗୀକରଣର ନାଁରେ ଆଦିବାସୀ ଅଞ୍ଚଳର ପ୍ରାକୃତିକ ସାଧନଗୁଡ଼ିକର (ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଖଣିମାନଙ୍କୁ) ଦୋହନ-କାମୀ ଓ ଲୁଣ୍ଠନ-ସର୍ବସ୍ୱ ଏପରି ବିକାଶ ଯୋଜନାମାନଙ୍କୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଗଲା, ଯେଉଁଥିରେ ସେହି ଲୋକମାନଙ୍କର କୌଣସି ଦାୟିତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଗିଦାରୀ ରହିଲା ନାହିଁ । ତେଣୁ ତାଙ୍କ ନାଁରେ ଓ ତାଙ୍କ ଅଞ୍ଚଳରେ ଯାହାକିଛି ହେଲା, ତାହାର ସବୁ ସୁଫଳ ଅଣ ଆଦିବାସୀ କିମ୍ବା ବହିରାଗତ ଉଚ୍ଚ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ମିଳିଲା । ଏହିମାନେ ପୁଣି ସେହି ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଶାସକ ଦଳର ମୁଖ୍ୟ ସମର୍ଥକ ବା ସଞ୍ଚାଳକ ହୋଇ ବାହାରିଲେ ଓ ବିକାଶର ଉପରୋକ୍ତ ଢାଞ୍ଚାକୁ ଆହୁରି ମଜବୁତ୍ କଲେ । ଅର୍ଥାତ୍ ରାଜନୀତି ଅନଗ୍ରସରତାକୁ ବଢ଼ାଇଲା ଏବଂ ଏହାର ପ୍ରକ୍ରିୟାରୁ ଯେଉଁ ଧନୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ସେମାନେ ପୁଣି ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟାକୁ ଚଲାଇବା ପାଇଁ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀର ସମର୍ଥକ ଭାବରେ ବାହାରି ପଡ଼ିଲେ ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ବିଷମତାକୁ ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ଆହୁରି ବେଶୀ ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଲେ । ପ୍ରଫେସର ମନୋରଞ୍ଜନ ମହାନ୍ତି ରାଜନୀତି ଏବଂ ବିକାଶ ପଦ୍ଧତିର ଏହିଭଳି ଦୁଷ୍ଚରିତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଲକ୍ଷ୍ୟକରି ବୋଧହୁଏ 'ଅନଗ୍ରସରତାର ରାଜନୀତି' ବୋଲି ଏକ ଅବଧାରଣା ଦେଇଛନ୍ତି ।

ଯଦି ପ୍ରଚଳିତ ନୀତି ଓ ଯୋଜନାର ଢାଞ୍ଚା ଭିତରେ ଓଡ଼ିଶାର ସମ୍ଭାବିତ ବିକାଶ ହୋଇପାରିଲା ନାହିଁ, ତାହାହେଲେ ଏକ ବୈକଳ୍ପିକ ବିକାଶର ଧାରା ସପକ୍ଷରେ କୌଣସି ସମର୍ଥ ରାଜନୀତି ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା କି ?

ନିଶ୍ଚୟ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଥିଲା । କଂଗ୍ରେସର ବିକାଶ ନୀତିକୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବା 'ମିଶ୍ରିତ' ଅର୍ଥନୀତି ବୋଲି କହି ସମାଜବାଦୀ ଓ ସାମ୍ୟବାଦୀମାନେ ଷାଠିଏ ଦଶକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବେଶ୍ ସକ୍ରିୟ ରହିଲେ ଏବଂ ଆର୍ଥିକ ଶୋଷଣ ତଥା ବୈଷମ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଏକ ବାୟୁମଣ୍ଡଳ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିଥିଲେ । ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଯେ, ଏଭଳି ରାଜନୀତି ଜନ-ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପ ନେବ ଏବଂ ଆଦର୍ଶବାଦୀ ଯୁବକମାନଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନକାମୀ ଉତ୍ସାହ ଓ ସଙ୍କଳ୍ପ ଶକ୍ତିଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବ । ଏହିସବୁ କଥା ଭାରତର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ରାଜ୍ୟପରି ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲା । ହଜାର ହଜାର ଯୁବକ ଓଡ଼ିଶାର ଚାଷୀ ମୂଲିଆ ଓ ଗରିବ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଆର୍ଥିକ ମୁକ୍ତି ନିମନ୍ତେ ସଂଘର୍ଷର ଦୁସ୍ତର ରାଜନୀତିକୁ ଡେଇଁପଡ଼ିଥିଲେ । ଉପକୂଳ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କରେ ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ବାମପନ୍ଥୀ ରାଜନୀତିର ବେଶ୍ ପ୍ରଭାବ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ୧୯୭୦ ଦଶକରେ ଏହା

ତୀବ୍ର ଗତିରେ ହ୍ରାସ ପାଇବାକୁ ବସିଲା । ସତୁରି ଦଶକର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ ଯେତେବେଳେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଶାସନ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ହୋଇବସିଲା, ସେତେବେଳେ ଦେଶର ଏହା ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟଯେ, କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଏକ ବଡ଼ ଅଂଶ ଏହି ଶାସନର ପୂର୍ଣ୍ଣ ସମର୍ଥକ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଏକଭାଗ ତଟସ୍ଥ ରହିଲା । ସମାଜବାଦୀମାନଙ୍କର ଦୀପ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଲିଭିଯିବା ପୂର୍ବରୁ ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରାନ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନର ତୈଳ, ତେଜ ଓ ଉଷ୍ମତା ଲାଭକରି ଶେଷଥର ପାଇଁ ଜୋର୍‌ରେ ଜଳିଲା ଏବଂ ସାରା ଦେଶରେ ସମାଜବାଦୀମାନେ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ରାଜନୀତିର ବିରୋଧ କଲେ । ଓଡ଼ିଶାରେ ମଧ୍ୟ ସୋଶାଲିଷ୍ଟ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ନେତାମାନେ (ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱିବେଦୀ, ବାଙ୍କବିହାରୀ ଦାସ ପ୍ରମୁଖ) ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଦଳରେ ଯୋଗଦେଇ ସାରିଥିଲେ । ୧୯୭୩ରୁ ୭୫ର ଏହି ବିଡ଼ମ୍ବନାମୂଳକ ସ୍ଥିତି ଓଡ଼ିଶାରେ ସମାଜବାଦୀ-ସାମ୍ୟବାଦୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ପ୍ରତି ଏକ କ୍ରୂର ବ୍ୟଙ୍ଗ ଥିଲା । ସେତେବେଳେ ଓଡ଼ିଶାର ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ସମାଜବାଦୀ ନେତାମାନେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ-ସଞ୍ଜୟ ଗାନ୍ଧୀ ଶାସନର ଗାଦୀମାନ ମଣ୍ଡି ବସିଥିଲେ ଏବଂ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତାମାନେ ଇନ୍ଦିରା ଶାସନର ସ୍ତାବକ ପାଲଟି ଯାଇଥିଲେ । ଭାବି ଦେଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଏହା ବେଶୀ କଳଙ୍କିତ ଥିଲା, ନା ଇନ୍ଦିରାଙ୍କ ପରାଜୟର ଲକ୍ଷଣ ଦେଖିବା ମାତ୍ରେ ଜୟପ୍ରକାଶ ନିର୍ମିତ ଜନତା ଗାଡ଼ିରେ ଚଢ଼ିବା ପାଇଁ ବ୍ୟଗ୍ରତା ଦେଖାଇବା ବେଶୀ କଳଙ୍କିତ ଥିଲା ?

ଯେଉଁ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ସୋଶାଲିଷ୍ଟ ଏବଂ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ କର୍ମୀ ଏହି ଲଜ୍ଜାଜନକ ଅଧ୍ୟାୟର ଅଂଶୀଦାର ନଥିଲେ ସେମାନେ ଆମଭଳି ଅନାମଧେୟ ଏବଂ ଗୁରୁତ୍ୱବିହୀନ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଭୂମିକାର ଅବତାରଣା କରିବା ଅନାବଶ୍ୟକ । ଶ୍ମଶାନ ଭିତରେ ଜୀବନ୍ୟାସ ପାଇଁ ସେମାନେ ଯଦି ଏବେ ବି ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି, ତାହେଲେ ଠିକ୍ ସମୟରେ ଇତିହାସ ତା'ର ବିବରଣୀ ଲେଖିବ । ଆମେ ଏଠାରେ ତାହାର ସବିଶେଷ ଉଲ୍ଲେଖ କରିବୁ ନାହିଁ ।

କାଳର ଅପରିବର୍ତ୍ତନୀୟ ଅତୀତରେ ଯାହା ହେଲାନାହିଁ, ତାକୁ 'ଯଦି ହୋଇଥାନ୍ତା' ବୋଲି କହି ଆତ୍ମ-ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରିବା, ତେବେ ତାହା ସାମାଜିକ ବିଶ୍ଳେଷଣକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମାଜବାଦୀ-ସାମ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କ

ତୁଙ୍ଗ ନେତାମାନେ ଯଦି ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ନହୋଇ; ଜୟପ୍ରକାଶ ନାରାୟଣଙ୍କ ଉପରେ ମଧ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭରଶୀଳ ନହୋଇ ନିଜ ଗୋଡ଼ରେ ନିଜ ରାସ୍ତାରେ ଠିଆ ହୋଇ କଂଗ୍ରେସ ଏକଛତ୍ରବାଦର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତେ, ତାହାହେଲେ ଆଜି ଓଡ଼ିଶାରେ କଂଗ୍ରେସର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ ଭାବରେ ଜନତାଦଳ ନୁହେଁ, ସେଇମାନେ ହିଁ ଦିଶୁଥାନ୍ତେ ।

୧୯୭୩ର ପ୍ରଜା ସୋଶାଲିଷ୍ଟଙ୍କର ଭୁଲ, ୧୯୭୭ର ଲୋହିଆ-ସୋଶାଲିଷ୍ଟଙ୍କର ଭୁଲ, ୧୯୭୪ର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କ ଭୁଲ-ଏହିପରି ପୂର୍ବର ଐତିହାସିକ ତ୍ରୁଟିଗୁଡ଼ିକ ସାଙ୍ଗରେ ଏହିସବୁ ନିକଟ ଅତୀତର ତ୍ରୁଟି ବିଚ୍ୟୁତି ପାଇଁ କଠୋର ଆତ୍ମ-ସମୀକ୍ଷା ନକରି ସମାଜବାଦୀ ଓ ସାମ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କର ଏବର ବଂଶଧରମାନେ ଯେ ବର୍ତ୍ତମାନକୁ ସାର୍ଥକ କରିପାରିବେ, ତାହା ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଏ ବର୍ଷ ମାର୍ଚ୍ଚମାସରେ ଅନୁଷ୍ଠିତ ହୋଇଥିବା ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ''ବି.ଜେ.ପି. ଅଧିକ ଲାଭବାନ : ବାମପନ୍ଥୀ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ'' ବୋଲି ଖବରକାଗଜମାନେ ଟିପ୍ପଣୀ କଲେ । ଭାରତୀୟ ଜନତାପାର୍ଟିର ଓଡ଼ିଶାରେ କୌଣସି ଜନାଧାର ନଥିଲା । ଏବେ ମଧ କୌଣସି ବ୍ୟାପକ ଜନାଧାର ନାହିଁ । ତାହାର ଆସନ ସଂଖ୍ୟା ୩ରୁ ୯କୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ଏକ ଚମକପ୍ରଦ ଘଟଣା । କଂଗ୍ରେସ ଓ ଜନତା ଦଳର ଏକ ନୀତି, ଏକ ଚରିତ୍ର ଓ ଏକପ୍ରକାର ସାମାଜିକ ପୃଷ୍ଠଭୂମି ହୋଇଥିବା ବେଳେ ଭିନ୍ନ ନୀତି ଭିନ୍ନ ଲକ୍ଷ୍ୟର ରାଜନୈତିକ ଶକ୍ତିର ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଛି । ସମାଜବାଦୀ ଓ ସାମ୍ୟବାଦୀମାନେ ଜନତା ଦଳର ଛତ୍ରଛାୟାକୁ ଚାଲିଯିବା ପରେ ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ଶୂନ୍ୟତା ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି, ତାହାର ଲାଭ ଭାରତୀୟ ଜନତାପାର୍ଟିକୁ ମିଳୁଛି ।

ପ୍ରଜାତନ୍ତ୍ର (୧୫.୩.୯୫)ର ସମୀକ୍ଷକ ଯଦି କହନ୍ତି ଯେ, 'ଏଇ ଦୁଇ ଦଳ (ସି.ପି.ଆଇ. ଓ ସି.ପି.ଏମ୍) ଗତ ଦୁଇ ଦଶନ୍ଧି ଧରି ରାଜ୍ୟରେ କୌଣସି ନା କୌଣସି (ଶାସକ) ଦଳର ସହଯୋଗରେ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ି ଆସିଛନ୍ତି', ଏହାକୁ ଏଇ ଦଳମାନେ ଖଣ୍ଡନ କରିପାରିବେ କି ? ସେମାନଙ୍କର ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଚର୍ଚ୍ଚା ତାଙ୍କରି ଭିତରେ ଯାହା ହେଉଥାଉ ପଛକେ ରାଜନୀତିର ବଡ଼ଦାଣ୍ଡରେ ସେମାନଙ୍କର ନିଜ ଅସ୍ତିତ୍ୱ ଅଲଗା ଭାବରେ ଦେଖାଯାଏ ନାହିଁ । କେବେ କଂଗ୍ରେସର ବୀରେନ୍ ମିତ୍ର ବା ନନ୍ଦିନୀ ଶତପଥୀଙ୍କ ଶିବିରରେ ତ କେବେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କ ଜନତା ଦଳର ତମ୍ବୁ ଭିତରେ ଦେଖି ଦେଖି

ଲୋକେ ତାଙ୍କ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଗତ ବିଧାନସଭାର ବର୍ଷେ ଦେଢ଼ବର୍ଷ ପୂର୍ବରୁ ଏହି ଦୁଇ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦଳ ଭିତରେ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ସମର୍ଥନ ପ୍ରଶ୍ନକୁ ନେଇ ଟଣା-ଓଟରା ଲାଗିଲା । ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ସେମାନେ ଜନତା ଦଳର ସହଯୋଗୀ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକଙ୍କର ବିରୋଧ କରିବେ ବୋଲି ଦଳର ବହୁ କର୍ମୀ ଓ ନେତା ମତ ଦେଲେ । କିଛି ବିଜୁ ବିରୋଧି ସ୍ଲୋଗାନ ମଧ୍ୟ ରାସ୍ତାରେ ଶୁଣାଗଲା, କିନ୍ତୁ ଉଭୟ ଦଳ ଦ୍ୱିଧାରେ ରହିଲେ । ଏହାଦେଖି ବିଜୁ ପଟ୍ଟନାୟକ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କୁ ଛାଡ଼ିବାର ଘୋଷଣା କରିଦେଲେ । ଦ୍ୱିଧା ଯୋଗୁଁ ଏହି ଦଳମାନେ ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କୁ ବିଶ୍ୱାସରେ ନେଇପାରିଲେ ନାହିଁ ଏବଂ ଅତି ଶୋଚନୀୟ ଭାବରେ ନିର୍ବାଚନରେ ମୂଳପୋଛ ହେଲେ । ଏହିସବୁ କଥାକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝିବା ପାଇଁ ଓ ଏକ ନୂଆ ରଣନୀତିର ରଚନା କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ତିନିମାସ ମଧ୍ୟ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ରଖିପାରିଲେ ନାହିଁ । ସତେଯେପରି ବିଜୁଙ୍କର ଡାକକୁ ସେମାନେ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହିଥିଲେ । ବେଗୁନିଆ ଉପ-ନିର୍ବାଚନର ଆଳରେ ଯେମିତି ବିଜୁବାବୁ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କୁ ପୁଣିଥରେ ତାଙ୍କ ତମ୍ବୁକୁ ଫେରିଆସିବାର ଡାକରା ଦେଲେ କ୍ଷଣିକ ବିଳମ୍ବ ନକରି ସେମାନେ ହାଜିର ହୋଇଗଲେ । ଲୋକସଭା ନିର୍ବାଚନ ବେଳକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଅସ୍ତିତ୍ୱର ଆଉ ବୋଝ ରହିବ ନାହିଁ, ଏହା ଭାବି ସେମାନେ ଆଶ୍ୱସ୍ତ ହୋଇଗଲେ । ଏବେ ୧୫ ସେପ୍ଟେମ୍ବରର ଜାନକୀ ବିରୋଧୀ 'ଜେଲ୍‌ଭରୋ' ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବିଜୁଙ୍କର ଦୁଇପାର୍ଶ୍ୱରେ ଠିଆ ହୋଇ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ନେତାମାନେ ପୁଣି ଥରେ ରାଜ୍ୟର ଜନତାଙ୍କୁ ଜଣାଇଦେଲେ ଯେ, ସେମାନେ ଜନତା ଦଳର ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜନତା-ପରିବାରର । ଏହାପରେ ପୁଣି କେବେ ଯେ ଏହି ଦୁଇଦଳ ନିଜର ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ (ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବାମପନ୍ଥୀ ଅସ୍ତିତ୍ୱକୁ) ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିପାରିବେ, ଆଶା କରିହେଉନାହିଁ । ସେହିମାନେ ହିଁ ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ତୃତୀୟ ଶକ୍ତିର ନିର୍ମାଣ ଆରମ୍ଭ କରିଥାନ୍ତେ, ସେମାନଙ୍କର ଏତିକି ଯୋଗ୍ୟତା ଥିଲା (ଅଛି ??) । ତାହା ନକରିବା ଫଳରେ ଯେଉଁ ରାଜନୈତିକ ଶୂନ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି, ସେଥିରେ ବି.ଜେ.ପି. ହିଁ ଓଡ଼ିଶାର ତୃତୀୟ ଶକ୍ତି ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଛି । ଏଥିପାଇଁ କାହାକୁ ଦାୟୀ କରାଯିବ, ଅର୍ଥାତ୍ ଏହି ଭବିଷ୍ୟତକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ କୌଶଳ କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ କାହା ଉପରେ ? କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନେ କ'ଣ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, କଂଗ୍ରେସ କିମ୍ବା ଜନତା ଦଳକୁ ଜିତାଇବାର ରାଜନୀତି ଚଳାଇ ବି.ଜେ.ପି.ର ପ୍ରସାରକୁ ବନ୍ଦ କରିହେବ ?

୧୯୯୩-୯୪ର ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏକ ତୃତୀୟ ଶକ୍ତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିବାର ଯୋଗ୍ୟତା ଯଦିଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଥିଲା; ସେମାନେ ଏହା ନକରିବାରୁ ଜନତା ଦଳର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀର ନେତା ରବି ରାୟ ଅତ୍ୟନ୍ତ ମୁଖର ହୋଇ ଏହି କାର୍ଯ୍ୟକୁ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ଆଶା କରାଗଲା ଯେ, ଏହା ଫଳରେ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ଦ୍ୱିଧା ତୁଟିବ ଏବଂ ସେମାନେ ଏହାର ସ୍ରୋତକୁ ଆସିଯାଇ ଏହାକୁ ଗତିଶୀଳ କରିବେ । ପରେ ପରେ ରବି ରାୟ, ଜର୍ଜ ଫର୍ଣ୍ଣାଣ୍ଡିସ୍‌ଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ମିଶି ଜନତା ଦଳ ତ୍ୟାଗ କଲେ ଏବଂ ସମତାପାର୍ଟି ନାମରେ ନୂଆ ପାର୍ଟି ଘୋଷଣା କଲେ । ଏହାଫଳରେ ଜନତା ଦଳରେ ଥିବା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ନେତାମାନେ ଆଉ ରବି ରାୟଙ୍କୁ ସହଯୋଗ ଦେଲେନାହିଁ । କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟମାନଙ୍କର ମଧ ଦ୍ୱିଧା ତୁଟିଲା ନାହିଁ । ଚନ୍ଦ୍ରଶେଖରଙ୍କ ସମାଜବାଦୀ ଜନତାପାର୍ଟି, ନିର୍ବାଚନ ବେଳେ ଛତୁ ଭଳି ଫୁଟିଥିବା ବିଶ୍ୱନାଥ ପଣ୍ଡିତଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ସୋଶଲିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିକୁ ସାଙ୍ଗରେ ଧରି ଗୋଟିଏ ସାମ୍ମୁଖ୍ୟ ଗଢ଼ିଲେ । ଏହି ସାମ୍ମୁଖ୍ୟରେ ବନ୍ଧୁତା ଅପେକ୍ଷା ପରସ୍ପର ବିରୁଦ୍ଧରେ ପ୍ରାର୍ଥୀ ଦେବା ହିଁ ବେଶୀ ହେଲା ଓ ନିର୍ବାଚନରେ ସେମାନେ ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ଅଧିକାର କଲେ । ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଏହି ସାମ୍ମୁଖ୍ୟର ଆଉ ନାମଗନ୍ଧ କିଛି ନାହିଁ । ଏସ୍.ଜେ.ପି. ବିଜୁଙ୍କ ପାଖକୁ ଚାଲିଯାଇଛି ଓ ସମତାପାର୍ଟି ବି.ଜେ.ପି. ସାଙ୍ଗରେ ମେଣ୍ଟ କରିବ ବୋଲି ଖୋଦ୍ ଫର୍ଣ୍ଣାଣ୍ଡିସ୍ ବିବୃତି ଦେଇଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ, ସମତାପାର୍ଟିର ମଧ ତୃତୀୟ ଶକ୍ତି ଗଢ଼ିବାରେ କୌଣସି ସୁଚିନ୍ତିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ ବା ବିଚାର ନଥିଲା-ତାହା କେବଳ ନିର୍ବାଚନ ବେଳର ଧୂଆଁବାଣ ଥିଲା ।

ପରିସ୍ଥିତି ଯେତେ ନିରାଶଜନକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଓଡ଼ିଶାରେ ଏକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ତୃତୀୟ ଶକ୍ତିର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ନିମନ୍ତେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ, ଏବଂ ତା'ର ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ । ବି.ଜେ.ପି. ତୃତୀୟ ଶକ୍ତି ନୁହେଁ; କାରଣ ଏହା ଅଖିଳ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ କଂଗ୍ରେସର ସମକକ୍ଷ ହେବାକୁ ବସିଛି । ଏକ ନୂଆ ଶକ୍ତିକୁ ହିଁ ତୃତୀୟ ଶକ୍ତି ବୋଲି କହି ହେବ । ମୁଖ୍ୟ ବାମପନ୍ଥୀ ଦଳମାନଙ୍କ ବାହାରେ କେତେକ ଛୋଟ ଛୋଟ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଓ ସମାଜବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଛନ୍ତି । ସର୍ବୋଦୟର ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଅଂଶ ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତିର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବିରୋଧ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଓ ସଂଘର୍ଷର ବାଟ ଅଣ୍ଡାଳୁଛନ୍ତି । ବାସଚ୍ୟୁତ ବା ବିସ୍ଥାପନ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ ସ୍ଥାନୀୟ ଭାବରେ ପ୍ରତିରୋଧ ସଙ୍ଗଠନମାନ ଗଢ଼ା ହେଉଛି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଯେଉଁମାନେ

ସ୍ୱୟଂସେବୀ ସଙ୍ଗଠନ (ଏନ୍.ଜି.ଓ) ଢାଞ୍ଚାର ନୁହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଏକ ରାଜନୈତିକ ସମ୍ଭାବନା ଅଛି । ବାଲିଆପାଳ, ଗନ୍ଧମାର୍ଦ୍ଦନ, ଚିଲିକା ଆଦି ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏହି ପର୍ଯ୍ୟାୟର । ଏଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସକାରାତ୍ମକ ବିନ୍ଦୁ ସତ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କର ଆକାର ଓ ପ୍ରଭାବ କ୍ଷେତ୍ର ଏତେ ସୀମିତ ଓ ନଗଣ୍ୟ ଯେ, ସେମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ଭବିଷ୍ୟତ ଶକ୍ତିର ଆକୃତି ଓ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ରଖିହେବ ନାହିଁ । ନିର୍ବାଚନ ରାଜନୀତିରେ ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ସ୍ଥିତି ନାହିଁ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ବୈଚାରିକ ଏକତା ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବାର ଆଶା ମଧ୍ୟ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନୁହେଁ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଯଦି ଏକ ବୈଚାରିକ ଏକତାରେ ପହଞ୍ଚିପାରିବେ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ଏକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ସ୍ଥିର କରି ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ତାହାକୁ ଚଳାଇ ପାରିବେ, ଏହାକୁ ଏକ ଅଭିକ୍ରମ ବୋଲି ଧରାଯିବ । ଯେଉଁମାନଙ୍କ ପାଖରେ ବୈପ୍ଲବିକ ଧୈର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ସେମାନେ ହିଁ ଏହାର ଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିପାରିବେ, କାରଣ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଦଶକରେ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଅତ୍ୟଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହୋଇପଡ଼ିଛି । ସମାନତା ଓ ନ୍ୟାୟର ରାଜନୀତି ପାଇଁ ଏହା ମୋଟେ ଅନୁକୂଳ ସମୟ ନୁହେଁ ।

ଭାରତରେ ରାଜନୈତିକ ଦଳଗୁଡ଼ିକର ଚରିତ୍ର ସେମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ୧୯୯୧ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଯୁଗରେ ଆର୍ଥିକ ବିକାଶରେ ଦିଗଗୁଡ଼ିକ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ଉଦାରୀକରଣ ଓ ଜଗତୀକରଣର ଲାଭ ସମାଜର ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କେତେକ ଶ୍ରେଣୀକୁ ମିଳିବ । ଓଡ଼ିଶାରେ ଏହି ଶ୍ରେଣୀ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଏବଂ ତାହାର ପ୍ରତିନିଧିତ୍ୱ କଂଗ୍ରେସ ଓ ଜନତା ଦଳ କରୁଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶାର ନବେ ଭାଗ ଲୋକ ଉଦାରୀକରଣ ଅର୍ଥନୀତିର ହିତାଧିକାରୀ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କର ଆଶା ଓ ବିଶ୍ୱାସକୁ ଜାଗ୍ରତ କରିବା ଭଳି ଏକ ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମର ରୂପରେଖ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବା ତୃତୀୟ ଶକ୍ତି ନିର୍ମାଣର ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ହେବ ।

ସାମାଜିକ ବିଷମତା ବନାମ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟର ଚେତନା ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ ରାଜ୍ୟର ରାଜନୀତିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିସାରିଛି । ଏହାର ସୁଫଳ ଓ କୁଫଳ ଉଭୟ ଦୃଷ୍ଟିଗୋଚର ହେଉଛି । କୁପରିଣାମ ଏହା ଯେ, ସାମାଜିକ ବିଷମତା ଦୂରୀକରଣ ନାମରେ ସମାଜର ବିଭାଜନ ବଢ଼ିଛି ଏବଂ ଜାତିଆଣ ଦ୍ୱେଷ ରାଜନୀତିକୁ ଆହୁରି ଦୂଷିତ କରିଛି । ସୁଫଳ ଏହି ଯେ, ପଛୁଆ ଜାତିମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ ଦୁଇଟି ଜାତି

ରାଜନୀତିର ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତରେ ଆପଣା ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟ ଲାଭ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ହେଉଛି ମୁଖ୍ୟତଃ ଏକ ଶୂଦ୍ର-ଦଳିତ ସମାଜ; କିନ୍ତୁ ରାଜନୀତି, ପ୍ରଶାସନ କିମ୍ବା ଆର୍ଥିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର କେନ୍ଦ୍ରରେ ସେମାନେ ନାହାନ୍ତି କହିଲେ ଚଳେ । ଏହି ଅସନ୍ତୁଳନ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାର ଆଗାମୀ ଯୁଗର ରାଜନୈତିକ ଶକ୍ତିମାନେ କେଉଁ ଉପାୟ ଅବଲମ୍ବନ କରିବେ ?

ନିଷ୍ପେଷିତ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଜାଗ୍ରତ କରାଇବା ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କୁ ଜାତିପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଚେତନ କରିବା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ ଉପାୟ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଜାତିଆଣ ବିଦ୍ୱେଷ ଓ ରାଜନୈତିକ ଦୁର୍ନୀତିକୁ ନବଢ଼ାଇ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟର ପ୍ରଚାର କରିବାକୁ ହେଲେ ତାହା ସାଙ୍ଗରେ ଆର୍ଥିକ-ଅନ୍ୟାୟ ବିରୋଧୀ ସଂଗ୍ରାମମାନ ଚଳାଇବାକୁ ହେବ । ତାହାହେଲେ ଉଚ୍ଚ, ମଧ୍ୟମ ଓ ଦଳିତ ଜାତିର ଗରିବ ଶ୍ରେଣୀମାନେ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହେବେନାହିଁ । ଏପରି ଏକ ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓଡ଼ିଶାରେ କେବଳ କୃଷି କ୍ଷେତ୍ରରେ ସମ୍ଭବ । ଓଡ଼ିଶାରେ କୃଷି-ନିର୍ଭର ଜନସଂଖ୍ୟାର ଅନୁପାତ ଏବେ ମଧ୍ୟ ହ୍ରାସ ପାଇନାହିଁ । ବେକାର ଯୁବକଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା କୃଷକ ଶ୍ରେଣୀରେ ହିଁ ସର୍ବାଧିକ । ଏହି ବିଶାଳ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଆଶା ଓ ଆକାଂକ୍ଷାକୁ କିପରି ଭାବରେ ଗୋଟିଏ ରାଜନୈତିକ ଲକ୍ଷ୍ୟଆଡ଼କୁ ଢଳେଇ ହେବ ଏବଂ ଗୋଟିଏ ସାମାଜିକ-ଆର୍ଥିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ବାନ୍ଧିହେବ, ତାହା ମୌଳିକ ଚିନ୍ତା ଓ ପ୍ରୟୋଗର ବିଷୟ ।

ଗତ ଦେଢ଼ ଦଶକ ମଧ୍ୟରେ ଓଡ଼ିଶାରେ ଯେତିକି ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ଗଣଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଛି, ସେସବୁ ରାଜନୈତକ ମୁଖ୍ୟ ସ୍ରୋତର ବାହାରେ ଘଟିଛି ଓ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ର ସାଙ୍ଗରେ ହିଁ ସେଗୁଡ଼ିକ ଜଡ଼ିତ । ନିର୍ଦ୍ଦଳୀୟ କୃଷକ ଆନ୍ଦୋଳନ, ବାଲ୍‌କୋ ହଟାଓ ଆନ୍ଦୋଳନ, ଚିଲିକା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ ବାଲିଆପାଳ ଆନ୍ଦୋଳନ-ଏଗୁଡ଼ିକ ପରସ୍ପର ଠାରୁ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ଭାବରେ ଦୃଷ୍ଟି ଆକର୍ଷଣ କରିଥିଲେ । ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇଥିବାରୁ ସେଗୁଡ଼ିକରୁ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଶକ୍ତି ବାହାରି ପାରିଲା ନାହିଁ । କେବଳ ଏକ ସମ୍ଭାବନାର ସୂଚନା ମିଳିଲା । ଏହି ସମ୍ଭାବନାକୁ ସାକାର କରିବାକୁ ହେଲେ ବିଚ୍ଛିନ୍ନ ହୋଇପଡ଼ିଥିବା ଆନ୍ଦୋଳନମାନଙ୍କର କର୍ମୀ ଓ ସହଯୋଗୀମାନଙ୍କୁ ଏକତ୍ରିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏ ଦିଗରେ ବେଳେବେଳେ ପ୍ରୟାସ ହେଉଥିବାର ଦେଖାଯାଉଛି । କେବଳ ଏକତ୍ରିତ ହେଲେ ହେବନାହିଁ; ଏକ ନୂଆ ବିଚାର

ଓ କାର୍ଯ୍ୟଶୈଳୀ ମଧ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିବାକୁ ହେବ । ପୁରୁଣା ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ-ମାର୍କସ୍‌ବାଦୀ ଜପାମାଳିଗୁଡ଼ିକର ବନ୍ଧନରୁ ମୁକୁଳିବାକୁ ହେବ ।

ବିଧାନସଭା ନିର୍ବାଚନ ପରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିକାଶ ପରିଷଦର ଗୋଟିଏ ନୂଆ ରାଜନୀତି ଉଙ୍କିମାରୁଛି । ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡର ନିର୍ବାଚନ ସଫଳତା ଏବଂ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ବଢ଼ି ଚାଲିଥିବା ଆଞ୍ଚଳିକ ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅସନ୍ତୋଷର ଚାପରେ ଶାସକ ଦଳମାନେ ବିକାଶ ପରିଷଦର ରାଜନୀତିକୁ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଶା ରାଜନୀତିର ଏହି ନୂଆ ତତ୍ତ୍ୱକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ତ୍ରୁଟିପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ନୀତି ଏବଂ ଅନୁନ୍ନତ କୃଷିକ୍ଷେତ୍ରର ଅସନ୍ତୋଷରୁ ଏହାର ଉତ୍ପତ୍ତି ହୋଇଛି । ମୂଳ ସମସ୍ୟାଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ନଦେଇ କେବଳ ଅସନ୍ତୋଷକୁ ସଙ୍ଗଠିତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ ହିଁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନରୁ ଫାଇଦା ଉଠାଇବେ । ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀର ରାଜନେତାମାନେ ଏହାକୁ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଦ୍ୱେଷର ରାଜନୀତିରେ ପରିଣତ କରିବାକୁ ଚାହିଁଲାବେଳେ, ବିକାଶ ନୀତିକୁ ବଦଳାଇବାର ରାଜନୀତିଟିଏ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିପାରିବ କି ନାହିଁ — କହିହେବ ନାହିଁ । ଏହା ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନାଗତ ତୃତୀୟ ଶକ୍ତିପାଇଁ ଏକ ଆହ୍ୱାନ ।

୧୮ ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୧୯୯୫

ଖଣିର ବିକଳ୍ପ

ବିକ୍ରିଯୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁମାନଙ୍କୁ ପଣ୍ୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ ଏବଂ ସେଗୁଡ଼ିକର ସଂଗ୍ରହ ହେଉଛି ସମ୍ପତ୍ତି । ଆଧୁନିକ ସମାଜରେ ସର୍ବତ୍ର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଟଙ୍କା (ମୁଦ୍ରା) ଆକାରରେ ମୂଲ୍ୟାୟିତ କରାଯାଉଥାଏ । ମୁଁ ଯଦି କୋଟିପତି, ତା' ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ମୋର ସମ୍ପତ୍ତିର ବଜାର ମୂଲ୍ୟ ହେଉଛି କୋଟି କୋଟି ଟଙ୍କା ।

ଦୁନିଆଁରେ ଯାହା ବି ସମ୍ପତ୍ତି ଅଛି ସେସବୁର ମୂଳ ବସ୍ତୁ ହେଉଛି ପ୍ରାକୃତିକ ସଂସାଧନ । ଏହାକୁ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ପରିଶ୍ରମ ଓ ବୁଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଏବଂ ଯନ୍ତ୍ରଦ୍ୱାରା ପ୍ରାକୃତିକ ସଂସାଧନଗୁଡ଼ିକୁ ନାନା ରକମର ପଣ୍ୟବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ କରାଯାଏ । ଯନ୍ତ୍ରମାନେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରାକୃତିକ ସଂସାଧନ (ଧାତୁ ଆଦି)ରୁ ତିଆରି ହୁଅନ୍ତି ।

ପୃଥିବୀର ମୋଟ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ସୀମିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସମ୍ପତ୍ତି ଅସୀମିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଯେକୌଣସି ଯୁଗରେ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ପତ୍ତି ସବୁବେଳେ ସୀମିତ ହିଁ ରହିବ ଏବଂ ଭୂ-ସଂପତ୍ତି ଭଳି ସେସବୁ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବାର ନାହିଁ, ବରଂ ପ୍ରତି ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ କ୍ଷୟ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ଦିନ ଆସୁଛି, ପୃଥିବୀ ପୃଷ୍ଠରୁ ଓ ଗର୍ଭରୁ ଖଣିଜ ଦ୍ରବ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ନିଃଶେଷ ହୋଇଯିବ । ଏହାର ପହିଲା ଶିକାର ହେବ ପେଟ୍ରୋଲ ଓ କୋଇଲା ।

ଉପରୋକ୍ତ ସତ୍ୟକୁ ଭଲ ଭାବରେ ମୁଣ୍ଡ ଭିତରେ ରଖିବାକୁ ହେବ କାରଣ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ପ୍ରଚାର ମାଧ୍ୟମ ଲୋକଙ୍କୁ ଭୁଲ୍ ଧାରଣା ଦିଅନ୍ତି, ସତେଯେପରି ସମ୍ପତ୍ତି ଅସୀମ ଓ ଅସରନ୍ତି । ସମାଜବାଦୀ ଓ ସାମ୍ୟବାଦୀମାନେ ମଧ୍ୟ ଅତୀତରେ ଏହି ଭ୍ରମ ଧାରଣାର ଶିକାର ହୋଇଛନ୍ତି । ଧନୀ ଦେଶ ଓ ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ଭୋଗ ଏବଂ ଆଡ଼ମ୍ବରର ବହୁଳତାକୁ ଦେଖି ଏଇ ଭୁଲ ଧାରଣାଟି ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ-ସତେ ଯେପରି ସମ୍ପତ୍ତି ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ଏବଂ ଏହାର ଶେଷସୀମା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ଯାହାକୁ ଆମେ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଭୂତପୂର୍ବ ବୃଦ୍ଧି ବୋଲି କହୁଛୁ, ତା' ପଛରେ ଏକ ଭୟଙ୍କର ସତ୍ୟ ଲୁଚି ରହିଛି । ମୂଳ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକର ଅବକ୍ଷୟ ତୀବ୍ର ଭାବରେ ହୋଇଚାଲିଛି । ବୈଜ୍ଞାନିକ ମାନେ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତି ଯେ, ବହୁ ପ୍ରକାରର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଯଥା- ପେଟ୍ରୋଲ୍, କୋଇଲା ଇତ୍ୟାଦି ଅତିଶୀଘ୍ର

ନିଃଶେଷ ହୋଇଯିବ, ଏପରିକି ପାଣି ଓ ପବନ ମଧ୍ୟ କମ୍ ହୋଇଯିବ । ସମଗ୍ର ପୃଥିବୀ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଯାଇପାରେ ଏବଂ ମଣିଷ ଜୀବନର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ବିପନ୍ନ ହେବ ।

କେତେବର୍ଷ ତଳେ ଜାପାନର କ୍ୟୋଟୋ ସହରରେ ଏହି ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା ପାଇଁ ଏକ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଥିଲା । ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ସରକାର ତଥା ବେସରକାରୀ ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ଏହି ସମ୍ମିଳନୀରେ ଯୋଗଦେଇ ଏହାର ସନ୍ଧିପତ୍ରରେ ଚିଠା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଥିଲେ । ଏହି ସନ୍ଧିପତ୍ରରେ ପରିବେଶ ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରକୃତିକୁ ନଷ୍ଟ ନକରିବା ପାଇଁ ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଛି ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଆଇନ ଦ୍ୱାରା ନିଜ ନିଜ ଦେଶରେ ଏହି ନିୟମସବୁ ପାଳନ କରନ୍ତୁ ବୋଲି ଆହ୍ୱାନ କରାଯାଇଛି । ଏହାକୁ କ୍ୟୋଟୋ ସନ୍ଧିପତ୍ର ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଆମେରିକା ସରକାର ଏହି ସନ୍ଧିପତ୍ରର ବିରୋଧ କରୁଛି, କାରଣ ଏତେସବୁ ନିୟମ ମାନିବାକୁ ହେଲେ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧି ନିର୍ମାଣର ଢାଞ୍ଚା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହେବ । ଜର୍ଜ ବୁଶ୍ ଆମେରିକାର ନୂଆ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ନିର୍ବାଚିତ ହେବାପରେ ଗତ ୨୮ ମାର୍ଚ୍ଚରେ ତାଙ୍କ ସରକାର ଦୃଢ଼ ଘୋଷଣା କରିଛି ଯେ, କ୍ୟୋଟୋ ସନ୍ଧିକୁ ଆମେରିକା ମାନିବ ନାହିଁ । କାରଣ ଆମେରିକାର ଧନ ବୃଦ୍ଧିର ଯେଉଁ ତୀବ୍ର ଗତି ରହିଛି ତାହାକୁ ମନ୍ଥର କରିବା ଏବଂ ଆମେରିକାର ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଜୀବନସ୍ତରକୁ କମେଇବା ତାଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହୋଇନପାରେ ।

ଏଥିରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଉଛି ଯେ, ଯଦି ପ୍ରକୃତି ଓ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତାହେଲେ ଧନ ବୃଦ୍ଧିର ଗତିକୁ କମେଇବା ଦରକାର ହେବ । ଜର୍ଜ ବୁଶ୍‌ଙ୍କର ସରକାରରେ ଯେଉଁ ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସେ ଦେଶର ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଶିଳ୍ପପତି ଅର୍ଥାତ୍ ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ମାଲିକ ପରିବାରର ସଦସ୍ୟମାନେ । ପୃଥିବୀର ବିଭିନ୍ନ ଦେଶରେ ସେମାନଙ୍କର କଳ କାରଖାନା ଓ ଖଣି ବ୍ୟବସାୟ ଅଛି, ଯାହାଦ୍ୱାରା ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ସବୁ ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛି ।

ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦରୁ ସମ୍ପତ୍ତି ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଦୁଇଟି ପନ୍ଥା ଅଛି । ପ୍ରକୃତି ସବୁବେଳେ ନୂଆ ଜୀବନ ଓ ନୂଆ ସମ୍ପଦ ସୃଷ୍ଟି କରିଚାଲିଛି, ଏଗୁଡ଼ିକର ବ୍ୟବହାର ଯଦି ଅଳ୍ପ ମାତ୍ରାରେ କିମ୍ବା ସମ୍ୟକ ମାତ୍ରାରେ ହେବ, ତାହାହେଲେ ମଣିଷର ମଧ୍ୟ କାମ ଚଳିବ ଏବଂ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ମଧ୍ୟ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହୋଇ ରହିବ । ଏହକୁ ସମ୍ୟକ ବିକାଶ ବା ସ୍ଥାୟୀ ବିକାଶର ପଦ୍ଧତି ବୋଲି କୁହାଯିବ (ସଷ୍ଟେନବଲ୍ ଡେଭଲପ୍‌ମେଣ୍ଟ) । କିନ୍ତୁ ବିକାଶର ଆଧୁନିକ ପଦ୍ଧତି ହେଉଛି ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ବହୁତ ସମ୍ପତ୍ତି ଅର୍ଜନ କରିବା

ଲୋଭରେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ବହୁତ ପରିମାଣର ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦକୁ ନଷ୍ଟ କରିବା । ଏହି ନଷ୍ଟ ସମ୍ପଦର ଆଉ ଭରଣା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ, ତେଣୁ ମୂଳ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ କମି କମି ଚାଲେ ଏବଂ ମାଟି, ପାଣି, ପବନ ସବୁକିଛି ପ୍ରଦୂଷିତ ହୁଏ । ଏହା ଏକ ବିକଟ ସତ୍ୟ ଯେ, ପରିଷ୍କାର ଜଳ ଓ ପରିଷ୍କାର ପବନର ପରିମାଣ କମି ଚାଲିଛି । ଜଙ୍ଗଲ, ପାହାଡ଼, ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀ ଓ ଜଳଜନ୍ତୁମାନଙ୍କ କଥା ତ ଛାଡ଼ । ଅନେକ ପଶୁପକ୍ଷୀ ଓ ପତଙ୍ଗ ପୃଥିବୀରୁ ସମୂଳେ ଲୋପ ହୋଇଗଲେଣି ।

ଏପରି ଭାବରେ ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ହେଉଛି, ତାହା ଏକ ପବିତ୍ର ମାନବୀୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇନପାରେ । ଯେଉଁ ସମ୍ପତ୍ତି ବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ଭୂପୃଷ୍ଠରେ ମାନବ ଜୀବନ ବିପନ୍ନ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ଏବଂ ପୃଥିବୀ ନାମକ ଏହି ଗ୍ରହର ମଧ ଅକାଳ ମୃତ୍ୟୁ ଘଟିପାରେ ତାହା କ'ଣ ପ୍ରକୃତରେ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କର ଏବଂ ବିଶ୍ୱ ଜନସାଧାରଣର କୌଣସି ମଙ୍ଗଳ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗୁଛି ? ଏହାର ପରୀକ୍ଷା କରିବା ସମୟ ଆସିଯାଇଛି । ପ୍ରଚଳିତ ଢଙ୍ଗର ଧନବୃଦ୍ଧି ଏଣିକି ସମାଜର କୌଣସି କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିବ ନାହିଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଦେଶରେ କେବଳ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଅତି ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଗୋଟିଏ ଲେଖାଏଁ ଧନୀ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ତିଆରି ହେଉଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ଧନର ହୋରିଖେଳରେ ସମାଜରେ ଦୁର୍ନୀତି ଓ ବ୍ୟଭିଚାର ବଢୁଛି, ବିଷମତା ବଢୁଛି ଏବଂ ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କର ଜୀବନ ଅଭାବ ଓ ଅସୁରକ୍ଷାର ଘେରରେ କଟୁଛି । ଧନବାନ ଲୋକଙ୍କର ମଧ ଲୋଭ ଓ ଅଭାବ ଏତେ ବେଶୀ ହେଉଛି ଯେ, ମନଟା ସବୁବେଳେ କାଙ୍ଗାଳ ହୋଇ ରହୁଛି । ଆଉ ଏକ ଅନୁଧାନର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଏହି ଧନବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ରାଜ୍ୟ ଅର୍ଥାତ୍ ସରକାରର ଆର୍ଥିକ କ୍ଷମତା ବଢୁନାହିଁ, କେବଳ ସେହି ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କ ଆୟ ଓ ବ୍ୟୟ ବଢୁଛି । ପୃଥିବୀରେ ଯେତିକି ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶ ଅଛନ୍ତି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ ଅଧିକାଂଶ ଦେଶର ସରକାର ପାଖରେ ରାଜ୍ୟ ଚଳାଇବା ଭଳି ପାଣ୍ଠି ନାହିଁ । ଭାରତର ସବୁ ସରକାର ଦେବାଳିଆ ହୋଇଗଲେଣି ।

ଏହା କିଭଳି ଧନବୃଦ୍ଧି ? ଯେଉଁ ଧନ ବୃଦ୍ଧି ଦ୍ୱାରା ରାଷ୍ଟ୍ର ଲାଭବାନ ହେଉନାହିଁ ଓ ଜନସାଧାରଣ ଲାଭାନ୍ୱିତ ହେଉନାହାନ୍ତି, କେବଳ ଏକ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଲୋକଙ୍କର ଶ୍ରେଣୀ ପ୍ରଚଣ୍ଡ ଭାବରେ ଧନୀ ହୋଇଯାଉଛି ଓ ଧନର ଅପବ୍ୟୟ କରୁଛି, ଏହି ଧନ ବୃଦ୍ଧିର ଅବସାନ ଅତିଶୀଘ୍ର ଘଟାଇବାକୁ ହେବ ।

ଗତ ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଭାରତ ଭଳି ଦେଶମାନଙ୍କ ଧନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଦୁଇଟି କଥାର ବହୁତ ପ୍ରଚାର ହେଲା । ବଜାରର ଜଗତିକରଣ କରିଦିଅ, ଆମଦାନୀ-ରପ୍ତାନୀକୁ

ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ମୁକ୍ତ, ଅବାଧ, ନିଧଡ଼କ କରିଦିଆଯାଉ । ଆମର ଉତ୍ପାଦକମାନେ ବିଶ୍ୱ ବଜାରରେ ତାଙ୍କର ଜିନିଷ ବ୍ରିକି କରି ଧନୀ ହୋଇଯିବେ । କୃଷକ ନେତା ଶରଦ ଯୋଶୀ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଏକ ପ୍ରଚାରକ ହେଲେ ଏବଂ କହିଲେ ଯେ, ଭାରତର ଚାଷୀ ବିଦେଶରେ ଧାନ, ଗହମ, ଚିନାବାଦାମ ବିକ୍ରି କରିପାରିବ ଓ ଡଲାର ଅର୍ଜନ କରିବ । ଫଳ କିନ୍ତୁ ଓଲଟା ହୋଇଛି । ରପ୍ତାନୀ ଅପେକ୍ଷା ଆମଦାନୀ ହିଁ ବେଶୀ ହେଲା ଏବଂ ଭାରତର ଲଘୁ ଉଦ୍ୟୋଗ ପ୍ରାୟ ସମାପ୍ତ ହୋଇଗଲା । ବର୍ତ୍ତମାନ ପଞ୍ଜାବରୁ କେରଳ ଏବଂ ଗୁଜୁରାଟରୁ ଓଡ଼ିଶା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସବୁରାଜ୍ୟର ଚାଷୀ ତ୍ରାହି ତ୍ରାହି ଡାକୁଛନ୍ତି ।

କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଏବଂ ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ହଟଚମଟ କିଛିଦିନ ପ୍ରଚାର ମାଧ୍ୟମକୁ ଚମକୃତ କଲା, କିନ୍ତୁ ଏବେ ଖବର ଆସୁଛି ଯେ, ଭାରତର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ଆମେରିକାରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେଉଛନ୍ତି । ଆମେରିକାରେ ଯଦି ସେମାନଙ୍କ ଚାହିଦା କମିଗଲାଣି, ଭାରତ ତାଙ୍କୁ ଏତେ ବେଶୀ ପଇସା ଦେଇ ରଖିବ କିପରି ? ଦିନକୁଦିନ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯାଉଛି ଯେ, ସୂଚନା ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଲକ୍ଷ ଲକ୍ଷ ଶିକ୍ଷିତ ଯୁବକ ଯୁବତୀମାନେ ତାଙ୍କର ଭବିଷ୍ୟତ ଗଢ଼ିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରଚୁର ଖଣିଜ ସମ୍ପଦ ରହିଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଧନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଏହାକୁ ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ସମ୍ବଳ ବୋଲି ଧରାଯାଉଛି । ଏହା ଏକ ନିତାନ୍ତ ଭ୍ରମ ଧାରଣା । ଖଣି ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକ ଓଡ଼ିଶାର ସମୃଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳ ବୋଲି କେବେ ମଧ୍ୟ ଖ୍ୟାତି ଲାଭ କରିନାହିଁ । ଏବେ ତ ଆହୁରି ଖରାପ ଅବସ୍ଥା । ଖଣି ପ୍ରକଳ୍ପର ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ହେଉଛି ବିସ୍ଥାପନ । ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଯେଉଁ ଭିଟାମାଟି ଓ ପରିବେଶ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଜନଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଓ ଜୀବିକା ଚଳାଇ ଆସୁଥିଲେ, ସେଥିରୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ପରେ ସରକାରୀ ଯୋଜନା ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଉପଯୁକ୍ତ ପୁନର୍ବାସ ହୋଇଥିବାର ଗୋଟିଏ ମଧ୍ୟ ସଫଳତାର କାହାଣୀ ଓଡ଼ିଶାରେ ନାହିଁ । ଖଣି ପ୍ରକଳ୍ପର ଦ୍ୱିତୀୟ ପଦକ୍ଷେପ ହେଉଛି ଓଡ଼ିଶା ବାହାରୁ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳ ସବୁ ସମର୍ପି ଦେବା । ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର କୌଣସି ଉନ୍ନତି ସେମାନେ କରିବେ ନାହିଁ, ଓଲଟା ପରିବେଶକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିଦେବେ, ବାୟୁକୁ ଓ ଜଳସ୍ରୋତମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଦୂଷିତ କରିଦେବେ । ସ୍ଥାନୀୟ ଲୋକଙ୍କୁ ରୋଜଗାର ଦେବାର କ୍ଷମତା ସେମାନଙ୍କର ଅତି ସୀମିତ । ଯାହାହେବ ତାହା କେବଳ ଲୋକ ଦେଖାଣିଆ

ଏବଂ ସେଥିରୁ ଅଧିକାଂଶ ଦୈହିକ ଶ୍ରମ ଜାତୀୟ । ଅଥଚ କମ୍ପାନୀ ଉପରେ ନିର୍ଭର ନକରି ଯେଉଁମାନେ ଚାଷବାସରେ ଲାଗିଛନ୍ତି ସେମାନେ ନାନା ପ୍ରକାରର ପ୍ରଦୂଷଣର ଶିକାର ହେବେ ।

ତେଣୁ ଖଣି ଦ୍ୱାରା ଧନ ବୃଦ୍ଧି କେଉଁଠି ହେବ ? କେତେକ ଦେଶୀ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନେ, ସେମାନଙ୍କର ଠିକାଦାରମାନେ ଓ ଏ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବେଆଇନ ତଥା ଅନୈତିକ ଭାବରେ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଥିବା ନେତା, ଅଫିସର ଓ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ହିଁ ପ୍ରଚୁର ଧନର ମାଲିକ ହୋଇଯିବେ । ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଏହାଦ୍ୱାରା ଲାଭାନ୍ୱିତ ହେବନାହିଁ । ଖଣି ଅଞ୍ଚଳର ବିକାଶ ପାଇଁ ବହୁ ପ୍ରକାରର ସୁବିଧା ଯୋଗାଇ ଦେବା ହେଉଛି ସରକାରର ଦାୟିତ୍ୱ । ବିଦେଶରୁ ଋଣ ନେଇ ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏବଂ ଭାରତ ସରକାର ସଡ଼କ, ରେଳପଥ, ବିଦ୍ୟୁତ, ଦୂରସଂଚାର ଇତ୍ୟାଦିର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବେ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ସୁବିଧା ରିହାତି ଦରରେ ଦେବେ । ଏହାର ପ୍ରତିବଦଳରେ ଯେଉଁ ଖଣି ଶୁଳ୍କ ବା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଟିକସ ସରକାରକୁ ମିଳିବ, ତାହା ଅତ୍ୟନ୍ତ ନଗଣ୍ୟ । ମୋଟ ଉପରେ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ଜନସାଧାରଣ ଉଭୟେ କ୍ଷତିରେ ରହିବେ, କେବଳ ଏକ ଧନୀକ ଶ୍ରେଣୀ ଲାଭାନ୍ୱିତ ହେବ । ତେଲିଆ ମୁଣ୍ଡରେ ତେଲ ବର୍ଷା ହେବ, ଦରିଦ୍ର ଦେହରୁ ତେଲତକ ନିଗାଡ଼ି ନିଆଯିବ । ଖଣି ହେଉଛି ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ଅଭିଶାପ । ତେଣୁ ଏହାର ବିକଳ୍ପ ଖୋଜିବାକୁ ହେବ ।

ଖଣି ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର କାର୍ଯ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରାୟ ସବୁ ଖଣି ଜଙ୍ଗଲ ପାହାଡ଼ମାନଙ୍କରେ ଥାଏ ଏବଂ ଭୂପୃଷ୍ଠକୁ ଖୋଳି, ନଷ୍ଟକରି ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥମାନଙ୍କୁ ବାହାର କରିବାକୁ ହୁଏ । ଏହା ହେଉଛି ଖଣିର ଉତ୍‌ଖନନ । ଦ୍ୱିତୀୟ ଉପାୟ ହେଉଛି ଭୂପୃଷ୍ଠକୁ ହିଁ କୃଷି ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲର ବିକାଶ ଦ୍ୱାରା ଉନ୍ନତ କରାଇବା । ଖଣି ଅଞ୍ଚଳର ଭୂପୃଷ୍ଠର ମାଟି; ଧାନ, ଆଖୁ ଭଳି ଚାଷ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଅନୁର୍ବର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜଙ୍ଗଲ, ଫଳଚାଷ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଆଧାରିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ପାଇଁ ବହୁତ ଉପଯୋଗୀ । ଓଡ଼ିଶାର ଅନେକ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ନଦୀ ଓ ଝରଣା ବହୁ ସଂଖ୍ୟାରେ ଦେଖାଯାଏ । 'ୱାଟରସେଡ୍ ଡେଭ୍‌ଲପମେଣ୍ଟ' ବା ଜଳ ସଂଧାରଣ ଯୋଜନାର ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରୟୋଗ ହେଉଛି, ସେଥିରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଓଡ଼ିଶାର ସମଗ୍ର ମାଳ ଅଞ୍ଚଳ ଏହାଦ୍ୱାରା ଜଳସେଚିତ ହୋଇପାରିବ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ଟେଲିଫୋନ୍, ବିମାନବନ୍ଦର ଓ ଖଣି ଅଞ୍ଚଳର ବିକାଶ ପାଇଁ ସରକାର ଯେତିକି ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି, ତାହା ଯଦି କୃଷି, ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଜଙ୍ଗଲ ଆଧାରିତ କ୍ଷୁଦ୍ର ଶିଳ୍ପ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହୁଅନ୍ତା, ତାହେଲେ ଲୋକେ ଏବଂ ସରକାର

ଉଭୟେ ଲାଭାନ୍ୱିତ ହୁଅନ୍ତେ । ଜଙ୍ଗଲ ବିଭାଗ ଓ ଠିକାଦାରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଧ୍ୱଂସ ପାଇଥିବା ଜଙ୍ଗଲମାନଙ୍କୁ ପୁଣିଥରେ ଉଜ୍ଜୀବିତ, ପଲ୍ଲବିତ କରାଯାଇପାରିବ । ଏଥିପାଇଁ ଆଦିବାସୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସ୍ଥାନୀୟ ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କର ପ୍ରକୃତି-ପ୍ରେମ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସ କରି ସଞ୍ଚାଳନର ମୁଖ୍ୟ ଦାୟିତ୍ୱ ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ଛାଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ବଡ଼ ବଡ଼ ନଦୀବନ୍ଧର ବିକଳ୍ପ ରୂପେ କ୍ଷୁଦ୍ରବନ୍ଧ ଏବଂ ଜଳ ସଂଧାରଣ (ୱାଟରସେଡ୍) ଯୋଜନାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଓଡ଼ିଶାର ରାଜନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ କର୍ମୀମାନେ ତଥା ଜନ-ଅଭିମୁଖୀ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଏ ଦିଗରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ । ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ବିଶେଷକରି ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଖଣି ଏକ ସମ୍ପତ୍ତି ନା ଏକ ଅଭିଶାପ, ଏହା ଉପରେ ସେମାନେ ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦିଅନ୍ତୁ । ଓଡ଼ିଶାର ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କୁ ଖୋଳିବା ପାଇଁ ସରକାର ଯେଉଁ ଅନୁମତି ଓ ଅନୁମୋଦନ ଦେଇଛନ୍ତି ତାହାଦ୍ୱାରା ଓଡ଼ିଶା ରାଜ୍ୟର ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଧନ ବୃଦ୍ଧି ହେବ ବୋଲି ଯେପରି ଭାବରେ ପ୍ରଚାର କରାଯାଉଛି, ତାହା ସତ୍ୟ ବୋଲି ସେମାନେ ତଥ୍ୟଗତ ପ୍ରମାଣ ପାଇଛନ୍ତି କି ? ଯଦି ଏହି ପ୍ରଚାର ପଛରେ ତଥ୍ୟଗତ ପ୍ରମାଣ ନାହିଁ, ତାହାହେଲେ ଖଣିମାନଙ୍କର ବିରୋଧ କରାଯିବ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ପ୍ରଥମେ ଭୂପୃଷ୍ଠକୁ ଓ ତାହା ଉପରେ ବାସ କରୁଥିବା ଲୋକଙ୍କୁ ଉନ୍ନୀତ କର । ସେମାନେ ଉନ୍ନତ ହେବାପରେ ଏବଂ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଜମି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ସ୍ଥାପିତ ହେବାପରେ ସେମାନେ ନିଜେ ସ୍ଥିର କରିବେ ଯେ, ମାଟି ତଳେ ଥିବା ଖଣିଜ ପଦାର୍ଥର ଉପଯୋଗ ସେମାନେ କିପରି ଭାବରେ କରିବେ ।

୩୦ ଏପ୍ରିଲ, ୨୦୦୧

ଜଳର ଭବିଷ୍ୟତ

ଗତ ବର୍ଷ ଏପ୍ରିଲ୍-ମଇ ମାସରେ ବହୁଦିନ ଧରି ଗୁଜୁରାଟ, ରାଜସ୍ଥାନ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ସମେତ ମୋଟ ପାଞ୍ଚଟି ରାଜ୍ୟରେ ସ୍ଥାନେ ସ୍ଥାନେ ଭୀଷଣ ଜଳ-ଦୁର୍ଭିକ୍ଷର ସମାଚାର ଗଣମାଧ୍ୟମମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାରିତ ହେଲା । ଆନ୍ଧ୍ର ପ୍ରଦେଶରେ ଏହି ସଙ୍କଟର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଚନ୍ଦ୍ରବାବୁ ନାଇଡୁ କିଛିଦିନ ପାଇଁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଏବଂ ସୂଚନା-ପ୍ରଯୁକ୍ତିକୁ ଭୁଲିଗଲେ ଏବଂ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ ଜଳ ଅମଳ ପ୍ରକଳ୍ପ (ୱାଟର୍ ସେଡ୍ ଡେଭ୍ଲପମେଣ୍ଟ)ର ଜାଲ ବିଛାଇଦେବା ପାଇଁ ଅଭିଯାନ ଆରମ୍ଭ କଲେ । ସୂଚନା-ପ୍ରଯୁକ୍ତି ଏକ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରପ୍ରଣାଳୀ । କିନ୍ତୁ ଯାହାକୁ ଜଳ ଅମଳ ଯୋଜନା ବୋଲି କୁହାଯାଉଅଛି, ତାହା ହେଉଛି ଅତି ପୁରାତନ, ପରମ୍ପରାଗତ ପ୍ରଣାଳୀର ଗୋଟିଏ ସଂଶୋଧିତ ରୂପ । ଉତ୍କଟ ଜଳାଭାବର ସମାଧାନ ପାଇଁ ସେ ଯଦି କମ୍ପ୍ୟୁଟରକୁ ଭୁଲିଗଲେ ଏବଂ ବଡ଼ ବଡ଼ ନଦୀବନ୍ଧର ମଧ୍ୟ କଳ୍ପନା କଲେନାହିଁ; ଏଥିରୁ କିଛି ଶିଖିବାର ଅଛି । ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ମୌଳିକ ଅଭାବଗୁଡ଼ିକ ମେଣ୍ଟାଇବା ଦିଗରେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଟେକ୍ନୋଲଜି ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ଅଳ୍ପ ଖର୍ଚ୍ଚର କ୍ଷୁଦ୍ର ଯୋଜନାମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ହିଁ, ଯାହାକୁ ଲୋକେ ସାମୂହିକ ସହଯୋଗ ଦ୍ୱାରା ସମ୍ପନ୍ନ କରିପାରିବେ, ଏହି ଅଭାବ ଗୁଡ଼ିକ ଦୂର ହୋଇପାରିବ ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଏବର୍ଷ ଯେଉଁ ବ୍ୟାପକ ମରୁଡ଼ି ଦେଖାଦେଇଛି, ତାହା ଖରାଦିନିଆ ଜଳ-କଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ସେଇଟା ତ ପଶ୍ଚିମାଞ୍ଚଳ ଓଡ଼ିଶାର ଦେହସୁହା ହୋଇଯାଇଛି । ବର୍ଷାଦିନ ଜଳାଭାବ ହୋଇଥିବା ଯୋଗୁଁ ରାଜ୍ୟର ତିନି ଚତୁର୍ଥାଂଶ ଅଞ୍ଚଳରେ ଘୋର ଫସଲହାନି ଘଟିଛି ଓ ତାହାର ଦୁଷ୍ପରିଣାମଗୁଡ଼ିକ ବାରମ୍ବାର ଦେଖାଦେଉଛି । ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କର ଓଡ଼ିଶା ବାହାରକୁ ପଳାୟନ ଓ ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାରେ ଘଟୁଥିବା ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ପ୍ରତି ସର୍ବଭାରତୀୟ ଗଣାମାଧ୍ୟମଗୁଡ଼ିକ ବିଶେଷ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇନାହାନ୍ତି । କାରଣ ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ଏଥିରେ କିଛି ନୂତନତ୍ୱ ନାହିଁ ଏବଂ ଏହି ମାଧ୍ୟମଗୁଡ଼ିକୁ ନୂତନତ୍ୱ ଦରକାର । ଓଡ଼ିଆ ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କରେ ଯାହା ବାହାରୁଛି, ତାହା ରାଜ୍ୟର ଅମଲାତନ୍ତ୍ରକୁ ଓ ପ୍ରାୟ ସେହି ଚରିତ୍ରର ଜଣେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀଙ୍କୁ ବିଚଳିତ କରୁନାହିଁ ।

ଚିର ମରୁଡ଼ି ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଏହି ରାଜ୍ୟରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମରୁଡ଼ି ପ୍ରତିକାରର କୌଣସି ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଯୋଜନା ହୋଇପାରିନାହିଁ କିମ୍ବା ମାନବୀୟ ବିପତ୍ତିମାନ ଘଟିଯାଉଥିବା ବେଳେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଲୋକେ କାମଧନ୍ଦା ଖୋଜିବା ବେଳେ, ଶସ୍ତା ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟକୁ ଅପେକ୍ଷା କରିଥିବା ବେଳେ, ଅନାହାର ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ କିମ୍ବା ଆସନ୍ତା ଫସଲ ପାଇଁ ଋଣ ବିହନ ଖୋଜିବା ବେଳେ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ, ସହଯୋଗମୂଳକ ନୀତି ସରକାରଙ୍କ ତରଫରୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ ନାହିଁ । ଓଡ଼ିଶାର ଗୋଟିଏ ପଟେ ମହାବାତ୍ୟାର ଶିକାର ହୋଇ ଏବଂ ଅନ୍ୟ ଏକ ପଟେ ମହାମରୁଡ଼ିର ଶିକାର ହୋଇ ରାଜ୍ୟର ଦୁଇକୋଟିରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଲୋକ ଛଟପଟ ହେଉଥିବା ସମୟରେ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଏବଂ ବିଧାୟକମାନେ ବିଧାନସଭା ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କର ମାସିକ ଦରମା ଓ ଭତ୍ତା ୩୦ ହଜାର ଟଙ୍କା କରିବା ପାଇଁ ମସୁଧା ଚଳାଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟର କୋଷାଗାରରେ ମରୁଡ଼ିଗ୍ରସ୍ତ ଅଞ୍ଚଳରେ ରୋଜଗାର ସୃଷ୍ଟି କରିବା ପାଇଁ ଯଥେଷ୍ଟ ପାଣି ନାହିଁ, ନିଅଣ୍ଟିଆ ପାଣି ଦର୍ଶାଇ ଶିକ୍ଷକ, ଡାକ୍ତର, ନର୍ସ ପ୍ରଭୃତି ଚାକିରିଗୁଡ଼ିକର ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ରାଜ୍ୟ ସ୍ଥିର କରିଛି ଓ ସ୍କୁଲ କଲେଜ ଫିସ୍ ବୃଦ୍ଧି, ଜଳକର ବୃଦ୍ଧି ଆଦି ବୋଝ ସାଧାରଣ ଜନତା ଉପରେ ପକାଉଛି, ସେହି ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ବାତ୍ୟା, ମରୁଡ଼ି ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଓଡ଼ିଶାବାସୀଙ୍କୁ ନିଷ୍ଠୁର ଭାବରେ ଉପହାସ କରୁଛନ୍ତି ନିଶ୍ଚୟ ।

ଏହି ତିରିଶ ହଜାରିଆ ବିଧାୟକମାନେ ବ୍ରିଟିଶ କାଳରୁ ରାଜ୍ୟର ମରୁଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟ ସଂହିତାକୁ ବଦଳାଇ ନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ କ୍ରପ୍ କଟିଂ (ଶସ୍ୟ କଟା) ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମରୁଡ଼ିର ତୀବ୍ରତାକୁ ପ୍ରଶାସନ କାଗଜପତ୍ରରେ ସ୍ୱୀକାର କରେନାହିଁ ଏବଂ ଅନାହାରରେ ମୃତ୍ୟୁବରଣ କରିଥିବା ଲୋକକୁ ପେଟରୋଗରେ ମରିଗଲା ବୋଲି ରିପୋର୍ଟ ତିଆରି କରେ । ଅନାହାର ଯେ ଉପବାସ ନୁହେଁ ଏବଂ ଅନାହାର ଅବସ୍ଥାରେ ଲୋକ ନିଶ୍ଚୟ ଅଖାଦ୍ୟ ଖାଇ ରୋଗାକ୍ରାନ୍ତ ହେବ-ଏହିକଥା ଶିକ୍ଷାରେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଯୋଗ୍ୟତା ହାସଲ କରିଛନ୍ତି ବୋଲି ଭାଣ୍ଡାମି କରୁଥିବା ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଓ ଓ.ଏ.ଏସ୍. ଅଫିସରମାନେ ଏବଂ ଭୋଟ ଠିକାଦାରମାନଙ୍କୁ ଲାଞ୍ଚ ଦେଇ ନିର୍ବାଚିତ ହେଉଥିବା ମନ୍ତ୍ରୀମାନେ ନିର୍ଲ୍ଲଜ ଭାବରେ ରହିଥାନ୍ତି । ମରୁଡ଼ି ସାହାଯ୍ୟ ସଂହିତାର ସଂଶୋଧନ ପ୍ରଥମ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନା ଦରମା ବଢ଼ାଇବା ପ୍ରଥମ କାର୍ଯ୍ୟ ?

(ଦୁଇ)

ମରୁଡ଼ିର ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଜଳର ନିଅଣ୍ଟ ସ୍ଥିତି । ପୃଥିବୀରେ ଜଳର ନିଅଣ୍ଟ ସ୍ଥିତିକୁ ଆମେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିବା ଦରକାର । ତାହାହେଲେ ଜଳ ଅମଳ ଯୋଜନା

ଗୁଡ଼ିକର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଆହୁରି ଗାମ୍ଭୀର୍ଯ୍ୟ ସହକାରେ ବୁଝିପାରିବା । ଉପରୋକ୍ତ ଚରିତ୍ରର ଶାସକମାନେ, ଲାଭସର୍ବସ୍ୱ ଶିଳ୍ପପତିମାନେ ଏବଂ ଧନୀକ ମଧ୍ୟବର୍ଗର ଆତ୍ମକୈନ୍ଦ୍ରିକ ଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରେଣୀ ଯେପରି ଭାବରେ ପୃଥିବୀର ଦେଶମାନଙ୍କୁ ପରିଚାଳିତ କରୁଛନ୍ତି ଓ ବିକାଶ ତଥା ପ୍ରଗତିର ଆସ୍ଫାଳନ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏହି ମାଟି-ଜଳ-ପବନର ପୃଥିବୀକୁ ଅଳ୍ପାୟୁ କରିଦେଲେଣି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭୂଖଣ୍ଡରେ ମରୁଡ଼ିର ଶୁଷ୍କତା ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି । ଆଧୁନିକ ବିକାଶର ଦ୍ୱାହି ଦେଇ ଭାରତରେ ପାଞ୍ଚ ହଜାରରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ବଡ଼ ନଦୀବନ୍ଧ ତିଆରି ହୋଇଛି, କିନ୍ତୁ ଶୁଷ୍କତାର ବିସ୍ତାର ହୋଇଚାଲିଛି । ଦେଶର ଅଧିକାଂଶ ଚାଷଜମି ଏବେ ମଧ୍ୟ ଜଳସେଚିତ ନୁହେଁ ଏବଂ ଯେଉଁ ଜମିଗୁଡ଼ିକରେ କୃତ୍ରିମ ଜଳସେଚନ ନଥାଇ ଚାଷ ହୋଇପାରୁଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକର ଜଳଧାରଣ କ୍ଷମତା କମିଯିବାରୁ ଉତ୍ପାଦିକା ଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ କମିଯାଉଛି । କେବଳ ଜଙ୍ଗଲ କଟା ନୁହେଁ, ଆଧୁନିକ ବିକାଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦକ୍ଷେପ ଧରିତ୍ରୀର ଜଳୀୟତାକୁ ନଷ୍ଟ କରୁଛି । ସହରୀକରଣ, ସାର ଓ କୀଟନାଶକର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରୟୋଗ, କଳ ତିଆରି ଜିନିଷର ମାତ୍ରାଧିକ ବ୍ୟବହାର, କଳକାରଖାନାର ନିଷ୍କାସିତ ବର୍ଜ୍ୟ ଏପରି ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ।

ଯେଉଁ ସମୟରେ (ଏପ୍ରିଲ୍-ମେ' ୨୦୦୦ରେ) ଭାରତର ୫ଟି ରାଜ୍ୟର ଜଳାଭାବ ଗଣମାଧ୍ୟମ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚାରିତ ହେଉଥିଲା, ଠିକ୍ ସେହି ସମୟରେ ଦକ୍ଷିଣ ଆମେରିକୀୟ ଦେଶ ବଲିଭିଆରେ ଜଳାଭାବକୁ ନେଇ ଏକ ତୁମୁଳ କାଣ୍ଡ ଘଟିଲା- ଯାହା କିନ୍ତୁ ଆମ ଗଣମାଧ୍ୟମ ପ୍ରଚାର କଲେନାହିଁ । ବଲିଭିଆରେ ପାଣି ପାଇଁ ଜନସଂଘର୍ଷ ଫଳରେ ଜରୁରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତି (ଇମର୍‌ଜେନ୍‌ସି) ଘୋଷଣା କରାଯାଇଥିଲା । ଦୈନନ୍ଦିନ ବ୍ୟବହାରରେ ପାଣି ଯୋଗାଇବା ପାଇଁ ସେଠାରେ ଗୋଟିଏ ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କମ୍ପାନୀକୁ ଠିକା ଦିଆଯାଇଥିଲା । ପାଣିର ମୂଲ୍ୟକୁ ସେ ବହୁତ ବଢ଼ାଇଦେଲା ଏବଂ ବର୍ଦ୍ଧିତ ମୂଲ୍ୟ ଦେଇନପାରି ବହୁ ଲୋକ ବିକଳ ହେଲେ । ତେଣୁ ତାହା ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଦେଶ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଜନସଂଘର୍ଷ ଦେଖାଗଲା । ନିରଙ୍କୁଶ ଦମନଲୀଳ ଚଳାଇବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଜରୁରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତିର ଘୋଷଣା କଲେ । ଅନେକ ଲୋକ ପୋଲିସ ଗୁଳିରେ ପ୍ରାଣ ହରାଇଲେ । ହଜାର ହଜାର ଲୋକଙ୍କୁ ଜେଲ୍ ଭିତରେ ଠୁସି ଦିଆଗଲା ।

ସାବଧାନ ! ଜଳର ଘରୋଇକରଣ ଆମ ଦେଶରେ ବି ହେବାକୁ ଯାଉଛି ! ଜଳଯୋଗାଣ ଏବଂ ଜଳସେଚନ ଏଣିକି କମ୍ପାନୀମାନେ କରିବେ ଏବଂ ସେମାନେ ସବୁ ଜଳର ମାଲିକ ହୋଇଯିବେ । ଗୋଟିଏ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ବଲିଭିଆର, ଆଉ ଏକ ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ

ଆମ ଦେଶର। ନର୍ମଦା ନଦୀ ଉପରେ ଆଉ ଏକ ମହାବନ୍ଧ ହେବାକୁ ଯାଉଛି ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ମାହେଶ୍ୱର ଠାରେ। ଏହାର ମାଲିକ ହେବେ କପଡ଼ା ଶିଳ୍ପପତି ଏସ୍.କୁମାର ଏବଂ ତାଙ୍କର ଜର୍ମାନ ସହଯୋଗୀ। ଏହି ବନ୍ଧ ତିଆରି ହେଲେ ତହିଁରୁ ଯେଉଁ ପାନୀୟ ଜଳ ବା କୃଷି ପାଇଁ ଜଳର ଯୋଗାଣ ହେବ କିମ୍ବା ବିଦ୍ୟୁତ୍ ଉତ୍ପାଦନ ହେବ, ତାହା ଉପରେ ବ୍ୟବସାୟିକ ଅଧିକାର ରହିବ ଏମାନଙ୍କର। ଅର୍ଥାତ୍ ପାଣି ଉପରେ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କର ମାଲିକାନା ହେବାର ଅଧ୍ୟାୟ ଭାରତରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି। ନର୍ମଦା ବଞ୍ଚାଅ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏହାର ମଧ୍ୟ ବିରୋଧ କରୁଛି ଏବଂ ଜନସଂଘର୍ଷ ଚାଲିଛି।

ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇଟି ଦୃଷ୍ଟାନ୍ତ ହୁଏତ ଆମକୁ ଭୟଭୀତ କରାଇବ ନାହିଁ। କିନ୍ତୁ ଏହା ଯଦି ଚାରିଆଡ଼େ ଚାଲେ, ତାହେଲେ କ'ଣ ହେବ ? ୟୁରୋପର ନେଦରଲ୍ୟାଣ୍ଡ ଦେଶର ହେଗ୍ ସହରରେ ଜଳ ଓ ତା'ର ଉପଯୋଗ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ସମ୍ମିଳନୀ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ଦେଶର ବଛା ବଛା ଲୋକ ସେଠାକୁ ଡକା ହୋଇଥିଲେ। ସାହିତ୍ୟରେ ବୁକର ପୁରସ୍କାର ପାଇ ପ୍ରସିଦ୍ଧ ହୋଇଥିବା ଭାରତୀୟ ଅରୁନ୍ଧତୀ ରାୟ ସେଠାକୁ ଯାଇଥିଲେ। ସେଠାରୁ ଫେରିବା ପରେ ଗୋଟିଏ ନିବନ୍ଧ ଲେଖି ସେ ଚେତାବନୀ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ଏହା ତାଙ୍କୁ ଏକ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ପରି ମନେହେଲା। ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କମ୍ପାନୀମାନେ ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଯାଇ ପାଣିର ବ୍ୟବସାୟ କରିବେ ଏବଂ ପାଣି ଉପରେ ଅଧିକାର ପାଇଯିବେ। ଉକ୍ତ ସମ୍ମିଳନୀର କଥାବାର୍ତ୍ତା ଓ ଆଲୋଚନାରୁ ତାଙ୍କୁ ଏହି ଆଭାସ ମିଳିଲା।

(ତିନି)

ଆଗାମୀ କୋଡ଼ିଏ ତିରିଶ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପୃଥିବୀରେ ଓ ଭାରତରେ ମଧ୍ୟ ଖାଦ୍ୟର ଅଭାବ ଘଟିବ। ଭାରତରେ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ଅତି ନିମ୍ନ ସ୍ତରରେ ରହୁଛି। ଏଥିପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ସବୁଜ ବିପ୍ଳବ ଦାୟୀ। ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜତ୍ୱ ପୂର୍ବରୁ ଭାରତର କୃଷି ଯେତେ ସମୃଦ୍ଧ ଥିଲା, ଆଜିପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଦେଶ ସେହି ସ୍ତରରେ ପହଞ୍ଚି ପାରିନାହିଁ। ୧୯୦୫ରେ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଲୋକ ପାଇଁ ୫୪୯ ଗ୍ରାମ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଉପଲବ୍ଧ ଥିଲା। ୧୯୯୫ରେ ୫୦୭ ଗ୍ରାମ୍ ହେଲା ଏବଂ ୧୯୯୯-୨୦୦୦ରେ ୪୬୪ ଗ୍ରାମ୍ ହୋଇଛି। ଏହାର ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା ନକରି ଏତିକି ଉଲ୍ଲେଖ କରିବା ଦରକାର ଯେ, ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନ ଭାରତର ଗ୍ରାମ୍ୟ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଷ୍ଟ କରିଦେଇ ସ୍ୱାଧୀନତା

ବେଳକୁ (୧୯୪୭) ଏପରି ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦେଲା ଯେ, ପ୍ରାୟ ୧୫ ବର୍ଷ ପାଇଁ ଆମେରିକାରୁ ଖାଦ୍ୟ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ହେଲା । କିନ୍ତୁ ଖାଦ୍ୟ ନିଅଣ୍ଟକୁ ପୂରା କରିବା ପାଇଁ ଭାରତ ବିଦେଶୀ ବୁଦ୍ଧିର ପାଲରେ ପଡ଼ିଲା ଓ ସବୁଜ ବିପ୍ଳବ ଆରମ୍ଭ କଲା । ଏହାର ରଣନୀତି ହେଉଛି ଯେ, ସମଗ୍ର ଦେଶର ଜମିକୁ କୃଷି ଯୋଗ୍ୟ ନକରି କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ କୃତ୍ରିମ ସାର, ବଡ଼ ବନ୍ଧର ଜଳସେଚନ ଓ କୀଟନାଶକ ଆଦି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ କୃଷିଦ୍ୱାରା 'ଅଧିକ ଉପୁଜାଅ' ଅଭିଯାନ ଚଳାହେଲା । ତେଣୁ ଖାଦ୍ୟ ଆମଦାନୀ ପରିବର୍ତ୍ତେ ସାର ଓ କୀଟନାଶକ ଆମଦାନୀ ଚାଲୁହେଲା ଏବଂ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ପାଖରେ ଋଣୀ ହୋଇ ବଡ଼ ବଡ଼ ବନ୍ଧ ନିର୍ମାଣର ଯୋଜନା ହେଲା । ଆରମ୍ଭରେ ପରିଣାମ ବହୁତ ଉତ୍ସାହଜନକ ମନେ ହେଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ୫୦ ବର୍ଷ ଭିତରେ ଭାରତର କୃଷି ଗୋଟିଏ ଦୁଷ୍ଟଚକ୍ରର ପରିକ୍ରମା କରିଛି । ଏକବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀ ଆରମ୍ଭ ହେବାବେଳକୁ କୃଷି ଉତ୍ପାଦନ କମିଆସୁଛି । ଅଧିକାଂଶ କୃଷି ଜମି ମରୁଡ଼ି ଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରାନ୍ତ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଅତ୍ୟଧିକ ସାର ଓ କୀଟନାଶକ ପ୍ରୟୋଗ ଯୋଗୁଁ ପଞ୍ଜାବରେ ଜମିର ଉତ୍ପାଦନ ଶକ୍ତି କମି ଚାଲିଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ସାର, କୀଟନାଶକ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଜମିର ଉର୍ବରତା ନଷ୍ଟ ହେଉଛି—ଏବେ ଏହା ବିଜ୍ଞାନ ସିଦ୍ଧ । ପୁଣି ଏକ ନୂତନ ବିଶ୍ୱବାଣିଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଦୁଷ୍ଟଚକ୍ରରେ ପଶି ଭାରତକୁ ଆବଶ୍ୟକ ନଥିଲେ ମଧ୍ୟ ଖାଦ୍ୟ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ପଡୁଛି, ଯଦ୍ୱାରା ଆମ ଦେଶର କୃଷକମାନେ ଅତି ଶସ୍ତାରେ ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ବିକ୍ରିକରି ଭାଙ୍ଗେଣିରେ ପଡ଼ିଛନ୍ତି ।

ଦେଶର ସଚେତ ନାଗରିକମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରନ୍ତୁ ।

ଜଗତୀକରଣ ଓ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି

ପନ୍ଦର ଅଗଷ୍ଟ ୧୯୪୭ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତା ଦିବସରେ ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀ ବିଷର୍ଣ୍ଣ ମନରେ ଥିଲେ । ବିଷାଦର ଅନେକ କାରଣ ଥିଲା । ଏହି ସ୍ୱାଧୀନତା ବିଷୟରେ ପଚରାଯିବାରୁ ତାଙ୍କର ମତ ଥିଲା, କେବଳ 'ରାଜନୈତିକ ସ୍ୱାଧୀନତା' ମିଳିଛି । ଅର୍ଥାତ୍, ଆଉ କେତେକ ପରାଧୀନତା ବାକି ରହିଛି । ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଆର୍ଥିକ ପରାଧୀନତା ଥିଲା ପ୍ରମୁଖ । ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱାଧୀନତା କ'ଣ ? ଆର୍ଥିକ ଭାବରେ ସ୍ୱାଧୀନ ହେବା ପାଇଁ ଦୁଇଟି ଉପଲବ୍ଧି ଦରକାର : (୧) ରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଧିବାସୀଙ୍କୁ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ସହ ଜୀବନଧାରଣ କରିବାର ଅର୍ଥନୈତିକ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ମିଳିବ; (୨) ରାଷ୍ଟ୍ରର ମୌଳିକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସଂପାଦନ ପାଇଁ ଯେଉଁ ଆର୍ଥିକ ସମ୍ବଳ ଦରକାର ସେଥିପାଇଁ ଅନ୍ୟଦେଶ (ବିଦେଶ) ଉପରେ ଅବଲମ୍ବିତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ । ରାଷ୍ଟ୍ରର ମୌଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ ହେଉଛି ପ୍ରଶାସନିକ କାର୍ଯ୍ୟ, ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ନ୍ୟୂନତମ ଭୋଜନ, ବସ୍ତ୍ର, ଆବାସ, ଶିକ୍ଷା ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଆୟୋଜନ । (ନ୍ୟୂନତମ କହିଲେ ସଭ୍ୟ ବୋଲାଉଥିବା ମନୁଷ୍ୟ ସମାଜ ପାଇଁ ଯାହା ଅନ୍ତତଃ ପକ୍ଷେ ଦରକାର ।) ପ୍ରତିରକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଏକ ମୌଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ କୌଣସି ରାଜ୍ୟ ଦୀର୍ଘକାଳ ଧରି ନିଜର ପ୍ରତିରକ୍ଷା କରିପାରିବ ନାହିଁ, ଯଦି ପଡ଼ୋଶୀ ଦେଶମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ନ ମିଳେ । ତେଣୁ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ନିଜର ପଡ଼ୋଶୀମାନଙ୍କୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତାଇ ଆଞ୍ଚଳିକ ପ୍ରତିରକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବାକୁ ହେବ । ଉପରୋକ୍ତ ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ, ଅନ୍ୟ ଯେଉଁସବୁ ଆବଶ୍ୟକତା ରହିଲା, ସେସବୁର ପୂରଣ ପାଇଁ ଅନ୍ୟଦେଶମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ପରସ୍ପରାବଲମ୍ବନର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ସ୍ୱାବଲମ୍ବନ ଓ ପରସ୍ପରାବଲମ୍ବନ ଏହି ଦୁଇଟି ପରିଧିକୁ ନେଇ ଗୋଟିଏ ଦେଶର ସ୍ୱାଭିମାନୀ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗଢ଼ାଯାଇପାରେ ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ବେଳେ ଆର୍ଥିକ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଉଭୟ ପାର୍ଶ୍ୱ ଉପରେ ଜୋର୍ ଦିଆଯାଉଥିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତାର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ବର୍ଷମାନଙ୍କରେ ଭାରତ ଖାଦ୍ୟ ପଦାର୍ଥରେ ଆତ୍ମନିର୍ଭର ନଥିଲା । ଭାରତର ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ ଅଭାବକୁ ପୂରଣ କରିବା ପାଇଁ ଆମେରିକା ତା'ର ବଦାନ୍ୟତାର ଆଢୁଆଳରେ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତି ଓ

ଅର୍ଥନୀତିରେ ଅନୁପ୍ରବେଶ କଲା ଏବଂ ସର୍ବ ପ୍ରଥମେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ବିକାଶ ନୀତିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କଲା । ଏହାପୂର୍ବରୁ ଭାରତର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆମେରିକାର ଅନୁପ୍ରବେଶ ନଗଣ୍ୟ ଥିଲା ।

ପଞ୍ଚବାର୍ଷିକ ଯୋଜନାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଅନ୍ତତଃ ମୌଳିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକରେ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳତା ଥିଲା । ମୌଳିକ ବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ କହିଲେ : ଖାଦ୍ୟଶସ୍ୟ, ଇସ୍ପାତ୍, ସିମେଣ୍ଟ ଆଦି । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଦେଶର ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କର ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହୋଇବସିଲା । ଆଧୁନିକୀକରଣ ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକୀକରଣ ସେମାନଙ୍କର ପ୍ରଧାନ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇଗଲା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଜୀବନର ବିଭିନ୍ନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (ଟେକ୍ନୋଲଜି)ର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ହେଉଛି ଆଧୁନିକୀକରଣ ।

ଗୋଟିଏ ଗରିବ (ବିକାଶଶୀଳ) ଦେଶର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଯଦି ଆଧୁନିକୀକରଣକୁ ପ୍ରଥମ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯିବ ଏବଂ ଜୀବନଯାପନର ପ୍ରଣାଳୀକୁ ମଧ୍ୟ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ କରିବାପାଇଁ ପ୍ରୋତ୍ସାହନ ଦିଆଯିବ, ତାହେଲେ ଏହି ବାବଦରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଉପରେ ଏତେବେଶୀ ଆର୍ଥିକ ବୋଝ ପଡ଼ିବ ଯେ, ତାକୁ ତୁଲାଇବାକୁ ହେଲେ ଧନୀରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବାରମ୍ବାର ସାହାଯ୍ୟ ଲୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । ତାହା ସତ୍ତ୍ୱେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସନ୍ତୋଷଜନକ ଆଧୁନିକୀକରଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ-ସବୁକିଛି ଅଧାପନ୍ତରିଆ ରହିବ । ତେଣୁ ଏହି ନିର୍ଭରତା ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ କିଛିସମୟ ଚାଲିବା ପରେ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ହୋଇଯିବ । ଧନୀ (ବିକଶିତ) ରାଷ୍ଟ୍ରମାନେ ଏହି ନିର୍ଭରତାକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ରୂପ ଦେବାପାଇଁ ନାନା ପ୍ରକାରର ଚାପ ପକେଇ ସାହାଯ୍ୟ ମାଗୁଥିବା ଦେଶମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇ ଦେବେ ଏବଂ ନିର୍ଭରତାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ମହାଶକ୍ତିମାନେ ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଏପରି ଅବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଓ ପୋଲା କରିଦେବେ ଯେ, ଏହି ଦେଶମାନଙ୍କର ଅର୍ଥନୈତିକ ନିଜତ୍ୱ ବୋଲି କିଛି ରହିବ ନାହିଁ । ରାଜନୀତିକୁ ମଧ୍ୟ ଦୁର୍ନୀତିଗ୍ରସ୍ତ ଓ ଦୁର୍ବଳ କରିଦିଆଯିବ । କାରଣ ଯେଉଁ ଶାସକ ଦଳ ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନମାନିବ ତାହାକୁ ସାହାଯ୍ୟ ବା ଋଣ କିଛି ଦେବେ ନାହିଁ ବୋଲି ଧମକି ଦିଆଯିବ । ଗାଦିଚ୍ୟୁତ କରିବାର ଉପାୟ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଗ୍ରହଣ କରିବେ । ଭାରତରେ ବର୍ତ୍ତମାନ ଦୁଇଟି ମୁଖ୍ୟ ଶାସକ ଦଳ ଅଛନ୍ତି-କଂଗ୍ରେସ ଓ

ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟି । ଉଭୟ ଦଳ ମହାଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଯେ ମଧ୍ୟ ଭାରତର ଶୀର୍ଷ ଗାଦିରେ ବସୁ, ମହାଶକ୍ତିମାନେ ଭାରତ ବିଷୟରେ ନିଶ୍ଚିନ୍ତ ରହିବେ । ତେଣୁ ଭାରତର ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ବିତ୍ତ, କୃଷି, ଶିଳ୍ପ ଓ ପ୍ରଶାସନ ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଦେଶୀ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇସାରିଛି । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଦ୍ୱାରା ଅନୁମୋଦିତ ବ୍ରିଟିଶ ସଂସ୍ଥା ଡି.ଏଫ୍.ଆଇ.ଡି. (D.F.I.D.) ଓଡ଼ିଶା ଏବଂ ଆଉ କେତେକ ରାଜ୍ୟର ବିତ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ପରିଚାଳିତ କରୁଛନ୍ତି ।

(ଦୁଇ)

ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତାର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଲକ୍ଷଣ । ସର୍ବପ୍ରଥମ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ହେଉଛି ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ - ସମୃଦ୍ଧ ଦେଶ ଓ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବିଷମତା । ପୁଣି ପ୍ରତ୍ୟେକ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶରେ ଥିବା ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା । ଯଦି ବଡ଼ ଦେଶ ହୋଇଥିବ ଏବଂ ସଂଘୀୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଥିବ, ତାହେଲେ ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଯିବ ଯେ, କେତେକ ରାଜ୍ୟ ବା ପ୍ରଦେଶ ବେଶୀ ଅନୁନ୍ନତ ହୋଇଛନ୍ତି ଏବଂ ଅନ୍ୟ କେତେକ ଅପେକ୍ଷାକୃତ ଉନ୍ନତ ବା ସମୃଦ୍ଧ ଜଣାପଡୁଛି । ପୁଣି ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟ ଭିତରେ ସମୃଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ଅନୁନ୍ନତ ଅଞ୍ଚଳ । ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ଏପରି ଭାବରେ ଦୁଇଭାଗ କରିହେବ । ଏହାଛଡ଼ା ସର୍ବତ୍ର ଗ୍ରାମ ଓ ସହର ମଧ୍ୟରେ ବିଷମତା ତ ରହିଛି । ତା' ତଳକୁ ତା' ତଳକୁ ହୋଇ ଏହି ଯେ ବହୁସ୍ତରୀୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହାର ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ହେଉଛି ଅତ୍ୟାଧୁନିକୀକରଣର ଖର୍ଚ୍ଚ ଏତେ ବେଶୀ ଯେ, ଗୋଟିଏ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶର ଅଳ୍ପ କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ହିଁ ଆଧୁନିକ ଉପକରଣ ଯୋଗାଇ ଦିଆଯାଇପାରୁଛି । ଯେତେବେଳେ ଜୀବନଯାପନର ପ୍ରଣାଳୀକୁ ମଧ୍ୟ ଆଧୁନିକ କରାଯାଉଛି, ସେତେବେଳେ ଏକ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଶ୍ରେଣୀ ପାଖରେ ହିଁ ଆଧୁନିକ ସୁଖସୁବିଧା ପହଞ୍ଚାଇବା ସମ୍ଭବ ହେଉଛି । ସେମାନଙ୍କର ବେତନ, ଭତ୍ତା ଓ ଆୟକୁ ବହୁତ ବଢ଼େଇ ଦିଆହେଉଛି । ୧୯୯୧ର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସମୟରେ ମେନେଜର, ଅଫିସର, ବିଚାରପତି, ବିଧାୟକ ଓ ସାଂସଦମାନଙ୍କର ଦରମା ଭତ୍ତା ଆଦି ବାରମ୍ବାର ବଢ଼େଇ ଦିଆହେଉଛି । ଏତେ ବେଶୀ ବେତନ ବୃଦ୍ଧି ଆଗରୁ ହେଉନଥିଲା । ବେତନ ବୃଦ୍ଧି ନହେଲେ ଏମାନେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ମୋଟରକାର୍, ସେଲ୍‌ଫୋନ୍ ଓ ବିଭିନ୍ନ ରକମର ବିଦେଶୀ ଉପଭୋକ୍ତା ସାମଗ୍ରୀର ବ୍ୟବହାର କରିବେ କିପରି ? ଯେହେତୁ ଅଳ୍ପ ଲୋକଙ୍କ

ପାଇଁ ହେଉଥିବା ଖର୍ଚ୍ଚରୁ କାଟ କରିବାକୁ ପଡୁଛି; ତେଣୁ ବେଶୀଭାଗ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ବ୍ୟୟ ଅଟକଳରୁ କାଟି ଦେବାକୁ ପଡୁଛି । କୃଷକ, ଶ୍ରମିକ ଓ କାରିଗର ଶ୍ରେଣୀକୁ ମିଳୁଥିବା ଅନୁଦାନ ଓ ରିହାତିକୁ କମେଇ ଦେବା, ସେମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକ ଟିକସ ବସାଇବା, ତୃତୀୟ ଓ ଚତୁର୍ଥ ଶ୍ରେଣୀ କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କ ନିଯୁକ୍ତି ବନ୍ଦ କରିଦେବା, ସ୍କୁଲ, କଲେଜ ଫିସ୍ ଓ ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ସେବାର ମୂଲ୍ୟକୁ ବଢ଼େଇଦେବା, ବି.ପି.ଏଲ୍. ଚାଉଳର ଦାମ୍ ବଢ଼ାଇବା, ଏହିସବୁ ଉପାୟରେ ତଳ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରାପ୍ୟକୁ ଊଣା କରିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅଳ୍ପ ଲୋକଙ୍କ ପାଇଁ ଆଧୁନିକ ଉପଭୋଗର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିହେଉଛି ।

ଅର୍ଥାତ୍ ଗୋଟିଏ ଆଡ଼େ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି ଓ ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ଶ୍ରେଣୀଗତ ବିଷମତାର ମଧ୍ୟ ବୃଦ୍ଧି ଘଟୁଛି । ଉଭୟ ପ୍ରକାରର ବିଷମତାର ସଂଯୋଗରେ ଏକ ବହୁସ୍ତରୀୟ ବିଷମତାର ମାନଚିତ୍ର ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛି । ଧନୀମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ, ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ, ଗରିବ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ତଥା ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀ ମଧ୍ୟରେ ଦରିଦ୍ର ଓ ଅତ୍ୟନ୍ତ ଦରିଦ୍ର-ଏହିପରି ଶହ ଶହ ଆର୍ଥିକ ଶ୍ରେଣୀ ଭାରତ ଭଳି ଦେଶମାନଙ୍କରେ ସୃଷ୍ଟି ହେଉଛନ୍ତି । ସାରା ପୃଥିବୀର ଏକ ଆର୍ଥିକ ମାନଚିତ୍ର ଆଙ୍କିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ସହସ୍ର ପ୍ରକାରର ଆର୍ଥିକ ବିଷମତା ଉପୁଜୁଛି । ସମାଜବିଜ୍ଞାନୀ ଓ ବିଶ୍ୱସ୍ତରୀ ସଂଗଠନ ତଥା ଅର୍ଥନୀତି ବିଶାରଦମାନେ କହୁଛନ୍ତି ସମୁଦାୟ ବିଶ୍ୱର ସମ୍ପଦର ୮୦ ଭାଗ ଭୋଗ କରୁଛନ୍ତି ବିଶ୍ୱ ଜନସଂଖ୍ୟାର ୨୦ ଭାଗ ମଣିଷ ଅର୍ଥାତ୍ ୧୨୦ କୋଟି ଲୋକ ଏବଂ ଅବଶିଷ୍ଟ ୨୦ ଭାଗ ସଂପତ୍ତି ବଣ୍ଟାକୁଣ୍ଟା ହଉଛି ଜନସଂଖ୍ୟାର ୮୦ ଭାଗ ବା ୪୮୦ କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ । ଏମାନଙ୍କ ଭିତରେ ତଳ ଉପର ହୋଇ ଅନେକ ସ୍ତର ଓ ଶ୍ରେଣୀ । ମାନବ ଇତିହାସର କୌଣସି ଯୁଗରେ ଏତେ ବେଶୀ ବିଷମତା ଦେଖାଯାଇନଥିଲା ।

(ତିନି)

ବିଷମତା ବୃଦ୍ଧିର ଏହି ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ କେହି ଖଣ୍ଡନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । କେହି କହିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ, ଜଗତୀକରଣର ତୀବ୍ର ପ୍ରସାର ଫଳରେ ପୃଥିବୀର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ କମୁଛି ବା ବିଷମତା ହ୍ରାସ ପାଉଛି ବରଂ ବର୍ଦ୍ଧିଷ୍ଣୁ ବିଷମତା ଫଳରେ ନାନା ପ୍ରକାରର ସାମାଜିକ ଅସନ୍ତୁଳନ ଦେଖାଯାଉଛି ଓ ଦୁର୍ନୀତି ତଥା ବିଶୃଙ୍ଖଳା ବଢ଼ିଚାଲିଛି । ଆଧୁନିକୀକରଣ ନାଁରେ ଗରିବ ଦେଶମାନେ ଧନୀ ଦେଶମାନଙ୍କ ଉପରେ ଅଧିକ

ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇ ତାଙ୍କର ଅନୁଗତ ହୋଇପଡ଼ିଛନ୍ତି । ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦର ଏକ ନୂଆ ଅଧ୍ୟାୟ ଖୋଲିଛି ଏବଂ ଏଥିରେ ବିଷମତା, ଦୁର୍ନୀତି ଓ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ତୀବ୍ର ଭାବରେ ବଢ଼ିଛି । ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଅସହାୟତା ଏବଂ ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆତଙ୍କବାଦର ଧମକି ଏହାର ଦୁଇଟି ଚରମ ପରିଣତି ।

ମିଳିତ ଜାତିସଂଘର ୟୁ.ଏନ୍.ଡି.ପି. (U.N.D.P.) ରିପୋର୍ଟ ଅନୁଯାୟୀ ଦରିଦ୍ରତମ ଦେଶମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାରେ ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଛି । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପ୍ରାଥମିକ-ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷାର ବିସ୍ତାର ହେଉନାହିଁ, ବେକାରୀ ବୃଦ୍ଧି ଯୋଗୁଁ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀରେ ଆର୍ଥିକ ଅନିଶ୍ଚିତତା ବଢ଼ିଛି ଏବଂ ଆତ୍ମହତ୍ୟାର ମଧ୍ୟ ଯଥେଷ୍ଟ ପ୍ରାବଲ୍ୟ ଘଟିଛି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତିକୁ ଏହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଦେଖିବାକୁ ହେବ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ମୁଖ୍ୟ ଉତ୍ପତ୍ତିସ୍ଥଳ ହେଉଛି ବିଷମତା । ଏହି ବିଷମତାକୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣାଧିନ ନକଲେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଦୂରୀକରଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ବିକାଶର ବୃଦ୍ଧିରୁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ହ୍ରାସ ଘଟିବ ନାହିଁ, କାରଣ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଯାହାକୁ ବିକାଶର ବୃଦ୍ଧି ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି, ତାହା ପ୍ରକୃତରେ ଅନ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଅଧିକ ଧନୀ କରିବାର ହିଁ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକ୍ରିୟା । ଅତଏବ, ଯେଉଁମାନେ ଗରିବୀ ହଟିବ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ଅଥଚ ବିଷମତାକୁ ହଟେଇବା କଥା କହୁନାହାନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରତାରଣା କରୁଛନ୍ତି । ଯେଉଁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠୀ ବିଷମତାକୁ ହଟେଇବାର କୌଣସି କଡ଼ା ପଦକ୍ଷେପର ପ୍ରସ୍ତାବ ରଖୁନାହାନ୍ତି, ଅଥଚ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର ହେଉ ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଆତ୍ମପ୍ରତାରଣା କରୁଛନ୍ତି । ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ନିମ୍ନଲିଖିତ ଆତ୍ମପ୍ରତାରଣା ଗୁଡ଼ିକର ଶିକାର ହେଉଛନ୍ତି ।

ଆତ୍ମପ୍ରତାରଣାର ପ୍ରଥମ ଉପାୟ ହେଉଛି ମନୁଷ୍ୟ ଜୀବନର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ନ୍ୟୁନତମ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ କରି ଦେଖିବା । ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଗୋଟିଏ ଆଡ଼େ କହିବେ ଯେ, ଆବଶ୍ୟକତା ବଢ଼ାଇବା, ଉପଭୋଗ ବଢ଼ାଇବା ଓ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ଉପକରଣ ବଢ଼ାଇବା ହେଉଛି ବିକାଶ ଓ ପ୍ରଗତିର ଲକ୍ଷଣ । ଅନ୍ୟଆଡ଼େ ସେମାନେ କହିବେ ଯେ, ପ୍ରତିଦିନ ଦୁଇ ବା ଅଢ଼େଇ ହଜାର କେଲୋରୀର ଖାଦ୍ୟ ମିଳିଗଲେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର ହୋଇଯିବ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପୂର୍ବରୁ ସେମାନେ ଭାବୁଥିଲେ ଯେ, ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକକୁ ୧୪ ବର୍ଷ ଯାଏଁ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ମିଳିଯିବ । ବର୍ତ୍ତମାନ କୁହାଯାଉଛି ଯେ, ସମସ୍ତେ 'ସାକ୍ଷର' ହୋଇଯିବା ଦରକାର,

ଅର୍ଥାତ୍ ମାଧ୍ୟମିକ ଶିକ୍ଷା ତ ଦୂରର କଥା, ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ସମସ୍ତଙ୍କର ଦରକାର ନାହିଁ, କେବଳ ଅକ୍ଷର ଜ୍ଞାନ (ସାକ୍ଷରତା) ଯଥେଷ୍ଟ । ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ସାକ୍ଷରତା ଓ ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ଦୁଇ ହଜାର କେଲୋରୀ ଖାଦ୍ୟକୁ ଯେଉଁମାନେ ନ୍ୟୂନତମ ଆବଶ୍ୟକତା ବୋଲି ଧାରଣା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରକୃତରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟକୁ ଚିରସ୍ଥାୟୀ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । କାରଣ ଏହା ମଧ୍ୟ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ।

ଆତ୍ମ ପ୍ରତାରଣାର ଦ୍ୱିତୀୟ ଉପାୟ ହେଉଛି, ସଫଳତାର କେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଉଦାହରଣକୁ ସଂଗ୍ରହ କରି ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଚାର କରିବା । ଦଶବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ପୂର୍ବ-ଏସିଆର କେତେକ ଦେଶ ଯଥା : ଦକ୍ଷିଣ କୋରିଆ, ଥାଇଲାଣ୍ଡ, ଇଣ୍ଡୋନେସିଆ, ମାଲେସିୟା ଆଦିକୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସଫଳତାର ଉତ୍କୃଷ୍ଟ ଉଦାହରଣ ବୋଲି ପ୍ରଚାରିତ କରାଯାଉଥିଲା । କିଛିବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଏହି ସବୁ ଉଦାହରଣର ପ୍ରଚାର ବନ୍ଦ ହୋଇଛି । କାରଣ ଏମାନେ ଏକ ଆର୍ଥିକ ସଂକଟରେ ପଡ଼ିଗଲେ ଏବଂ ସେଥିରୁ ଏଯାଏଁ ମୁକୁଳି ପାରି ନାହାନ୍ତି । ଏହିସବୁ ସଫଳତା ପଛରେ ଗୋଟିଏ ବିଶେଷ କାରଣ ଥିଲା । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରେ ସାମ୍ୟବାଦ ଅଧିକ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେଲା ଏବଂ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଋଷିଆ ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଚୀନର ପ୍ରଭାବରେ ସମଗ୍ର ପୂର୍ବ ଏସିଆ ସାମ୍ୟବାଦୀ ହୋଇଯିବାର ସମ୍ଭାବନା ଦେଖାଗଲା । ଏଥିରେ ଭୟଭୀତ ହୋଇ ପୂର୍ବ ଏସିଆର ଅଣକମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ମହାଶକ୍ତିମାନେ ବିଶେଷ ଅର୍ଥନୈତିକ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ଯୋଗାଇ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଉନ୍ନତି ଘଟାଇଲେ । ସୋଭିଏତ୍ ଋଷର ପତନ ଏବଂ ଚୀନର ସାମ୍ୟବାଦ ପରିହାର ପରେ ଏଭଳି ସଂରକ୍ଷଣ ଦେବା ଆଉ ଦରକାର ହେଲାନାହିଁ । ତେଣୁ ଧନୀ ଦେଶମାନେ ତାଙ୍କର କୃତ୍ରିମ ସାହାଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକ ପ୍ରତ୍ୟାହାର କରିନେବା ପରେ ଏହି ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ସଂକଟ ଭିତର ଦେଇ ଗତିକରିବାକୁ ପଡୁଛି । ତେବେ ସଫଳତାର ପ୍ରଚାର ପାଇଁ ଆଜିକାଲି ବିଶେଷକରି ଚୀନର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଉଛି । ଚୀନର କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ସରକାର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତିକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବା ପରେ ଶତକଡ଼ା ୧୨ ହାରରେ ନିଜର ଆର୍ଥିକ ବୃଦ୍ଧି କରିଚାଲିଛି । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସଫଳତାର ଏହିପରି କଥା ଶୁଣାଇ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀଙ୍କୁ ବଶୀଭୂତ କରାଯାଇଛି । ସେମାନେ ଭାବୁଛନ୍ତି ଯେ, ଆମ ଦେଶରେ ମଧ୍ୟ ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଚଲାଇ ପାରିଲେ ଆମେ ଚୀନ ପରି ବିକାଶ କରିଚାଲିବା । ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ପ୍ରତାରଣା ।

କାରଣ ଚୀନରେ ସାମ୍ୟବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତି ଦ୍ୱାରା ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ମଜବୁଦ୍ ଭିତ୍ତିଭୂମି ତିଆରି କରାଯାଇଥିଲା । ଆର୍ଥିକ ବିଷମତାକୁ କଡ଼ା ଭାବରେ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରାଯାଇଥିଲା । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ତାହାର ଫାଇଦା ଉଠାଇଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ, କାରଣ ଚୀନର ଅର୍ଦ୍ଧ-ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ନୀତି ନୂଆ ନୂଆ ବିଷମତା ସୃଷ୍ଟି କରିଚାଲିଛି । ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ମାନୁଛନ୍ତି ଯେ, ଚୀନରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ବଢୁଛି, ଅଳ୍ପକେତେକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳରେ ହିଁ ଆଧୁନିକୀକରଣ ହୋଇପାରୁଛି । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବିକାଶର ଏହି ଅଞ୍ଚଳରେ ଶ୍ରେଣୀଗତ ବୈଷମ୍ୟ ମଧ୍ୟ ବଢୁଛି ଏବଂ ଅଳ୍ପ ବିକଶିତ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ବେକାରୀ ଓ ଅସହାୟତା ବଢୁଥିବାରୁ ସେମାନେ ସମୃଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳ ଆଡ଼କୁ ପଳାୟନ କରୁଛନ୍ତି । ବାଣିଜ୍ୟ ନୀତିରେ ଆମେରିକା ଚୀନକୁ ଆମର ଅତିପ୍ରିୟ ଦେଶ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଛି । ଅର୍ଥାତ୍ ଯେଉଳି ଭାବରେ ଥାଇଲାଣ୍ଡ ଓ ଇଣ୍ଡୋନେସିଆକୁ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ନୀତି ଗ୍ରହଣ ପାଇଁ ଉତ୍ସାହିତ କରାଯାଉଥିଲା ଚୀନକୁ ସେପରି କରାଯାଉଛି । ଚୀନର ଉଦାହରଣ ଦେବାବେଳେ ଦୁଇଟି କଥା ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । (୧) ଚୀନର ଏହି ସମୃଦ୍ଧି କ୍ଷଣସ୍ଥାୟୀ । ଗତ ୧୫ ବର୍ଷର ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ବିକାଶ କାଳରେ ବିଷମତା ଏବଂ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ଯେଉଁ ନୂଆ ପ୍ରବଣତା ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହାର ସମାଧାନର କୌଣସି ପନ୍ଥା ବାହାରି ପାରୁନାହିଁ । ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ନୀତିରେ ଏହାର ଏକମାତ୍ର ପନ୍ଥା ହେଉଛି ଆର୍ଥିକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ । ଅର୍ଥାତ୍ ଚୀନ ଯଦି ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଅନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କୁ ଆର୍ଥିକ ଭାବରେ ଶୋଷଣ କରିପାରିବ, ତାହାହେଲେ ଜାପାନ ପରି ଚୀନ ମଧ୍ୟ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଉପାୟରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦୀ ସଫଳତା ହାସଲ କରିପାରିବ । ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବରାବର ଲାଗି ରହିଥିବାରୁ ଏବଂ ଚୀନରେ ଏକ ଦୃଢ଼ ରାଷ୍ଟ୍ରବାଦୀ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ରହିଥିବାରୁ ଅନୁକୂଳ ପରିସ୍ଥିତି ରହିଛି ବୋଲି ଧରା ଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଚୀନର ନିଜସ୍ୱ ପୁଞ୍ଜି ଅଳ୍ପ ହୋଇଥିବାରୁ ସଫଳତାର ଆଶା ସନ୍ଦେହ ଘେରରେ ରହୁଛି । ଯେଉଁମାନେ ଚୀନର ପ୍ରଚାର କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ପ୍ରମାଣ ଦେଇପାରୁଛନ୍ତି ଯେ, ଭାରତ ଏବଂ ପୂର୍ବ ଏସିଆର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦେଶମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ଚୀନର ମାଲ ରପ୍ତାନୀ କ୍ଷମତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ; କିନ୍ତୁ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଶକ୍ତି ବା ଉପମହାଶକ୍ତି ଭାବରେ ଏହାର ଉତ୍‌ଥାନ ହେବ-ଏଥିପାଇଁ ତଥ୍ୟଗତ ଆଧାର ନାହିଁ । କୌଣସି କାରଣରୁ ଏହା ସତ୍ୟ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଚୀନ ଯଦି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଉପାୟରେ ଏକ ମହାଶକ୍ତି ହେବ-ପୃଥିବୀର ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ତାହା ଏକ ଉଦାହରଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଆତ୍ମପ୍ରତାରଣାର ତୃତୀୟ ଉପାୟ ହେଉଛି ଅବତାରବାଦ । ଟେକ୍‌ନୋଲଜିର ଏପରି ଏକ ଅବତାର ବାହାରିବ, ଯିଏ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ଦୂର କରିବା କାର୍ଯ୍ୟରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରିବ । ଏବର୍ଷର ୟୁ.ଏନ୍.ଡି.ପି. ରିପୋର୍ଟ ଏହିପରି ଏକ ଅବତାରଣା କରିସାରିଛି । ଏହି ରିପୋର୍ଟର ପରାମର୍ଶ ହେଉଛି ଯେ, ଦରିଦ୍ର ଦେଶମାନେ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ନୂଆ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ବ୍ୟବହାର କରନ୍ତୁ । କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସେବା କେତେ ଶସ୍ତା ହୋଇଯାଉଛି, ତାହାର ଉଦାହରଣ ଏହି ରିପୋର୍ଟରେ ଦିଆଯାଇଛି । ଯେଉଁମାନେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମାରେଖା ତଳେ ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସେବାରୁ କେଉଁ ସାହାଯ୍ୟ ମିଳିବ ? କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସେବା ତୁଳନାରେ ବେଶୀ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହେଉଛି ବିଜୁଳି ଯୋଗାଣ, ସେଚ ପାଇଁ ଜଳ, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟସେବା ଏବଂ ସର୍ବୋପରି ରୋଜଗାର ସୃଷ୍ଟି । ଗରିବର କାମରେ ଲାଗୁଥିବା ଉପରୋକ୍ତ ଟେକ୍‌ନୋଲଜିଗୁଡ଼ିକ ଯଥା ବିଜୁଳି, ଜଳସେଚନ ଓ ଔଷଧ ଇତ୍ୟାଦି ଅଧିକ ଶସ୍ତା ହେଉଛି ନା ଅଧିକ ମହଙ୍ଗା ହେଉଛି ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଓ ଏହାର ଉତ୍ତରକୁ ରିପୋର୍ଟ ଲେଖାଳୀ ବିଶେଷଜ୍ଞମାନେ ପ୍ରକାଶିତ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଏହାର ଓଲଟା ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅଧିକ କଲ୍ୟାଣକାରୀ ହେବ । ଧନୀ ଓ କ୍ଷମତାସୀନ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ଯଦି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ଓ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ ଆସନ୍ତା ପଚାଶ ବର୍ଷ ପାଇଁ ବହିଷ୍କୃତ କରିବାର ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରନ୍ତି, ତାହେଲେ ସମାଜରେ ବହୁ ପ୍ରକାରର ବିଷମତା ଦୂର ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀ ଅଳ୍ପ ଦରିଦ୍ର ଅନୁଭବ କରିବେ । ବିଶେଷକରି କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ମୋଟର ଗାଡ଼ି ଏବଂ ଉପଭୋଗ ସାମଗ୍ରୀର ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ ବନ୍ଦ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଛଟେଇ ଏବଂ ବିଷମତାର ତୀବ୍ରତା କମିଯିବ । ନବଧନୀକ ଶ୍ରେଣୀରେ ବଢ଼ିଚାଲିଥିବା ଉପଭୋଗ ହେଉଛି ଟେକ୍‌ନୋଲଜି-ଆଧାରିତ । ସେହି ଟେକ୍‌ନୋଲଜିଗୁଡ଼ିକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ବନ୍ଦ କରିଦେବା କିମ୍ବା କେତେକ ବିରଳ କ୍ଷେତ୍ରରେ ବ୍ୟବହାର ଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଧନୀକତ୍ୱକୁ କମେଇ ଦିଆଯିବ ଏବଂ ତଦ୍ୱାରା ସାମାଜିକ ବିଷମତା ମଧ୍ୟ କମିବ । ଏତଏବ, ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଟେକ୍‌ନୋଲଜିକୁ ବଢ଼େଇକରି ନୁହେଁ, କମେଇବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ମୋଚନର ପଥ ପରିଷ୍କାର ହେବ ।

ଆତ୍ମ ପ୍ରତାରଣାର ଆଉ ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଉପାୟ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁ ବାହାର କରିଥିଲେ । ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ବଣ୍ଟନ କରି ଗୋଟିଏ ଭଲ ସମାଜ ଗଠନ ହୋଇପାରିବ

ନାହିଁ । ଏଥିରେ ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ପରିଶେଷରେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ତେଣୁ ବିଷମତା ଥାଉ, ବିଷମତା ଭିତରେ ଦେଶରେ ସମୃଦ୍ଧି ସୃଷ୍ଟି ହେବ । ସମୃଦ୍ଧି ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଯେତେବେଳେ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ ମିଳିଯିବ, ସେତେବେଳେ ଧନର ବଣ୍ଟନ ହେବ । ତାହେଲେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ବଡ଼ ବଡ଼ ଭାଗ ମିଳିବ । ଦରିଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ବଡ଼ ବଡ଼ ଭାଗ ମିଳିବ । ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀ ସେଥିପାଇଁ ଅପେକ୍ଷା କରି ରହନ୍ତୁ ଏବଂ ସାମୂହିକ ସମୃଦ୍ଧିର ବିକାଶ ପାଇଁ ତ୍ୟାଗ କଷ୍ଟକୁ ସ୍ୱୀକାର କରନ୍ତୁ । ଏହି ପ୍ରଲୋଭନରେ ଯେଉଁ ସର୍ତ୍ତ ରଖାହୋଇଛି, ତାହା କ'ଣ କେବେ ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ ? ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଭାଗ ଯଦି ଆଜିଠାରୁ ନବଢ଼ିବ, ତାହେଲେ ସେମାନେ ସମୃଦ୍ଧି ନିର୍ମାଣରେ ଯୋଗଦାନ କରିବେ କିପରି ଓ ସେମାନଙ୍କର ଯୋଗଦାନ ବିହୁନେ ସମୃଦ୍ଧିର ନିର୍ମାଣ ହେବ କିପରି ? ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀକୁ ଭାଗ ନଦେଇ ଯେଉଁ ସମୃଦ୍ଧିର ବିକାଶ ହେବ, ତାହା ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ବଣ୍ଟନ ଯୋଗ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ ଧରାଯାଉ ଯେ, ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀ ପାଖରେ ମୋଟର ଗାଡ଼ି, କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ଶୀତତାପ ଆଣ୍ଟିବା ଯନ୍ତ୍ର, କେମେରା, ଉଡ଼ାଯାହାଜ, ବହୁତ ସୁସ୍ୱାଦୁ ଖାଦ୍ୟ ଏବଂ ଅଳଙ୍କାର ଇତ୍ୟାଦି ବଢ଼ିଗଲା । ତା' ହେଲେ ତ ନିଶ୍ଚୟ ଆର୍ଥିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଗ୍ରାଫ୍‌ରେ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱମୁଖୀ ରେଖା ଦେଖାଯିବ । କିନ୍ତୁ ଏଗୁଡ଼ିକ ବଣ୍ଟନ ଯୋଗ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧି ନୁହନ୍ତି । କାରଣ ଏଭଳି ଜିନିଷକୁ ସମସ୍ତଙ୍କ ଭିତରେ ବାଣ୍ଟିହେବ ନାହିଁ । ମୋଟର ଗାଡ଼ିର ସଂଖ୍ୟା ଦୁଇଗୁଣ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ୧୦୦ କୋଟି ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ବାଣ୍ଟିହେବ ନାହିଁ । ଶୀତତାପ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିଲେ ମଧ୍ୟ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ବାଣ୍ଟିହେବନାହିଁ । ଯେତେବେଳେ ଭାରତ, ଜାପାନ ବା ଆମେରିକା ପରି ସମୃଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ, ଏହି ସମୃଦ୍ଧିକୁ ବାଣ୍ଟିଲେ ସମସ୍ତ ପରିବାରକୁ ମୋଟର ଗାଡ଼ି ମିଳିପାରିବ । କିନ୍ତୁ ସେତିକି ସମୃଦ୍ଧି କେବେ ସୁଦ୍ଧା ହେବନାହିଁ, ତେଣୁ ବଣ୍ଟନର ପ୍ରଶ୍ନ ହିଁ ଉଠିବ ନାହିଁ । ଇତିହାସର ଯୁଗ ବଦଳି ଯାଇଛି । ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଦେଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏପରି ସମୃଦ୍ଧି ଲାଭର ଆଶା ଏବେ କଳ୍ପନାର ବହିର୍ଭୂତ । ତେଣୁ ଯେଉଁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟର ବଣ୍ଟନ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରିବା ଦରକାର ଯେ, କେତେ ପରିମାଣରେ ସମୃଦ୍ଧି ହେଲେ ସେମାନେ ବଣ୍ଟନ ନୀତିକୁ ଆରମ୍ଭ କରିବେ ? ସେହି ସମୃଦ୍ଧି ଆସିବ କିପରି ? ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଭାଗ ନବଢ଼ିଲେ ସେମାନେ ଏହି ସମୃଦ୍ଧି ନିର୍ମାଣରେ ସହାୟକ ହୋଇପାରିବେ କି ? ଚୀନର ଶାସକ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ଉତ୍ତର ଦେଉଛନ୍ତି କି ?

ସଂପତ୍ତି ବଣ୍ଟନର ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ହେଉଛି ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ଧନବୃଦ୍ଧିକୁ ରୋକିବା । ତାହା ନହେଲେ ଏକ ଅଣ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ କେବେହେଲେ ସମୃଦ୍ଧି ମିଳିବ ନାହିଁ । ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଭାଗିଦାରୀ ନଥାଇ ମଧ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଆୟର ଅଭିବୃଦ୍ଧି ଘଟିଥାଏ । ଏପରି ଅଭିବୃଦ୍ଧିର ଫଳ କେବଳ ଧନୀକ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀକୁ ମିଳିଥାଏ । ଗତ ଦଶବର୍ଷ ଭିତରେ ଭାରତର ଯେଉଁ ଆର୍ଥିକ ଅଭିବୃଦ୍ଧି ହୋଇଛି, ତାହା ଏହି ବାଟରେ ହୋଇଛି । ମୋଟର ଗାଡ଼ି, ଶୀତତାପ ଯନ୍ତ୍ର, ଘରୋଇ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଏବଂ ସେଲ୍‌ଫୋନ୍‌ର ବ୍ୟବହାର ବଢ଼ିଛି । ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଅବସ୍ଥା ବିପନ୍ନ ହୋଇଛି । ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତର ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତୀକ ହେଉଛନ୍ତି ଭାରତର କୃଷକ ଶ୍ରେଣୀ; ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରତୀକ ହେଉଛନ୍ତି ଆଦିବାସୀ-ଦଳିତମାନେ । ଏହିମାନଙ୍କୁ ଦେଖିଲେ ଜାଣିହେବ ଯେ, ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀ ଦରିଦ୍ରତର ହେଉଛନ୍ତି ।

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସଂପତ୍ତିର ପୁନର୍ବଣ୍ଟନ କହିଲେ ବୁଝାଏ ନାହିଁ ଯେ, ଏକାସାଙ୍ଗରେ ସବୁ ସଂପତ୍ତିକୁ ଠୁଳ କରି ଗଣିତ କଷି ସମାନ ଭାଗରେ ବାଣ୍ଟିଦେବା । ଏହାର ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ହେଉଛି ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ଆୟ ବୃଦ୍ଧିକୁ ଓ ଉପଭୋଗ କ୍ଷମତାକୁ ସୀମିତ, ସଂକୁଚିତ କରିଦେବା ଏବଂ ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ତଥା ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀର ସାମାଜିକ, ଆର୍ଥିକ ସୁବିଧାଗୁଡ଼ିକୁ ବଢ଼ାଇବା, ଯଦ୍ୱାରା ସେମାନଙ୍କର ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ବୃଦ୍ଧି ପାଇବ । ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଥମ ପଦକ୍ଷେପ ଦ୍ୱାରା ଦେଶରେ ଏପରି ବିକାଶ ହେବ, ଯାହାର ଲାଭ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ ବିଶେଷକୁ ଅଲଗା ଭାବରେ ମିଳିବ ନାହିଁ, ସମଗ୍ର ସମାଜକୁ ମିଳିବ । ଯଦି ନୂଆ ନୂଆ ମୋଟରଗାଡ଼ି ଓ ଘରୋଇ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ସଂଖ୍ୟା ବଢ଼ିବ, ତାହେଲେ ସେଗୁଡ଼ିକ ଧନୀ ଓ ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀକୁ ଯିବ । ଯଦି ବସ୍ ଏବଂ ଟାକ୍ସିଗାଡ଼ି ତିଆରି ହେବ, ତାହା ସର୍ବସାଧାରଣର ବ୍ୟବହାରରେ ଆସିବ । କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ବ୍ୟବହାର ସୀମିତ କରିବାକୁ ହେବ । କେବଳ ଯୁଦ୍ଧ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ କାର୍ଯ୍ୟରେ ତାହାର ଉପଯୋଗ ହେବ । ଘରୋଇ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସେଲ୍‌ଫୋନ୍‌ର ବ୍ୟବହାରକୁ ରୋକିବାକୁ ହେବ । ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରୀକରଣକୁ ସୀମାବଦ୍ଧ କରିବା କେତେ ଜରୁରୀ ତାହା ଗୋଟିଏ ଉଦାହରଣରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ । ଭାରତର କୃଷିରେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ପ୍ରଣାଳୀର ବ୍ୟବହାର କଲେ କୋଟି କୋଟି ଲୋକ ତାଙ୍କର ରୋଜଗାର ହରାଇ

ବସିବେ । କୃଷକର ଆତ୍ମହତ୍ୟା ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆତ୍ମହତ୍ୟାରେ ପରିଣତ ହେବ । ଚୀନ ମଧ୍ୟ କୃଷିର ଯାନ୍ତ୍ରିକରଣ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ବ୍ୟାପକ କରିନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ବଣ୍ଟନକୁ ନାପସନ୍ଦ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସ୍ପଷ୍ଟ କରନ୍ତୁ ଯେ, ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଉଚ୍ଚ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ଧନବୃଦ୍ଧିକୁ ସେମାନେ ରୋକିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି କି ? ତାହାକୁ ନରୋକି ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ପାଇଁ ଶିକ୍ଷା, ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ରୋଜଗାର ସୁଲଭ କରାଯିବ କିପରି ?

ଲେଖକର ଦୃଢ଼ମତ ଏହି ଯେ, ଦେଶ ଦରିଦ୍ର ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଉ ବା ସମୃଦ୍ଧ ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଉ, ଆମକୁ ଏହି ମୁହୂର୍ତ୍ତରୁ ସମବଣ୍ଟନ ଆଡ଼କୁ ସୁଚିନ୍ତିତ ଭାବରେ ଅଗ୍ରସର ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ବିକାଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ପଦକ୍ଷେପରେ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଏହାଦ୍ୱାରା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ କାର୍ଯ୍ୟଶକ୍ତି ବା ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷମତା ବଢୁଛି ନା ନାହିଁ । ଟେକ୍‌ନୋଲଜିର ପରୀକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ଏହି କଷଟିରେ ହେବା ଦରକାର ।

୩୦, ନଭେମ୍ବର, ୨୦୦୧

ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଦୁର୍ଗତି

ଯେଉଁମାନେ ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟି ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ୱୟଂସେବକ ସଂଘର ବିରୋଧୀ, ସେମାନଙ୍କୁ ଦେଶପ୍ରତି କେବଳ ଗୋଟିଏ ବିପଦ ବଡ଼ହୋଇ ଦେଖାଦିଏ । ତାହା ହେଉଛି ସାରା ଭାରତରେ ସଂଘ ପରିବାରର ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ରାଜତ୍ୱ । ଏହାର କଳ୍ପନା କରି ସେମାନେ ଖୁବ୍ ବେଶୀ ଚିନ୍ତିତ ହୁଅନ୍ତି । ଆମେ ବାରମ୍ବାର କହିବାକୁ ଚାହୁଁ ଯେ, ଏହା କେବେହେଲେ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଯାହା ହେବାକୁ ଯାଉଛି, ତାହା ଏହାଠାରୁ ଅଧିକ ଭୟଙ୍କର ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ କେବଳ ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟି ବା ଗୈରିକଧାରୀମାନଙ୍କୁ ଦାୟୀ କରାଯିବ ନାହିଁ । ଏହି ଅଶୁଭ ଭବିଷ୍ୟତର କଳ୍ପନା କିଛି ଲୋକ ବେଳେ ବେଳେ କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ତା'ର ବିଧିବଦ୍ଧ ଆଲୋଚନା ହୋଇପାରେ ନାହିଁ; କାରଣ କୌଣସି ପ୍ରଚଳିତ ବିଚାରଧାରାର ସୂତ୍ର ସାହାଯ୍ୟରେ ଏହି ସଂକଟର ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିହେବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ସମାଧାନ ବାହାରିବ ନାହିଁ ।

ଆଫ୍ରିକାର କେତେକ ହତଭାଗ୍ୟ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ସମାଚାର ପଢ଼ି ଯେଉଁଭଳି ଛବି ଆମ ଆଗରେ ଆଙ୍କି ହୋଇଯାଏ, ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ମାନଚିତ୍ର ତାହା ହୋଇପାରେ । ବହୁକୋଣୀୟ ଗୃହଯୁଦ୍ଧ, ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜ୍ୟର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ନ ରହିବା, ଦୁର୍ଭିକ୍ଷ, ଦଙ୍ଗା, ମହାମାରୀ ଓ ସଂଘର୍ଷର କବଳରେ ପଡ଼ିଥିବା ବହୁସଂଖ୍ୟକ ଜନତାର ଛଟପଟ ଜୀବନ ବିଷୟରେ ପ୍ରଶାସନ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାସୀନ ରହିବା — ଏଭଳି ପରିସ୍ଥିତିମାନ ଏବେ ବରାବର ମଧ ଦୃଷ୍ଟିକୁ ଆସୁଛି । ଏଗୁଡ଼ିକର ଅନୁପାତ ଯେପରି ବଢ଼ିଚାଲିଛି, ଯଦି ସବୁ ଘଟଣାକୁ ମିଶାଇ ଗୋଟିଏ ମାନଚିତ୍ର ତିଆରି କରାଯାଏ, ତାକୁ କ'ଣ ଆମେ 'ସ୍ଥାନୀୟ ସମସ୍ୟା', 'ଅନଗ୍ରସର ଅଞ୍ଚଳ', 'ଆଇନ ଶୃଙ୍ଖଳାର ଅଭାବ' ଆଦି କହି ସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରି ପାରିବା ? କୌଣସି ଜିଲ୍ଲା କଲେକ୍ଟର ଚାହିଁଲେ ନିଜ କ୍ଷମତା ବ୍ୟବହାର କରି ଏହି ସମସ୍ୟା ଦୂର କରିପାରିବ ନାହିଁ । ରାଜ୍ୟସ୍ତରୀୟ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରସ୍ତରୀୟ ସଂକଳ୍ପ ଦ୍ୱାରା ହିଁ ପରିସ୍ଥିତି ବଦଳି ପାରିବ । ଯଦି ଶୀଘ୍ର ଏପରି କରାନଯାଏ, ଦଶ-କୋଡ଼ିଏ ବର୍ଷ ପରେ ଆମେ କହିବା, ଅବସ୍ଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଜଟିଳ ହୋଇଗଲାଣି । ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଉପାୟରେ ତାହାର ସମାଧାନ ହେବ, ତା' ମଧ କହିପାରିବା ନାହିଁ ।

ପୁରୁଲିଆ ଅସ୍ତ୍ର ପକା କାଣ୍ଡ ଏବଂ କାନ୍ଦାହାର ବିମାନ ଅପହରଣ ଘଟଣାରେ ଯାହା ହେଲା, ତାହାକୁ କ'ଣ 'ସ୍ଥାନୀୟ ସମସ୍ୟା' ବୋଲି କହିବା ? ବୀରାପ୍ପାନ୍ ଘଟଣା ଏବଂ ଶିବସେନା ପ୍ରମୁଖ ବାଳଠାକରେଙ୍କୁ ଯେ ଜେଲ୍‌କୁ ପଠାଗଲା ନାହିଁ, ଏହାକୁ କ'ଣ 'ଆଇନ୍ ଶୃଙ୍ଖଳା ଭଙ୍ଗ' ବୋଲି କହି ହେବ ? ମୁଫତି ମହମ୍ମଦ ସଇଦଙ୍କ ଝିଅର ଅପହରଣ ଆଗରେ କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର ଯେପରି ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇଲା, କାନ୍ଦାହାରରେ ଭାରତୀୟ ବିମାନଯାତ୍ରୀମାନଙ୍କୁ ପଣବନ୍ଦୀ ରଖି ଆତଙ୍କବାଦୀମାନେ ଯେ ଦ୍ୱିତୀୟଥର ପାଇଁ ଯେପରି ଭାବରେ ରାଷ୍ଟ୍ର-ଶକ୍ତିକୁ ଉପହାସ କଲେ, ବୀରପ୍ପାନ ଘଟଣା, ବାଲଠାକ୍‌ରେ ପ୍ରସଙ୍ଗ, ଭାରତର ଉତ୍ତର ପୂର୍ବାଞ୍ଚଳରେ ଯେପରି ସମାନ୍ତରାଳ ସରକାରମାନ ଗଠିତ ହେଉଛି, ବିହାରର କେତେକ ଜିଲ୍ଲାରେ ଅପରାଧି ଓ ଆତଙ୍କବାଦୀମାନଙ୍କ ଆଧିପତ୍ୟ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇଯାଇଛି-ଏସବୁ ଆଇନ ଶୃଙ୍ଖଳା ଭଙ୍ଗର ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ; ରାଜ୍ୟ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ଶକ୍ତିହୀନ ହୋଇପଡ଼ିବାର ବିଲକ୍ଷଣ । ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀର ବିଚାର-ଶୂନ୍ୟତା, ଶାସକ ଓ ପ୍ରଶାସକମାନଙ୍କ ଚରିତ୍ରହୀନତା ଏବଂ ଅଯୋଗ୍ୟତା କାରଣରୁ ଏକ ରାଜ୍ୟ ହୀନତା ବା ଅରାଜକତାର ସ୍ଥିତି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ବିକାଶ ହେଉଛି କି ନାହିଁ ? —ଏକ ଅବାନ୍ତର ପ୍ରଶ୍ନପରି ମନେହେଉଛି । ଦେଶ ରହିବ କି ନାହିଁ, ଏହି ପ୍ରଶ୍ନ ଉପରକୁ ଆସିଯାଉଛି ।

କାନ୍ଦାହାର ଓ ବୀରାପ୍ପାନ ଘଟଣାକୁ ସ୍ମରଣ କରାଇ କେହି ଆମକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିପାରେ, ଏହି ରାଷ୍ଟ୍ର କ'ଣ ଚୀନଦ୍ୱାରା ଆକ୍ରମଣର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରିବ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାବେଳେ ମନ ଟିକିଏ ବିଚଳିତ ହୋଇପାରେ । ୧୯୬୨ରେ ଯେବେ ଚୀନ ଆକ୍ରମଣ କରିଥିଲା, ଭାରତ ପଛଘୁଞ୍ଚା ଦେଇଥିଲା । ଆଜିର ତୁଳନାରେ ସେତେବେଳର ଭାରତ ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଦୃଢ଼ ଥିଲା, ଅର୍ଥାତ୍ ବୀରପ୍ପାନ, କାନ୍ଦାହାର କିମ୍ବା ବାଲ୍‌ଠାକରେ ଭଳି ଘଟଣା ହେଲେ ରାଜ୍ୟ ତା' ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନୁଆଁଇ ନଥାନ୍ତା । ରାଜକୁମାରଙ୍କୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିସାରିଲା ପରେ କ'ଣ ବୀରପ୍ପାନକୁ ଧରି ତା'ର ସମସ୍ତ ଅପରାଧ ପାଇଁ ତାକୁ ଦଣ୍ଡିତ କରାଯିବ ? ଭାରତ କ'ଣ ଚୀନ ସାଙ୍ଗରେ ତା'ର ଉତ୍ତର ସୀମାକୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିଦେଇପାରିବ ?

ଉପରୋକ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତରରୁ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଦୁର୍ବଳ ହେବାର ଗୋଟିଏ ଆଭାସ ମିଳେ । ଆଉ ଗୋଟିଏ ଆଭାସ ମିଳେ, ରାଜକୋଷର ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି । ଭାରତରେ କୌଣସି ଏକ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ନାହିଁ ଯିଏ ନିଜର ରାଜ୍ୟର ରାଜସ୍ୱରୁ

କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ବେତନ ଓ ଭତ୍ତା ପୁରା ଭାବରେ ଦେଇପାରୁଛି । ହୁଏତ ବେତନ, ଭତ୍ତା, ଆଡ଼ମ୍ବର ଜନିତ ଖର୍ଚ୍ଚ ବହୁତ ବେଶୀ କିମ୍ବା ଆଦାୟ ହେଉଥିବା ରାଜସ୍ୱର ମାତ୍ରା ଅତି କମ୍ । ଯେଉଁଆଡୁ ଦେଖିଲେ ବି ଦେବାଳିଆ ଅବସ୍ଥା । କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରଙ୍କର ଯେତିକି ରାଜସ୍ୱ, ତା' ଠାରୁ ବେଶୀ ହେଉଛି ଋଣ-ସେବା (ବାର୍ଷିକ ସୁଧ ଏବଂ ସମୂଳ ଧନର ଆଂଶିକ ପରିଶୋଧକୁ ମିଶାଇ) । ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଲାଯେ, ଆମ ଦେଶ ଋଣ ଶୁଝିବା ପାଇଁ ଋଣ କରୁଛି ଏବଂ ପ୍ରଶାସନ ଚଳାଇବାକୁ ମଧ୍ୟ ଋଣ ଉପରେ ଆଶ୍ରିତ ହେଉଛି । ଅତଏବ ବିକାଶକୁ ପଚାରେ କିଏ ? ୟା ନୁହେଁ ଯେ, ଆସନ୍ତା ଦୁଇତିନି ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଅବସ୍ଥା ସୁଧୁରି ଯିବ । ବରଂ ଆହୁରି ଖରାପ ଅବସ୍ଥା ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଅଛି ।

ଅଷ୍ଟାଦଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଭାରତ ଇତିହାସ ପଢ଼ିଲେ ଏହା ସାଙ୍ଗରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିଲାଭଳି ଜଣାପଡ଼ିବ । ସେତେବେଳେ ରାଜା, ମହାରାଜା ଏବଂ ନବାବ୍‌ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀର ପାଉଣା ବହୁତ ହୋଇ ଯାଉଥିଲା ଏବଂ କମ୍ପାନୀ ସେମାନଙ୍କୁ ବାରମ୍ବାର ଧମକି ଦେଉଥିଲା । ଶେଷରେ ରାଜା ଏବଂ ନବାବ୍‌ମାନେ କମ୍ପାନୀକୁ ତାଙ୍କର ରାଜ୍ୟ ସମର୍ପଣ କରିଦେଉଥିଲେ । ଏବେ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶରେ ବିଜୁଳି ଦର ବହୁତ ବଢ଼ାଇ ଦିଆଯାଇଛି । ସାରା ରାଜ୍ୟରେ ଏଥିପାଇଁ ବିକ୍ଷୋଭ ଦେଖାଗଲେ ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ତାକୁ କମେଇ ପାରୁନାହାନ୍ତି, କାରଣ ବିଶ୍ୱ ବ୍ୟାଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ଏ ବିଷୟରେ ଚୁକ୍ତି ହୋଇଯାଇଛି । ବିଧାନସଭା ସେ ଚୁକ୍ତି ବିଷୟରେ କିଛି ଜାଣେନାହିଁ, ତେଣୁ ବାରମ୍ବାର ଦାବୀ ହେଉଛି, ଚୁକ୍ତିର ସବୁକଥା ପ୍ରକାଶ କରିବା ପାଇଁ । ଚନ୍ଦ୍ରବାବୁ ନାଇଡୁ କହୁଛନ୍ତି, ଏତେ ଅଳ୍ପ ସୁଧରେ ଏତେ ବେଶୀ ଟଙ୍କା ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ଋଣ ଆକାରରେ ଦେଇଛି । ଓଡ଼ିଶାରେ ଯାହା ହେଇଛି, ତାହା ଆହୁରି ଲଜ୍ଜାର କଥା । ତା ୧୪.୯.୨୦୦୦ରେ 'ସମାଜ'ର ପ୍ରଥମ ପୃଷ୍ଠାର ଶିରୋନାମା ଅଛି – ''ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆର୍ଥିକ ସହାୟତା ବନ୍ଦ ପାଇଁ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କର ଧମକ ।'' ଖବରର ଗୋଟିଏ ଅଂଶ ଏପରି – ''ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ନବୀନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଓ ଶକ୍ତିମନ୍ତ୍ରୀ ଅନଙ୍ଗଉଦୟ ସିଂଦେଓଙ୍କ ଉପସ୍ଥିତିରେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ଗତକାଲି ଏହି ଚେତାବନୀ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଶୁଣାଇଥିବା ଜଣାପଡ଼ିଛି । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମୟସୀମା ମଧ୍ୟରେ ରାଜ୍ୟ ସରକାରଙ୍କୁ ଟଙ୍କା ଦେଉଥିବାବେଳେ ଅର୍ଥ ବିଭାଗ ଏହି ଟଙ୍କା 'ଗ୍ରୀଡ୍‌କୋ' କମ୍ପାନୀକୁ ଯୋଗାଇ ନଦେଇ ମାସ ମାସ ଧରି ବିଦ୍ୟୁତ ସଂସ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ଅଚଳ କରିଦେଉଥିବା ବୈଠକରେ ଅଭିଯୋଗ ହୋଇଥିଲା ।

ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ଶ୍ରୀ ପଟ୍ଟନାୟକ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରି ଏହି ଟଙ୍କା ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଥିବା ଜଣାଯାଉଛି ।'' ଧିକ୍ ଏମାନଙ୍କୁ । ଯେଉଁ ମୁଖ୍ୟମନ୍ତ୍ରୀ ପଦ ଏତେ ଗାରିମାପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ, ଦେଶର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କିମ୍ବା ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ତାଙ୍କୁ କଡ଼ାକଥା ଶୁଣାଇପାରିବେ ନାହିଁ, ତାଙ୍କୁ ଏକ ସାହୁକାର ସଂସ୍ଥାର କର୍ମଚାରୀ ଆସି ଚେତାବନୀ ଦେଉଛି । ଗତ ଫେବୃୟାରୀ ମାସରେ ବ୍ରିଟେନ୍‌ର ଏକ ସରକାରୀ ବିଭାଗ ଡି.ଏଫ୍.ଆଇ.ଡ଼ି ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ସାଙ୍ଗରେ ଗୋଟିଏ ଚୁକ୍ତି କରିନେଇଛି । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ତାଙ୍କର ବିତ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କିପରି ଚଳେଇବେ, କେତେ ଚାକିରି କାଟ ହେବ, କେତେ ବିଭାଗୀୟ ଖର୍ଚ୍ଚ କମିବ, ଏହିଭଳି ସର୍ତ୍ତମାନ ଏହି ଚୁକ୍ତିରେ ଅଛି । ଓଡ଼ିଶା ସରକାର ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଚୁକ୍ତିର ସର୍ତ୍ତଗୁଡ଼ିକୁ ବିଧାନସଭାରେ କିମ୍ବା ଖବର କାଗଜରେ ପ୍ରକାଶ କରିନାହାନ୍ତି । ଜନପ୍ରତିନିଧିମାନେ ତାଙ୍କ ଅଧିକାରର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ବୁଝୁନାହାନ୍ତି-ବାଟମାରଣାରେ ଭାଗ ପାଇଲେ ସେମାନେ ଖୁସି ହୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି ।

ମନ୍ତ୍ରୀମଣ୍ଡଳ, ବିଧାୟକ ଓ ବିପକ୍ଷ (ବିରୋଧିଦଳ) ସମସ୍ତେ ତାଙ୍କର ସାମ୍ବିଧାନିକ ଅଧିକାରଗୁଡ଼ିକୁ ତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ପ୍ରସ୍ତୁତ ଅଛନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ର ବା ରାଜ୍ୟର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପାଇଁ ନିଜ ଜୀବନକୁ କେହି ବିପନ୍ନ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ଚଳଚିତ୍ର ଅଭିନେତା ରାଜକୁମାର ପଦ୍ମଭୂଷଣ ଅଟନ୍ତି । ସେ କହିପାରୁନାହାନ୍ତି ଯେ, ମୋ ଜୀବନ ପଛେ ବିପଦରେ ପଡ଼ୁ, କିନ୍ତୁ ମୋ ରାଜ୍ୟ ଦସ୍ୟୁ ବୀରାପ୍ପାନ ଆଗରେ ମୁଣ୍ଡ ନନୁଆଁଉ । କାନ୍ଦାହାରରେ ଅପହୃତ ଏ ଦେଶର ଧନୀ ନାଗରିକମାନେ କହିପାରୁନାହାନ୍ତି ଯେ, ଆମକୁ ଆମ ଭାଗ୍ୟ ଉପରେ ଛାଡ଼ିଦିଅ, ଆତଙ୍କବାଦ ପାଖରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଆତ୍ମସମର୍ପଣ ନକରୁ ।

ଆମ ସମୟର ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବିଚାରଧାରର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମଗୁଡ଼ିକ ରାଜ୍ୟପାଖରୁ ଭାଗ ମାଗିବା ଏବଂ ଭାଗ ନେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ ରହୁଛି । ରାଜ୍ୟକୁ ଦୃଢ଼ ଏବଂ ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ କରିବା, ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ ଏବଂ ଚରିତ୍ରବାନ କରିବାର ସୂତ୍ର ବା କର୍ମସୂଚୀ ତା' ଭିତରେ ନାହିଁ । ଅଥଚ ଦୁନିଆର ସବୁଆଡ଼େ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶର ରାଜ୍ୟମାନେ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇପଡ଼ୁଛନ୍ତି । ରାଜ୍ୟମାନେ ଦୁର୍ବଳ ହେବା ସଙ୍ଗେ ଅତ୍ୟାଚାରୀ ହେଉଛନ୍ତି ଏବଂ ଶାସକମାନେ ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ଦେବାଳିଆ ହେବା ସଙ୍ଗେ ବିଳାସୀ, ଧନଲୋଭୀ ଓ ଚରିତ୍ରହୀନ ହେଉଛନ୍ତି ।

ପ୍ରଗତିଶୀଳ ବିଚାରଧାରାମାନଙ୍କରେ ରାଜ୍ୟର ଦୃଢ଼ତା ଏବଂ ଶାସକର ଚରିତ୍ର ବିଷୟକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏବଂ କାର୍ଯ୍ୟପ୍ରଣାଳୀ ଯୋଡ଼ିବାକୁ ହେବ । କାରଣ ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁ ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀ ଅଛନ୍ତି, ସେମାନେ ତ ରାଜ୍ୟ ଏବଂ ସମାଜର ଚରିତ୍ରକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିଚାଲିବେ । ରାଜବଂଶରେ ଜନ୍ମ ହେଲେ କେହି ଯୋଗ୍ୟ ରାଜା ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ । ଶ୍ରମିକ ନେତା ହୋଇଗଲେ କେହି ଯୋଗ୍ୟ ଶାସକ ହୋଇଯିବ ନାହିଁ । ଯୁଗର ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖି ରାଜ୍ୟର ଦୃଢ଼ତା ଓ ଶାସକର ଯୋଗ୍ୟତା ପାଇଁ ମାପକାଠି ଅର୍ଥାତ୍ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ କରିବା ଦରକାର । ସେଇ ମାପକାଠି ସାହାଯ୍ୟରେ ଜନସାଧାରଣ ଶାସକମାନଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ନିରୂପଣ କରିପାରିବେ ଓ ଏ ସଂକ୍ରାନ୍ତରେ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ହେବେ । କୌଟିଲ୍ୟ, କନ୍‌ଫୁସିଅସ୍ ଓ ମାକିଆଭେଲି ଭଳି ଦାର୍ଶନିକମାନେ ତାଙ୍କ ଯୁଗର ପରିସ୍ଥିତିରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଏବଂ ସମାଜକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଓ ଦୃଢ଼ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନା କରିଥିଲେ ।

ଆଜିର ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ଦୁର୍ବଳତାକୁ ଏଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ନୂଆ ଶାସ୍ତ୍ର ରଚନାର ଆବଶ୍ୟକତା ହେଉଛି । ଶାସ୍ତ୍ର କେବଳ ତାଳପତ୍ର କିମ୍ବା କମ୍ପ୍ୟୁଟରରେ ଲେଖିଲେ ହୁଏନାହିଁ । ଲୋକଙ୍କ ମନ ଭିତରେ ରହିଲା ଭଳି ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ପ୍ରଚାର ହେବା ଆବଶ୍ୟକ ।

କେତୋଟି ପ୍ରାରମ୍ଭିକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ଆମେ ଉଦାହରଣ ଦେଉଛୁ ।

୧. ଶାସକର ବିଚାର ଧାରା ଯାହାହେଉନା କାହିଁକି, ତା' ପାଇଁ ରାଜ୍ୟ ଓ ଜନତାର ସ୍ୱାର୍ଥ ହେଉଛି ସର୍ବୋପରି ବା ସର୍ବ ପ୍ରଧାନ । ଯଦି ରାଜ୍ୟ ପତନ ଆଡ଼କୁ ଯାଉଛି, ଜନତାର ଅସୁରକ୍ଷା ବଢୁଛି ଏବଂ ଶାସକମାନଙ୍କ ପରିବାରର ସମୃଦ୍ଧି ଘଟୁଛି, ତା'ହେଲେ ସେ ରାଜ୍ୟର ପତନ ଘଟୁଛି ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ ।

୨. ହିଂସାର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରଥମ ମୌଳିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ତେଣୁ ଅପରାଧମାନଙ୍କୁ ନିୟନ୍ତ୍ରଣ କରିପାରୁନଥିବା ଶାସକମାନଙ୍କୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କରିବା ଦରକାର ।

୩. କୌଣସି ବ୍ୟକ୍ତି ବା ସଂଗଠନର ଧନଶକ୍ତି ରାଜ୍ୟର ଅନୁପାତରେ ଅଧିକ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ରାଜ୍ୟର ଯାହା ହାରାହାରି ମୁଣ୍ଡପିଛା ଆୟ, ତା'ର ଦଶଗୁଣରୁ ଅଧିକ କୌଣସି ନାଗରିକର ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ବ୍ୟବସାୟିକ ସଂଗଠନମାନଙ୍କର

ଧନଶକ୍ତି ମଧ୍ୟ ରାଜ୍ୟର ଧନଶକ୍ତି ତୁଳନାରେ ଯଥେଷ୍ଟ କମ୍ ହେବା ଦରକାର । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କମ୍ପାନୀମାନେ ପ୍ରବେଶ କରିବା ଦ୍ୱାରା ଏହି ସନ୍ତୁଳନ ବିଗିଡ଼ି ଯାଉଛି ।

୪. ଦରମା, ଭତ୍ତା, ଘରୋଇ ମୁନାଫା ଓ ଆଡ଼ମ୍ବର ଖର୍ଚ୍ଚ ରାଜ୍ୟର ରାଜସ୍ୱ ଅନୁପାତରେ ହେବା ଦରକାର । କର୍ମଚାରୀମାନଙ୍କର ମୋଟ ଦରମା, ଭତ୍ତା ଓ ପ୍ରଶାସନ ଖର୍ଚ୍ଚ ସେହି ରାଜ୍ୟର ନିଜ ରାଜସ୍ୱର ଅଧାରୁ ବେଶୀ ହେବା ଉଚିତ ନୁହେଁ ।

୫. ଦେଶଭକ୍ତିର ପରୀକ୍ଷା କେବଳ ଯୁଦ୍ଧକ୍ଷେତ୍ରରେ ହୁଏନାହିଁ । ଯେକୌଣସି ସମୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସୁରକ୍ଷା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଏବଂ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୁରକ୍ଷା ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ମଧ୍ୟରେ ଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ଉପୁଜି ପାରେ । ସେତେବେଳେ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେବା ହେଉଛି ଦେଶଭକ୍ତି ।

୧୫ ସେପ୍ଟେମ୍ବର, ୨୦୦୦

ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଓ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର

ନିଜକୁ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲାଉଥିବା ଲକ୍ଷାଧିକ ଲୋକ 'ସଂଘ ପରିବାର' ଦ୍ୱାରା ସଂଗଠିତ ଓ ସଂଚାଳିତ ହୋଇ ୬ ଡିସେମ୍ବର ୧୯୯୨ ତାରିଖରେ ଅଯୋଧ୍ୟା ସ୍ଥିତ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ପୁରୁଣା ବାବ୍ରୀ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌କୁ ଭାଙ୍ଗି ଧୂଳିସାତ୍ କଲେ । ଏହି ଖବର ଚାରିଆଡ଼କୁ ବ୍ୟାପିଗଲା ପରେ ସାରା ରାଷ୍ଟ୍ର କିଛିସମୟ ପାଇଁ ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହେଲା । ହିନ୍ଦୁ, ମୁସଲମାନ, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ଓ ଶିଖ—ସବୁ ଧର୍ମର ଭାରତୀୟ ମନକୁ ଆଶ୍ଚର୍ଯ୍ୟ, ଗ୍ଲାନି ଓ ଉଦ୍‌ବେଗ ଆଚ୍ଛନ୍ନ କରି ରଖିଲା ।

ଏଭଳି ସାମୂହିକ ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ବେଶୀ ସମୟ ସ୍ଥିର ରହେନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସେହି ଅଳ୍ପ ସମୟ ଭିତରେ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ବିବେକ ଦଂଶନ ଜଣାପଡ଼ିଲା । ଭାରତୀୟ ଜନତାପାର୍ଟିର ନେତାମାନଙ୍କ ମନ ଉପରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ଚାପ ପଡ଼ିଥିଲା । ନିଜ ଉପରୁ ଦୋଷ ଛଡ଼ାଇବା ପାଇଁ ଆଡ୍‌ଭାନୀ ଲୋକସଭା ବିରୋଧୀଦଳର ନେତା ପଦରୁ ଇସ୍ତଫା ଦେଲେ ଏବଂ ଅଟଳ ବିହାରୀ ବାଜପେୟୀ ''ଲଜ୍ଜାରେ ମୁଣ୍ଡ ନଇଁ ଯାଉଛି'' ବୋଲି ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ ।

ପରବର୍ତ୍ତୀ ଏକ ସପ୍ତାହ ମଧ୍ୟରେ ସଂଘ ପରିବାରର ନେତାମାନେ ଅନୁଭବ କଲେ ଯେ, ଲୋକଙ୍କର ପ୍ରତିକୂଳ ମନୋଭାବ ଆଉ ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ କହିବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲେ ଯେ ଯାହା ହେଲା, ଉଚିତ ହେଲା ।

ପ୍ରଥମ ଦଶ-ବାର ଘଣ୍ଟା ମଧ୍ୟରେ ସାରା ଦେଶର ଯେଉଁ ମାନସିକ ବେଦନା ହେଲା, ତାହାହିଁ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ବିବେକ; ତାହାହିଁ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଧାର୍ମିକ ସମ୍ବେଦନଶୀଳତା । କିଛିକ୍ଷଣ ପାଇଁ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ମନେହେଲା ଯେ, ଭାରତର ଧର୍ମ ଓ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ରାହୁ ଗ୍ରାସ କରିଛି ।

ଗୋଟିଏ ଐତିହାସିକ ମୁହୂର୍ତ୍ତରେ ଯେଉଁ ବୋଧ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା, ତାହାର ଅନୁଶୀଳନ କରିବାକୁ ହେବ । ଦେଶ କାହିଁକି ସ୍ତମ୍ଭୀଭୂତ ହେଲା ? ଧର୍ମ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ କେଉଁ ଧକ୍କା ଲାଗିଲା ?

ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପୀଢ଼ିର ଯେଉଁ ଲୋକମାନେ ହିନ୍ଦୁ ଘରେ ଜନ୍ମ ହୋଇ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମକୁ ଜାଣିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି ଓ ଜାଣିବା ପରେ ନିଜ ଧର୍ମ ବିଷୟରେ ଗର୍ବ ଅନୁଭବ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ନିଜର ଧର୍ମବୋଧକୁ ପରିଷ୍କୃତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ମହର୍ଷି ଦୟାନନ୍ଦ, ରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସ, ବିବେକାନନ୍ଦ, ଶ୍ରୀଅରବିନ୍ଦଙ୍କ ଠାରୁ ସର୍ବପଲ୍ଲୀ ରାଧାକୃଷ୍ଣନ, ରାଜଗୋପାଳଚାରୀ ଅବା ସ୍ୱାମୀ ଶିବାନନ୍ଦଙ୍କୁ ଅଧ୍ୟୟନ କରିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି । ଗୀତା ଓ ଉପନିଷଦ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିଛନ୍ତି । କିମ୍ବା ଏସବୁ ଉପରେ ଟେଗୋର, ତିଳକ, ଗାନ୍ଧୀ ବା ରଙ୍ଗନାଥାନନ୍ଦଙ୍କର ଟୀକା ପଢ଼ିଛନ୍ତି ।

ଏହିସବୁ ଶାସ୍ତ୍ର ମନ୍ଥନରୁ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସଂପର୍କରେ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଚେତନା ଜନ୍ମିଛି । ଏହିସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥ ସାଙ୍ଗରେ ଯେଉଁ ପାଠକମାନଙ୍କର ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହେଉ ବା ପରୋକ୍ଷ ହେଉ ଆତ୍ମିକ ସଂପର୍କ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେବ । ବାବ୍ରୀ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌କୁ ଧୂଳିସାତ୍ କରିଦେବା ଏବଂ ସେହି ସ୍ଥାନରେ ରାମ ମନ୍ଦିର ନିର୍ମାଣ ପାଇଁ ଜିଦ୍ କରିବା — ଏହା କ'ଣ ସେହି ହିନ୍ଦୁ ସଂସ୍କୃତି ସାଙ୍ଗରେ ମେଳ ଖାଉଛି ? ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମକୁ ଏପରି ଏକ ବିଧ୍ୱଂସକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲଗାଇବା ଫଳରେ କ'ଣ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବ ? ଏହା କ'ଣ ଭାରତର ସାମାଜିକ ଏକତାକୁ ପୁଷ୍ଟ କରିବ ?

ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ପାଠକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଏକ ଅନୁପମ ପ୍ରତୀକ । ତାଙ୍କର ଜୀବନ ଥିଲା ଧର୍ମ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ସେ ଥିଲେ ଜୀବନ୍ତ ଅବତାର । ସେ କାଳୀ ମୂର୍ତ୍ତିର ପୂଜକ ଥିଲେ; କିନ୍ତୁ ତୋତାପୁରୀଙ୍କ ଠାରୁ ବେଦାନ୍ତର ଦୀକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିବା ସମୟରେ ସେ ତାଙ୍କ କାଳୀ ମୂର୍ତ୍ତିକୁ ମଧ୍ୟ ଜଳାଞ୍ଜଳି ଦେଲେ ଏବଂ ଏକ ନିର୍ଗୁଣ, ନିର୍ବିକାର ଆତ୍ମା ଭିତରେ ଲୀନ ହୋଇଗଲେ । ସେହି ରାମକୃଷ୍ଣ ପୁଣି ଲୁଙ୍ଗି ଓ ଟୋପି ପିନ୍ଧି ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ରେ ଏକ ନୈଷ୍ଠିକ ମୁସଲମାନର ହୃଦୟ ନେଇ ନମାଜ ପଢ଼ିବାର ସାଧନା କଲେ । ଏହା ନୁହେଁ ଯେ, ସେ କାଳୀକୁ ଛାଡ଼ିଲେ, ଅବା ବେଦାନ୍ତକୁ ତ୍ୟାଗ କଲେ । ସେ ବେଦାନ୍ତକୁ ବୁଝି ପାରିଥିଲେ ବୋଲି କାଳୀ ଭକ୍ତ ହୋଇ ସୁଦ୍ଧା ମସ୍‌ଜିଦ୍‌ରେ ନମାଜ ପଢ଼ିଲେ ।

ଏହି ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କ ପ୍ରତି ଯାହାର କାଣିଚାଏ ମଧ୍ୟ ଶ୍ରଦ୍ଧା ଅଛି, ସେ କେବେ ମସ୍‌ଜିଦ୍ ଭଙ୍ଗା ଦଳର କରସେବକ ହୋଇପାରିବ ?

''ଧର୍ମ ଏକ ବିଶାଳ ପୁଷ୍କରିଣୀ । ତାହାର ଅନେକ ତୁଠ ଅଛି । କେହି ଏ ତୁଠରେ ତ, ଅନ୍ୟକେହି ସେ ତୁଠରୁ ପାଣି ନେଉଛି ।'' ସର୍ବ ଧର୍ମ ସମଭାବର ଏହି ସରଳତମ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ସେହି ରାମକୃଷ୍ଣଙ୍କର । ଗାମୁଛା ଖଣ୍ଡେ ପିନ୍ଧି ଧର୍ମର ଅତଳ ସମୁଦ୍ରରେ ଦିନରାତି ବୁଡ଼ ପକାଉଥିବା ସେହି ଅଧାଲଙ୍ଗଳା ନିରକ୍ଷର ସନ୍ନ୍ୟାସୀ ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ ସିଦ୍ଧାନ୍ତର ପ୍ରଥମ ପ୍ରବକ୍ତା ଥିଲେ । ଗାନ୍ଧିଜୀ ଏହାକୁ ଏକ ରାଜନୈତିକ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ ପରିଣତ କଲେ ।

ଏହିପରି ଭାବରେ ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ନିର୍ମାଣ ହୋଇଥିଲା । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଉଦ୍‌ଘୋଷକମାନେ ହିଁ ଭାରତୀୟ ସଂବିଧାନର କେତେକ ମୂଳମନ୍ତ୍ରକୁ ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ସ୍ୱୀକୃତି ଦିଆଇଥିଲେ । ସର୍ବଧର୍ମ ସମଭାବ, ଜାତିବିହୀନତା, ଶୂଦ୍ର ଉଦ୍‌ଥାନ— ଏସବୁର ନିର୍ଗମ ସ୍ଥଳ ରାଜନୀତି ବା ରାଜନୈତିକ ଦଳ ନୁହନ୍ତି । ରାଜନୀତିର ବିଷୟବସ୍ତୁ ହେବାର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ଧାର୍ମିକ ମହାପୁରୁଷମାନେ ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ ।

ଆଧୁନିକ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଅସଲ ନିର୍ମାତା ହେଉଛନ୍ତି ସେଇମାନେ । ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ନିର୍ମାଣ ହୋଇସାରିଛି । 'ହିନ୍ଦୁ ରାଷ୍ଟ୍ର'ର ସ୍ଲୋଗାନ ଦେଇ ଆଡ଼ଭାନୀ, ଅଶୋକ ସିଂଘଲ୍ ବା ଦେଓରସ୍ ଯଦି ରାଷ୍ଟ୍ରର ଏ ଅବଧାରଣାକୁ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ଏହା ସେମାନଙ୍କର ଅକ୍ଷମଣୀୟ ଦାମ୍ଭିକତା । ଏମାନେ କିଏ ? ଏମାନେ ରାଜନୈତିକ ନେତା ହୋଇପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମର ମର୍ମଜ୍ଞ ନୁହନ୍ତି; ଏମାନଙ୍କର କୌଣସି ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ନାହିଁ । ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ ଭୋଟ ଲଢ଼ିବାର ଅଧିକାର ସେମାନଙ୍କର ଅଛି; କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ଧର୍ମର ସିଦ୍ଧାନ୍ତକୁ ବଦଳାଇବାର ଯୋଗ୍ୟତା ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ ।

(ଦୁଇ)

ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତା ଆଧୁନିକ ଭାରତର ମୁନିଋଷିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ଏକ ରାଷ୍ଟ୍ରନୀତି । ଏହାର ଗୋଟିଏ ଦିଗ ହେଉଛି 'ସର୍ବଧର୍ମ ସମଭାବ' । ଅନ୍ୟ ଦିଗଟି ହେଉଛି ରାଜ୍ୟ ଓ ଧର୍ମର କ୍ଷମତାରେ ଭିନ୍ନତା । ଭାରତ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ବହୁଧର୍ମ, ବହୁଭାଷା, ବହୁ ସଂପ୍ରଦାୟର ଦେଶ । ଏହି ବିବିଧତାକୁ ଯେତେ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯିବ ଆମର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଏକତା ସେତିକି ବେଶୀ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ହେବ । ଏହା ନିଶ୍ଚୟ ଯେ ବିଭିନ୍ନ

ଭାରତୀୟ ଧର୍ମ ଭିତରେ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ବେଶୀ ବ୍ୟାପକ ଓ ଅତି ପ୍ରାଚୀନ । ତେଣୁ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତିକୁ ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ପ୍ରଭାବିତ କରିବ । ଯେଉଁଠି ବାଧତା ନଥାଏ, ସେହି ପ୍ରଭାବ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଭାବରେ ଏବଂ ଗଭୀର ଭାବରେ ହୋଇଥାଏ । ଯେଉଁଠି ଲଦିଦେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା ହୁଏ, ସେଠି ଅନାବଶ୍ୟକ ବିରୋଧ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଥାଏ । ଏହା ହେଉଛି ସାଂସ୍କୃତିକ ମିଳନର ନିୟମ । ଭାରତୀୟ ଇତିହାସର ଯେଉଁ ଯେଉଁ ଯୁଗରେ ମିଳନର ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା ଥିଲା, ସେହି ସବୁ ସମୟରେ ଭାରତ ଭିତରେ ପ୍ରଚୁର ସାଂସ୍କୃତିକ ମିଶ୍ରଣ ହୋଇଛି ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ଅନ୍ୟସବୁ ଧର୍ମ ଓ ସଂସ୍କୃତିକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ଭଲ ହେଉ ବା ଭୁଲ ହେଉ ଭାରତୀୟ ମୁସଲମାନ ସମାଜରେ ଏବେ ବି ଜାତିପ୍ରଥା ରହିଛି, ଯାହା ଦୁନିଆର ଅନ୍ୟ କୌଣସି ମୁସଲମାନ ସମାଜରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଭାରତୀୟ ମୁସଲମାନ ଓ ଭାରତୀୟ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଦୁନିଆର ଅନ୍ୟ ମୁସଲମାନ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍‌ମାନଙ୍କ ଠାରୁ ଭିନ୍ନ । ଉଗ୍ର ହିନ୍ଦୁବାଦୀମାନେ ଜାଣି ରଖିବା ଉଚିତ ଯେ, ଶିଖମାନେ, ବୌଦ୍ଧମାନେ ଓ ଆଦିବାସୀମାନେ ସଂଗଠିତ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଅଙ୍ଗ ନୁହନ୍ତି—କିନ୍ତୁ ବ୍ୟାପକ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ସାଙ୍ଗରେ ନିଜକୁ ଚିହ୍ନିତ କରାଇବାରେ ସେମାନଙ୍କର ସଙ୍କୋଚ ନାହିଁ । ଶିଖ ଓ ହିନ୍ଦୁମାନଙ୍କର ଆନ୍ତର୍ବିବାହକୁ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ କିମ୍ବା ଅନ୍ତଧର୍ମୀୟ ବିବାହ ବୋଲି ଧରାଯାଉ ନଥିଲା । ତାହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଥିଲା । ୧୯୮୪ର ଶିଖ-ବିରୋଧୀ ଅଭିଯାନ ପରେ ଏହି ସଂପର୍କ ସଂକୁଚିତ ହୋଇଯାଉଛି । ହିନ୍ଦୁ କଟ୍ଟରତା ଯୋଗୁଁ କିପରି ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଖଣ୍ଡିତ ହେଉଛି ଏହା ତାହାର ତାଜା ଉଦାହରଣ । ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ନିଜେ ବିବିଧତାରେ ପରିପୂର୍ଣ୍ଣ । ଏହାର ବିଭିନ୍ନ ସମୂହ ବିଭିନ୍ନ ଦେବଦେବୀଙ୍କୁ ଆରାଧନାର କେନ୍ଦ୍ରରେ ରଖିଥାନ୍ତି । ପୂର୍ବ ଭାରତରେ ଦେବୀଙ୍କ ପୂଜା ଅଧିକ । ଉତ୍ତରରେ ରାମ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ଶିବ ଅଧିକ ପୂଜ୍ୟ । ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମକୁ ରାମ-କେନ୍ଦ୍ରିତ କରିବା ପାଇଁ ସଂଘ ପରିବାରର ଯେଉଁ ଅପଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି ତାହାର ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରେ ସଚେତ ହରିଜନ (ଦଳିତ) ଶ୍ରେଣୀ ରାମ ବିରୋଧୀ ହେଉଛନ୍ତି । କାରଣ ବଶିଷ୍ଠଙ୍କ ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ରାଜା ରାମଚନ୍ଦ୍ର ଶୂଦ୍ର ତପସ୍ୱୀ ଶମ୍ବୁକଙ୍କୁ ହତ୍ୟା କରିଥିଲେ । ସଂଘ ପରିବାର ଯଦି ଅନାବଶ୍ୟକ ଭାବରେ ରାମ-କେନ୍ଦ୍ରିତ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ପ୍ରଚାର କରିନଥାନ୍ତେ, ତାହେଲେ ଏହିପରି ରାମ ବିରୋଧରେ ସୂତ୍ରପାତ ହୋଇନଥାନ୍ତା । ଦଳିତ ଓ ଶୂଦ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀମାନେ ଏକଲବ୍ୟଙ୍କୁ ପ୍ରତୀକ ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କଲେଣି । ଏକଲବ୍ୟ ନିଶ୍ଚୟ ଶବର ଜାତିର ଅର୍ଥାତ୍ ଆଦିବାସୀ ଯୁବକ ଥିଲା । ଦ୍ରୋଣ ତାହାପ୍ରତି ଯେଉଁ

ଅମାନବୀୟ ଆଚରଣ କରିଥିଲେ, ତାହା ସ୍ମରଣ କରାଇ ଶୂଦ୍ର ଓ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଗଠିତ କରିବା ପାଇଁ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନକାରୀମାନେ ଚାହାନ୍ତି । ଉଗ୍ର ହିନ୍ଦୁବାଦୀମାନେ ଏଥିରୁ ଚେତାବନୀ ଗ୍ରହଣ କରିବା ଉଚିତ ଯେ, (କ) ସେମାନେ ଯେଉଁ ହିନ୍ଦୁବାଦର ପ୍ରଚାର କରୁଛନ୍ତି, ଦଳିତ-ଆଦିବାସୀମାନେ ତାହାକୁ ଏକ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ଧର୍ମ ରୂପେ ଦେଖୁଛନ୍ତି । ରାମ-କେନ୍ଦ୍ରିତ ହିନ୍ଦୁ ସଂଗଠନ ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ । (ଖ) ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଓ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ବିବିଧତାକୁ ନଷ୍ଟ କରିବାର ଯେଉଁ ପ୍ରବୃତ୍ତି ସଂଘ ପରିବାରରେ ଜାତ ହୋଇଛି, ତାହାଫଳରେ ଯେ, କେବଳ ମୁସଲମାନ୍ ଓ ଖ୍ରୀଷ୍ଟିଆନ୍ ଧର୍ମର ଭାରତୀୟମାନେ ବହିଷ୍କୃତ ଅନୁଭବ କରୁଛନ୍ତି, ତାହାନୁହେଁ; ଆଦିବାସୀ ଓ ଦଳିତ ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁ ମୁଖ୍ୟଧାରାରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହୋଇ ରହିବାର ଆଶଙ୍କା କରୁଛନ୍ତି ।

ଭାରତକୁ ଏକ ଧର୍ମୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ପରିଣତ କରିବା ଏବଂ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମକୁ ଏକ କେନ୍ଦ୍ରୀୟ ନେତୃତ୍ୱ ଦ୍ୱାରା ସଂଗଠିତ କରିବା—ଏହି ଉଭୟ ନୀତି ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସ୍ୱଭାବ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଚରିତ୍ର ଉପରେ ଆଘାତ କରୁଛି । ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଉଭୟଙ୍କର ସ୍ୱାଭାବିକ ଗଠନ ହେଉଛି ବିକେନ୍ଦ୍ରୀକୃତ । ନାନାବିଧ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଧାରାକୁ (autonomy) ସମାବିଷ୍ଟ କରି ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ ଓ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଫୁଟି ଉଠିଛି । ଦିଲ୍ଲୀ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଭାରତୀୟ ଶାସନ, ହିନ୍ଦୁ କେନ୍ଦ୍ରିତ ଭାରତୀୟ ସମାଜ, ରାମ କେନ୍ଦ୍ରିତ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମ—ଏସବୁ ହେଉଛନ୍ତି ବିପରୀତ ଧର୍ମୀ ।

(ତିନି)

ସର୍ବଧର୍ମ ସମଭାବର ଅନ୍ୟ ପାଖଟି ହେଲା ରାଜ୍ୟ ଓ ଧର୍ମର ଭିନ୍ନତା । 'ସେକ୍ୟୁଲାର୍‌ବାଦୀ'ମାନେ ଧର୍ମ-ବିରୋଧୀ ଓ ଭୌତିକବାଦୀ ପ୍ରଚାର ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତାର ଅର୍ଥକୁ ଅନର୍ଥ କରିଦେଲେ । ସାଧାରଣ ଲୋକେ ହୁଏତ ଏହାର ଅର୍ଥକୁ ମୋଟେ ବୁଝିପାରିଲେ ନାହିଁ; କିମ୍ବା ଜୀବନ ଓ ସମାଜରୁ ଧର୍ମକୁ ବହିଷ୍କାର କରିହେବ ଭାବି, ଏହାକୁ ସନ୍ଦେହ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷତାର ଅର୍ଥ ଭୌତିକବାଦ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ଅନୀଶ୍ୱରବାଦ ନୁହେଁ । ଜୀବନରେ, ସମାଜରେ ଓ ସଂସ୍କୃତିରେ ଧର୍ମ ରହିବ । ଅବଶ୍ୟ ରହିବ । କିନ୍ତୁ ରାଜ୍ୟର କୌଣସି ସଂପର୍କ ଧର୍ମ ସାଙ୍ଗରେ ରହିବ ନାହିଁ ।

ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମାଜ ଉପରେ ଧର୍ମର ପ୍ରଭାବ ଚାରିଟି ସ୍ତରରେ ହୋଇଥାଏ : (କ) ପୂଜା ପଦ୍ଧତି; (ଖ) ବିଶ୍ୱବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡ ସଂପର୍କରେ ଧାରଣା ଓ ବିଶ୍ୱାସ; (ଗ) ବିବାହ, ସଂପତ୍ତି, ଅପରାଧ ବିଷୟରେ ଦଣ୍ଡବିଧି; (ଘ) ନୈତିକ ମୂଲ୍ୟ ।

କେବଳ ଶେଷୋକ୍ତ ବିଷୟଟିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ରାଜନୀତିରେ ଧର୍ମ ସାଙ୍ଗରେ କୌଣସି ସଂପର୍କ ରହିବା ଉଚିତ ନୁହେଁ । ଏହି ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ କୌଣସି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ସଂପର୍କ ରହିବା ଅନୁଚିତ । ପ୍ରକୃତ ଧର୍ମ ସମାଜର ଓ ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ନୈତିକ ସ୍ତରକୁ ଉଚ୍ଚ କରିଥାଏ; ତେଣୁ ଧାର୍ମିକ ନେତାମାନେ ଉଚ୍ଚ ନାଗରିକ ହୁଅନ୍ତି । ଏହି ଅର୍ଥରେ ଗାନ୍ଧୀ କହୁଥିଲେ ଯେ, ଧର୍ମ ବିନା ରାଜନୀତି ଅନୈତିକ ହୋଇଯିବ । ତାଙ୍କର ଧର୍ମ ଥିଲା ସତ୍ୟ ଓ ଅହିଂସାର କଠୋର ପ୍ରୟୋଗ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣକୁ ଗ୍ରହଣ କଲେ ଧର୍ମକୁ ମଧ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା କରିହେବ । ଯେଉଁ ଧର୍ମ ସମାଜ ଓ ବ୍ୟକ୍ତିର ନୈତିକ ମାନଦଣ୍ଡକୁ ଉଚ୍ଚତର ଦିଗ ବା ପର୍ଯ୍ୟାୟକୁ ନେଇଯାଇଛି ତାହା ସମାଜ-ଉପଯୋଗୀ ଧର୍ମ । ଯେଉଁଠି ଧର୍ମ ମଣିଷକୁ ନୈତିକତାର ଦୀକ୍ଷା ଦେଇପାରୁନାହିଁ ଓ କେବଳ ଦେବୀ ଦେବତା, ମନ୍ତ୍ର-ତନ୍ତ୍ରରେ ବୁଡ଼ାଇ ରଖୁଛି ସେଠାରେ ଧର୍ମ ପତନୋନ୍ମୁଖୀ ବୋଲି ଧରିବାକୁ ହେବ ।

ଲୋକଙ୍କର ପୂଜାପଦ୍ଧତି କିପରି ହେବ, ମନ୍ଦିର ହେବ କି ମସ୍‌ଜିଦ୍ ହେବ, ଗୀତାର କେଉଁ କେଉଁ ଭାଷ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ- ଏସବୁ ବିଷୟରେ ରାଜ୍ୟ ଓ ରାଜନୀତିକୁ କିଛି କହିବାର ନାହିଁ । ଲୋକେ ନିଜେ ନିଜେ ଏହାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କରିବେ । ଏହାର ନିଷ୍ପତ୍ତି କଲାବେଳେ ସେମାନେ ଯଦି ଶାନ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଭଙ୍ଗ କରିବେ ନାହିଁ, ତାହେଲେ ରାଜ୍ୟ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଉଦାସୀନ ରହିବ । ଏସବୁର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେବା ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଯଦି ହିଂସା ହୁଏ, ସଂପତ୍ତିର ଲୁଟ୍ ହୁଏ ଓ ଶାନ୍ତି ଭଙ୍ଗ ହୁଏ, ତାହେଲେ ରାଜ୍ୟ ସେଥିରେ ହସ୍ତକ୍ଷେପ କରିବ । କାରଣ ଧର୍ମ ବିଶ୍ୱାସ ପ୍ରଚାର କରିବା ଧର୍ମର ଅଧିକାର କ୍ଷେତ୍ର ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶାନ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ରକ୍ଷା କରିବା ହେଉଛି ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାର କ୍ଷେତ୍ର ।

ବିବାହ, ସମ୍ପତ୍ତି ଆଦି ବିଷୟକ ନିୟମ ତିଆରି କରିବା ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ଧର୍ମର ଅଧିକାର କ୍ଷେତ୍ର ଥିଲା । ଆଦିମ ଅଧିବାସୀଙ୍କ ସମାଜରେ ଏବେ ମଧ୍ୟ ଏପରି

ଆଇନକାନୁନର ପ୍ରଚଳନ ଅଛି । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଏପରି ଆଇନକାନୁନ ପ୍ରଣୟନର ଅଧିକାର କେବଳ ରାଜ୍ୟ ହାତରେ ରହିବ । ଯେଉଁ ଧର୍ମାନ୍ଧ ସରକାରମାନେ ନିଜ ରାଜ୍ୟକୁ 'ଧାର୍ମିକ ରାଜ୍ୟ' ବୋଲି ଘୋଷଣା କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ରାଜ୍ୟଦ୍ୱାରା ଏହିସବୁ ବିଷୟରେ ଆଇନ କରିବାକୁ ବାଧ ହେଉଛନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି ବିଷୟଟି ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାରରେ ରହିବା ବିଧେୟ ।

ବିଶ୍ୱ ବ୍ରହ୍ମାଣ୍ଡର ସ୍ୱରୂପ କ'ଣ- ଏ ବିଷୟରେ ଧର୍ମ ଏବଂ ବିଜ୍ଞାନ ଉଭୟଙ୍କର ଅଧିକାର ରହିଛି, ରାଜ୍ୟର ଏଥିରେ କୌଣସି ଅଧିକାର ନାହିଁ । ଯେଉଁସବୁ ବିଷୟରେ ବିଜ୍ଞାନ ଚୂଡ଼ାନ୍ତ ଓ ସନ୍ତୋଷପ୍ରଦ ଉତ୍ତର ଦେଇସାରିଛି, ସେ ବିଷୟରେ ଆଉ ଧାର୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସର ଦରକାର ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଯେଉଁସବୁ ବିଷୟରେ ବିଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ନିରୁତ୍ତର କିମ୍ବା ଦ୍ୱିଧାଗ୍ରସ୍ତ-ସେସବୁ ବିଷୟରେ ଧାର୍ମିକ ବିଶ୍ୱାସ ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେବା ଦୋଷାବହ ନୁହେଁ ।

ମୋଟ ଉପରେ ଧର୍ମର ଅଧିକାର କ୍ଷେତ୍ର ଅଲଗା ଏବଂ ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାର କ୍ଷେତ୍ର ଅଲଗା । ଏହି ଭିନ୍ନତାଗୁଡ଼ିକୁ ଜାଣିବା ଓ ସମ୍ମାନ ଦେବା ହେଉଛି ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତା । ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ଧର୍ମ ହେଉ ବା ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଧର୍ମ ହେଉ, ରାଜ୍ୟକୁ ସଂଚାଳିତ କରିବା ତା'ର ଅଧିକାର ବହିର୍ଭୂତ । ତେଣୁ ଇସଲାମ୍ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନ୍ ରାଷ୍ଟ୍ର, ହିନ୍ଦୁ ରାଷ୍ଟ୍ର—ଏସବୁ ହେଉଛି ସଭ୍ୟତା ବିରୋଧୀ ।

(ଚାରି)

ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଏତେ ଦୁର୍ବଳ ଯେ ଏଠି ପ୍ରବାସୀ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ପୂଜା ହେଉଛି । ସେମାନଙ୍କୁ ନାନା ଭାବରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ କରିବା ପାଇଁ କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାରମାନେ ଲାଗି ପଡ଼ିଛନ୍ତି । ଏହା କଦାପି ଏକ ସୁସ୍ଥ ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ । ସେମାନେ ଭାରତରୁ ଚାଲିଯାଇ ଧନୀଦେଶମାନଙ୍କର ନାଗରିକ ହୋଇ ମଉଜ ମଜଲିସ୍‌ରେ ରହିବାକୁ ସ୍ଥିର କରିଛନ୍ତି । ବିଦେଶରେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କ ଉପରେ ଅତ୍ୟାଚାର ହେବ, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ ଭାରତ ସରକାରକୁ କହିବେ, 'ଆମକୁ ନେଇଯାଅ, ଆମେ ନିଜ ଦେଶକୁ ଫେରିଯିବୁ ।' ସେମାନେ ପୁଣି ସର୍ତ୍ତ ରଖୁଛନ୍ତି ଯେ, ଆମକୁ ବିଶେଷ ଓ ଅତି ବିଶେଷ ସୁବିଧାମାନ ପ୍ରଦାନ ନକଲେ

ଆମେ ଆମର ପୁଞ୍ଜି ଭାରତରେ ଖଟାଇବୁ ନାହିଁ । ଏମାନେ ପୁଣି ଭାରତରେ ହିନ୍ଦୁ ସାଂପ୍ରଦାୟିକତା ଓ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ରୁଢ଼ିବାଦକୁ ବଢ଼େଇବାରେ ଯଥେଷ୍ଟ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ଭାରତର କେତେ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ?

ବିଦେଶରେ ରହୁଥିବା ଭାରତୀୟମାନେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକ ନୁହନ୍ତି । ସେମାନେ ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଏବଂ ହିନ୍ଦୁ ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ସନ୍ତାନ । ଏ ଦେଶର ସ୍ୱାର୍ଥ ପ୍ରତି ସେମାନେ କାହିଁକି ଏତେ ଉଦାସୀନ ? କ୍ରିକେଟ ଖେଳରେ ପାକିସ୍ଥାନର ବିଜୟରେ ତାଳି ବଜାଇବା ଯଦି ଭାରତ-ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ, ତା'ହେଲେ ପ୍ରବାସୀ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ପୁଞ୍ଜି ବିଷୟକ ସର୍ତ୍ତକୁ ଆମେ କ'ଣ କହିବା ? ଭାରତୀୟ ପ୍ରଶାସନର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସଚୀବ ପଦମାନଙ୍କରେ ବସିଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କ ଭିତରୁ ଅନେକଙ୍କର ପୁଅଝିଅମାନେ ଆମେରିକାରେ ରହିଲେଣି । ଚାକିରିରୁ ଅବସର ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ଏମାନେ ମଧ ଆମେରିକା ଚାଲିଯିବେ । ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ଏମାନଙ୍କ ହାତରେ ଅସୁରକ୍ଷିତ ।

ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଗଠନ ଏପରି ଭାବରେ ହୋଇଛି ଯେ, ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କ ହାତରେ ରାଜକ୍ଷମତା, ଅର୍ଥ କ୍ଷମତା ଓ ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ ରହିଛି—ସେମାନଙ୍କର ମାଟି ସାଙ୍ଗରେ କୌଣସି ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ମାଟିକୁ ଘୃଣା-ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ସବୁବେଳେ ମାଟି ପଥର ସାଙ୍ଗରେ ଲାଗିକରି ରହିଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କ ହାତରେ ରାଜକ୍ଷମତା ନାହିଁ କିମ୍ବା ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନ ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଗୋଷ୍ଠୀ ପାଖରେ ରାଜକ୍ଷମତା ଓ ଜ୍ଞାନ ଥାଇ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ଦେଶଭକ୍ତ ହୋଇପାରୁନାହାନ୍ତି । ଦ୍ୱିତୀୟ ଗୋଷ୍ଠୀର ମାଟିମୋହ ଅଧିକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା, ସେମାନଙ୍କ ପାଖରେ କ୍ଷମତା ଓ ଜ୍ଞାନର ସୁଯୋଗ ନଥିବାରୁ ସେମାନଙ୍କର ଦେଶଭକ୍ତିକୁ ପ୍ରମାଣିତ କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅତଏବ୍, ଏହି ରାଷ୍ଟ୍ରର ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟ ଯେ, ଏହି ରାଷ୍ଟ୍ରର ସଂଚାଳନ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଯୋଗ୍ୟ ଓ ଦେଶଭକ୍ତ ଗୋଷ୍ଠୀ ନାହାନ୍ତି, ଯିଏ ଆଗେଇ ଆସି କହିବ ଆମେ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ଭାରତୀୟ !

'ଆମେ ହିନ୍ଦୁ' ବୋଲି କହିଦେଲେ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆବଶ୍ୟକତା ପୂରଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଭାରତର ଆର୍ଥିକ ସଙ୍କଟ ସାଙ୍ଗରେ ଭାରତର ସ୍ୱାଧୀନତାର

ସଙ୍କଟ ଆସିଯାଇଛି । ୟୁରୋପ, ଜାପାନ ଓ ଆମେରିକାର ଆର୍ଥିକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ଆମର ଶିଳ୍ପବାଣିଜ୍ୟ ଓ ପ୍ରାକୃତିକ ସମ୍ପଦ ଉପରେ କର୍ତ୍ତୃତ୍ୱ ବିସ୍ତାର କରିସାରିଲେଣି । ହିନ୍ଦୁ ଅସ୍ମିତାର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ ଆମେ ଏହି ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସଙ୍କଟରେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରିବା ନାହିଁ । ଏକ ଦୃଢ଼ ଭାରତୀୟ ଅସ୍ମିତା ହିଁ ଏହି ସମୟର ଅସଲ ଆବଶ୍ୟକତା । 'ଆମେ ହିନ୍ଦୁ' ବୋଲି ଗର୍ଜନ କଲେ ମୁସଲମାନ ଓ ଅଳ୍ପସଂଖ୍ୟକ ସଂପ୍ରଦାୟମାନେ ଭୀତତ୍ରସ୍ତ ହେବେ; ସେଥିରୁ ଆମକୁ କେଉଁ ସନ୍ତୋଷ ଓ କେଉଁ ଗୌରବ ମିଳିବ ? ହିନ୍ଦୁ ସ୍ଲୋଗାନର କୌଣସି ଚାପ ୟୁରୋପ ବା ଆମେରିକା ଉପରେ ପଡ଼ିବାର ନାହିଁ । 'ଆମେ ଭାରତୀୟ, ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଆମେ ଶକ୍ତିଶାଳୀ କରିବୁ'- ଏହା କହିଲେ ବିଶ୍ୱ ଉପରେ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିବ । ଭାରତର ଅସ୍ମିତା ରହିଲେ ହିନ୍ଦୁ ଅସ୍ମିତା ମଧ୍ୟ ରହିବ । ଭାରତୀୟ ଅସ୍ମିତା ନରହିଲେ ହିନ୍ଦୁ ଅସ୍ମିତାର କୌଣସି ଅର୍ଥ ନାହିଁ । ଠିକ୍ ଯେତେବେଳେ ଏକ ଦୃଢ଼ ଭାରତୀୟ ଅସ୍ମିତାର ଆବଶ୍ୟକତା ଥିଲା, ସେହି ସମୟରେ ହିନ୍ଦୁ ଅସ୍ମିତାର ଧ୍ୱନି ଦେଇ ସଂଘ ପରିବାର ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟତାକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିଦେଇଛି ।

୧୨ ମଇ, ୧୯୯୩

ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ

ଗତ ୧୬ ନଭେମ୍ବର ୧୯୯୨ ଦିନ ଭାରତର ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ (ସୁପ୍ରିମ୍‌କୋର୍ଟ) ମଣ୍ଡଳ କମିଶନ୍ ସଂକ୍ରାନ୍ତୀୟ ବିବାଦ ଉପରେ ତାଙ୍କର ୯୧୧ ପୃଷ୍ଠାର ରାୟ ଶୁଣାଇଲେ । ଏହା ଏକ ଐତିହାସିକ ରାୟ; କାରଣ ଏହି ରାୟ ଫଳରେ ପ୍ରଥମ ଥର ପାଇଁ 'ଅନ୍ୟ ପଛୁଆ ଜାତିମାନେ' କେନ୍ଦ୍ର ସରକାରର ଚାକିରିମାନଙ୍କରେ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣର ହକ୍‌ଦାର ହେବେ ।

କିଛିବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ମଣ୍ଡଳ କମିଶନ ସପକ୍ଷରେ ଓ ବିପକ୍ଷରେ ଯେଉଁ ତୁମୁଳ ବାଦବିବାଦ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଥିଲା, ସୁପ୍ରିମ୍‌କୋର୍ଟର ରାୟ ପ୍ରକାଶିତ ହେବାପରେ ତାହାର ଅବସାନ ଘଟିବା ଉଚିତ ।

ସୁପ୍ରିମ୍‌କୋର୍ଟର ଏହି ରାୟ ହେଉଛି ଏକ ସନ୍ଧିପତ୍ର । ତାହାକୁ ପଢ଼ିଲେ କହିହେବ ନାହିଁ ଯେ, ଏପଟରେ ବିଜୟ ହୋଇଛି ନା ସେପଟରେ ବିଜୟ ହୋଇଛି । ଉଭୟେ କିଛି ପରିମାଣରେ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି ଓ କିଛିଟା ଅସନ୍ତୁଷ୍ଟ ହୋଇଛନ୍ତି । ଉଭୟଙ୍କର ଯାହା ଉପଲବ୍ଧି ହୋଇଛି, ତାକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରାଇବାକୁ ହେଲେ ଅସନ୍ତୋଷକୁ କିଛିଦିନ ପାଇଁ ସଂଯମରେ ରଖିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

ବିଚାରପତିମାନଙ୍କ ରାୟକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ମଣ୍ଡଳ ବିରୋଧୀ ପ୍ରବକ୍ତାମାନଙ୍କର ଯେଉଁସବୁ ମୁଖ୍ୟ ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ିକ ଥିଲା, ସେସବୁକୁ ସୁପ୍ରିମ୍‌କୋର୍ଟ ମାନିନେଇଛନ୍ତି । ମଣ୍ଡଳ ବିରୋଧୀ ସମାଲୋଚନାରେ ଯେଉଁସବୁ କଥା ବାରମ୍ବାର ଓ ତୀବ୍ରତାର ସହ ଆସୁଥିଲା, ସେଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି : (୧) ପଛୁଆ ଜାତିର ଧନୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଂରକ୍ଷଣର ଲାଭ ମିଳୁଛି; ଏହା ଅନୁଚିତ । (୨) ପଦୋନ୍ନତି ସମୟରେ ସଂରକ୍ଷଣ ଦେବା ଏକ ଅବିବେକୀ କାର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଏହାଦ୍ୱାରା ଶାସନରେ ବିଶୃଙ୍ଖଳା ଘଟୁଛି । (୩) ଯେଉଁସବୁ ଚାକିରିରେ ଅତ୍ୟଧିକ ନୈପୁଣ୍ୟ ଓ ଅତ୍ୟଧିକ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟର ଦରକାର, ସେଗୁଡ଼ିକରେ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣ ହେବା ଅନୁଚିତ ।

ଏହି ତିନୋଟିଯାକ କଥା ସୁପ୍ରିମ୍‌କୋର୍ଟ ମାନି ନେଇଛନ୍ତି । ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗ, ପ୍ରଫେସର ପଦ ଓ ଡାକ୍ତରୀ ବା ଇଞ୍ଜିନିୟରିଂର ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ତରମାନଙ୍କରେ ସଂରକ୍ଷଣ ନୀତି ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ ବୋଲି ବିଚାରପତିମାନେ ଫଇସଲା ଦେଇଛନ୍ତି । ସେମାନେ

ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ିଛନ୍ତି 'କ୍ରିମୀ ଲେୟର' (Creamy Layer) । କ୍ରିମ୍ ଅର୍ଥ ଦୁଧର ସର । ଯେଉଁ ସମୁଦାୟମାନଙ୍କୁ ସଂରକ୍ଷଣ ମିଳୁଛି, ତାହାର ସବୁ ସର ଖାଇଯାଉଛନ୍ତି ଉକ୍ତ ସମୁଦାୟର ଧନୀ ଓ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଲୋକମାନେ । ସଂରକ୍ଷଣ ବିରୋଧୀମାନଙ୍କର ଏହା ଏକ ତୀବ୍ର ବିରୋଧ । ତେଣୁ ଏହି ଧନୀଲୋକମାନଙ୍କୁ ସଂରକ୍ଷଣ ପରିଧିରୁ ହଟେଇ ଦିଆଯିବ ବୋଲି ସୁପ୍ରିମ୍‌କୋର୍ଟ ଆଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି । ପଦୋନ୍ନତି ସମୟରେ ଅନ୍ୟ ପଛୁଆ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ସଂରକ୍ଷଣ ମିଳିବ ନାହିଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ଅଭିଜ୍ଞତା ଓ ଯୋଗ୍ୟତା ଅନୁସାରେ ପଦୋନ୍ନତି ହେବ ।

ଏକଥା ସତ ଯେ, ସଂରକ୍ଷଣ ରହିଲା । ମଣ୍ଡଳ ସମର୍ଥକମାନେ କହିବେ ଯେ ସର ସବୁ କାଢ଼ିନିଆଗଲା ।

ସର, ଦହି, ଲହୁଣି ଓ ଛେନା-ଏସବୁର ଭାଗବଣ୍ଟା ଉପରେ ଦେବତା ଓ ରାକ୍ଷସ, ଦ୍ୱିଜ ଓ ଶୂଦ୍ର; ସମସ୍ତଙ୍କ ବକଧ୍ୟାନ ରହିଛି । କିଛି ପରିମାଣରେ ଏହା ସ୍ୱାଭାବିକ ଯେ, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସମାଜରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତି ଓ ସମୁଦାୟ ନିଜର ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ସଚେତ ରହିବେ । ଅଧିକାର ଚେତନା ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଚେତନା ଏ ଦୁଇଟି ଚେତନା ଗଣତନ୍ତ୍ରର ଦୁଇ ବାହୁ । କିନ୍ତୁ ଯଦି ସମାଜର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଖଣ୍ଡ କେବଳ ନିଜର ଅଧିକାରରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇଯିବ, ତାହେଲେ ରାଷ୍ଟ୍ର ଦୁର୍ବଳ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ରହିଛି । ଦୁଧ ରହିବ ନାହିଁ ତ ସର ମଧ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ସଂରକ୍ଷଣର ପ୍ରଶ୍ନ ଭାରତୀୟ ରାଜନୀତିର ଏକ ମହାନ୍ ଓ ଜଟିଳ ପ୍ରଶ୍ନ । ଉପରୁ ଦେଖିଲେ ଏହା ଚାକିରି ଭାଗବଣ୍ଟାର ପ୍ରଶ୍ନ । ଦୁଇବର୍ଷ ଧରି ମଣ୍ଡଳର ସମର୍ଥକ ଓ ବିରୋଧୀ ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ହିଁ ସମସ୍ୟାକୁ ଦେଖିଛନ୍ତି ।

ମୌଳିକ ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ଏହା ହେଉଛି ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟର ପ୍ରଶ୍ନ । ଭାରତରେ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ବିଷୟରେ ବୌଦ୍ଧିକ ଚର୍ଚ୍ଚା ବହୁତ କମ୍ । ଓଡ଼ିଶାରେ ପ୍ରାୟ ନାହିଁ । ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ 'ଗରିବ' ଓ 'ପଛୁଆ' ଭିତରେ ଫରକ୍ ଜାଣିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆମ ଦେଶର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ସେଇସବୁ ବିଷୟ ଚର୍ଚ୍ଚା କରନ୍ତି, ଯାହା ୟୁରୋପ ଓ ଆମେରିକାର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଚର୍ଚ୍ଚା କରିଥାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଦେଶରେ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ଭରି ରହିଛି । ଜଣେ ବିଶ୍ୱବିଖ୍ୟାତ ଲେଖକ ଆଲବର୍ଟ କାମୁ କହିଛନ୍ତି; ଯେଉଁ ଦେଶରେ ସାମାଜିକ ସମତା ନାହିଁ, ସେ ଦେଶରେ ଆର୍ଥିକ ସମାନତାର କଳ୍ପନା

କରିହେବ ନାହିଁ । ଏହା ନିରାଟ ସତ୍ୟ । କାରଣ ସାମାଜିକ ବିଷମତା ଜନ୍ମଗତ ବିଷମତା । ଜନ୍ମଗତ ବିଷମତାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ମନୁଷ୍ୟ ଜନ୍ମରୁ ଅସମାନ ।

ଅନେକେ କହନ୍ତି ଯେ, ଋଷ ଦେଶର ଲୋକେ ଗୋର୍ଭାଚୋଭଙ୍କ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣି ନଥିଲେ ଯେ, ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ଅଧିକାର କ'ଣ ! କାରଣ ଋଷର ଇତିହାସରେ କେବେ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଶାସନ ନଥିଲା । ଠିକ୍ ସେହିପରି ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ କୁହାଯାଇପାରେ ଯେ, ସେମାନେ ସାମାଜିକ ସମାନତାର ଧାରଣାକୁ ବୁଝିପାରନ୍ତି ନାହିଁ । କାରଣ ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ତାହା କେବେ ରହିନାହିଁ ।

ଜଣେ ଲୋକ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଉଚ୍ଚ ପଦବୀ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ କି ନୁହେଁ, ତାହାର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ ଗର୍ଭାବସ୍ଥାରେ ହିଁ ହୋଇଯିବ । ଯେଉଁମାନେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ ଦ୍ୱିଜ କୁଳରେ ଜନ୍ମିବାର ସୌଭାଗ୍ୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ ସହଜରେ ବୁଝିପାରିବେ ନାହିଁ ଯେ, ଜନ୍ମରୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଘୋଷିତ ହେବାର ଚେତନା କେତେ ଅପମାନପୂର୍ଣ୍ଣ । ଶୁଦ୍ର ଓ ଅସବର୍ଣ୍ଣମାନଙ୍କ କଥା ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତୁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ-କରଣ ବା ବ୍ରାହ୍ମଣ-କ୍ଷତ୍ରିୟ ଫରକ୍ ମଧ୍ୟ କମ୍ ନୁହେଁ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଘରେ କରଣମାନେ ଖାଇପାରିବେ; କିନ୍ତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ କରଣ ବା କ୍ଷତ୍ରିୟ ଖଣ୍ଡାୟତ ଘରେ ଭୋଜନ ଗ୍ରହଣ କରିବେ ନାହିଁ । ଏହି ଗୋଟିଏ କଥା କରଣ ଓ ଖଣ୍ଡାୟତମାନଙ୍କ ମନରେ ହୀନମନ୍ୟତା ସୃଷ୍ଟି କରିବ କିମ୍ବା ଦ୍ୱେଷ ଜାତ କରାଇବ । କିନ୍ତୁ କ୍ଷତ୍ରିୟ ଓ କରଣମାନେ ଏହି ଅପମାନକୁ ଢୋକିନେଇ ସହିଯାନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଜାତିକୁ ଛାଡ଼ିଦେଲେ ବାକି ସବୁ ଜାତି ଆମ ପାଦତଳେ ରହିବେ । ଚଷା ଏବଂ ତେଲି ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କର ଅପମାନବୋଧକୁ ଚପେଇ ଦିଅନ୍ତି, କାରଣ ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ହରିଜନମାନଙ୍କର ସେବା ଓ ଦାସତ୍ୱ ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସୁରକ୍ଷିତ । ଏହି ହୀନମନ୍ୟତାର ତର୍କଶାସ୍ତ୍ର ଏତେ ସଂକ୍ରାମକ ଯେ, ଅସବର୍ଣ୍ଣ ଜାତିମାନେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ଭିତରେ ତଳ ଉପର ହୋଇ ରହୁଛନ୍ତି । ଏହିପରି ଭାବରେ ଦେଶର ସମସ୍ତ ଲୋକ ଓ ସମସ୍ତ ଶ୍ରେଣୀ ହୀନମନ୍ୟତାରେ ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇଥିବାରୁ ସବଳ ବିଦେଶୀ ଆକ୍ରମଣର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାର କ୍ଷମତା ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ଯେଉଁଦିନ ଠାରୁ ଭାରତର ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥା କଠୋର ହୋଇଛି ସେଇଦିନଠାରୁ ଭାରତୀୟମାନେ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କର ସମ୍ମୁଖରେ ମଥାନତ କରି ଚାଲିଛନ୍ତି ।

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଜ୍ଞାନବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ ଓ ସମୃଦ୍ଧି ଏତେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ହୋଇଥିବାବେଳେ ଏହି ଦେଶ କିପରି ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କର ସହଜ ଶିକାର ହୋଇଛି,

ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଐତିହାସିକମାନେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କଥାମାନ କହିଛନ୍ତି । ରାଜାମାନଙ୍କର ପରସ୍ପର ଈର୍ଷା ଓ ବିଶ୍ୱାସଘାତକତା ଏହି ପରାଜୟର କାରଣ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ ଦର୍ଶାଉଛନ୍ତି, ସେମାନେ କ'ଣ କହିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ଯେ, ଏକ ବିଶାଳ ଜନ ସମୁଦାୟର ଦେଶ ଶହଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଅଳ୍ପ କେତେକ ସ୍ୱାର୍ଥପର ବ୍ୟକ୍ତିମାନଙ୍କର ଈର୍ଷା ଓ ଷଡ଼ଯନ୍ତ୍ର ଦ୍ୱାରା ପରିଚାଳିତ ହେଉଥିଲା ? ଯେତେବେଳେ ଦେଶ ଉପରେ ବାହ୍ୟ ଆକ୍ରମଣ ହେଉଛି, ସେତେବେଳେ ସେମାନେ କାହିଁକି ତାଙ୍କର ଈର୍ଷାଦ୍ୱେଷକୁ ଛାଡ଼ି ଏକାଠି ହୋଇପାରିନାହାନ୍ତି ? ଏହା କହିବା କେତେ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ ଯେ, ଭାରତ ହାରିଲା, କାରଣ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଏକତା ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଗଲା । ଅସଲ ପ୍ରଶ୍ନ ହେଉଛି, 'ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଏକତା ଦୁର୍ବଳ ହେଲା କାହିଁକି ?' ଏହାର ଉତ୍ତର ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ।

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଭାବନା ଏକ ସ୍ୱାଭିମାନର ପରିପ୍ରକାଶ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଏକତା ଏହି ସ୍ୱାଭିମାନର ସାମୂହିକ ପରିପ୍ରକାଶ । ଯେଉଁଦେଶର ଜନସାଧାରଣ ଭିତରେ ସାମାଜିକ ଏକାତ୍ମତା ନାହିଁ, ଯେଉଁଠି ନବେଭାଗ ଲୋକ ହୀନମନ୍ୟତାର ଶିକାର ଓ କାହାରି ନା କାହାରି ପାଖରେ ନିଜକୁ ନୀଚ ବୋଲି ମାନିନେଇଛନ୍ତି, ସେଠାରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ୱାଭିମାନ ଆସିବ କେଉଁଠୁ ? ତେବେ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠେ, ଭାରତ ବଞ୍ଚିଲା କିପରି ? ଏଥିପାଇଁ ଜାତିପ୍ରଥା ଅନ୍ୟ ଭାବରେ କାମକଲା । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପରାଜୟ ପରେ ସମାଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଜାତିମାନେ, ଅର୍ଥାତ୍ ଦ୍ୱିଜ ଜାତିମାନେ ନୂତନ ଶାସକର ମୁଖ୍ୟ କର୍ମଚାରୀ ହେଲେ ଏବଂ ଜନସାଧାରଣଙ୍କୁ ଆକ୍ରମଣକାରୀର ବଶ୍ୟତା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଲେ । ଶୂଦ୍ରମାନେ ସେମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ମାନିବାରେ ଅଭ୍ୟସ୍ତ ଥିଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ଭାରତର ଦ୍ୱିଜମାନେ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଶାସକ ହେବାର ଅଭ୍ୟାସ କରି ନେଇଛନ୍ତି । ବାବର୍ ବା ଚେଙ୍ଗିଜ୍ ଖାନ୍ ଆସନ୍ତୁ, ଅବା ଇଷ୍ଟ ଇଣ୍ଡିଆ କମ୍ପାନୀ ଆସୁ ଅଥବା ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କମ୍ପାନୀର ରାଜତ୍ୱ ଆସୁ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଶାସକ ହେବେ ବିଦେଶୀମାନେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ଶାସକ ହେବେ ଦ୍ୱିଜମାନେ । ଉଭୟଙ୍କ ଶାସନରେ ସମାଜ ରହିବ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆକ୍ରମଣକାରୀ ସନ୍ତୁଷ୍ଟ ଏବଂ ଦ୍ୱିଜମାନେ ମଧ୍ୟ ସୁରକ୍ଷିତ । ପ୍ରାୟ ଏକହଜାର ବର୍ଷ ଧରି ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀ ଶାସକ ହେବାର ମଜା ଦ୍ୱିଜମାନେ ପାଇଛନ୍ତି । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଶାସକ ହେବାର ଆକାଙ୍କ୍ଷା ସେମାନଙ୍କର ନାହିଁ । ପ୍ରଥମ ଶ୍ରେଣୀର ଶାସକ ହେବାପାଇଁ ଯେଉଁ ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଓ ଦୁଃସାହସିକତା ଦରକାର, ଏ ଦୁଇଟି ଗୁଣ ସେମାନଙ୍କ ଠାରୁ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ମଧ୍ୟଭାଗରୁ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ପ୍ରଥମ ଭାଗ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଘଟଣାଗୁଡ଼ିକୁ ଦେଖିଲେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଭାରତବର୍ଷର ହୃତଗୌରବ ପୁଣିଥରେ ଫେରିଆସୁଛି । ଭାରତୀୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଦୁଃସାହସିକତାର ଆଭାସ ଓ ଅର୍ନ୍ତରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନେତୃତ୍ୱ କରିବା ଭଳି ଆକାଙ୍କ୍ଷା ଦେଖାଗଲା । ଏହା ପଛରେ ଥିଲା ଜାତିପ୍ରଥା ବିରୋଧୀ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଦୟାନନ୍ଦ, ବ୍ରାହ୍ମସମାଜ, ଜ୍ୟୋତିବା ଫୁଲେ, ରାମକୃଷ୍ଣ, ବିବେକାନନ୍ଦ- ଏସମସ୍ତେ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଜାଗରଣ ପାଇଁ ରାଜନୀତିକୁ ପ୍ରାଥମିକତା ନଦେଇ ସମାଜର ସଂସ୍କାର ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେଲେ । ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟକୁ ଦୂର କରିବା ଏ ସମସ୍ତଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଥିଲା । ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କ ବେଳକୁ ରାଜନୀତି ପାଇଁ ଆଧାର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇସାରିଥିଲା । ସେମାନେ ସାମାଜିକ ଏକାତ୍ମତାର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ନିଜନିଜ ବାଟରେ ତୀବ୍ର କଲେ । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଦ୍ୱିତୀୟ ଦଶକରୁ ଚତୁର୍ଥ ଦଶକ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରାଷ୍ଟୀୟ ଏକତାର ଯେଉଁ ଶକ୍ତିଶାଳୀ ରୂପ ଦେଖାଗଲା, ତାହାର ଭିତ୍ତି ଥିଲା ଏହି ସାମାଜିକ ଏକାତ୍ମତାର ସମ୍ଭାବନା । ଏହି ସମ୍ଭାବନା ଏତେ ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଦେଖାଯାଉଥିଲା ଯେ, ଜାବାହରଲାଲ ନେହେରୁଙ୍କ ଭଳି ପଣ୍ଡିତ ଲୋକ ଭାବିଲେ ଯେ, ଜାତିପ୍ରଥା ଭୁଶୁଡ଼ି ପଡ଼ିବା ସମୟ ଆସିଗଲା । "ଭାରତର ଆବିଷ୍କାର" ନାମକ ପୁସ୍ତକରେ ନେହେରୁ ଅତି ଅପରିପକ୍ୱ ଭାବରେ ଏହିକଥା ଲେଖିଛନ୍ତି । ଅସଲ କଥାକୁ ସେ ବୁଝିପାରିନଥିଲେ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପ୍ରଚାରର ପ୍ରଭାବରେ ସେ ଭାବିଲେ ଯେ, ଇଂରେଜ ଅମଳରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ଆର୍ଥିକ ଢାଞ୍ଚା ତିଆରି ହୋଇଛି, ଆଧୁନିକତାର ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ବିଚାର ଆସୁଛି, ତାହାର ଧକ୍କାରେ ଜାତିପ୍ରଥା ଚୁରମାର୍ ହୋଇଯିବ । କେହି ଚାହିଁଲେ ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ବଞ୍ଚାଇପାରିବେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ନେହେରୁ ଭାବିଲେ ଜାତିପ୍ରଥା ବିଷୟରେ ଆମକୁ କିଛି କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ନାହିଁ ।

ଏହା ଥିଲା ମାରାତ୍ମକ ଭୁଲ । ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଆମ୍ବେଦକର, ନେହେରୁଙ୍କ ପରି କଳ୍ପନା ବିଳାସୀ ନଥିଲେ । ଜାତିପ୍ରଥାର ଶକ୍ତିକୁ ସେମାନେ ଚିହ୍ନିଥିଲେ । ଗାନ୍ଧୀ ଚାହୁଁଥିଲେ ହଜାର ହଜାର ବର୍ଷର ବଂଶଗତ ଅଭ୍ୟାସ ଓ ସଂସ୍କାରଗୁଡ଼ିକୁ ବଦଳାଇବାର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ଓ ଶିକ୍ଷାପଦ୍ଧତି ଚଳାଇବାକୁ ହେବ । ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପାଇଖାନା ସଫା କରାଇବା ଓ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ଜାତିବିହୀନ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ଧାରଣା ଜନ୍ମାଇବା ଇତ୍ୟାଦି ଉପାୟମାନ ସେ ଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ । ଆମ୍ବେଦକର ଚାହିଁଲେ ସାମାଜିକ ସଂଘର୍ଷ କରି ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରିବାକୁ ହେବ । ବିଡ଼ମ୍ବନା ଏହି ଯେ, ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନେତାମାନେ ଏହି ବିଷୟରେ ନେହେରୁଙ୍କ ଅନୁଗାମୀ ଥିଲେ । ବଡ଼

ବଡ଼ କଳକାରଖାନା ଆସିବ ଏବଂ ଜାତିକୁ ଭୁଶୁଡ଼ାଇ ଦେବ; କଲେଜ ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଖୋଲିବ ଓ ଜାତିପ୍ରଥାକୁ ନିର୍ମୂଳ କରିଦେବ । ନେହେରୁଙ୍କ ଧାରଣା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭୁଲ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି । ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଯେଉଁଠି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଆନ୍ଦୋଳନ ରହିବ ନାହିଁ, ସେଠାରେ ବାହ୍ୟ ପ୍ରଭାବର ଫଳ ନକାରାତ୍ମକ ହୁଏ ।

ବାହ୍ୟ ପ୍ରଭାବର ଧକ୍କାରେ ମଧ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୁଏ; କିନ୍ତୁ ତାହା ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱଗାମୀ ହୁଏନାହିଁ । ଉଚ୍ଚସ୍ତରକୁ ଉଠିବାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନିମନ୍ତେ ଆନ୍ତରିକ ବିସ୍ଫୋରଣ ଦରକାର । ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ ବିସ୍ଫୋରଣର ଏକ ନମୂନା ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କ ବାଣୀରେ ମିଳେ- ''ହେ ଦ୍ୱିଜମାନେ... ହେ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ଓ କୁଳୀନ ବୋଲାଉଥିବା ଉଚ୍ଚଜାତିର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନେ.. ଆମର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଯେଉଁ ଭାବରେ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କୁ ପଦଦଳିତ କରି ରଖିଥିଲେ, ତାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ଭାରତର ଜନସାଧାରଣ ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ଅସହାୟ ହୋଇଯାଇଛନ୍ତି । ...ବଂଶଗତ ଯୋଗ୍ୟତା ଏକ ଭଣ୍ଡାମୀ । ପରମ୍ପରାଗତ ଆଧିପତ୍ୟକୁ ଚଳେଇ ରଖିବା ନିମନ୍ତେ ଏହି ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଏକ ବାହାନା ମାତ୍ର ।''

ଅର୍ଥାତ୍ ଆଜିଠୁ ପ୍ରାୟ ଶହେବର୍ଷ ତଳେ 'ମେରିଟ୍' ବା ଯୋଗ୍ୟତାର ବିତର୍କକୁ ବିବେକାନନ୍ଦ ବିଦ୍ରୂପ କରିଥିଲେ । ଏହିସବୁ ଚେତାବନୀକୁ ଭାରତର ଦ୍ୱିଜମାନେ ଅଳ୍ପ ସମୟ ପାଇଁ କର୍ଣ୍ଣପାତ କଲେ । ତାଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟି ବିସ୍ତାରିତ ହେଲା, ଦୃଷ୍ଟି ଉଦାର ହେଲା, ମସ୍ତିଷ୍କ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠିଲା । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଭାରତୀୟ ମନ ଓ ମସ୍ତିଷ୍କ ପୁଣି ସଂକୁଚିତ ହେବାକୁ ବସିଲା । ୧୯୪୫ରୁ ନେହେରୁ ଯୁଗର ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ଧର୍ମ ସଂସ୍କାର ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଆଉ କାହାର ବିଶ୍ୱାସ କିମ୍ବା ଦୃଢ଼ତା ରହିଲା ନାହିଁ । ନବେ ଦଶନ୍ଧି ଆସୁଆସୁ ଜାତିପ୍ରଥା ପୁଣି ମଜବୁଦ୍ ହୋଇଯାଇଛି । ଶିକ୍ଷିତ ଓ ଅଶିକ୍ଷିତ, ରାଜନୀତି ଓ ପ୍ରଶାସନ, ଶିକ୍ଷା ଓ ଶିଳ୍ପ ସବୁ ସ୍ତରରେ ଜାତି ଭାବନା ଓ ଜାତି ସଂଗଠନର ଦୌରାତ୍ମ୍ୟ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି । କେବଳ ଜାତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ନୁହେଁ, ଶିକ୍ଷାର ମଧ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଦୁର୍ଗତି ହୋଇସାରିଛି ଏବଂ ଅର୍ଥନୀତି ବିଦେଶୀ ଋଣ ଜାଲରେ ଛନ୍ଦି ହୋଇଯାଇଛି । ଏହି ସମଗ୍ର କାଳରେ ଭାରତର ସବୁ କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଜନୀତି, ସାହିତ୍ୟ, ପ୍ରଶାସନ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ଶିକ୍ଷା ବିଭାଗରେ ଦ୍ୱିଜମାନେ ହିଁ ଅଖଣ୍ଡ ରାଜତ୍ୱ କରୁଛନ୍ତି । ସେହିମାନଙ୍କ ଅଖଣ୍ଡ ରାଜତ୍ୱ କାଳରେ ଏକ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱକୁ ଉଠୁଥିବା ଭାରତୀୟ ସମାଜର ଯେଉଁ ଶୋଚନୀୟ ଅଧୋଗତି ହେଲା, ତାହା କ'ଣ ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କର ଚରମ

ଅଯୋଗ୍ୟତାର ଅକାଟ୍ୟ ପ୍ରମାଣ ନୁହେଁ ? ଏହାପରେ ଯଦି ଶୂଦ୍ର ନେତା, ଶୂଦ୍ର ପ୍ରଶାସକ ଓ ଶୂଦ୍ର ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ଆସିବେ, ସେମାନଙ୍କର ବିଫଳତାକୁ ଏତେ ବେଶୀ ଦୋଷ ଦେଇହେବ ନାହିଁ, କାରଣ ସେମାନଙ୍କର 'ବଂଶଗତ ଯୋଗ୍ୟତା' ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ଏହା କହି ସେମାନେ ପଳାୟନ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନଙ୍କୁ ଧରିବାକୁ ହେବ । ସେମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । କାରଣ କେବଳ ଦ୍ୱିଜ ନେତୃତ୍ୱରେ ଦେଶ ଆଉ ଚାଲିବ ନାହିଁ । ଦ୍ୱିଜ ନେତୃତ୍ୱର ଶେଷ ସୁଯୋଗ ଥିଲା ସଂଘ ପରିବାର ରୂପରେ । ବିଶୁଦ୍ଧ ଦ୍ୱିଜ ନେତୃତ୍ୱ ଏବେ ମଧ୍ୟ ସଂଘ ପରିବାରରେ ରହିଛି । ଭାରତୀୟ ଜନତାପାର୍ଟିର ନେତୃତ୍ୱ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଦ୍ୱିଜ ହୋଇଥିବାରୁ ଦ୍ୱିଜ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ଆକର୍ଷଣ ସେଆଡ଼କୁ ହେଉଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ୱୟଂସେବକ ସଂଘ ଆହୁରି ବେଶୀ ଶୁଦ୍ଧ । କୁଳୀନ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟକେହି ଏହାର ଶୀର୍ଷ ସଞ୍ଚାଳକ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ସେମାନେ କ'ଣ ବିବେକାନନ୍ଦଙ୍କର ଡାକ ଶୁଣିଛନ୍ତି ? ଇତିମଧ୍ୟରେ ସଂଘ ପରିବାର ଯଥେଷ୍ଟ ବିସ୍ତାର ଲାଭ କରିଛି । ସନ୍ଥ, ସନ୍ନ୍ୟାସୀ, ମହନ୍ତ ଓ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟମାନଙ୍କର ସଙ୍ଗଠନ ଓ ସକ୍ରିୟତା ବଢ଼ିଛି । ସେମାନେ ଯଦି ସଂକଳ୍ପ କରିଥାନ୍ତେ — ଦୁଇହଜାର ବର୍ଷର ଏହି ଜାତିରୂପୀ କୁଷ୍ଠ ବ୍ୟାଧିରୁ ଭାରତୀୟ ସମାଜକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ — ସେମାନେ ସଫଳ ହୋଇଥାନ୍ତେ । ଗ୍ରାମେ ଗ୍ରାମେ, ସହରେ ସହରେ, ବୃନ୍ଦାବନ ଓ ମଥୁରାରେ, ପ୍ରୟାଗ ଓ ବାରାଣାସୀରେ ବା ରାମେଶ୍ୱରରେ ଏକତ୍ରିତ ହୋଇ ସେମାନେ ଉଦ୍‌ଘୋଷଣା କରିଥାନ୍ତେ, ''ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ଆଉ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ରହିବ ନାହିଁ । ମନୁଷ୍ୟ ମାତ୍ରକେ ସମସ୍ତେ ମନ୍ଦିରରେ ପୂଜା କରିପାରିବେ, ଏକାଠି ଭୋଜନ କରିପାରିବେ ଓ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟ ବିବାହ କରିବେ ।'' ଏହାର ଚମତ୍କାରୀ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାନ୍ତା । ୬ ଡିସେମ୍ବର ବାବ୍‌ରୀ ମସ୍‌ଜିଦ୍‌କୁ ଧୂଳିସାତ୍ କରିବା ପାଇଁ ଯେଉଁ ଶକ୍ତିର ପ୍ରୟୋଗ ହୋଇଥିଲା, ତାହାର ଅର୍ଦ୍ଧାଂଶ ମଧ୍ୟ ଯଦି ଜାତିପ୍ରଥାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା ପାଇଁ ଲାଗିଥାନ୍ତା, ତାହେଲେ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ସୃଜନାତ୍ମକ ଉଦ୍‌ବେଳନ ଆସିଥାଆନ୍ତା ।

ସାଂପ୍ରଦାୟିକତାକୁ ମଜବୁତ୍ କରି ସଂଘ ପରିବାର ପୁନର୍ବାର ଭାରତରେ ବର୍ଣ୍ଣ ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବ ଏହି ଆଶଙ୍କା ଜାତ ହେଉଛି ।

ତେଣୁ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ସାବଧାନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଶୂଦ୍ର ନେତାମାନଙ୍କର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣତା ମଧ୍ୟ କମ୍ ନୁହେଁ । ଅଯୋଗ୍ୟତାକୁ କବଚ କରି

ସେମାନେ ସଂରକ୍ଷଣକୁ ସ୍ଥାୟୀ କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି । ସଂରକ୍ଷଣ ଏକ ଐତିହାସିକ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟତା । କିନ୍ତୁ ଏହାର ସ୍ଥାୟିତ୍ୱ ଦେଶକୁ ପଙ୍ଗୁ କରିଦେବ । ଏହା ଏକ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ବନ୍ଦୋବସ୍ତ ହୋଇନପାରେ ।

ସଂରକ୍ଷଣ ନୀତି ଜାତିର ଢାଞ୍ଚାକୁ ନିଶ୍ଚୟ ପ୍ରବଳ ଧକ୍କା ଦେଉଛି । ସେଥିପାଇଁ ଦ୍ୱିଜ ନେତୃତ୍ୱ ଆତଙ୍କିତ ହୋଇ ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ବର୍ଣ୍ଣ ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପୁନର୍ରୁଦ୍ଧାର ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରୁଛନ୍ତି । ଶୂଦ୍ରନେତା ମନେରଖନ୍ତୁ ଯେ, କେବଳ ସଂରକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଜାତିପ୍ରଥା ଧ୍ୱଂସ ହେବନାହିଁ । ସେମାନେ ଯଦି ଆତ୍ମସନ୍ତୋଷରେ ରହିଯିବେ, ତାହାହେଲେ ବର୍ଣ୍ଣ ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସତକୁ ସତ ଆଉଥରେ ମଜବୁତ୍ ହୋଇ ସଂରକ୍ଷଣର ପ୍ରଭାବକୁ ନଷ୍ଟ କରିଦେବ । ଜାତିପ୍ରଥାର ଅନେକ ସ୍ତମ୍ଭ ରହିଛି । ସାମାଜିକ ରୀତିନୀତି ଓ ଧର୍ମର ଭୁଲ୍ ବ୍ୟାଖ୍ୟା ଏହାର ଗୋଟିଏ ସ୍ତମ୍ଭ; ଚାକିରି ଓ ପଦପଦବୀରେ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ଆଉ ଏକ ସ୍ତମ୍ଭ; ଆର୍ଥିକ ବିଷମତା ଓ ଅର୍ଥନୀତିର କେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ଏହାର ତୃତୀୟ ସ୍ତମ୍ଭ; ଶିକ୍ଷାର ବିଷମତା ଏହାର ଚତୁର୍ଥ ସ୍ତମ୍ଭ । କୌଣସି ଗୋଟିଏ ଗୋଡ଼କୁ ଭାଙ୍ଗିଲେ ବାକି ତିନୋଟି ଗୋଡ଼ରେ ସେ ଠିଆ ହୋଇଯିବ ଏବଂ ଭାଙ୍ଗିବା ଗୋଡ଼କୁ ମଧ ମରାମତି କରିଦେବ । ଜାତିପ୍ରଥାର ମରାମତି ବାରମ୍ବାର ହୋଇଛି ।

ଅତଏବ, ସଂରକ୍ଷଣର ସାମ୍ବିଧାନିକ ବୈଧତା ଯାହାହେଉନା କାହିଁକି, ତାହାର ସାମାଜିକ ବୈଧତା ଏହି ସର୍ତ୍ତ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରୁଛି । ଏହାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚାକିରିର ଭାଗବଣ୍ଟା ନୁହେଁ । ଏହାର ମୂଳ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟକୁ ଦୂର କରିବା । ଏହା କେବଳ ପଛୁଆ ଜାତିମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହୋଇନପାରେ । ଏହା ସମଗ୍ର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ଶ୍ରେଣୀର ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେବା ବିଧେୟ ।

୨୩ ଫେବୃୟାରୀ, ୧୯୯୩

ଦଳିତ ରାଜନୀତି ଓ ଶୂଦ୍ର ସଂସ୍କୃତି

ହରିଜନ ବା ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଅର୍ଥରେ ଦଳିତ ଶବ୍ଦର ପ୍ରୟୋଗ ନୂଆ ହେଉଛି । ହରିଜନମାନେ ନିଜର ଅଧିକାର ପାଇଁ ଉଚ୍ଚଜାତିର ସମାଜ ସଂସ୍କାରକମାନଙ୍କୁ ଅପେକ୍ଷା ନ କରି ନିଜର ଲଢେଇ ନିଜେ ଲଢିବେ- ଏହାହିଁ ଦଳିତ ଆନ୍ଦୋଳନ । ଏହାର ପ୍ରସାର ମହାରାଷ୍ଟ୍ରରୁ ଆରମ୍ଭ ହୋଇ କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ ଏତେ ବ୍ୟାପକ ହେଲାଣି ଯେ 'ହରିଜନ'ଶବ୍ଦର ଚଳଣି ବହୁତ କମିଯାଇଛି । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଦଳିତ ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏକ ଚେଷ୍ଟା ହୋଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏବେ ଏହା 'ଅନୁସୂଚିତ ଜାତି' ପାଇଁ ହିଁ ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛି ।

ଓଡ଼ିଶାରେ ଦଳିତ/ହରିଜନମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଅଳ୍ପ ହୋଇଥିବାରୁ କବି, ଲେଖକ, ଦାର୍ଶନିକ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଦି ଏହି ଶ୍ରେଣୀରୁ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇ ନାହାନ୍ତି । ସଂରକ୍ଷଣ ନୀତି ଓ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ସଂଖ୍ୟାବହୁଳ ଗୋଷ୍ଠୀର ଗୁରୁତ୍ୱ କାରଣରୁ ହରିଜନ ପରିବାରର ଯୁବକମାନେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିବାକୁ ଓ ମୁଖର ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଛନ୍ତି ମାତ୍ର । ଅର୍ଥାତ୍ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ ହରିଜନ ଅବସ୍ଥାକୁ ପାର କରି ଦଳିତ ଅବସ୍ଥାକୁ ଉଠୁଛନ୍ତି । ଶିକ୍ଷିତ ହରିଜନମାନେ ଆଉ କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ଗୋଡ଼ାଣିଆ ହୋଇ ରହିବାକୁ ଚାହୁଁ ନାହାନ୍ତି : ସେମାନେ ଏକ ନୂଆ ରାଜନୀତି ଖୋଜୁଛନ୍ତି । ଦଳିତ ସାହିତ୍ୟର ଉଦ୍ଭବ ସଂଗେ ସଂଗେ ଏକ ଦଳିତ ରାଜନୀତିର ଉଦ୍ଭବ ହୋଇଛି ।

ଦଳିତକୁ ଆଉ କେହି ରୋକି ପାରିବେ ନାହିଁ, ହରିଜନ ଧୀରେ ଧୀରେ ହ୍ରାସ ପାଇଯିବ । ସଂକ୍ରମଣ କାଳରେ ଏହି ଶବ୍ଦ ଦୁଇଟି ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱୀ ବୋଲି ମନେ ହେଉଛନ୍ତି । କାଳ ଚକ୍ଷୁରେ ଦେଖିଲେ ଏମାନେ ଏକ କ୍ରମବିକାଶର ଦୁଇଟି ପର୍ଯ୍ୟାୟ ମାତ୍ର । ଯଦି କ୍ରମବିକାଶ ଠିକ୍ ଭାବରେ ଚାଲେ, ତାହେଲେ ଗୋଟିଏ ଅବଧି ପରେ ଦଳିତ ମଧ ରହିବ ନାହିଁ । ତାହା ହିଁ ଆମର କାମ୍ୟ ।

ଯେତେବେଳେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ ନିଜେ ଜାତିପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆ ହୋଇ ପାରୁ ନଥିଲେ, ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କର ପ୍ରଭାବ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ସୀମିତ ଥିଲା: ସେତେବେଳେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଉପରୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର କଳଙ୍କ ପୋଛିବା ପାଇଁ ଗାନ୍ଧୀ ସେମାନଙ୍କୁ ହରିଜନ କହିଲେ । ସେମାନେ ନିଜେ ଏହି ନାମକରଣ କରି ନଥିଲେ ।

ଆଜି ଯଦି ସେମାନେ ନିଜେ ଜାତିପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ଠିଆ ହେବାକୁ ସକ୍ଷମ ମଣୁଛନ୍ତି ଏବଂ ନିଜେ ନିଜର ନାମକରଣ କରୁଛନ୍ତି, ସେଥିରେ ସମାଜ-ସୁଧାରକମାନେ ଅସହିଷ୍ଣୁ ହେବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ପ୍ରସନ୍ନ ହେବା ଉଚିତ ଥିଲା । ସେମାନେ ବାହାଦୁରୀ ନେବା ପାଇଁ କହି ପାରିଥାନ୍ତେ, 'ଦେଖ, ଯେତେବେଳେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କୁ ସମସ୍ତେ ଘୃଣା କରୁଥିଲେ, ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି ମଣୁ ନଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ଆମେ ହରିଜନ-ସେବକ ସଂଘ ଗଢ଼ି ସମାଜ-ସଂସ୍କାରର ଆନ୍ଦୋଳନ କଲୁଁ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ତିରସ୍କୃତ ହେଲୁ । ସାରା ଭାରତରେ ହରିଜନ ନାମକ ଏକ ଶ୍ରେଣୀ ସୃଷ୍ଟି ହେଲା । ଡ଼ା: ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ମହାରାଷ୍ଟ୍ରର କେତେକାଂଶରେ ସୀମିତ ଥିଲା । କଂଗ୍ରେସ ଆନ୍ଦୋଳନ ମାଧ୍ୟମରେ ସାରା ଦେଶରେ ଏକ ହରିଜନ ଚେତନା ପ୍ରସାରିତ ହେଲା । ଆଜିର ପିଢ଼ିରେ ସେଇ ଚେତନା ବିଦ୍ରୋହୀ ଚେତନାରେ ପରିଣତ ହୋଇଛି । ତାହା ଆମେ ସ୍ୱାଗତ-କରୁଛୁ ।''

'ହରିଜନ' ପ୍ରେମୀମାନଙ୍କର ଯଦି ପ୍ରକୃତ ଆନ୍ତରିକତା ଥାନ୍ତା ସେମାନେ ଏହିପରି ଭାବରେ ଦଳିତ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦେଖିଥାନ୍ତେ । ଯେକୌଣସି ସାମାଜିକ ଅନ୍ୟାୟର ଅନ୍ତ କରିବାକୁ ହେଲେ ଏହି ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଆନ୍ଦୋଳନ ଚାଲେ । ଯେଉଁ ପକ୍ଷ ଅନ୍ୟାୟ କରୁଛି, ତାହାର ଗୋଟିଏ ଗୋଷ୍ଠୀ ଯୁଗ ଚେତନା ଓ ନୈତିକ ତାଡ଼ନାର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ହୋଇ ସମାଜ ସଂସ୍କାର କରିବାକୁ ପ୍ରଣୋଦିତ ହୁଏ । ଅନ୍ୟ ପକ୍ଷରେ ଅନ୍ୟାୟ ର ଶିକାର ହେଉଥିବା ଲୋକମାନେ ନିଜେ ନିଜର ସଂଘର୍ଷ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ଦୁଇଟି ଶକ୍ତିର ସଂଯୋଗରେ ସାମାଜିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଗତିଶୀଳ ହୁଏ ।(ନାରୀ ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ମଧ୍ୟ ଏହା ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ) ଉଭୟ ପକ୍ଷର ଲକ୍ଷ୍ୟରେ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ପ୍ରତିଦ୍ୱନ୍ଦୀ । କିଏ ଏହି କାମକୁ ବେଶୀ ଭଲ ଭାବରେ କରୁଛି, ଏ ବିଷୟରେ କଳହ ଚାଲିଥାଏ, ସେତେବେଳେ ତିକ୍ତତା ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ: କିନ୍ତୁ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଇତିହାସରେ ଉଭୟେ ସମାଜ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବାହକ ବୋଲି ପରିଚିତ ହୁଅନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧୀ ଏବଂ ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କର ବିବାଦ ଏହି ପ୍ରକାରର । ଉଭୟଙ୍କର ଜୀବନୀ ଅଧ୍ୟୟନ କଲେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧାର ଓ ଉତ୍ଥାପନ ପାଇଁ ଦୁହେଁ ସଂକଳ୍ପବଦ୍ଧ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଉଭୟଙ୍କର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଅଲଗା ଥିଲା । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ନିକଟରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ଏକମାତ୍ର ଜରୁରୀ କାମ ହୋଇ ନଥିଲା । ତାଙ୍କର ସର୍ବାଧିକ ସମୟ ଓ ଶକ୍ତି ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଘର୍ଷ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିଲା ।

ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ଡ଼ା: ଆମ୍ବେଦକର କେବଳ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ପାଇଁ ଆଗ୍ରହୀ ନଥିଲେ । ସେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଜାତିପ୍ରଥାର ବିନାଶ ଚାହୁଁଥିଲେ । ଏପରି ସ୍ଥଳେ ଉଭୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ଗତି ଓ ରଣନୀତିରେ ପ୍ରଭେଦ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ । ତେଣୁ ତିକ୍ତତା ଓ କଳହ । ଏହି ତିକ୍ତତା ଓ କଳହ ଇତିହାସ ପୃଷ୍ଠାରେ ଶୋଭାପାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ତାହା ଅବାନ୍ତର । ୧୯୫୪(୬-୯-୫୪)ରେ ପାର୍ଲିଆମେଣ୍ଟର ଏକ ଭାଷଣରେ ଡ଼ା: ଆମ୍ବେଦକର କହିଥିଲେ : 'ମୁଁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ସମ୍ମାନ କରେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜାଣୁ ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନେ ତାଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ପ୍ରିୟଥିଲେ ।' ହୁଏତ ଏହି କଥାକୁ ସ୍ମରଣ କରି ମାୟାବତୀ ତାଙ୍କର କଟୁ ଉଦ୍‌ଗାର ବିଷୟରେ ସ୍ପଷ୍ଟୀକରଣ ଦେଇ କହିଛନ୍ତି ଯେ ତାଙ୍କ ସମାଲୋଚନାର ଶରବ୍ୟ ଗାନ୍ଧୀ ନୁହଁନ୍ତି, ଗାନ୍ଧୀବାଦ ।

୧୯୩୧ରେ ହିଁ ଗାନ୍ଧୀ କହିଥିଲେ, "ଡ଼ା: ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କୁ ମୁଁ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସମ୍ମାନ ଦିଇଥାଏ । ତାଙ୍କର ତିକ୍ତତାର ଯଥେଷ୍ଟ କାରଣ ଅଛି । ସେ ଯେ ଟେକା ଫିଙ୍ଗି ଆମମାନଙ୍କର (ଉଚ୍ଚ ଜାତି ଲୋକଙ୍କର) ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି, ତାହା ତାଙ୍କର ସଂଯତ କାର୍ଯ୍ୟ ପ୍ରଣାଳୀର ପ୍ରମାଣ ଅଟେ ।" ଏହି ବାକ୍ୟରେ ଦଳିତ ଚେତନାର ମର୍ମକୁ ଜାଣିବାରେ ଗାନ୍ଧୀ ସଫଳ ହୋଇଛନ୍ତି(ସେମାନେ ଯେ ଆମର ମୁଣ୍ଡ ଫଟାଇ ଦେଉ ନାହାନ୍ତି !) । ଉପରୋକ୍ତ ଦୁଇଟି ଯାକ ଉଦ୍ଧରଣ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ର ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟର 'ଆମ୍ବେଦକର ଅଧ୍ୟୟନ ବିଭାଗ'ର ପ୍ରଫେସର କେ.ସି.ଯାଦବଙ୍କ ଲେଖାରୁ ନିଆଯାଇଛି । (୧୪-୪-୯୪ର ଟାଇମ୍‌ସ୍ ଅଫ୍ ଇଣ୍ଡିଆ) ।

ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ବିବାଦ ଫଳରେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ହରିଜନ ଚେତନା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଶାଣିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ସେ ଜାତିପ୍ରଥାକୁ ସମାପ୍ତ କରିବା ଲକ୍ଷ୍ୟ ମଧ୍ୟ ଗ୍ରହଣ କଲେ । ପ୍ରାରମ୍ଭିକ କାଳରେ ଯେଉଁ ଗାନ୍ଧୀ ଜାତି ଭିତରେ ହେଉଥିବା ବିବାହ ପ୍ରଥାକୁ ଆଦର୍ଶ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ବାଢୁଥିଲେ, ସେ ପୁଣି ସଙ୍କଳ୍ପ କଲେ ଯେ ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିବାହ କହିଲେ ଦୁଇଟି ଉଚ୍ଚ ଜାତି ମଧରେ ବିବାହ ନୁହେଁ, ଗୋଟିଏ ପକ୍ଷ ତଳ ଜାତିର ହେବା ଦରକାର ।

ମାୟାବତୀଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଖଡ୍‌ଗ ହସ୍ତ ହୋଇ ଯେଉଁ ଗାନ୍ଧୀ-ପ୍ରେମୀମାନେ ମାୟାବତୀଙ୍କର ଜିଭ କାଟିବାକୁ ଉଦ୍ୟତ ହେଉଛନ୍ତି ସେମାନେ ଯେଉଁ ପ୍ରକାରର ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ହୁଅନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ସେମାନେ ହରିଜନ ସେବକ ବା ହରିଜନ ବନ୍ଧୁ ନୁହଁନ୍ତି ।ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ଏବଂ ୧୯୫୦ରେ ସମ୍ବିଧାନ ପ୍ରଣୟନ ହୋଇଯିବା

ପରେ ସେମାନେ କେବେ ଜାତି ପ୍ରଥାର ଦୂରୀକରଣ ପାଇଁ ଏବଂ ହରିଜନମାନଙ୍କ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ଉତ୍‌ଥାନ ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରି ନାହାଁନ୍ତି କିମ୍ବା ଉଦ୍‌ବେଗ ପ୍ରକାଶ କରି ନାହାଁନ୍ତି । ମାୟାବତୀଙ୍କ ଆକ୍ରମଣରୁ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କୁ ରକ୍ଷା କରିବା ଆତ୍ମରକ୍ଷା ପାଇଁ ଛଳନା ମାତ୍ର । ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ଅନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ବିବାହ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମକୁ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରି ନାହାଁନ୍ତି । ସଂରକ୍ଷିତ ନିର୍ବାଚନ ମଣ୍ଡଳୀମାନଙ୍କରୁ କେତେକ ହରିଜନ ପ୍ରାର୍ଥୀଙ୍କୁ ନିର୍ବାଚିତ କରାଇ ଦେବା ଦ୍ୱାରା ହରିଜନ ସମାଜ କେତେ ଉପକୃତ ହୋଇଛି-ଏହାର ସମୀକ୍ଷା ମଧ୍ୟ ସେମାନେ କରି ନାହାନ୍ତି ।

ଗାନ୍ଧୀ ସମର୍ଥକମାନେ ଗାନ୍ଧୀଙ୍କର ପୁରା କଥା ଲୋକଙ୍କ ପାଖରେ ପହଞ୍ଚେଇ ନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ କହନ୍ତି, ଗାନ୍ଧୀ ହରିଜନ ଉଦ୍ଧାର ଚାହୁଁଥିଲେ । ଏହା ତ ଏକ ଦୟା କାର୍ଯ୍ୟ । ଗାନ୍ଧୀ କଣ ଏକ ଦୟାର ଆନ୍ଦୋଳନ ଚଳାଇଥିଲେ ? ଗାନ୍ଧୀ ସମାଜକୁ ଦୁଇଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ, ହରିଜନ ଓ ଦୁର୍ଜ୍ଜନ । ଯେଉଁମାନେ ହରିଜନ ଠାରୁ ଦୂରେଇ ରହନ୍ତି ଓ ସେମାନଙ୍କର ପରିଶ୍ରମର ଫଳ ଭୋଗ କରନ୍ତି, ସେମାନେ ହେଉଛନ୍ତି ଦୁର୍ଜ୍ଜନ ଏବଂ ଦୁର୍ଜ୍ଜନମାନଙ୍କୁ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଗାନ୍ଧୀ ସମର୍ଥକମାନେ ହରିଜନ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଏକ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ ଆନ୍ଦୋଳନ ରୂପେ ଚଳାଇ ନାହାଁନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ହରିଜନ ଶବ୍ଦ ସନ୍ଦେହ ସୃଷ୍ଟି କରିଛି । ହରିଜନ ପଚାରୁଛି, ଆମକୁ କାହିଁକି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାବରେ ହରିଜନ ବୋଲି କୁହାଯାଉଛି ? ଆମକୁ ଅଲଗା କରିବାର ଆଉ ଏକ ବାଟ ? ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ସମାଜ ସୁଧାରକମାନେ ଯଦି ନିଜର ଜାତିକୁ ଦୁର୍ଜ୍ଜନ ଜାତି ବୋଲି ସର୍ବ ସାଧାରଣରେ ପ୍ରଚାରିତ କରି ନାହାନ୍ତି, ତାହେଲେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟଙ୍କୁ ହରିଜନ କହିବାର ଯଥାର୍ଥତା ନାହିଁ ।

ଗାନ୍ଧୀ ସମର୍ଥକମାନଙ୍କର ନିଷ୍କ୍ରିୟତା ଫଳରେ ସମ୍ବିଧାନର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ନିବାରଣ ଧାରା ମଧ୍ୟ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇ ପାରିନାହିଁ । ଦେହକୁ ଛୁଇଁବା କଥା ଛାଡ଼ି ଦେଲେ ବାକି ସବୁ ରକମର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ରହିଛି- ପାଣି ଓ ଭୋଜନର ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ରହିଛି । ବାଳକଟା ସେଲୁନରେ, ଚା ଦୋକାନର କପ୍‌ରେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ରହିଛି ।ଏ ସବୁର ପ୍ରତିରୋଧ ଯେଉଁମାନେ କରିବେ ନାହିଁ, ସେମାନେ ହରିଜନମାନଙ୍କ ପ୍ରିୟ ହୋଇପାରିବେ ନାହିଁ । ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନଙ୍କର ନେତୃତ୍ୱ ଯଦି ଉଚ୍ଚଜାତିର ହାତମୁଠା ଭିତରେ ରହି ଚାଲିଥିବ, ଦଳିତ ରାଜନୀତି ନିଶ୍ଚୟ ଉଗ୍ରରୁ ଉଗ୍ରତର ହେବ । ଜାତିପ୍ରଥାର

ବିନାଶ ପାଇଁ ଡ଼ା: ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ବଢ଼ି ଚାଲିବ । ଗଣତନ୍ତ୍ରକୁ ପଦ ଦଳିତ କରି ହିଁ ଦଳିତ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଦବେଇ ଦିଆ ଯାଇ ପାରିବ: ଅନ୍ୟଥା ଦଳିତ ଜୟଯାତ୍ରା ଅବ୍ୟାହତ ରହି ଆଗୁସାର ହୋଇଚାଲିବ । ବେଳେବେଳେ ଏହା ଉତ୍କଟ ରୂପ ଧାରଣ କରିବ ଏବଂ ତାହାର ନକରାତ୍ମକ ଫଳ ମଧ ବାହାରି ପାରେ । କିନ୍ତୁ ଏଥିପାଇଁ ଦଳିତମାନେ ଦାୟୀ ହେବେ କି ??

(୨)

ମହାତ୍ମା ଫୁଲେ, ଡ଼ା: ଆମ୍ବେଦକର ଓ କାଂଶୀରାମ ଏହି ତିନି ଜଣଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚାର ଭାରତର ଦଳିତ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଛି । ଫୁଲେ କିମ୍ବା ଆମ୍ବେଦକର ସଂଗେ କାଂଶୀରାମ ତୁଳନୀୟ ନୁହଁନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ଭାରତର ଦଳିତ ରାଜନୀତିର ସେ ହେଉଛନ୍ତି ସବୁଠାରୁ ଉଗ୍ର ପ୍ରବକ୍ତା । ତାଙ୍କ ଦଳ ବହୁଜନ ସମାଜ ପାର୍ଟିର ନିର୍ବାଚନମାନଙ୍କରେ ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇ ଚାଲିଛି । ଏଣୁ ଏହି ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ଏବଂ ତାଙ୍କ ଦଳର ଚରିତ୍ର ବିଷୟରେ ଧାରଣା କରିବା ସମସ୍ତଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଜନୀୟ ।

କାଂଶୀରାମଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ ଓ ବିଚାରରେ ଦୋଷ-ଦୁର୍ବଳତା ଅଛି, ମାତ୍ର ତାଙ୍କର ଉପଲବ୍‌ଧିକୁ ମଧ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ । ଆଗରୁ ନିର୍ବାଚନମାନଙ୍କରେ ମତଦାତାମାନେ ସବର୍ଣ୍ଣ ଓ ହରିଜନ ଏହି ଭାବରେ ବିଭାଜିତ ହେଉଥିଲେ । କଂଗ୍ରେସକୁ ଛାଡ଼ି ହରିଜନମାନେ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଦଳର ସବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାର୍ଥୀକୁ ଭୋଟ ଦେଉ ନଥିଲେ । ଅନ୍ୟ ଦଳର ସବର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନେ ଧରି ନେଉଥିଲେ ଯେ ହରିଜନ ଭୋଟ ତାଙ୍କୁ ମିଳିବ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଅନେକ ସ୍ଥାନରେ ହରିଜନମାନଙ୍କୁ ବଳ ପ୍ରୟୋଗ ଦ୍ୱାରା ଭୋଟ ଦାନରୁ ବଞ୍ଚିତ କରୁଥିଲେ । କାଂଶୀରାମଙ୍କର ଲଗାତାର ଚେଷ୍ଟାରେ ଏହି ପରିସ୍ଥିତି ବଦଳିଛି । ଶୂଦ୍ର-ହରିଜନ ମିଳିତ ହୋଇ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ପ୍ରାର୍ଥୀମାନଙ୍କୁ ପରାସ୍ତ କରନ୍ତୁ-ଏହି ଆହ୍ୱାନ କାଂଶୀରାମ ଆରମ୍ଭରୁ ଦେଇ ଆସୁଥିଲେ । ଗତ ନଭେମ୍ବରରେ ହୋଇଥିବା ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ ବିଧାନ ସଭା ନିର୍ବାଚନରେ ମୁଲାୟମ ସିଂହ ଯାଦବଙ୍କ ସଙ୍ଗେ ସଂଯୁକ୍ତ ମୋର୍ଚ୍ଚା କରି ସେ ଏହାର ଚମତ୍କାରୀ ପରିଣାମ ଦେଖାଇ ପାରିଲେ । ଏହା ଏକ ନୂଆ ରଣନୀତି । 'ସବର୍ଣ୍ଣ ବନାମ ହରିଜନ' ଅପେକ୍ଷା 'ଶୂଦ୍ର ବନାମ ଉଚ୍ଚଜାତି' ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅଧିକ ପ୍ରଗତିଶୀଳ । ଶୂଦ୍ର ଓ ଅତି ଶୂଦ୍ରର ମିଳନ ରାଜନୀତି ଭିତରେ ସୀମାବଦ୍ଧ ନ ହୋଇ

ଯଦି ସାମାଜିକ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୁଅନ୍ତା, ତାହେଲେ ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ କାର୍ଯ୍ୟ ବୋଲି ଧରାଯାନ୍ତା । ଦୁଃଖର କଥା ଯେ କାଂଶୀରାମ କିମ୍ବା ମୂଲାୟମ ସିଂହ କେହି ସେଥିପାଇଁ ତତ୍ପର ନୁହନ୍ତି ।

ଦଳିତ ଓ ଶୂଦ୍ର ନେତାମାନଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳତା ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନଙ୍କର ରାଜନୀତି କ୍ଷୁଦ୍ରଗୋଷ୍ଠୀ ସ୍ୱାର୍ଥ (Group interest)ର ଉପରକୁ ଉଠି ପାରୁନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ କହୁଛନ୍ତି ଯେ, ଦେଶର ବଡ଼ ଭାଗ ସେଇମାନେ, ତେଣୁ ଦେଶ ଉପରେ ତାଙ୍କର ରାଜତ୍ୱ ହେବା ଦରକାର; ସେମାନଙ୍କର ଦାୟିତ୍ୱ ମଧ୍ୟ ସେଇ ଅନୁପାତରେ ବ୍ୟାପକ ହେବ ନିଶ୍ଚୟ । ଦେଶର ଅସଲ ରାଜା ହିସାବରେ ସମଗ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ପାଇଁ, ରାଷ୍ଟ୍ରର ସବୁ ମୁଖ୍ୟ ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ — ଆର୍ଥିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ଶୈକ୍ଷଣିକ, ନୈତିକ ଇତ୍ୟାଦି ସମସ୍ୟା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରି ସ୍ପଷ୍ଟ ନୀତି ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ହେବ । ପଛୁଆ ନାମରେ ବା ଦଳିତ ନାମରେ ନେତା ରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହୋଇଯିବା ପରେ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତାକୁ ଛାଡ଼ି ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବିଷୟକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଉନାହାନ୍ତି । ଭାରତ ସରକାରଙ୍କ ନୂଆ ଅର୍ଥନୀତି ଏବଂ ଗାଟ୍ ଚୁକ୍ତି ଫଳରେ ସମାଜର ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କର ସର୍ବାଧିକ କ୍ଷତି ହେବ ଜାଣି ସୁଦ୍ଧା ଏହାରି ପ୍ରତିରୋଧ ପାଇଁ ସେମାନେ ଆଗ୍ରହ ଦେଖାଉନାହାନ୍ତି । ସତେଯେପରି ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି, 'ଶୂଦ୍ର ରାଜା ହେବ; କିନ୍ତୁ ଦେଶ ବିଦେଶ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବେ ସେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ।'

ଦଳିତ ନେତୃତ୍ୱରେ କ୍ଷମତା ମୋହକୁ ବାବା ସାହେବ ଆମ୍ବେଦକର ତାଙ୍କ ଜୀବନକାଳ ମଧ୍ୟରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିପାରିଥିଲେ ଓ ଏଥିପାଇଁ ଚିନ୍ତିତ ହୋଇଥିଲେ । ଭଏସ୍ ଅଫ୍ ଦି ଉଇକ୍ (Voice of the Weak) ନାମକ ଦଳିତ ପତ୍ରିକା ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କର ଶେଷ ବାଣୀ ରୂପେ ଯାହା ପ୍ରକାଶ କରିଛନ୍ତି, ତାହା ମୃତ୍ୟୁ ପୂର୍ବରୁ ରୋଗଶଯ୍ୟାରେ ଥାଇ ସେ କହିଥିଲେ; ''ମୁଁ ଦେଖିବାକୁ ଚାହେଁ ଯେ, ମୋର ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକମାନେ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ କାନ୍ଧକୁ କାନ୍ଧ ମିଳାଇ ଏ ଦେଶର ଶାସନ କରନ୍ତୁ । ମୁଁ ଯେତିକି ଆନ୍ଦୋଳନ କରିଛି, ତାହାର ସବୁ ଭଲ ଫଳ କେବଳ ଶିକ୍ଷିତ ଗୋଷ୍ଠୀ ନେଇ ଯାଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏକ ଅପଦାର୍ଥ ଓ ସ୍ୱାର୍ଥପର ଗୋଷ୍ଠୀ ରୂପେ ଆଚରଣ କରୁଛନ୍ତି । ସବା ତଳେ ପଡ଼ି ରହିଥିବା ନିଷ୍ପେଷିତ ଭାଇ-ଭଉଣୀଙ୍କ ପାଇଁ ସେମାନଙ୍କର ସହାନୁଭୂତି ଥିବାପରି ମନେହେଉନାହିଁ । ସେମାନେ ଏତେ ସ୍ୱାର୍ଥ-କେନ୍ଦ୍ରିତ ହେବେ ବୋଲି ମୁଁ କଳ୍ପନା କରିନଥିଲି । ...ମୋର ଜୀବନ ସରି ଆସୁଛି; ନଚେତ ଗ୍ରାମମାନଙ୍କରେ ପଡ଼ି

ରହିଥିବା ଅଶିକ୍ଷିତ ଓ ଦରିଦ୍ର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ମୁଁ ଶେଷ ଜୀବନକୁ ଲଗାଇଥାନ୍ତି । ...ମୁଁ ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ନେତାରୂପେ ଗଢ଼ିବାକୁ ଚାହିଁଥିଲି, ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ଏହି ଗୁରୁଦାୟିତ୍ୱ ବହନ କରିବାକୁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ମୁଁ ଦେଖୁନାହିଁ ।''

ବାବା ସାହେବ ଆମ୍ବେଦକର କେବଳ ଯେ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟାକୁ ନିଃସ୍ୱାର୍ଥପର ଭାବରେ ଉଠାଇଥିଲେ, ତା ନୁହେଁ । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସମାଜର ଯେତେଗୁଡ଼ିଏ ବ୍ୟାପକ ସମସ୍ୟା ଅଛି—ଆର୍ଥିକ, ସାମାଜିକ, ଧର୍ମ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ, ଶାସନ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ, ଇତିହାସ ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ସବୁ ବିଷୟରେ ସେ ଗଭୀର ଚିନ୍ତା କରୁଥିଲେ ଓ ସମାଧାନ ଖୋଜୁଥିଲେ । ଏଭଳି ଉଚ୍ଚକୋଟୀର ଏକ ନେତୃତ୍ୱ ଶୂଦ୍ର-ଦଳିତ ଆନ୍ଦୋଳନ ପାଇଁ ଦରକାର । ତାହାହେଲେ ଶୂଦ୍ର-ଦଳିତମାନଙ୍କ ହାତରେ ଯେତିକି କ୍ଷମତା ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିବ, ଦେଶର ମଧ୍ୟ ସେତିକି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇ ଚାଲିବ । ଶୂଦ୍ର-ଦଳିତ ନେତାମାନଙ୍କର ଅଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ କାର୍ଯ୍ୟ, କ୍ଷମତା ମୋହ ଏବଂ ଦୁର୍ନୀତି ପରାୟଣତାକୁ କଟୁ ଭାବରେ ସମାଲୋଚନା କରିବା ସମୟରେ ଗୋଟିଏ ସହାନୁଭୂତିପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରଶ୍ନ ମନରେ ଉଠିଥାଏ : ଯଦି କୁଳୀନ ନେତାଗଣଙ୍କ ଓ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନଙ୍କର ଆଚରଣରେ ଏତେ ପତନ ଘଟିଛି; ସେତେବେଳେ ଦୁର୍ବଳ ଶ୍ରେଣୀର ନେତାମାନଙ୍କ ଆଚରଣକୁ ଏତେ କଡ଼ା ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କରିବା ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଅନ୍ୟାୟ ନୁହେଁ କି ?

ଉତ୍ତର : ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ଶାସକବର୍ଗ ଏକ ପତନଶୀଳ ଗୋଷ୍ଠୀ । ସେମାନେ ଅଯୋଗ୍ୟ ଓ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାଶୀଳ ବୋଲି ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇ ସାରିଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଏକ ପତନଶୀଳ ମୂଲ୍ୟବୋଧକୁ ପ୍ରଚଳିତ କରାଉଛନ୍ତି । ଯେଉଁମାନେ ନୂଆ ଏବଂ ଉଦୀୟମାନ ଶକ୍ତି ସେମାନେ ପୁରୁଣା ଶାସକବର୍ଗ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଚଳିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ଉତ୍ତରାଧିକାରୀ ହେବେ କିପରି ? କାର୍ଲମାର୍କ୍ସଙ୍କର ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଅନୁସାରେ ବିପ୍ଳବରେ ଏକ ପୁରୁଣା ଶାସକ ବର୍ଗର ଅବସାନ ହୁଏ; ନୂତନ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଏକ ନୂତନ ପ୍ରକାରର ଦର୍ଶନ ଓ ମୂଲ୍ୟବୋଧ ନେଇ ସମାଜକୁ ପରିବର୍ତ୍ତିତ କରେ । ଶୂଦ୍ର-ଦଳିତ ନେତୃତ୍ୱକୁ ଏହି ଦାୟିତ୍ୱ ବିଷୟରେ ସଚେତନ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହା ନିଶ୍ଚିତ ଯେ, ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ନେତୃତ୍ୱ ଆଉ ଦେଶକୁ ଉନ୍ନତି ପଥରେ ନେଇପାରିବ ନାହିଁ । ଯେଉଁମାନେ ଶହ ଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଦେଶର ଶାସନ ଚଳାଇ ନାହାନ୍ତି, ସେଇ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରୁ ନୂଆ ନେତୃତ୍ୱ ଆସିବ ଏବଂ ଦେଶ ଓ ଜାତି ଜୀବନରେ ସଂସ୍କାର ଆଣିବ । ସ୍ୱାର୍ଥସାଧନ ପାଇଁ କ୍ଷମତା ନୁହେଁ;

ଦେଶ ଚଳାଇବା ପାଇଁ, ଦେଶକୁ ନୂଆ ଭାବରେ ନେତୃତ୍ୱ ଦେବାପାଇଁ ନୂଆ ଶ୍ରେଣୀ ହାତରେ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରାହେଉଛି । ଦୟାକରି କେହି କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରୁନାହିଁ; ଇତିହାସ କ୍ଷମତା ପ୍ରଦାନ କରୁଛି ଯୁଗ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ।

ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ଯୁଗରେ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମର ଅବମୂଲ୍ୟନ ହେଲା । ଶୂଦ୍ର ରାଜତ୍ୱରେ ଯଦି ସେଇୟା ଚାଲିବ, ତାହେଲେ ଏହା ଏକ ନବ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଛଡ଼ା ଆଉ କିଛି ହୋଇନପାରେ । ଦେଶକୁ ନବବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଦରକାର ନାହିଁ — ଏକ ଉଦାର ଶୂଦ୍ର ସଂସ୍କୃତିର ପ୍ରୟୋଜନ । ତେଣୁ ଦଳିତ ରାଜନୀତି ଓ ଦଳିତ ସାହିତ୍ୟ ଦୁହିଁଙ୍କ ଉପରେ ଏହି ବୋଝ ପଡୁଛି ଯେ, ସେମାନେ କେବଳ ମୁକ୍ତିର ଚେତନାକୁ ପ୍ରଚାରିତ ନକରି ମନୁବାଦୀ ସଂସ୍କୃତିକୁ ସବୁଆଡୁ ଆକ୍ରମଣ କରନ୍ତୁ-ଏକ ବିକଳ୍ପ ସଂସ୍କୃତି ଦିଅନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ବୈପ୍ଳବିକ ବିଚାରମାନଙ୍କୁ ନୂଆମୋଡ଼ ଦେବାକୁ ହେବ; ନୂଆ ରଙ୍ଗରେ ରଙ୍ଗାଇବାକୁ ହେବ । ଗାନ୍ଧୀ, ମାର୍କ୍ସ ବା ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କର କଥାଗୁଡ଼ିକୁ ବାରମ୍ବାର ପୁନରାବୃତ୍ତି କଲେ ଚଳିବ ନାହିଁ; ସେଗୁଡ଼ିକର ଉପାଦାନ ନେଇ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ଏକ ଯୁଗ-ଦର୍ଶନ ଗଢ଼ି ତୋଳିବାକୁ ହେବ । ଭୀମଭୋଇ ଓ ସାରଳା ଦାସଙ୍କ ମାଟିରେ ବିଶ୍ୱାସ ହରେଇବାର ପ୍ରଶ୍ନ ନାହିଁ । ବାବା ସାହେବ ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କ ଠାରୁ ଧୈର୍ଯ୍ୟ, ପରିଶ୍ରମ ଓ ଅଧ୍ୟୟନର ପ୍ରେରଣା ନେଇପାରିଲେ ନୂଆ ଭୀମ ଭୋଇ ଓ ନୂଆ ସାରଳା ଦାସ ଆବିର୍ଭୂତ ହେବେ ନିଶ୍ଚୟ ।

(୩)

ଭାରତୀୟ ଇତିହାସ ଲେଖନର ତତ୍ତ୍ୱଗୁଡ଼ିକ କ'ଣ ହେବ, ତାହା ବିଦେଶୀ ଇତିହାସକାରମାନେ ସ୍ଥିର କରି ଯାଇଛନ୍ତି । ଚାରିଦଶନ୍ଧି ପରେ ମଧ୍ୟ ବିଶେଷ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ । କେତେକ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଦିଗର ଅଧ୍ୟୟନ ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ହୋଇନାହିଁ । ଭାରତର ସାମାଜିକ ଇତିହାସ ଏଯାବତ୍ ଲେଖା ହୋଇନାହିଁ କହିଲେ ଚଳେ । ରାଜନୈତିକ ଇତିହାସର ମଝି ମଝିରେ କେତେକ କାଳ ବିଶେଷର ସାମାଜିକ-ଆର୍ଥିକ ଅବସ୍ଥାର ବର୍ଣ୍ଣନା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ଗୋଟିଏ ଯୁଗର ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତିରୁ ଅନ୍ୟଏକ ଯୁଗର ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତିକୁ ସଂକ୍ରମଣ କିପରି ଭାବରେ ହେଲା, ତାହାର ବିଧିବଦ୍ଧ ଅଧ୍ୟୟନ ହୋଇନାହିଁ । ରାଧାକାନ୍ତ ବାରିକ ତାଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଲେଖାରେ କହିଛନ୍ତି ଯେ, ମାତ୍ର କେତେଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଓଡ଼ିଶା ଏକ ବିଶୁଦ୍ଧ ଶୂଦ୍ର ଅଞ୍ଚଳ ଥିଲା, ଏହାର ସାମାଜିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭିନ୍ନ ରକମର ଥିଲା । ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ରାଜା ଓ

ଶାସକମାନେ ବାହାରୁ ଉଚ୍ଚ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ଆଣି ଏକ ନୂଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉପରୁ ଲଦିଦେଲେ ଓ ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଢାଞ୍ଚାକୁ କୃତ୍ରିମ ଭାବରେ ବଦଳେଇ ଦେଲେ । ପ୍ରଚଳିତ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓଡ଼ିଶାର ନିଜସ୍ୱ ବ୍ୟବସ୍ଥା ନୁହେଁ; ଅର୍ଥାତ୍ ତାହାର କ୍ରମ ବିକାଶ ଓଡ଼ିଆ ମାଟିରେ ହୋଇନାହିଁ । ଆଜି ଆମେ ଯାହାକୁ ଅଛୁଆଁ, ଆଦିବାସୀ, ଶୂଦ୍ର ବୋଲି କହୁଛୁ, ସେମାନେ ଏହାର ମୁଖ୍ୟ ଅଧିବାସୀ ଥିଲେ । ଇତିହାସ ପୁନର୍ଲେଖନର ଏକ ଯୁଗାନ୍ତକାରୀ ତତ୍ତ୍ୱ ଏଥିରେ ନିହିତ ଅଛି ।

ଇତିହାସର ବିସ୍ମୃତ ଅଧ୍ୟାୟମାନଙ୍କରେ, ଅତି ପୁରୁଣା ଅତୀତରେ କ'ଣ ସବୁ ଘଟିଗଲା; କିଏ ଆସିଲା, କିଏ ଗଲା-ସେସବୁ କଥା ଅସ୍ପଷ୍ଟ ଏବଂ ବିବାଦୀୟ ହୋଇ ରହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । କିନ୍ତୁ ନିକଟ ଅତୀତ, ଗତ ତିନିଶହ ବର୍ଷର ଇତିହାସ ଆମର ଜୀବନ୍ତ ସନ୍ଦର୍ଭ ଅଟେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନର ପୂର୍ବ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଯେଉଁ ଭାରତ ଥିଲା, ତା'ର ସାମାଜିକ ଭୂଗୋଳ ତିଆରି ହୋଇନାହିଁ । 'ସାମାଜିକ ଭୂଗୋଳ' ଅର୍ଥ କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ କିପରି ଲୋକମାନେ ବାସ କରୁଥିଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଧର୍ମ, ଜାତି, ରୀତି-ନୀତି କ'ଣ ଥିଲା ? ଅସଙ୍ଗଠିତ ତଥ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇ ଚିନ୍ତାକଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ଆସାମ କିମ୍ବା ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ମେଦିନୀପୁର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଦକ୍ଷିଣ ବିହାର, ଓଡ଼ିଶା, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ ଓ ରାଜସ୍ଥାନ-ଗୁଜୁରାଟର ଭୀଲ୍ ଅଞ୍ଚଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ-ଏ ସମଗ୍ର ଅଞ୍ଚଳ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବାହାରେ ଥିଲା । ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଅଞ୍ଚଳକୁ ନେଇ ପଚରା ଉଚରା କଲେ ଆଜି ମଧ୍ୟ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ହୁଏତ ତିନିଶହ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ସେଠାରେ ଜଣେ ମଧ୍ୟ ବ୍ରାହ୍ମଣ କିମ୍ବା କରଣ କିମ୍ବା ବଣିଆ ନଥିଲେ । ଦେବୀ-ଦେବତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ହିନ୍ଦୁ କହିଲେ ବିବାଦର କାରଣ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ତାହେଲେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଦୁଇଟି ଧାରା ଥିଲା- ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ, ଅନ୍ୟଟି ଅଣବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ । ପର୍ଯ୍ୟାପ୍ତ ଅଧ୍ୟୟନ ପରେ ହୁଏତ ନିଷ୍କର୍ଷ ବାହାରିବ ଯେ, ପ୍ରାକ୍ ବ୍ରିଟିଶ କାଳରେ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଭାରତ କିମ୍ବା ତତୋଧିକ ଅଞ୍ଚଳର ହିନ୍ଦୁ ସମାଜରେ ବ୍ରାହ୍ମଣର ପ୍ରଧାନତା ନଥିଲା । ସର୍ବଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଶାସନକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ କରିବାର ପ୍ରଥମ ଚେଷ୍ଟା ମୋଗଲ ସମ୍ରାଟମାନେ କରିଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସକମାନେ ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବରେ ସମଗ୍ର ଭାରତର ଶାସକ ଓ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ କରିବାକୁ ଚାହିଁଲେ ଓ ସେଥିରେ ସଫଳ ହେଲେ । ଏହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମଧ୍ୟ କେନ୍ଦ୍ରୀକରଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ସମଗ୍ର ଭାରତୀୟ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦର ନିୟନ୍ତ୍ରଣରେ ଆସିଗଲା । ଭାରତର କୌଣସି ଥାନା, ତାଲୁକା ବା ତହସିଲ ଇଲାକା ନାହିଁ, ଯେଉଁଠିକୁ

ବ୍ରାହ୍ମଣ, କରଣ ଓ ବଣିଆମାନେ ସରକାର ବାହାଦୂରଙ୍କର ପ୍ରତିନିଧି ହୋଇ ଓ ଆଧୁନିକୀକରଣର ବାର୍ତ୍ତାବହ ହୋଇ ଯାଇନାହାନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ପଛରେ ବ୍ରିଟିଶ ପରାକ୍ରମ ଥିଲା । ସେମାନେ ଯେକୌଣସି ଶୂଦ୍ର ଅଞ୍ଚଳକୁ ଯାଇ ସେଠାକାର ସ୍ଥାବର ଅସ୍ଥାବର ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ନିଜ ପାଇଁ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିଲେ; ତେଣୁ ନିଜ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଫେରି ନଯାଇ ସେହି ଅଞ୍ଚଳଗୁଡ଼ିକର ଅଧୀଶ୍ୱର (ଦେଖାଇ ନେତ୍ର ଯାହା ଚଉଦିଗର) ହୋଇ ନିଜର ବଂଶମାନଙ୍କୁ ସ୍ଥାପିତ କଲେ । ଏହି ବିରାଟ ଭୂଖଣ୍ଡମାନଙ୍କୁ ଭୋଗିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ନିଜର ପରିଚିତ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଉଚ୍ଚଜାତୀୟ କୁଟୁମ୍ବମାନଙ୍କୁ ଡାକି ଆଣିଲେ । ତେଣୁ ସମ୍ଭବତଃ ଏ ଦୁଇଟିଯାକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏକା ସାଙ୍ଗରେ ଚାଲିଲା; ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ଓ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦର ବିସ୍ତାର । ଏହା ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଏହି ଶୂଦ୍ର ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀମାନଙ୍କ ଭିତରେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ଜଡ଼ତା ଆସି ସାରିଥିଲା । ତେଣୁ ବ୍ରିଟିଶ ପୃଷ୍ଠପୋଷକତା ପାଇ ଯେତେବେଳେ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ତା'ର ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କଲା, ଶୂଦ୍ର ଅଞ୍ଚଳର ଅଧିବାସୀମାନେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ ।

ଇତିହାସର ଏଭଳି ଅଧ୍ୟୟନ ଏକ ନୂଆ ଆଲୋକ ଯୋଗାଇପାରେ । ପ୍ରଥମ କଥା ଏହି ଯେ, ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଏକମାତ୍ର ରୂପ ଏବଂ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ ରୂପ ନୁହେଁ । ଦ୍ୱିତୀୟ କଥା ଏହି ଯେ, ଆଦିବାସୀ, ଅଛୁଆଁ, ତଳଜାତି-ଏସବୁ କିଛି ନୁହେଁ, ଏମାନେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱ ସ୍ୱ ଅଞ୍ଚଳର ଶାସକ ଥିଲେ ନିକଟ ଅତୀତରେ । ସହସ୍ର ସହସ୍ର ବର୍ଷ ଧରି ସେମାନେ ନିଷ୍ପେଷିତ ବୋଲି ଯେଉଁ ଧାରଣା ଦିଆହୋଇଛି ତାହା ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଭାରତ ପାଇଁ ସତ୍ୟ ନୁହେଁ । ମାତ୍ର କେତେଶହ ବର୍ଷ ଭିତରେ ସେମାନେ ତାଙ୍କର ସ୍ୱାୟତ୍ତତା ହରାଇଛନ୍ତି ଓ ଏକ କୃତ୍ରିମ ଆବରଣ ତଳେ ଦବି ଯାଇଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କର ପୁନର୍ଜାଗରଣ କଠିନ କାମ ନୁହେଁ । ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପରେ ପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବା କଥା । ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କର ପୃଷ୍ଠପୋଷକତାରେ ତାହା ହୁଏତ ପୁଣି ଥରେ ସବଳ ହେବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିବ । ତେଣୁ ସାବଧାନ !

୨ ଅଗଷ୍ଟ, ୧୯୯୪

ବର୍ଣ୍ଣାଶ୍ରମରୁ ନବ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ

ଏହା ସନ୍ଦେହାତ୍ମକ ଯେ, ବର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥା ନାମରେ କୌଣସି ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ଥିଲା । କୌଣସି ଗ୍ରନ୍ଥ ବା ଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏହାର ତଥ୍ୟାତ୍ମକ ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଳେନାହିଁ । ଜଣେ ବ୍ୟକ୍ତି ଚରିତ୍ର ଓ ପାଣ୍ଡିତ୍ୟ ବଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହୋଇଗଲା ଏବଂ ତା'ର ଜଣେ ଭାଇ ସେବାକାର୍ଯ୍ୟ କରି ଶୂଦ୍ର ବୋଲାଇଗଲା-ଏଭଳି କୌଣସି ତଥ୍ୟ କେଉଁଠି ହେଲେ ମିଳେନାହିଁ । ଓଲଟା ରାମାୟଣ ଓ ମହାଭାରତର ଶମ୍ବୁକ ତଥା ଏକଲବ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗରୁ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଏହି ତଥାକଥିତ ତ୍ରେତୟା ଏବଂ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ଜଣେ ଶୂଦ୍ର ତପସ୍ୱୀଙ୍କୁ ପ୍ରାଣଦଣ୍ଡ ଭୋଗିବାକୁ ପଡ଼ିଥିଲା ଏବଂ ରାଜପୁତ୍ର ନହୋଇ ସର୍ବଶ୍ରେଷ୍ଠ ଧନୁର୍ଦ୍ଧର ହେବାର ଦୋଷରେ ଜଣେ ଶବର ଯୁବକଙ୍କୁ ବିକଳାଙ୍ଗ କରିଦିଆଗଲା ।

ଅବଶ୍ୟ ରାମଚନ୍ଦ୍ରଙ୍କର ବହୁକାଳ ପରେ ରାମାୟଣ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ମହାଭାରତ ମଧ୍ୟ କୁରୁକ୍ଷେତ୍ରର ବହୁକାଳ ପରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା । ଏହିସବୁ ଗ୍ରନ୍ଥର ରଚନାକାଳ ସମୟରେ ଜାତିପ୍ରଥା ଦୃଢ଼ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲା-ସେଥିପାଇଁ ରଚନାକାରମାନେ ଏହି ପ୍ରସଙ୍ଗଗୁଡ଼ିକୁ ତ୍ରେତୟା ଓ ଦ୍ୱାପର ଯୁଗର କାହାଣୀରେ ଯୋଡ଼ି ଦେଇଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ସମୟ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଜାତିପ୍ରଥା ନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ସେତେବେଳେ ଜାତିପ୍ରଥା ବିହୀନ ଗୋଟିଏ ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା ବୋଲି କହିବା ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ହୁଏନାହିଁ । ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥାର କୌଣସି ଇତିହାସ ନାହିଁ । ସମାଜକୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରିବାର କଳ୍ପନା ଋଗ୍‌ବେଦ ସମୟରୁ ଥିଲା । କାଳକ୍ରମେ ତାହା ଏକ ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଏକ ଦୃଢ଼ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିଣତ ହେବା ପୂର୍ବରୁ ଏକ ତରଳ ଅବସ୍ଥା ଥିଲା । ସେଇ ତରଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁସବୁ ଘଟଣା ହେଉଥିଲା ତାହାର କିଛି ଉଲ୍ଲେଖ କରି ପଣ୍ଡିତମାନେ କହିପକାନ୍ତି ଯେ, ବର୍ଣ୍ଣ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଗୋଟିଏ ଯୁଗ ଥିଲା । ଜାତିପ୍ରଥା ପ୍ରଥମେ ତରଳ ଅବସ୍ଥାରେ ଥିଲା । ପ୍ରଥମେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟମାନେ ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚ ବୋଲି କହିବା ଆରମ୍ଭ କଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ବୈଶ୍ୟ, ଶୂଦ୍ର ବୋଲି ଆଖ୍ୟା ଦେଲେ । ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନ୍ତର୍ବିରୋଧ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନଙ୍କର ମିଳିତ ଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବ ବିସ୍ତାର କଲା ଓ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଦତ୍ତ ସାମାଜିକ

ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଅନ୍ୟମାନେ ପ୍ରତିରୋଧ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାର ମୂଳଦୁଆ ଦୃଢ଼ ହେବା ଆଗରୁ ଅବାଧ ମିଳାମିଶା ଚାଲିଥିଲା । ବିଶେଷକରି ଶୂଦ୍ର ନାରୀମାନଙ୍କୁ ବିବାହ କରିବାରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟମାନଙ୍କ ଭିତରେ ବାରଣ ନଥିଲା । ମହାଭାରତ ଯୁଗରେ ଏହାର ଅସଂଖ୍ୟ ଉଦାହରଣ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ । ଶୂଦ୍ର ନାରୀମାନଙ୍କ ଗର୍ଭରୁ ବହୁ ଶୂର ବୀର ପଣ୍ଡିତ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରିଥିଲେ ।

ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ପ୍ରଚଳିତ କରାଇବା ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହାର ବହୁତ ବିରୋଧ ହୋଇଥିଲା । ବିରୋଧର ଗୋଟିଏ ସ୍ୱର ଏହା ମଧ୍ୟ ଥିଲା ଯେ, ଜନ୍ମ ଆଧାରରେ ବର୍ଣ୍ଣ ବିଭାଜନ ନହୋଇ ଗୁଣ କର୍ମ ଆଧାରରେ ହେବା ଉଚିତ । ଏହା ଗୋଟିଏ ବିଚାର, ଅର୍ଥାତ୍ ମତ ଥିଲା । ଏହି ବିଚାର ବେଳେ ବେଳେ ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ମିଳିଯାଏ । ତାକୁ ପଢ଼ି ବା ଶୁଣି କିଛି ଲୋକ କହନ୍ତି ଯେ, ଏପରି ଏକ ବର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥା ଥିଲା, ଯାହା ଗୁଣକର୍ମ ଉପରେ ଆଧାରିତ ଥିଲା । ପ୍ରକୃତରେ ଏହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ମତ ଥିଲା, କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା ତିଆରି ହୋଇନଥିଲା ।

ଯେଉଁମାନେ ଜାତିପ୍ରଥାକୁ ନିନ୍ଦା କରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଭାରତୀୟ ପରମ୍ପରାର ନିନ୍ଦା କରିବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ, ସେମାନେ କେତେକ ପ୍ରାଚୀନ ଶ୍ଳୋକର ଆଶ୍ରୟ ନେଇ କହନ୍ତି ଯେ, ଆମର ପୂର୍ବପୁରୁଷମାନେ ଗୁଣକର୍ମ ଆଧାରିତ ଏକ ବର୍ଣ୍ଣ-ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଥିଲେ ଏବଂ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଏହା ବିକୃତ ହୋଇ ଜନ୍ମ ଆଧାରିତ ଜାତିପ୍ରଥାରେ ପରିଣତ ହେଲା । ଗାନ୍ଧିଜୀ ମଧ୍ୟ ବହୁକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏହି ଭ୍ରାନ୍ତଧାରଣା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । ପ୍ରକୃତରେ ବର୍ଣ୍ଣବ୍ୟବସ୍ଥା ଏକ ଉଦାରବାଦୀ କଳ୍ପନା ମାତ୍ର ।

ପ୍ରକୃତ ବ୍ରାହ୍ମଣ କିଏ ବୋଲି କେତେଗୁଡ଼ିଏ ମାପକାଠିର ଉଲ୍ଲେଖ କରାଯାଏ । ତାହା ଏକ ଆଦର୍ଶ ସ୍ଥିତିର ବର୍ଣ୍ଣନା ମାତ୍ର । ପ୍ରକୃତ ହିନ୍ଦୁ କିଏ ? ପ୍ରକୃତ ମନୁଷ୍ୟ ବୋଲି କାହାକୁ କହିବା ? ଏସବୁର ମଧ୍ୟ ମାପକାଠି ତିଆରି କରାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବହାରରେ ହିନ୍ଦୁ ପରିବାରର ପାପୀ ମଧ୍ୟ ହିନ୍ଦୁ ବୋଲି ବିବେଚିତ ହୁଏ ଏବଂ ଯେତେ ପାଶବିକ କାର୍ଯ୍ୟ କଲେ ସୁଦ୍ଧା ମଣିଷ ସନ୍ତାନକୁ ମଣିଷ ବୋଲି ଧରାଯାଏ । ତେଣୁ ବ୍ରାହ୍ମଣତ୍ୱର ମାପକାଠି ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରାଚୀନ ଶ୍ଳୋକକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରି କେବଳ ଗୁଣବନ୍ତମାନେ ହିଁ ବ୍ରାହ୍ମଣ ହେଉଥିଲେ ବୋଲି କହିବା ତର୍କ ସଙ୍ଗତ ନୁହେଁ ।

ଜୈନ ଏବଂ ବୌଦ୍ଧ ଧର୍ମର ଅଭ୍ୟୁଦୟର ସମୟ ଭାରତୀୟ ଇତିହାସର ଏକ ସନ୍ଧିକାଳ ଥିଲା । ଜାତିପ୍ରଥା ଦୃଢ ହୋଇଆସୁଥିଲା ଏବଂ ତା'ର ବିରୋଧ ମଧ୍ୟ

ହେଉଥିଲା । ଗୌତମ ବୁଦ୍ଧଙ୍କର ପ୍ରଚାର ଏକ ପ୍ରବଳ ବିରୋଧ ସୃଷ୍ଟି କଲା । ଏହା ନୁହେଁ ଯେ, ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଚାର ଫଳରେ ଜାତିପ୍ରଥା ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । କିନ୍ତୁ ଏହା ଏକ ଐତିହାସିକ ତଥ୍ୟ ଯେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପ୍ରଭାବ ଫଳରେ ପ୍ରାୟ ପାଞ୍ଚଶହ ବର୍ଷ ଧରି ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ଜାତିପ୍ରଥା ଦୁର୍ବଳ ହୋଇ ରହିଲା । ଜାତିପ୍ରଥାର କଠୋରତା ଏହି ସମୟରେ ନଥିଲା ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ-କ୍ଷତ୍ରିୟ ପ୍ରତିପତ୍ତି କମି ଯାଇଥିଲା । ଏହି ସମୟ ହିଁ ଭାରତ ଇତିହାସର ଏକ ମହାନ ଯୁଗ ଥିଲା । ମୌର୍ଯ୍ୟବଂଶ ଓ ଗୁପ୍ତ ବଂଶ କ୍ଷତ୍ରିୟ ନଥିଲେ, ସେମାନେ ଶୂଦ୍ର ଓ ବୈଶ୍ୟ ଥିଲେ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥ ଏହି ସମୟରେ ରଚିତ ହୋଇଥିଲା ଏବଂ ଭାରତର ସାଂସ୍କୃତିକ ପ୍ରଭାବ ଏସିଆର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ବ୍ୟାପି ଯାଇଥିଲା । ଏହି ସମୟ ଭିତରେ ଅର୍ଥାତ୍ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନ କାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଭାରତକୁ ଯେତେ ରକମର ବିଦେଶୀ ପ୍ରବେଶ କଲେ, ସେ ସମସ୍ତେ ଗୋଟିଏ ସମାଜରେ ଅଙ୍ଗୀଭୂତ ହୋଇଗଲେ । ହୁଣ, ଶକ, କୁଷାଣ ଏହାର ବିଶେଷ ଉଦାହରଣ । ବିଧର୍ମୀ ବା ଅନ୍ୟଧର୍ମୀ ହିସାବରେ ସେମାନଙ୍କର କୌଣସି ଅସ୍ତିତ୍ୱ ରହିଲା ନାହିଁ ।

କିନ୍ତୁ ହର୍ଷବର୍ଦ୍ଧନଙ୍କ ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଭାରତୀୟ ସମାଜ ଦୁର୍ବଳ ଓ ରକ୍ଷଣଶୀଳ ହୋଇଗଲା । ଏକପକ୍ଷରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ତେଜସ୍ୱିତା ସମାପ୍ତ ହୋଇଗଲା ଏବଂ କୁସଂସ୍କାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢୁଥିବା ବୌଦ୍ଧଧର୍ମ ନିଜେ ନାନା ରକମର କୁସଂସ୍କାରର ଶିକାର ହୋଇଗଲା । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପତନର ସୁବିଧା ନେଇ ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ମୁଣ୍ଡ ଟେକିଲା । ଏହାକୁ ଏକ ନୂତନ ତେଜସ୍ୱିତା ମିଳିଲା ଆଦି ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର ପ୍ରତିଭାଶାଳୀ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱରୁ । ଗୁପ୍ତ ଯୁଗରୁ ହିଁ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପ୍ରଭାବିତ ଏକ ହିନ୍ଦୁଧର୍ମର ପୁନରୁତ୍‌ଥାନ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଯାଇଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅଷ୍ଟମ ନବମ ଶତାବ୍ଦୀରେ ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପତନଶୀଳ ଅବସ୍ଥାର ସୁଯୋଗନେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟଧର୍ମ ପ୍ରବଳ ହେବାକୁ ଆରମ୍ଭ କଲା । ବେଦ, ଉପନିଷଦ, ଗୀତା ଇତ୍ୟାଦିର ଯେଉଁ ନୂଆ ଭାଷ୍ୟ ଶଙ୍କରାଚାର୍ଯ୍ୟ ରଚନା କଲେ, ତାହାକୁ ଅସ୍ତ୍ର କରି ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟଧର୍ମର ଅଭିଯାନ ସାରା ଦେଶରେ ହେଲା । ଆଜି ଆମେ ଯାହାକୁ ହିନ୍ଦୁ ଧର୍ମ ବୋଲି କହୁଛୁ ତାହାର ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ଚିତ୍ର ଏହି ସମୟରୁ ପ୍ରକଟ ହେଲା । ଚାରିଧାମ ଏହି ସମୟରେ ନିର୍ମିତ ହେଲା । ଜାତିପ୍ରଥା ଅତ୍ୟନ୍ତ କଠୋର ହୋଇଗଲା । ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁର ନାନା ପ୍ରକାର ଭେଦ ଧାର୍ମିକ ନିୟମ ହିସାବରେ ପରିଗଣିତ ହେଲା । ବୌଦ୍ଧ ଯୁଗରେ ସୁଦୂର ବିଦେଶମାନଙ୍କୁ ଯିବା ଏକ ଧାର୍ମିକ କାର୍ଯ୍ୟ ଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି ସମୟରୁ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ଦ୍ୱାରା ହିନ୍ଦୁ ଅପବିତ୍ର ହୋଇଯିବେ ବୋଲି ନିୟମ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ବେଦ ଓ ପୁରାଣମାନଙ୍କର

ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଧ୍ୟୟନ ହେଲା, କିନ୍ତୁ ସମାଜରେ ଏକତା ଓ ଗତିଶୀଳତା ଆସିଲା ନାହିଁ । ବିଦେଶ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନେ ଆସି ପ୍ରଥମେ ଲୁଣ୍ଠନ କଲେ । ଲୁଣ୍ଠନରୁ ସେମାନେ ଜାଣିପାରିଲେ ଯେ, ଭାରତୀୟମାନଙ୍କର ପ୍ରତିରୋଧ ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ସେମାନେ ଆଧିପତ୍ୟ ବିସ୍ତାର କରି ନିଜର ସାମ୍ରାଜ୍ୟ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କଲେ ।

ଏହି ସମୟରେ ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ଯେ ମୋଟେ ପ୍ରତିରୋଧ ଶକ୍ତି ରହିଲା ନାହିଁ, ତାହା କ'ଣ ଏହି ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଧର୍ମ ଆଧାରିତ ଜାତିପ୍ରଥା ଯୋଗୁଁ ? ଏହାର ବିଶ୍ଳେଷଣ ଓ ଅନୁସନ୍ଧାନ ଭାରତର ଇତିହାସକାରମାନେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କରିନାହାନ୍ତି । ତେଣୁ ଏହି ନିଷ୍କର୍ଷକୁ ଏଡ଼ିଦେଇ ହେବନାହିଁ ଯେ, ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ଏହି ଜାତିଗତ କଠୋରତା ଏବଂ ଛୁଆଁ ଅଛୁଆଁ ନିୟମ ଯୋଗୁଁ ଭାରତୀୟ ସମାଜର ଗତିଶୀଳତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା । ତେଣୁ ଲୁଣ୍ଠନକାରୀ ଏବଂ ଆକ୍ରମଣକାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପଥ ପ୍ରଶସ୍ତ ହେଲା ।

ଭାରତୀୟ ଇତିହାସକାରମାନେ ଭାରତର ସାମାଜିକ ଇତିହାସକୁ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଲେଖିନାହାନ୍ତି । କେଉଁ ସମୟରେ ଜାତିପ୍ରଥାର ଆରମ୍ଭ ହେଲା ? କେଉଁ କେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ? ବିଭିନ୍ନ ଜାତିର ସୃଷ୍ଟି ହେଲା କିପରି ? କେଉଁ ସମୟରେ ଜାତିର କଠୋରତା ଅଳ୍ପ ଥିଲା ଓ କେଉଁ ସମୟରେ ବେଶୀ ହେଲା ? କମ୍ ବେଶୀ ହେବାର ପରିଣାମ ଇତିହାସରେ କ'ଣ ହେଲା ? ଏସବୁ ପ୍ରଶ୍ନର ବିଧିବଦ୍ଧ ଏବଂ ଅନୁସନ୍ଧାନମୂଳକ ଅଧ୍ୟୟନ ହୋଇନଥିବାରୁ ଜାତିପ୍ରଥାର ଇତିହାସ ବିଷୟରେ କେବଳ କେତେକ ଆନୁମାନିକ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରଚଳିତ ଅଛି । ମନେହୁଏ ଯେ, ବ୍ରାହ୍ମଣ ଓ କ୍ଷତ୍ରିୟ ପ୍ରଥମେ ନିଜକୁ ଉଚ୍ଚଜାତି ବୋଲି ଅଭିହିତ କଲେ ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନରେ ପରିଗଣିତ କଲେ । ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ କିମ୍ବା ଜଟିଳତା ବଢ଼ିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମାଜରେ ଯେଉଁ ନୂଆ ନୂଆ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଗୋଷ୍ଠୀ ବାହାରିଲେ, ସେମାନଙ୍କୁ ଶୂଦ୍ର ବା ବୈଶ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀରେ ରଖାଗଲା । ଯୁଦ୍ଧର ଜୟ ପରାଜୟ ଭିତରେ ଯେଉଁ ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ପରାଜିତ ହେଲେ, ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ଲୋକଙ୍କୁ ନିମ୍ନ ଶ୍ରେଣୀରେ ରଖିବା ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ହୋଇଥିବ । ବିଶେଷକରି ଅନ୍ୟ ସଂସ୍କୃତି ଓ ଅନ୍ୟ ରଙ୍ଗର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସବାତଳ ଶ୍ରେଣୀରେ ରଖି ଅଧିକାଂଶ ଶାରୀରିକ ତଥା କଷ୍ଟକର କାମଗୁଡ଼ିକ୍ ସେମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଗଲା ଓ ସେମାନଙ୍କୁ ପୃଥକ୍ ଭାବରେ ରହିବାକୁ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଗଲା । ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର ଉପକ୍ରମ ଏହିପରି ଭାବରେ ଆରମ୍ଭ ହେଲା । ପ୍ରାଚୀନ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କରେ ଶୂଦ୍ରଠାରୁ ତଳିଆ କୌଣସି ଶ୍ରେଣୀ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେନାହିଁ । ଚାଣ୍ଡାଳମାନଙ୍କର

ବେଳେବେଳେ ଉଲ୍ଲେଖ ମିଳେ । କିନ୍ତୁ ବୈଶ୍ୟ ବା ଶୂଦ୍ର ପରି ଚାଣ୍ଡାଳ ଏକ ବର୍ଣ୍ଣ ବା ଜାତି ନଥିଲା । ହୀନ ସ୍ୱଭାବ ଓ ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ ଲୋକଙ୍କୁ ଚାଣ୍ଡାଳ ବୋଲି ଅଭିହିତ କରାଯାଉଥିଲା । ସମ୍ଭବତଃ ଏହି ଚାଣ୍ଡାଳମାନଙ୍କୁ ଭିତ୍ତିକରି ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳକ୍ରମେ ଏକ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଶ୍ରେଣୀର ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା । ତେଣୁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ଏକ ପରବର୍ତ୍ତୀ ଘଟଣା ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ଭାରତୀୟ ଲୋକଙ୍କର ଶୌର୍ଯ୍ୟ ଏବଂ ଜ୍ଞାନସ୍ତରରେ କୌଣସି ତେଜସ୍ୱିତା, ବୈଶିଷ୍ଟ୍ୟ ନଥିଲା, ସେହି ସମୟରେ ହିଁ ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତା ବିଷୟରେ ନାନା ରକମର ଅମାନବୀୟ ନିୟମମାନ ପ୍ରଚଳିତ ହେଲା । ଏ ବିଷୟରେ କୌଣସି ସନ୍ଦେହ ନାହିଁ ଯେ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାର କଡ଼ା ନିୟମଗୁଡ଼ିକ ସେହି ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଥିଲା, ଯେଉଁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ପ୍ରତିପତ୍ତି ଥିଲା । ଯେଉଁଠି କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜାମାନଙ୍କ ଉପରେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ବିଶେଷ ପ୍ରଭାବ ଥିଲା, ସେଠି ରାଜ୍ୟର ଆଇନ ଭାବରେ ଏହିସବୁ ନିୟମକୁ ପ୍ରବର୍ତ୍ତିତ କରାହେଉଥିଲା । ଭାରତର ପରାଜିତ ଆତ୍ମା ଏକ କୃତ୍ରିମ ପବିତ୍ରତାର ଖୋଳ ଭିତରକୁ ପଶି, ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ଅପବିତ୍ର ବୋଲି କହି, ନିଜର ଶ୍ରେଷ୍ଠତା ଅନୁଭବ କରିବା ପାଇଁ ଏହିଭଳି ଏକ ମନୋବୈଜ୍ଞାନିକ କୌଶଳ ଉଦ୍ଭାବନ କଲା । ଏହି ପରାଜିତ ମନୋବିଜ୍ଞାନର ଯୁଗରେ ହିଁ ଭାରତରେ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ନାରୀ-ବିରୋଧୀ ପ୍ରଥାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଚଳନ କରାଗଲା । ଅର୍ଥାତ୍ ପରାଜୟର ସବୁ କଷ୍ଟ ଓ ଅପମାନକୁ ଶୂଦ୍ର ଏବଂ ନାରୀମାନଙ୍କ ଉପରେ ଲଦିଦେଇ ବ୍ରାହ୍ମଣ-କ୍ଷତ୍ରିୟ ପ୍ରଭୃତି ମୁଷ୍ଟିମେୟ ଉଚ୍ଚଜାତି ନିଜେ ଦ୍ୱିତୀୟ ନମ୍ବରର ଶାସକ ହେଲେ । ଡକ୍ଟର ରାମମନୋହର ଲୋହିଆ ଦ୍ୱିଜମାନଙ୍କୁ ଦ୍ୱିତୀୟ ନମ୍ବରର ଶାସକ ବୋଲି କହିଛନ୍ତି । ଆକ୍ରମଣ କରି ବିଜୟ ହାସଲ କରିଥିବା ଗୋଷ୍ଠୀ ପ୍ରଥମ ନମ୍ବରର ଶାସକ ହେଲେ ଏବଂ ତାଙ୍କର ଶାସନକୁ ଓ ଅତ୍ୟାଚାରକୁ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ଉପରେ ଚଳାଇବା ନିମନ୍ତେ ବ୍ରାହ୍ମଣ, କ୍ଷତ୍ରିୟ, କାୟସ୍ଥ ଆଦି ଉଚ୍ଚଜାତି ଜୁଟିଗଲେ । ଏହିମାନେ ମୋଗଲ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର 'ଦରବାରୀ' ହେଲେ ଏବଂ ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜତ୍ୱରେ 'କଳା-ସାହେବ' ହେଲେ !

ଏକ ଉଲ୍ଲେଖନୀୟ ବିଷୟ ଏହି ଯେ ଦୀର୍ଘକାଳ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏପରି କି ବ୍ରିଟିଶ୍ ଆଗମନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ହିନ୍ଦୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭାରତର ସବୁଆଡ଼େ ନଥିଲା । ବ୍ରିଟିଶ ରାଜତ୍ୱ ଆରମ୍ଭର ଭାରତୀୟ ରାଜନୈତିକ ଭୂଗୋଳକୁ ସାମନାରେ ରଖି ଆଖି ପକେଇଲେ ଦେଖାଯିବ ଯେ, ପ୍ରାୟ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଭାରତରେ କ୍ଷତ୍ରିୟ ରାଜା ନଥିଲେ । ଏସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ-କାୟସ୍ଥ-କ୍ଷତ୍ରିୟ ଇତ୍ୟାଦି ଜାତିମାନଙ୍କର ଅସ୍ତିତ୍ୱ ନଥିଲା । ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଆଦିବାସୀ, ଅସ୍ପୃଶ୍ୟ ଓ ଶୂଦ୍ର ବୋଲି କୁହାଗଲା, ସେମାନଙ୍କର ରାଜ୍ୟ

ଏସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିଲା । ଓଡ଼ିଶା ଓ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଅଧାରୁ ବେଶୀ ଅଞ୍ଚଳ ଏହିପରି ଥିଲା । ଏମାନଙ୍କୁ 'ହିନ୍ଦୁ' କୁହାଯିବ କି ନାହିଁ ? ଏମାନଙ୍କୁ ଯଦି 'ହିନ୍ଦୁ' କୁହାଯିବ, ତାହାହେଲେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଦୁଇ ପ୍ରକାରର ଥିଲା : ଗୋଟିଏ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଏବଂ ଅନ୍ୟଟି ଅଣବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ । ଏହି ଅଣ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ସମାଜରେ ବହୁ ସଂଖ୍ୟକ ରାଜା ଓ ରାଜ୍ୟ ଥିଲେ, କିନ୍ତୁ ଏମାନଙ୍କର ବିକାଶ ଅବରୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଇଥିଲା । ବୌଦ୍ଧଧର୍ମର ପତନ ଏବଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ଧର୍ମର ଉତ୍‌ଥାନ ପରେ ଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ କେବଳ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନେ ଅଗ୍ରଣୀ ହୋଇ ରହିଲେ । ଅବ୍ରାହ୍ମଣ କ୍ଷେତ୍ରର ଲୋକମାନେ ପଛୁଆ ହୋଇ ରହିଗଲେ । ସଂସ୍କୃତ ହିଁ ଜ୍ଞାନର ବାହକ ବୋଲି ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କଲା । ବ୍ରିଟିଶ୍ ରାଜତ୍ୱ ଯେତେବେଳେ ଦେଶର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅନ୍ଦିସନ୍ଧିକୁ ବ୍ୟାପିଗଲା, ସେମାନେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାରତର ଶାସନ ଚଳାଇବା ପାଇଁ ସଂସ୍କୃତ ଶିକ୍ଷିତ ଜାତିମାନଙ୍କୁ ନିଜ କାମରେ ଲଗାଇଲେ ଏବଂ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଏହି ଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ପଠେଇଲେ । କଲେକ୍ଟର, ପଟୁଆରୀ, ଶିକ୍ଷକ ଓ ଇନିସ୍‌ପେକ୍ଟର ଭାବରେ ଉଚ୍ଚଜାତିର ଲୋକମାନେ ଦେଶର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଗଲେ ଏବଂ ନିଜ ନିଜର ପରିବାରକୁ ସେ ଅଞ୍ଚଳର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ପରିବାର ରୂପେ ସ୍ଥାପିତ କଲେ । ଏହିପରି ଭାବରେ ବିଶ୍ଳେଷଣ କଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ବ୍ରିଟିଶ ଶାସନର କେନ୍ଦ୍ରିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଯୋଗୁ ଏବଂ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା ଯୋଗୁଁ ଭାରତର ପ୍ରତ୍ୟେକ ଅଞ୍ଚଳରେ ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ସମାଜର ସ୍ଥାପନା ହେଲା । ନଚେତ୍ ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଭାରତ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥାରୁ ମୁକ୍ତ ଥିଲା । ଏଥିରୁ ଗୋଟିଏ ଆଶା ଜନ୍ମୁଛି ଯେ, ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ବିନା ବ୍ରାହ୍ମଣ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମଧ୍ୟ ରହିପାରେ; ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ପାଇଁ ଅପରିହାର୍ଯ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ଧାରଣା ଅଛି ଯେ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଶିକ୍ଷାପ୍ରାପ୍ତ ଆଧୁନିକତାବାଦୀମାନେ ଭାରତରେ ସମାଜ ସଂସ୍କାର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ । ଏହା ଏକ ଭୁଲ ଧାରଣା । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗରେ ଭାରତର ସଂସ୍କାର ଆନ୍ଦୋଳନମାନ ହୋଇଛି । ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସନରେ ମଧ୍ୟ ଯେଉଁ ସର୍ବପ୍ରଥମ ପ୍ରଭାବଶାଳୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାତିପ୍ରଥା ବିରୁଦ୍ଧରେ ହେଲା ତାହା ମହର୍ଷି ଦୟାନନ୍ଦଙ୍କର ଆନ୍ଦୋଳନ ଥିଲା । ଦୟାନନ୍ଦ ବା ରାମକୃଷ୍ଣ ପରମହଂସ ଭଳି ସଂସ୍କାରକମାନେ ଇଂରାଜୀ ଭାଷାରେ ଅଜ୍ଞାନୀ ଥିଲେ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଉଦାରବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଭାରତୀୟ ସଂସ୍କୃତି ଭିତରୁ ଆସିଥିଲା । ଆଧୁନିକତା ହେତୁବାଦୀ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ

ଉପରେ ଜୋର୍ ଦେଉଥିବାରୁ ଜାତିପ୍ରଥାର କୁସଂସ୍କାରକୁ ଆଧୁନିକତାଧର୍ମୀ ଲୋକେ ସମସ୍ତେ ସମାଲୋଚନା କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦରକାର ବୋଲି କହିଥାନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଜାତିପ୍ରଥା ଯେତିକି ବ୍ୟାପକ ଭାବରେ ଅଶିକ୍ଷିତ ଲୋକଙ୍କ ଭିତରେ ଅଛି, ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ସେତିକି ରହିଛି । ଏହାର ଗୂଢ଼ ରହସ୍ୟ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ଏଠାରେ ଆମେ ତାହାର କେବଳ ଗୋଟିଏ ଦିଗ ବୁଝାଇବାକୁ ଚାହୁଁ । ମୋଟ ଉପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ଜାତିପ୍ରଥା ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟର ଗୋଟିଏ ବ୍ୟବସ୍ଥା । ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟର ଅବଧାରଣାଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ବୁଦ୍ଧି ଓ ମନରେ ବସା ବାନ୍ଧି ରହିବ, ତା'ହେଲେ ଜାତିପ୍ରଥା ଲୋପ ପାଇବ କିପରି ? ଗୋଟିଏ ବାଟରେ ଯାଇ ଅନ୍ୟ ବାଟରେ ଫେରି ଆସିବ । ହେତୁବାଦୀ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ବଡ଼ ତ୍ରୁଟି ଏହି ଯେ, ସେମାନେ ପରମ୍ପରା ଓ ଧର୍ମଗତ କୁସଂସ୍କାରକୁ ତର୍କ ବିରୋଧୀ ଓ ମାନବିକତା ବିରୋଧୀ ବୋଲି ବାରମ୍ବାର ପ୍ରହାର କରନ୍ତି । ତାହାର କେତେକ ଭଲ ପରିଣାମ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ; କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକତାବାଦ ଓ ଭୌତିକତାବାଦର ଯେଉଁସବୁ କୁସଂସ୍କାର ଓ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଅଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସେମାନେ ପ୍ରଶ୍ନବିଦ୍ଧ କରନ୍ତି ନାହିଁ । ଆଧୁନିକତାବାଦରେ ଯେଉଁସବୁ ମାନବିକତା ବିରୋଧୀ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଅଛି ଓ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିବାର ଉପାଦାନ ଗୁଡ଼ିକ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକ ବିରୁଦ୍ଧରେ ତାଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ କୌଣସି ଅଭିଯାନ ଚଳାଯାଏ ନାହିଁ । ଏହି କାରଣରୁ ଆଧୁନିକତା ଜାତିପ୍ରଥାର ବିଲୋପ ସାଧନ କରିବାରେ ସମର୍ଥ ହୋଇନାହିଁ । ଊନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ବହୁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତ [ବିଶେଷକରି ମାକ୍ସ ୱେବର (Max Weber) ଓ କାର୍ଲମାର୍କ୍ସ] ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିଥିଲେ ଯେ, ଆଧୁନିକତାର ପ୍ରଭାବରେ ଭାରତର ଜାତିପ୍ରଥା ଉଭେଇଯିବ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପଣ୍ଡିତଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ହୋଇ ଜବାହରଲାଲ ନେହେରୁଙ୍କ ଭଳି ଭାରତୀୟ ନେତା ମଧ୍ୟ ଏହି ଆଶା ପୋଷଣ କରିଥିଲେ । (ତାଙ୍କ ଲିଖିତ 'ଭାରତର ଆବିଷ୍କାର' ପୁସ୍ତକ ଦ୍ରଷ୍ଟବ୍ୟ) ।

ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ ନିରର୍ଥକ ହେବାର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ କାରଣ ଏହି ଯେ, ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ପ୍ରଭାବିତ ଆଧୁନିକତା ଜାତିପ୍ରଥାର ମୂଳତତ୍ତ୍ୱ ବା ଅବଧାରଣା ଗୁଡ଼ିକର ଖଣ୍ଡନ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ସେଗୁଡ଼ିକର ପରିପୋଷଣ କରେ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ, ଜାତିପ୍ରଥାର ଗୋଟିଏ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଧାର ହେଉଛି ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମକୁ ହୀନଜ୍ଞାନ କରିବା । ସେଥିପାଇଁ ଶାରୀରିକ କାର୍ଯ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ଦାୟିତ୍ୱ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କୁ ଦିଆଯାଇଛି । ଦୈହିକ ଶ୍ରମକୁ ହୀନ ମନେ କରିବା ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ଏବଂ ମାନବିକତା ବିରୋଧୀ, କାରଣ ଶାରୀର-

ଶ୍ରମ ମାନବ ସମାଜର ଏକ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟ କାମ ଏବଂ ପ୍ରତ୍ୟେକ ବ୍ୟକ୍ତିର ସୁସ୍ଥ ବ୍ୟକ୍ତିତ୍ୱ ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ଏହା ଦରକାର । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକତା ଏହି ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସକୁ ବଢ଼ାଇ ଚାଲିଛି । ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାର ସ୍ତୁତି କରିବା ସମୟରେ କଥା କଥାକେ ଶିକ୍ଷିତମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ବୈଜ୍ଞାନିକ ଯନ୍ତ୍ରଗୁଡ଼ିକର ଉଦ୍ଭାବନ ଫଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ଶାରିରୀକ କାର୍ଯ୍ୟରୁ ମୁକ୍ତି ପାଉଛି । ଯିଏ ଯେତେ ବେଶୀ ଆଧୁନିକ, ସିଏ ସେତେ ବେଶୀ ଯନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବହାର କରେ ଓ କାୟିକ ଶ୍ରମରୁ 'ମୁକ୍ତି' ଲାଭ କରେ ।

ଜାତିପ୍ରଥାର ଆଉ ଏକ ମାନ୍ୟତା ଏହି ଯେ, ଛୋଟ ବଡ଼ ହେବା ଏବଂ ସୁଖ ବା ଦୁଃଖ ଭୋଗ କରିବା ବିଧାତା ଲିଖନ । ଯାହାର ସଞ୍ଚିତ ପୁଣ୍ୟ ଅଛି ସିଏ ଧନୀ ସମ୍ଭ୍ରାନ୍ତ କୁଳରେ ଜନ୍ମହେବ; ଯାହାର ସଞ୍ଚିତ ପୁଣ୍ୟ ନାହିଁ ସିଏ ଛୋଟ କୁଳରେ ଜନ୍ମଲାଭ କରିବ । ଆଧୁନିକତା ମଧ୍ୟ ଛୋଟ ବଡ଼, ଧନୀ ଗରିବ, ଅତି ଧନୀ-ଅତି ଗରିବ ପ୍ରଭେଦଗୁଡ଼ିକୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ଏବଂ ଯୁକ୍ତି ସଙ୍ଗତ ବୋଲି କହିଥାଏ । ତା'ର ଶବ୍ଦାବଳୀ ଅଲଗା, କିନ୍ତୁ ଉପସଂହାର ଏକାଭଳି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗର ସଫଳ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ କହନ୍ତିଯେ, ଲୋକମାନେ ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ଅର୍ଥାତ୍ ପ୍ରତିଯୋଗିତାର କ୍ଷମତାନୁସାରେ ଧନୀ ବା ଗରିବ ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ସେମାନେ କୋଟିପତି ପରିବାର ଓ କ୍ଷୁଧାର୍ତ୍ତ ପରିବାର ଭିତରେ ଥିବା ବୈଷମ୍ୟକୁ ଆଧୁନିକତା ସାଙ୍ଗରେ ଚଳାଇ ନିଅନ୍ତି । ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦର ପାପପୁଣ୍ୟ ଏବଂ ଆଧୁନିକତାବାଦର ଯୋଗ୍ୟତା ଓ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ଏକ କଥା ନୁହେଁ କି ? ଯଦି ଆର୍ଥିକ ବିଷମତା ବହୁତ ବେଶୀ ହୁଏ ଏବଂ ବହୁକାଳ ଧରି ବଳବତ୍ତର ରହେ ତାହା ଜାତିପ୍ରଥାର ଲକ୍ଷଣମାନ ପ୍ରକାଶ କରେ-ଏକଥା ଡକ୍ଟର ଲୋହିଆ କହିଥିଲେ । ତାଙ୍କର ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଉକ୍ତି, ''ଶ୍ରେଣୀ ଭେଦ ଜମାଟ ବାନ୍ଧି ରହିଲେ ଜାତିଭେଦ ହୁଏ ।'' ମନୁଷ୍ୟର ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଯୋଗ୍ୟତା-ଅଯୋଗ୍ୟତା ଯାହା ହେଉନା କାହିଁକି ଖାଇବା, ପିନ୍ଧିବା, ବାସକରିବା ଓ ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଆବଶ୍ୟକତା ସମାନ ଅଟେ । ଗୋଟିଏ ହେତୁବାଦୀ ସମାଜରେ ଏଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରାପ୍ତି 'ଯୋଗ୍ୟତା' ଅନୁସାରେ ନୁହେଁ, 'ଆବଶ୍ୟକତା' ଅନୁସାରେ ହେବା ବିଧେୟ ।

ଜାତିପ୍ରଥାର ଆଉ ଏକ ମାନ୍ୟତା ହେଉଛି ଭାଷାଗତ ଭିନ୍ନତା । ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କର ଭାଷା ହେଉଛି ସଂସ୍କୃତ ଏବଂ ଶୂଦ୍ରମାନଙ୍କର ଭାଷା ହେଉଛି ସ୍ଥାନୀୟ ବା କଥିତ ଭାଷା ବା ଅଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଭାଷା । ଗୋଟିଏ ସମାଜ ଭିତରେ ଯଦି ବିଶିଷ୍ଟ ବର୍ଗର ଏକ ବିଶିଷ୍ଟ ଭାଷା ହୁଏ ଏବଂ ସାଧାରଣ ଲୋକଙ୍କର ଆଉ ଏକ ଭାଷା ହୁଏ,

ତାହେଲେ ଜାତିପ୍ରଥା ଭଳି ଅବସ୍ଥା ନିଶ୍ଚୟ ଦେଖାଯିବ । ଯଦି ଜର୍ମାନୀ ବା ବ୍ରିଟେନ୍‌ରେ ଏପରି ହେବ, ତାହେଲେ ସେହି ଦେଶମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଜାତିପ୍ରଥା ଦେଖାଯିବ । କିନ୍ତୁ ଭାରତରେ ଏହି ଭାଷାଭେଦ ହିଁ ଆଧୁନିକତାର ଏକ ମୁଖ୍ୟ ଦ୍ୱାର । ଇଂରାଜୀ ଏବେ ସଂସ୍କୃତର ସ୍ଥାନ ନେଇଛି, ତାହା ହେଉଛି ଅଫିସରମାନଙ୍କର (ଅଧିକାରୀ ବର୍ଗ) ଓ ଜ୍ଞାନୀ ବର୍ଗର ଭାଷା ।

ଉପରୋକ୍ତ ତିନୋଟି ଉଦାହରଣରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ଯେ, ଯଦିଓ ଆଧୁନିକତା ଉପରଠାଉରିଆ ଭାବରେ ଜାତିପ୍ରଥାର ସମାଲୋଚନା କରେ, ଯେଉଁସବୁ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଆଧାର ଉପରେ ଜାତିପ୍ରଥା ଠିଆହୋଇଛି, ତାହାକୁ ଭାଙ୍ଗିବା ଆଧୁନିକତାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନୁହେଁ । ପୁରୁଣା ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦକୁ ଧ୍ୱଂସ କରିବା ପରିବର୍ତ୍ତେ ଏକ ପ୍ରକାରର ନବ-ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦକୁ ଏହା ଜନ୍ମ ଦେଇଛି । ତେଣୁ ଯଦିଓ ବେଳେବେଳେ ଜଣାପଡ଼େ ଯେ, ଜାତି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଭାଙ୍ଗୁଛି, ତାହାର କେବଳ ବାହ୍ୟ ରୂପରେ ସାମାନ୍ୟ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେଉଛି ଏବଂ ସେତିକିରେ ଅଟକି ଯାଉଛି ।

ନବ-ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଏକ ନୂଆ ଜାତିପ୍ରଥା । ନୂଆ ଜାତିପ୍ରଥା ପୁରୁଣା ଜାତିପ୍ରଥାକୁ ଶକ୍ତି ଯୋଗାଉଛି । ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଓ ନବ-ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଆମେ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ଦରକାର । ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ କହିଲେ ବ୍ରାହ୍ମଣମାନଙ୍କୁ ବୁଝାଏ ନାହିଁ, ବ୍ରାହ୍ମଣକୁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କୁ ନିକୃଷ୍ଟ ବୋଲି ଭେଦ କରୁଥିବା ମନୋଭାବ ଓ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବୁଝାଏ । ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଓ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜ ଏକାକଥା ନୁହେଁ । ସବୁ ସମୟରେ ଓ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ହିନ୍ଦୁ ସମାଜର ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ରୂପ ନଥିଲା । ଆଧୁନିକତାର ଖୋଳ ଭିତରେ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦୀ ପ୍ରବୃତ୍ତି ଗୁଡ଼ିକୁ ଅକ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ରଖିବା ହେଉଛି ନବ ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ । ଭାରତର ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ଢାଞ୍ଚାରେ ଏହି ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକ ସାମାଜିକ ବିଷମତାକୁ ବଢ଼ାଉଛନ୍ତି । ଭୋଟ ରାଜନୀତି ଏବଂ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣ ବଳରେ ଯେଉଁ ଶୂଦ୍ର-ଦଳିତ ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ କ୍ଷମତା ଅର୍ଜନ କରୁଛନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ମଧ୍ୟ ନବ-ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ଗ୍ରାସ କରୁଛି । ଫଳରେ ସେମାନେ ସମାଜରୁ ଜାତିପ୍ରଥାକୁ ଲୋପ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରତି ଉଦାସୀନ ହେଉଛନ୍ତି । ଶୂଦ୍ର ଦଳିତ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ ଯେଉଁସବୁ ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟ ରହିଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଦୂର କରିବା ସେମାନଙ୍କର ଲକ୍ଷ୍ୟ ନୁହେଁ । ଭୋଟ ରାଜନୀତି ଓ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣ ଶୂଦ୍ର ଦଳିତମାନଙ୍କ ହାତରେ ଯେତିକି ସାମାଜିକ ପ୍ରଭାବ ଓ ରାଜନୈତିକ କ୍ଷମତା ଦେଇଛି, ସେତିକି କେବେ ମଧ୍ୟ ଆଗରୁ ସେମାନଙ୍କୁ ମିଳିନଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଏହି

ଅସ୍ତ୍ରର ପ୍ରୟୋଗ ସେମାନେ ଜାତିପ୍ରଥାର ବିଲୋପ ପାଇଁ କରୁନାହାନ୍ତି । ଡକ୍ଟର ଆମ୍ବେଦକରଙ୍କ ପରେ ଆଉ କୌଣସି ଶୂଦ୍ର-ଦଳିତ ନେତା ଜାତିପ୍ରଥା ବିଲୋପକୁ ନିଜର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିନାହାନ୍ତି ।

ଏକଦା ଉଚ୍ଚ ଜାତିର ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ଓ ଧାର୍ମିକ ନେତାମାନେ ଜାତିପ୍ରଥା ବିଲୋପର ମୁଖ୍ୟ ଅଭିଯାନ ଚଳାଇଥିଲେ । ବିବେକାନନ୍ଦ, ଗାନ୍ଧୀ ଓ ଲୋହିଆଙ୍କ ପରେ ସେହି ଧାରା ମଧ୍ୟ ଶୁଷ୍କ ହୋଇଛି । ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଯେଉଁ ସମୟରେ ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ଜାତିପ୍ରଥାର ବିଲୋପ ନିମନ୍ତେ ତୀବ୍ର ଆନ୍ଦୋଳନ ନାହିଁ, ସେହି ସମୟ ହେଉଛି ଭାରତର ପତନ ଏବଂ ଐକ୍ୟହୀନତାର ଯୁଗ । ଭାରତକୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ଏହି ସ୍ଥାଣୁତ୍ୱ ଓ ପତନଶୀଳତାରୁ ଉଠାଇବାକୁ ହେଲେ ଉଭୟ ଉଚ୍ଚଜାତି ଓ ଶୂଦ୍ରଦଳିତଙ୍କୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ନୂତନ ଦିଗ୍‌ବଳୟ ବିଷୟରେ ସଚେତ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଉଚ୍ଚଜାତିର ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣ ବାବଦରେ ସହିଷ୍ଣୁ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଅନିବାର୍ଯ୍ୟତାକୁ ଗ୍ରହଣ କଲାପରେ ହିଁ ସେମାନେ କହିପାରିବେ ଯେ, କେବଳ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣ ଦ୍ୱାରା ଜାତିପ୍ରଥାର ବିନାଶ ଘଟିବ ନାହିଁ । ଶୂଦ୍ରଦଳିତମାନଙ୍କୁ ନବ-ବ୍ରାହ୍ମଣବାଦ ବିଷୟରେ ସତର୍କ ହେବାକୁ ପଡ଼ିବ ଏବଂ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଭାରତରେ ଆର୍ଥିକ ବୈଷମ୍ୟ ଯେତିକି ବଢ଼ିବ, ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟର ଚେର ସେତିକି ଗହୀରିଆ ଓ ମଜବୁତ୍ ହେବ । ଶ୍ରେଣୀ ବୈଷମ୍ୟକୁ ବଢ଼ାଉଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ସାମାଜିକ ବୈଷମ୍ୟକୁ ଦୂର କରିପାରିବ ନାହିଁ । ଭାରତୀୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଜାତିପ୍ରଥାକୁ ଏବଂ ଜାତିପ୍ରଥା ପୁଞ୍ଜିବାଦକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରୁଛି । ତେଣୁ ଜାତିପ୍ରଥା ଓ ପୁଞ୍ଜିବାଦ ଉଭୟଙ୍କ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଂଘର୍ଷ ଦ୍ୱାରାହିଁ ଜାତିପ୍ରଥାର ବିଲୋପ ହେବ । ଏହା ଏକ ବୈପ୍ଳବିକ କାର୍ଯ୍ୟ । ଧର୍ମ, ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଶିକ୍ଷା-ଚାରିଟି ଯାକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର ମିଳିତ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ହିଁ ଜାତି ବିନାଶର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ ବୋଲି ବୁଝିବାକୁ ହେବ ।

୨୧ ଡିସେମ୍ବର, ୧୯୯୪

ନାରୀର ଦାସତ୍ୱ ଓ ମୁକ୍ତି

ପ୍ରାଚ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ହେଉ ବା ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସଭ୍ୟତା ହେଉ ଲିଖିତ ସାହିତ୍ୟ ଯେଉଁଦିନଠାରୁ ମିଳୁଛି, ସେତେବିନୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନାରୀକୁ ଭଲ ପାଇବା ପାଇଁ ପୁରୁଷର ଅଧୀରତା ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ସବୁ ଆଗ୍ରହ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ତୀବ୍ର ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଯୁଦ୍ଧ ଏବଂ ଈଶ୍ୱରଭକ୍ତି ଭଳି ନାରୀପ୍ରେମ ମନୁଷ୍ୟର ତୀବ୍ର ଆବେଗମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଗୋଟିଏ । ନାରୀକୁ ହୃଦୟର ରାଣୀ ବା ଦେବୀ ରୂପେ ଅଧିଷ୍ଠିତ କରିବା ପାଇଁ ପୁରୁଷର ଭାବ ବିହ୍ୱଳତା ସବୁ ସୀମାକୁ ଲଘଂନ କରିଛି । ଏହିସବୁ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିକୁ ପଢ଼ି ବା ଶୁଣି ମନେ ହେବ ଯେ, ନାରୀକୁ ପୁରୁଷ ଏତେ ଉଚ୍ଚ ସ୍ଥାନ ଦେଇଛି, ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବସେଇଛି, ତାଠାରୁ ବେଶୀ କ'ଣ ଦରକାର ?

ତାହା ହିଁ ବିଡ଼ମ୍ବନା । ମୁଣ୍ଡ ଉପରେ ବସେଇବା ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ସଂପର୍କ ନୁହେଁ । ନାରୀ ଏକ ବିରଳ ବସ୍ତୁ ନୁହେଁ । ପୁରୁଷ ଯେତିକି, ନାରୀ ମଧ୍ୟ ସେତିକି । ପ୍ରତିଦିନ ପ୍ରାୟ ସବୁଠାରେ ତା' ସମ୍ପର୍କରେ ଆସିବାକୁ ପଡୁଛି, ସବୁ ନାରୀଙ୍କୁ ରାଣୀ ବା ଦେବୀ କରିହେବ ନାହିଁ । ଜଣେ ସ୍ତ୍ରୀକୁ ମଧ୍ୟ ସବୁବେଳେ ରାଣୀ କରି ରଖିହେବ ନାହିଁ ।

ଦରକାର ଏକ ସ୍ୱାଭାବିକ ସମ୍ପର୍କ, ଏକ ସାଧାରଣ ସମ୍ମାନର ସମ୍ପର୍କ । ବଡ଼ଲୋକଙ୍କୁ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଦିଆଯାଏ, ତାହା ଅଲଗା । ଜଣେ ସାଧାରଣ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ସମ୍ମାନ ଦେବାକଥା ତାହାହିଁ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ସାଧାରଣ ମଣିଷଟିକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା ଅର୍ଥ ତାକୁ ସମତୁଲ୍ୟ ମଣିବା । ମୁଁ ଯେପରି ମଣିଷଟିଏ, ସେ ମଧ୍ୟ ସେପରି ମଣିଷଟିଏ । ମୋର ଭଲ ଅଛି, ଭୁଲ ମଧ୍ୟ ଅଛି, ଗୁଣ ଅଛି, ଦୁର୍ବଳତା ମଧ୍ୟ ଅଛି । ତାହାର ମଧ୍ୟ ସେଇପରି ଅଛି । ସେ ମୋର ପୂଜ୍ୟ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ମୋଠାରୁ ନୀଚ ନୁହେଁ । ମାଲିକ ନୁହେଁ କିମ୍ବା ଅଧିନସ୍ଥ ନୁହେଁ । ଏହି ସ୍ୱାଭାବିକ ସମ୍ପର୍କଟି ପୁରୁଷ-ନାରୀ ମଧ୍ୟରେ ସ୍ଥାପିତ ହୋଇପାରିନାହିଁ ।

ପୁରୁଷ-ପୁରୁଷ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସମ୍ପର୍କ ଅଛି କି ? କଡ଼ା ଭାବରେ ପରୀକ୍ଷା କଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ସେତକ ମଧ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟ ସଭ୍ୟତାରେ ହୋଇପାରିନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ମୋଟାମୋଟି ଭାବରେ ଦେଖିଲେ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ, ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସମାଜମାନଙ୍କରେ ଏହା

ଅଛି । ଯେଉଁ ଧନୀ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବହୁଦିନରୁ ଗଣତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି, ସେଠାରେ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ସାମାଜିକ ସମାନତା ଅଛି । ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ କେତେ ପ୍ରକାରର ଗୋଷ୍ଠୀର ପରିସର ଭିତରେ ସାମାଜିକ ବିଷମତା ନଥାଏ । କେତେକ ପଛୁଆ ଜାତି ବା ଆଦିବାସୀ ଜାତି ଭିତରେ ସାନବଡ଼ ଭାବନା ନଥାଏ । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ-ସ୍ତ୍ରୀ ଭେଦଭାବ ସବୁଠାରେ ରହିଛି । ମାତୃକେନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜର ଲୋପ ହେବାପରେ ନାରୀ ସବୁଠାରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ସମୂହ ଭିତରେ, ଦ୍ୱିତୀୟ ଶ୍ରେଣୀର ନାଗରିକ ଭାବେ ଶୋଭାପାଏ ।

ତେଣୁ ନାରୀ ପ୍ରତି ହେଉଥିବା ଅନ୍ୟାୟ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ବୋଲି ଜାଣିବାକୁ ହେବ । ସବୁଠାରୁ ପୁରାତନ ମଧ୍ୟ । ସବୁଠାରେ ସେ ପରାଧୀନ ଓ ସୀମାବଦ୍ଧ । ପରାଧୀନତା ଓ ସୀମାବଦ୍ଧତାର ଅନୁପାତ ଅଲଗା ଅଲଗା ହୋଇପାରେ । ପଶ୍ଚିମର ସମୃଦ୍ଧ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ନାରୀ ଅପେକ୍ଷାକୃତ କମ୍ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ଓ କମ୍ ପରାଧୀନ । ସର୍ବାପେକ୍ଷା ବେଶୀ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ଓ ଅସହାୟତାର ଶିକାର ବୋଧହୁଏ ଭାରତୀୟ ନାରୀ । ଭାରତ ଖଣ୍ଡ ବୋଲି ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଇପାରେ, କାରଣ ନେପାଳ, ବଙ୍ଗଳାଦେଶ ଓ ପାକିସ୍ଥାନର ଅବସ୍ଥା ଏହାଠାରୁ ଭଲ ନୁହେଁ ।

ଏହି ଅବସ୍ଥାକୁ ଅଧୋଗତି ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିବାରୁ ନିଜର ହୀନ ସ୍ଥିତିର ବୋଧକୁ ଲାଘବ କରିବା ପାଇଁ ଦୁଇ ରକମର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଦେଖାଯାଇଥାଏ । ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ନାରୀର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚରେ ବା ଆଦର୍ଶସ୍ତରର ଥିଲାବୋଲି ପ୍ରାଚୀନ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରସଙ୍ଗ ଓ ପଂକ୍ତିମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଧରଣ ଦିଆଯାଏ । ଦ୍ୱିତୀୟରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଆମ ସମାଜରେ ମଧ୍ୟ ନାରୀ-ସ୍ୱାଧୀନତା ଆସିଯିବ ବୋଲି ଆଶାର ପ୍ରଚାର କରାଯାଇଥାଏ । ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରତିକ୍ରିୟାରୁ ସାମ୍ପ୍ରତିକ ନାରୀ-ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାତ ହୋଇଛି । ପଶ୍ଚିମରେ ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନର ପୂର୍ବନାମ ଥିଲା 'ଫେମିନିଷ୍ଟ ବା ନାରୀ-ବାଦୀ' ଆନ୍ଦୋଳନ । ଆଧୁନିକ ନାମ ହେଉଛି ଇଂରାଜୀରେ 'ଉଇମେନ୍‌ସ୍ ଲିବ୍' ବା ନାରୀ-ମୁକ୍ତି ।

(୨)

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତକୁ ଗୌରବାନ୍ୱିତ କରିବାର ଯେଉଁ ଚେଷ୍ଟା ଆଗରୁ ଚାଲିଥିଲା, ତାହା ବାଧାପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି । ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟରେ ବା ରାମାୟଣ, ମହାଭାରତ ଯୁଗରେ ନାରୀର ସ୍ଥାନ ଉଚ୍ଚ ଥିଲା ବୋଲି ସମାଜ ସଂସ୍କାରକମାନେ ଯେତେବେଳେ କହୁଥିଲେ,

କେହି ତା'ର ପ୍ରତିବାଦ କରୁନଥିଲେ । ଏବେ ନାରୀ ଆନ୍ଦୋଳନ ବହୁତ ମୁଖର ହୋଇଛି । ତେଣୁ ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ ନାରୀର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲା ବୋଲି କହିଲେ ନାରୀ-ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ପ୍ରତିବାଦ କରୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଗୀତା, ଭାଗବତ, ଋଗ୍‌ବେଦ ଓ ମହାଭାରତ ପ୍ରଭୃତିରୁ ତଥା ମନୁସ୍ମୃତି ଭଳି ବିଧିଗ୍ରନ୍ଥରୁ ନାରୀ ବିରୋଧୀ ଶ୍ଳୋକମାନ ବାହାର କରି ଏହି ଦାବୀକୁ ଖଣ୍ଡନ କରୁଛନ୍ତି । ବଙ୍ଗଳାଦେଶର ତସ୍‌ଲିମା ନାସରୀନ୍ କେବଳ ମୁସଲମାନ ସମାଜରେ ନାରୀର ଦୂରବସ୍ଥାର ନିନ୍ଦା କରୁନାହାନ୍ତି, ସେ ତାଙ୍କର ବୈଦିକ ପୂର୍ବ-ପୁରୁଷମାନଙ୍କର ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ମନୋଭାବକୁ ପଦାରେ ପକାଇବା ପାଇଁ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟରେ ନାରୀର ଅସମ୍ମାନଜନକ ସ୍ଥିତି ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଏକ ଲେଖା ପ୍ରକାଶିତ କରିଛନ୍ତି । ବୃହଦାରଣ୍ୟକ ଉପନିଷଦରୁ ଏକ ଉଦ୍ଧୃତି ସେ ଦେଇଛନ୍ତି, 'ଯଦି କୌଣସି ସ୍ତ୍ରୀ ପତିର ସମ୍ଭୋଗ ଇଚ୍ଛାର ବିରୋଧ କରେ, ତାହେଲେ ପୁରୁଷ ପ୍ରଥମେ ତାକୁ ଉପହାର ଦେଇ ପ୍ରଲୋଭିତ କରିବ, ତାହାକୁ ପ୍ରତ୍ୟାଖ୍ୟାନ କଲେ ହାତ କିମ୍ୱା ଲାଠିରେ ମାଡ଼ଦେଇ ତାକୁ ବଶବର୍ତ୍ତୀ କରିବ ।' 'ଯଜ୍ଞ କରିବା ସମୟରେ କୁକୁର, ଶୂଦ୍ର ଓ ନାରୀ ଆଡ଼କୁ ଚାହିଁବ ନାହିଁ' ବୋଲି କୁଆଡ଼େ ମୈତ୍ରେୟଣୀ ସଂହିତାରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ଅଛି ।

ସମଗ୍ର ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତକୁ ଗୋଟିଏ ଏକକ ଭାବରେ ଧରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏପରିକି ସମଗ୍ର ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟର ରଚନା କାଳକୁ ଏକକ ବୋଲି ଧରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ମହାଭାରତର ରଚନା କାଳ ମଧ ଭିନ୍ନ । କେତେକ କାଳ ବିଶେଷରେ ନାରୀକୁ ଏକ ସମୁଚିତ ସ୍ଥାନ ଦେବାପାଇଁ ଓ ତା'ର ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନରେ ସ୍ୱାଧୀନତା ଦେବାପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା ହୋଇଛି । କିନ୍ତୁ ଦେଶର ସାଧାରଣ ପରିସ୍ଥିତିର ଅବନତି ଘଟିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ନାରୀକୁ ଅଧିନସ୍ଥ କରି ରଖିବାର ଓ ଭୋଗ୍ୟ ବସ୍ତୁରେ ପରିଣତ କରିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଳବତ୍ତର ହୋଇଛି । ଯେଉଁ ଯେଉଁ କାଳ ଖଣ୍ଡରେ ନାରୀକୁ ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ୱାଧୀନତା ମିଳିଛି, ସେହି ସମୟର ପୁରୁଷ-ନାରୀ ସମ୍ପର୍କକୁ ସମାନତାର ସମ୍ପର୍କ ବୋଲି କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ନାରୀକୁ ପୁରୁଷର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗିନୀ ବା ସହଧର୍ମିଣୀ ବୋଲି ମାନ୍ୟତା ଦେବା ନିଶ୍ଚୟ ଏକ ଉଦାର ଦୃଷ୍ଟିର ପରିଣାମ; କିନ୍ତୁ ତାହା ଏକ ପୁରୁଷ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜର ଉଦାରତା । କାରଣ ପୁରୁଷକୁ ନାରୀ ନିଜର ଅର୍ଦ୍ଧାଙ୍ଗୀ ଅବା 'ସହଧର୍ମୀ' କହିବାର ଉପାଖ୍ୟାନ ନାହିଁ । ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଜରେ ଯେଉଁଭଳି ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତରେ କେତେ ସ୍ଥଳ ଓ କାଳ ବିଶେଷରେ ସେଇଭଳି ଆପେକ୍ଷିକ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦତା ନାରୀର ଥିଲା ବୋଲି ବେଦ ଉପନିଷଦରୁ ପ୍ରମାଣ

ଦିଆଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ମନେରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ସମାନତାର ଆଦର୍ଶରୁ ଏସବୁ ବହୁତ ଦୂରରେ । ୟୁରୋପ, ଆମେରିକା ବା ଜାପାନରେ ନାରୀ ଚାକଚକ୍ୟ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରିଧାନକୁ ଦର୍ଶାଇ କୁହାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ ଯେ, ଏହି ସବୁ ସମୃଦ୍ଧ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ନାରୀ ଆଉ ଗୌଣ ନୁହେଁ, ନିର୍ଭରଶୀଳ ନୁହେଁ ବା ଅଧୀନସ୍ଥ ନୁହେଁ । ତିରିଶ ଚାଳିଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ଭାରତର ଅଧିକାଂଶ ଶୂଦ୍ର ସମାଜ ଭିତରେ ପୁରୁଷ-ସ୍ତ୍ରୀ ସମାନତା ଯେତିକି ଥିଲା; ବିଚରଣ କରିବାର, ଛାଡ଼ପତ୍ର ଦେବାର ଓ ଆର୍ଥିକ ଭାବରେ ଆତ୍ମନିର୍ଭର ହେବାର ଯେତିକି ସୁଯୋଗ ଓ ସ୍ୱାଧୀନତା ଥିଲା, ଆଧୁନିକ ପଶ୍ଚିମ ସଭ୍ୟତାରେ ତା'ଠାରୁ ବେଶୀ ହୋଇଛି ବୋଲି କଦାପି କହିହେବ ନାହିଁ । ଇତି ମଧ୍ୟରେ ଆଧୁନିକତା ଅତ୍ୟାଧୁନିକତାର ପାହାଚକୁ ଆସିଗଲାଣି, ଏସିଆ-ଆଫ୍ରିକାର ସମାଜର ଖଣ୍ଡିଏ ଖଣ୍ଡିଏ ଅଂଶ ଏହାକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ବୋଲାଇଲାଣି । କିନ୍ତୁ ନାରୀର ନିୟତି ବଦଳି ପାରୁନାହିଁ । କେତେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେ ଆହୁରି ବେଶୀ ନିର୍ଭରଶୀଳ ହୋଇଯାଉଛି ।

ତେଣୁ ବିଭିନ୍ନ ଯୁଗ ଓ ଦେଶ-ମହାଦେଶର ବ୍ୟବଧାନମାନଙ୍କୁ ଅତିକ୍ରମ କରି ଯେଉଁ ପ୍ରଶ୍ନ ବାରମ୍ବାର ଉଙ୍କିମାରେ, ତାହା ହେଉଛି-ନାରୀ-ପୁରୁଷର ବିଷମତା ସବୁବେଳେ ସବୁଠାରେ ଲାଗି ରହିଛି କାହିଁକି ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଆଳରେ କେତେଜଣ କହିପକାଇବେ ଯେ, ଏହା ଶାଶ୍ୱତ ଓ ନୈସର୍ଗିକ । ପ୍ରକୃତି ହିଁ ନାରୀକୁ ଏପରି ଭାବରେ ଗଢ଼ିଛି ଯେ, ସମାଜର ଯେତେ ଉନ୍ନତି ଘଟିଲେ ମଧ୍ୟ ସ୍ତ୍ରୀର ଉନ୍ନତି ଗୋଟିଏ ସ୍ତରର ଉପରକୁ ଉଠିପାରିବ ନାହିଁ । ସେ ପୁରୁଷ ଭଳି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଓ ପୁରୁଷର ସମସ୍କନ୍ଧ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଯେପରି ଭାବରେ ମୌଳିକ ଚର୍ଚ୍ଚା ହେବାକଥା, ତାହା ହୁଏନାହିଁ । ସ୍ତ୍ରୀର ଯେଉଁସବୁ ଅଯୋଗ୍ୟତା ବା ଅକ୍ଷମତାକୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରି ସମାଜରେ ତା'ର ଗୌଣ ସ୍ଥିତିକୁ ଯଥାର୍ଥ ବୋଲି ପ୍ରତିପାଦନ କରାଯାଇଥାଏ, ସେସବୁକୁ ତିନିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇପାରେ । (୧) କେତେକ ଅକ୍ଷମତା ଅଛି, ଯାହା ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ପ୍ରକୃତି ଦତ୍ତ । (୨) କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ ଅକ୍ଷମତା ବା ଅଯୋଗ୍ୟତା ହେଉଛି ସମାଜ ପ୍ରଦତ୍ତ । ବହୁକାଳରୁ ଓ ସବୁ ଦେଶରେ ସ୍ତ୍ରୀମାନେ ଏହିସବୁ ଯୋଗ୍ୟତା ବା କ୍ଷମତା ହରାଇ ବସିଥିବାରୁ, ଗୁଡ଼ାଏ ଉଦାହରଣ ଦେଇ ତର୍କ କରିହେବ—ଏହି ଦୁର୍ବଳତାଗୁଡ଼ିକ ନୈସର୍ଗିକ ଏବଂ ସହଜାତ । ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବଧାରଣ ଗୁଡ଼ିକର ଚାପରେ ଏହି ଅକ୍ଷମତା ଗୁଡ଼ିକ ନାରୀ ପ୍ରକୃତିର ସ୍ୱାଭାବିକ ଅଙ୍ଗ

ବୋଲି ମନେହୁଏ । (୩) ଅଳ୍ପ କେତେକ କ୍ଷେତ୍ର ଅଛି, ଯାହା ବିଷୟରେ ସ୍ଥିର କରିହେବ ନାହିଁ ଯେ, ନାରୀକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ସୁଯୋଗ ମିଳିଲେ, ସେ ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟରେ ପୁରୁଷର ସମସ୍କନ୍ଧ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ସ୍ତରରେ ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରିବ ।

ଏହି ତିନି ପ୍ରକାରର ଅକ୍ଷମତାକୁ ବିଚାରକୁ ନେବା ପୂର୍ବରୁ ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବା ଦରକାର ଯେ, ଭିନ୍ନତାକୁ ଅକ୍ଷମତା ବୋଲି ଭାବିବା ଏକ ସାଧାରଣ ପ୍ରବୃତ୍ତି । ଏହା ଆମ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିରୁ ଆସିଛି । ଜଣେ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଇଂରାଜୀ ସାହିତ୍ୟରେ ଧୁରନ୍ଧର, କିନ୍ତୁ ଓଡ଼ିଆ ଭଲ ଲେଖିପାରେ ନାହିଁ । ଅନ୍ୟଜଣେ ଇଂରାଜୀ ଭଲ ଲେଖେ ନାହିଁ, ଅଥଚ ଓଡ଼ିଆରେ ଉଚ୍ଚକୋଟିର କବିତା ଲେଖେ । ସ୍କୁଲରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ ଜଣକ ମୂର୍ଖ ବା ପଛୁଆ ବୋଲି ଅଭିହିତ ହେବ । ନାରୀର ସ୍ୱଭାବରେ କେଉଁ କେଉଁ ଭିନ୍ନ ପ୍ରତିଭା ନିହିତ ରହିଛି, ଯାହା ଏକ ବିକଳ୍ପ ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭ କରିବ, ତାହା ଏକ ଅନ୍ୟ ଚର୍ଚ୍ଚାର ବିଷୟ-ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଏ ଦିଗରେ ବିସ୍ତୃତ ଅଧ୍ୟୟନ ହୋଇପାରିନାହିଁ ।

ହିଂସାତ୍ମକ ଆକ୍ରମଣ ନିମନ୍ତେ ଯେଉଁ ମାଂସପେଶୀ ଗୁଡ଼ିକର ବଳ ଦରକାରହୁଏ, ତାହା ନାରୀ ପାଖରେ ଅଳ୍ପ ପରିମାଣରେ ଅଛି । ସେ ଯେତେବେଳେ ମାତୃତ୍ୱର ଅବସ୍ଥାରେ ଥାଏ, ସେତେବେଳେ ଏହି ଅକ୍ଷମତା ଆହୁରି ଅଧିକ ହୁଏ । ଏହା ହେଉଛି ନାରୀର ମୂଳ ଅକ୍ଷମତା-ଏହା ହୁଏତ ଏକମାତ୍ର ଅକ୍ଷମତା । ଯେଉଁ ସଭ୍ୟତାରେ ହିଂସାତ୍ମକ ଆକ୍ରମଣର କ୍ଷମତାକୁ ମହନୀୟ ବୋଲି ଧରାଯାଏ ଓ କଳାତ୍ମକ ମାଧ୍ୟମରେ ଗୌରବାନ୍ୱିତ କରାଯାଏ, ସେହି ସଭ୍ୟତାରେ ନାରୀକୁ ଅକ୍ଷମ ବୋଲି କହିବା ସ୍ୱାଭାବିକ । ବହୁତ ରକମର କାର୍ଯ୍ୟ ଅଛି, ଯାହା ଶାରୀରିକ-ଶକ୍ତି ଆଧାରିତ । କେତେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସ୍ଥୂଳ ଭାବରେ ଓ ଅନ୍ୟକେତେକ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ହିଂସା ଶକ୍ତି ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାଏ । ହୁଏତ ବଡ଼ ଆକାରର ବ୍ୟବସାୟିକ ସଙ୍ଗଠନରେ ସଫଳତା ପାଇଁ ମଧ୍ୟ ହିଂସାର ଏକ ନିର୍ଣ୍ଣାୟକ ଭୂମିକା ରହୁଛି ।

କିନ୍ତୁ ଅଧିକାଂଶ 'ନାରୀ-ସୁଲଭ ଅକ୍ଷମତା' ହେଉଛି ସମାଜ ପ୍ରଦତ୍ତ । ଅତ୍ୟଧିକ ଲଜ୍ଜାଶୀଳତା, କେତେକ ବିଶେଷ ପ୍ରକାରର ଈର୍ଷା ପରାୟଣତା, ଭୟ, ନିରାପତ୍ତା ପାଇଁ ଅତ୍ୟଧିକ ଆଗ୍ରହ, ବେଶଭୂଷା ଓ ରୂପସଜ୍ଜା ପାଇଁ ଅଧିକ ଆଗ୍ରହ-ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତି, ଦୀର୍ଘକାଳର ଅଭ୍ୟାସ ଓ ପ୍ରଚଳିତ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପରିଣତି । ଏଗୁଡ଼ିକ ଗୋଟିଏ ଦିନରେ ଉଭେଇଯିବ ନାହିଁ । ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ

ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବଧାରଣାଗୁଡ଼ିକର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନହେବା ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଜଣେ ହାରାହାରି ସ୍ତ୍ରୀଲୋକ ଏହିସବୁ ଅକ୍ଷମତାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କେବଳ ବ୍ୟକ୍ତି ବିଶେଷ ମାନେ ନିଜର ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଓ ସାଧନା ବଳରେ ବା କୌଣସି ଏକ ଗୁରୁଜନ ବା ପିତାମାତାଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ ହୋଇ ନିଜର ଚରିତ୍ରରୁ ଏହିସବୁ 'ନାରୀସୁଲଭ' ଗୁଣକୁ ଦୂର କରିପାରେ । ତଥାପି ଅନେକ ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କୁ ପ୍ରତିକୂଳ ପରିସ୍ଥିତିର ସାମନା କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ ।

କେତେକ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍ କହନ୍ତି ଯେ, ଯୌନ ସମ୍ଭୋଗ ବେଳେ ନାରୀର ଏକ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଭୂମିକା ରହୁଥିବାରୁ ନାରୀ ଉପରେ ତାହାର ଏକ ଗଭୀର ମନସ୍ତାତ୍ତ୍ୱିକ ପ୍ରଭାବ ପଡ଼ିଥାଏ ଏବଂ ସମାଜରେ ମଧ ଏହି ନିଷ୍କ୍ରିୟ ଭୂମିକା ହିଁ ତାହାପାଇଁ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୋଲି ନିଜ ଅବଚେତନରେ ଗ୍ରହଣ କରିଥାଏ । ଏହା ଏକ ଭ୍ରାନ୍ତିପୂର୍ଣ୍ଣ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ । କିଏ ଅଧିକ ସକ୍ରିୟ ଓ କିଏ ନିଷ୍କ୍ରିୟ-ଏ ବିଷୟରେ ଏକ ଭୁଲ ଧାରଣା ରହିଛି ଯେ, ଆକ୍ରମକ ବା ହିଂସାତ୍ମକ କାର୍ଯ୍ୟ ହିଁ ବେଶୀ ସକ୍ରିୟ । ଆକ୍ରାମକତା ସକ୍ରିୟତାର ଏକ ଆଦର୍ଶ ବା ନମୁନା (ମଡ଼େଲ) ହୋଇପଡ଼େ ଓ ଯୌନ ସମ୍ଭୋଗରେ ମଧ ଯେଉଁପଟେ ସେଭଳି ଭାବଭଙ୍ଗୀ ବେଶୀ ଥାଏ, ତାକୁ ସକ୍ରିୟ ଓ ଅନ୍ୟକୁ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଉଦାହରଣରୁ ଜଣାପଡ଼ିବ ଯେ ଘଟଣାଟି ଏହାର ବିପରୀତ ମଧ ହୋଇପାରେ । ଯୌନ ଲୀଳାରେ ନାରୀର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ଆକ୍ରାମକ ଢଙ୍ଗର ନହେଲେ ମଧ ସେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ନୁହେଁ, ହୁଏତ ତା'ର ସୂକ୍ଷ୍ମ ତନ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ବେଶୀ ସକ୍ରିୟ ଥାଏ । ଯେଉଁଠି ଭୟ, ଅନିଚ୍ଛା ଓ ଅହେତୁକ ଲଜ୍ଜାରେ ଗ୍ରସ୍ତ ହୋଇ କୌଣସି ନାରୀ ଯୌନକ୍ରିୟାରେ ଜଡ଼ିତ ହୁଏ, ସେଠାରେ ସେ ନିଷ୍କ୍ରିୟ ରହିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରେ । ଏହା ଏକ ପ୍ରକାରର ଅସ୍ୱାଭାବିକ ଯୌନକ୍ରିୟା ।

ଗତ ତିନିଚାରି ହଜାର ବର୍ଷ ମଧରେ ସଭ୍ୟତା ଓ ସାମାଜିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଅନେକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଛି, ସଂସ୍କୃତିମାନଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଘଟୁଛି । କିନ୍ତୁ ପୁରୁଷ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜ ଓ ସଂସ୍କୃତିର ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇନାହିଁ । ମହାଭାରତ ଯୁଗରୁ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପୁରୁଷ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକ ବଳବତ୍ତର ଓ ବ୍ୟାପକ ହୋଇଆସିଛି । ହିଂସାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅଧିକ ବଢ଼ିଛି, ଖେଳ ଓ କଳା କ୍ଷେତ୍ରରେ ତାହା ବ୍ୟାପ୍ତ ହେଉଛି ।

ଏଙ୍ଗେଲ୍‌ସ୍‌ଙ୍କର ଏହି ପ୍ରତିପାଦନ ସତ୍ୟ ବୋଲି ମନେହୁଏ ଯେ, ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ଭିତ୍ତିକରି ଯେଉଁ ପରିବାର ଓ ଆର୍ଥିକ ସମାଜର ଗଠନ ହେଲା, ତା'ଫଳରେ

ମାତୃକୈନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜର ଲୋପ ହେଲା ଏବଂ ନାରୀର ସ୍ୱାଧୀନତା ମଧ୍ୟ ତୀବ୍ରଗତିରେ ହ୍ରାସ ପାଇଲା । ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ବଢ଼ାଇବା ପାଇଁ ଯେଉଁସବୁ କୌଶଳ ଓ ଆଚରଣ ଦରକାର, ତାହା ହିଂସାତ୍ମକ ଆଚରଣ ସଙ୍ଗେ ସମାନ । ତା'ଛଡ଼ା ସମ୍ପତ୍ତିର ରକ୍ଷା ଓ ପରିବର୍ଦ୍ଧନ ନିମନ୍ତେ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ହିଂସାର ମଧ୍ୟ ଦରକାର ହୁଏ । ଆଧୁନିକ ବ୍ୟବସାୟିକ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟକଳାପକୁ ଅନୁଧ୍ୟାନ କଲେ ଏହା ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଯିବ ।

ପୁରୁଷ କୈନ୍ଦ୍ରିକ ପରିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ଅସ୍ୱାଭାବିକ ନୁହେଁ କି ? ଗୋଟିଏ ସ୍ତ୍ରୀର ଅନେକ ପତି ବା ପ୍ରେମିକ ହୋଇପାରନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ସନ୍ତାନର କେବଳ ଗୋଟିଏ ମା' । ମା'ର ପରିଚୟ ପାଇବା ସହଜ । ତେଣୁ ସ୍ୱାଭାବିକ ବିକାଶକ୍ରମରେ ପରିବାର ମାତୃପ୍ରଧାନ ହୋଇଥାନ୍ତା । ତାହା ନହୋଇ ପିତୃକୈନ୍ଦ୍ରିକ ହେଲା କାହିଁକି ? ଏହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ହେଉଛି ସଂପତ୍ତି-ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏବଂ ତତ୍‌ସଙ୍ଗେ ଜଡ଼ିତ ହିଂସାର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ । ଯେଉଁମାନେ ପୁରୁଷକୈନ୍ଦ୍ରିକ ସମାଜର ପରିସମାପ୍ତି ଚାହାନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କୁ ଏ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରିବାକୁ ହେବ ଯେ, ପ୍ରଚଳିତ ସମ୍ପତ୍ତି-ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ନବଦଳେଇ ପୁରୁଷ ନାରୀ ସମ୍ପର୍କରେ ସମାନତା ଆସିବ କିପରି ? ଏହି ସମ୍ପତ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ସମାଜବାଦ ସ୍ୱପ୍ନ ରଖିଥିଲା । ଏହି ସ୍ୱପ୍ନ ଆଜି ଘଟଣାଚକ୍ରରେ ପଡ଼ି ଧୂମିଳ ହୋଇଯାଇଛି । ନାରୀ-ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ତା'ର ତାର୍କିକ ପରିଣାମ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଯିବା ପାଇଁ ହୁଏତ ପୁଣିଥରେ ଏକ ସମତାବାଦୀ ସଭ୍ୟତାର ସ୍ୱପ୍ନକୁ ପୁନର୍ଜୀବିତ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏକ ସମତାବାଦୀ ସଭ୍ୟତାରେ ହିଁ ହିଂସାପ୍ରବଣ ସଂସ୍କୃତିର ସମାପ୍ତି ଘଟିବ । ଶାରୀରିକ ଅସୁରକ୍ଷା ଓ ଆର୍ଥିକ ଅସୁରକ୍ଷାର ଅବସାନ ପରେ ନାରୀତ୍ୱ ଏକ ମୂଲ୍ୟରୂପେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ହେବ । ଆଜି ନାରୀତ୍ୱର ମୂଲ୍ୟ ଏପରି ଯେ, କାପୁରୁଷକୁ ହିଁ ମାଇଚିଆ କୁହାଯାଏ । ଆଧୁନିକ ସଂପତ୍ତି ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ହିଂସାର ସାମାଜିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ମୂଲ୍ୟକୁ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରଖି ନାରୀ-ପୁରୁଷର ସମାନତା କେବେ ମଧ୍ୟ ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ।

ଏତଏବ ଯେଉଁ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ସମାଜକୁ ଅନୁସରଣ କରି ଆମେ ଆମ ସମାଜର ଆଧୁନିକୀକରଣ କରୁଛୁ, ତାହା ଏକ ଛଦ୍ମ ଏବଂ ଭ୍ରାନ୍ତି । ଭାରତୀୟ ସମାଜରେ ନାରୀର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାକୁ ଦେଖିବା ପରେ ୟୁରୋପ, ଜାପାନ ଓ ଆମେରିକାରେ ନାରୀମାନଙ୍କର ଚାକଚକ୍ୟ, ଶିକ୍ଷା, ଛାଡ଼ପତ୍ର ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛ ପରିଧାନକୁ ଦେଖି ଏହି ଭ୍ରମ

ସୃଷ୍ଟି ହୋଇପାରେ ଯେ, ସେଠାରେ ନାରୀ ପୁରୁଷର ସମସ୍ଥନ୍ଧ ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ଆମ ସମାଜର ଆଧୁନିକୀକରଣ ଫଳରେ ଏଠାରେ ମଧ୍ୟ ତାହା ହେବ । ଏହାହିଁ ଏ ଯୁଗର ମହାନ ଭ୍ରାନ୍ତି ଓ ତୃତୀୟ ବିଶ୍ୱର ଟ୍ରାଜେଡ଼ି । ପ୍ରଥମତଃ, ସମୃଦ୍ଧ ଶିଳ୍ପ ପ୍ରଧାନ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ପୁରୁଷ ନାରୀ ସମାନତା ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଆସିନାହିଁ । ଆସିବାର ସମ୍ଭାବନା ମଧ୍ୟ ନାହିଁ । ଯେଉଁ ସମୟରେ ରେଗାନ୍ ଆମେରିକାର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଥିଲେ, ସେଇ ସମୟରୁ ବିଶ୍ୱରେ ଅତ୍ୟାଧୁନିକତାର ଯୁଗ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଛି । ଏହି ନୂଆ ଯୁଗରେ ଅର୍ଥନୀତି ଅଧିକ ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ ହେଉଛି ଏବଂ ନାରୀର ସ୍ଥାନ ମଧ୍ୟ ତଳକୁ ଖସୁଛି । ରେଗାନଙ୍କ ରାଜତ୍ୱ କାଳର ସମୀକ୍ଷାରୁ ନାରୀର ପ୍ରତିଷ୍ଠାରେ ହ୍ରାସ ହେବାକଥା ପ୍ରମାଣିତ ହୋଇଛି ।

ଗହଣାପ୍ରିୟତାରେ ବୃଦ୍ଧି, ବଳାତ୍କାରରେ ବୃଦ୍ଧି, ବେଶ୍ୟାମାନଙ୍କ ସଂଖ୍ୟାରେ ବୃଦ୍ଧି ଓ ବେକାରୀ ସଂଖ୍ୟାରେ ବୃଦ୍ଧି ସାଙ୍ଗକୁ ମହତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପଦପଦବୀରେ ମହିଳାମାନଙ୍କ ଅନୁପାତରେ ସ୍ଥିରତା-ଏସବୁ ସୂଚକ କେବଳ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନଙ୍କ ପାଇଁ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ, ତାହାନୁହେଁ, ୟୁରୋପ, ଆମେରିକାରେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ । ଆମେରିକା ଓ ଜାପାନରେ ମହିଳା ଇଂଜିନିୟରମାନଙ୍କର ଅନୁପାତ ଭାରତ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ । ଆମେରିକାରେ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ ସୀମା ତଳେ ରହୁଥିବା ଲୋକଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ନାରୀର ଅନୁପାତ ବେଶୀ । ତା'ଛଡ଼ା ନାରୀମାନଙ୍କର ଯେଉଁ ଚଞ୍ଚଳତା ଓ ଚାକଚକ୍ୟ ପଶ୍ଚିମରେ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି, ତାହାର ମୂଳଦୁଆ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ସ୍ୱତଃ ବିକାଶ ନୁହେଁ । ତାହା ସମୃଦ୍ଧି ଆଧାରିତ । ତେଣୁ କୌଣସି ଆର୍ଥିକ ସଙ୍କଟ ଆସିବା ମାତ୍ରେ ନାରୀ ସର୍ବାଗ୍ରେ ଶିକାର ହେଉଛି । ଭାରତର ମହାନଗରୀମାନଙ୍କର ଧନୀ ଇଲାକାଗୁଡ଼ିକରେ ଯେଉଁ ନାରୀ ସ୍ୱାଧୀନତାର ଦୃଶ୍ୟ ସବୁ ଦେଖାଯାଏ, ତାହା ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧି ଆଧାରିତ । ୟୁରୋପ ସଦୃଶ ଏକ କ୍ଷୁଦ୍ର ଆଧୁନିକ ଶ୍ରେଣୀ ତିଆରି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଭାରତର ନିମ୍ନ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଓ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀଗୁଡ଼ିକୁ ଆହୁରି ଅସହାୟ ଅବସ୍ଥାରେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଦରିଦ୍ର ଶ୍ରେଣୀମାନଙ୍କରେ ସବୁଠାରୁ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଜୀବନ ହିଁ ନାରୀର ହେବ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ସମୃଦ୍ଧ ହେଉଥିବା ଶ୍ରେଣୀମାନେ ନାରୀକୁ ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁ ରୂପେ ଦେଖିବାର ପ୍ରବୃତ୍ତି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ।

ପ୍ରାୟ ପଚାଶ ବର୍ଷ ପୂର୍ବେ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ଏକ ଘୃଣିତ ପ୍ରଥା ରୂପେ ନିନ୍ଦିତ ହେଉଥିଲା । ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ଅସୁରକ୍ଷା ଏଥିପାଇଁ ଦାୟୀ ବୋଲି କୁହାଯାଉଥିଲା । ଯଦି ଆର୍ଥିକ ଅସୁରକ୍ଷା ରହିବ ନାହିଁ ଏବଂ 'ଅବୈଧ ମାତୃତ୍ୱ' ଭଳି କାର୍ଯ୍ୟ ଫଳରେ

କେହି ସମାଜରୁ ବହିଷ୍କୃତ ହେବେନାହିଁ, ତାହେଲେ ସଭ୍ୟ ସମାଜରୁ ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତି ନିଶ୍ଚିହ୍ନ ହୋଇଯିବ ବୋଲି ଆଶା କରାଯାଉଥିଲା । କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚିମର ସମୃଦ୍ଧ ଦେଶମାନେ ଏହି ଆଶାକୁ ଧୂଳିସାତ୍ କରିଛନ୍ତି । ବିଶ୍ୱବ୍ୟାପୀ ଶୋଷଣ ଚଳାଇ ସେମାନେ ଏପରି ଏକ ଜୀବନ ପଦ୍ଧତିକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରୁଛନ୍ତି, ଯାହାର ମୂଳ ମନ୍ତ୍ର ହେଉଛି ଭୋଗ ଓ ବିଳାସ । ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିକୁ ନବଜୀବନ ପ୍ରଦାନ କରିବା ପାଇଁ ନୂଆ ନୂଆ ନାମରେ ବିଳାସ ଭବନମାନ (ପଞ୍ଚତାରକା ହୋଟେଲ ପ୍ରଭୃତି) ତିଆରି କରୁଛନ୍ତି ଏବଂ ପର୍ଯ୍ୟଟନ ଶିଳ୍ପକୁ ଦରିଦ୍ର ଦେଶ ପାଇଁ ସମୃଦ୍ଧିର ବାଟ ବୋଲି ଗୌରବାନ୍ୱିତ କରାଯାଉଛି । ବେଶ୍ୟାବୃତ୍ତିରେ ଆଉକିଛି ଅନୈତିକତା ଥାଉ ବା ନଥାଉ, ନାରୀଜାତି ପାଇଁ ଏହା ଦାସତ୍ୱର ଚିହ୍ନ । ନାରୀ ଦାସତ୍ୱର ଯେଉଁ ତିନୋଟି ମୁଖ୍ୟ ଜଞ୍ଜିର ଅଛି, ତାହା ହେଉଛି (୧) ଶାରୀରିକ ଅସୁରକ୍ଷା (୨) ଆର୍ଥିକ ଅସୁରକ୍ଷା (୩) ଭୋଗବସ୍ତୁ ରୂପେ ନାରୀର ବ୍ୟବହାର ।

ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବୟସ କାଳରେ କିମ୍ବା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ପ୍ରକାରର ପରିବେଶ ଓ ପରିସ୍ଥିତିରେ ପୁରୁଷ ଏବଂ ସ୍ତ୍ରୀ ଏକାଠି ହେଲେ ଉଭୟଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ଆନନ୍ଦାନୁଭୂତି ହୋଇଥାଏ-ଏହା ହେଉଛି ଲିଙ୍ଗ ଆଧାରିତ ସୁଖ । ଏହି ସୁଖକୁ ଭୋଗିବାର ଦୁଇଟି ଉପାୟ ଅଛି :ଦୁହେଁ ମିଶି ସାଙ୍ଗ ହୋଇ ମିଳନର ସୁଖକୁ ତଥା ପରିପାର୍ଶ୍ୱକୁ ତଥା ଜୀବନକୁ ଉପଭୋଗ କରିବା, ଦ୍ୱିତୀୟ ଉପାୟ ହେଉଛି ଜଣେ ଅନ୍ୟଜଣକୁ ଭୋଗ୍ୟ ମନେକରି ଯେଭଳି ଭାବରେ କୌଣସି ବସ୍ତୁର ଉପଭୋଗ କରାଯାଏ, ସେପରି ଭାବରେ ଅର୍ଥାତ୍ ସେଇ ମନୋବୃତ୍ତି ନେଇ ଉପଭୋଗ କରିବା । ଏହି ପ୍ରଣାଳୀରେ ପୁରୁଷ ଭୋଗକର୍ତ୍ତା ଓ ସ୍ତ୍ରୀ ଭୋଗ୍ୟ ସାମଗ୍ରୀ ହୁଏ । ସାମନ୍ତବାଦ ପରି ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ଏହି ଦ୍ୱିତୀୟ ପ୍ରକାରର ସୁଖଭୋଗକୁ ଏତେବେଶୀ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛି ଯେ, ସାମନ୍ତବାଦୀ ଭୋଗ ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଳିନ ପଡ଼ିଗଲାଣି ।

(୫)

ଆଧୁନିକୀକରଣର ଏହି ନାରୀ-ବିରୋଧୀ ଦିଗ ପ୍ରତି ନାରୀ-ଆନ୍ଦୋଳନ ସଚେତ ହେଉଥିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ କରାଯାଉଛି । ବିଜ୍ଞାପନରେ ସ୍ତ୍ରୀ ପ୍ରତୀକର ବ୍ୟବହାର ବିରୁଦ୍ଧରେ ବାରମ୍ବାର ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ ହେଉଛି । ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଓ ଆଧୁନିକତା ଫଳରେ ଆପେ ଆପେ ସ୍ତ୍ରୀ ମୁକ୍ତି ଆସିଯିବ ବୋଲି ଶିକ୍ଷିତ ସମାଜର ଯେଉଁ ଧାରଣା ଅଛି, ତାହା ବିଶ୍ୱାସଯୋଗ୍ୟ ନୁହେଁ ।

ଭୋଗବାଦ ଓ ଉପଭୋକ୍ତା ସଂସ୍କୃତିର ବ୍ୟାପକ ଓ ମୌଳିକ ବିରୋଧର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେଉନାହିଁ । ଜୀବନର ସୁଖ କ'ଣ ? ଆନନ୍ଦ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ? ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ କାହାକୁ କହନ୍ତି ? ଏସବୁର ପୁରୁଷ ଭାଷ୍ୟ ବହୁତ ହୋଇଛି । ଅଶ୍ଳୀଳ ଢଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ ଏବଂ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଢଙ୍ଗରେ ମଧ୍ୟ । ଦରକାର ଏଗୁଡ଼ିକର ନାରୀ ଭାଷ୍ୟ । ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ, ଶାରୀରିକ ପରିଚ୍ଛନ୍ନତା, ସମ୍ୟକ ପରିଧାନ ଓ ଗତିଶୀଳତା — ଏକ ଯୁବତୀ ନାରୀର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ଏହାଠାରୁ ଅତିରିକ୍ତ ପ୍ରସାଧନର ଦାବୀ କରିବା ମୟୂର ପୁଚ୍ଛରେ ରଙ୍ଗ ବୋଳି ତାକୁ ଅଧିକ ସୁନ୍ଦର କରିବା ସଦୃଶ ହେବ । ଭୋଗ୍ୟବସ୍ତୁ ହେବା ବିରୁଦ୍ଧରେ ନାରୀର ଯଦି ପୂର୍ଣ୍ଣପ୍ରାଣ ବିଦ୍ରୋହ ହୁଏ, ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ଦୋହଲି ଯିବ । ଏହି ଦୃଷ୍ଟିରୁ ନାରୀ-ମୁକ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ଏକ ବଡ଼ ଅଭାବ ରହିଯାଉଛି ।

ଦେଶର ସାଂପ୍ରତିକ ଅବସ୍ଥାର ବିଡ଼ମ୍ବନା ଏହି ଯେ, ସମାଜ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରର ସାମଗ୍ରିକ ଉତ୍‌ଥାନ ଓ ପରିବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ କୌଣସି ବଳିଷ୍ଠ ଆନ୍ଦୋଳନ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆଶାର ବିଷୟ ଏହି ଯେ, ଦଳିତ ଶ୍ରେଣୀମାନେ ଏବଂ ଅଞ୍ଚଳମାନେ ସବୁଠାରେ ଅହରହ ଆନ୍ଦୋଳିତ ହେଉଛନ୍ତି । ନିଜର ଶ୍ରେଣୀଗତ ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ ଉତ୍‌ଥାନ ପାଇଁ ଆନ୍ଦୋଳନ କରିବା ସମୟରେ ସେମାନେ ତାତ୍କାଳିକ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏପରି ସୀମାବଦ୍ଧ ହୋଇଯାଉଛନ୍ତି, ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଓ ସାମଗ୍ରିକ ଉନ୍ନତିକୁ ଲକ୍ଷ୍ୟରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରୁନାହାନ୍ତି । ସତେଯେପରି ଦେଶଠାରୁ ସମସ୍ତେ ନିଜ ନିଜର ଭାଗ ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଦେଶ ଗଢ଼ିବାର, ଦେଶକୁ ବିପଦରୁ ରକ୍ଷା କରିବାର ଦାୟିତ୍ୱ ନେବାକୁ ଚାହାନ୍ତି ନାହିଁ । ତେଣୁ ପଛୁଆ ଜାତିର ଆନ୍ଦୋଳନ ଜାତିବାଦୀ ହୋଇଯାଉଛି ତ ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳର ଆନ୍ଦୋଳନ ବିଚ୍ଛିନ୍ନତାବାଦୀ ହେବାର ଆଶଙ୍କା ଉପୁଜୁଛି । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉତ୍‌ଥାନ-ମୁଖୀ ସମୂହରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ବିଶିଷ୍ଟ ଶ୍ରେଣୀ ବା ସୁଖ ଭୋଗକାରୀ ଶ୍ରେଣୀ ଉଦ୍ଭୁତ ହେଉଛି, ଅଥଚ ଦାରିଦ୍ର୍ୟ, ବିଷମତା ଓ ଅନ୍ୟାୟର ଢାଞ୍ଚା ଟିକିଏ ବି ଟଳମଳ ହେଉନାହିଁ । ଦେଶର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ଶକ୍ତି ନାରୀ ପାଖରେ । ସମାଜ ଓ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଯେଉଁସବୁ ମୌଳିକ ଅନ୍ୟାୟ ରହିଛି ଏବଂ ଯାହାର ପରିଣାମ ସ୍ୱରୂପ ନାରୀ ଶ୍ରେଣୀ ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ ହେଉଛି, ତନ୍ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ସଂକଟ ପ୍ରତି ଯଦି ନାରୀ-ଆନ୍ଦୋଳନ ଯୁଦ୍ଧର ଆହ୍ୱାନ ଦିଅନ୍ତା, ତାହେଲେ ନାରୀ-ଆନ୍ଦୋଳନ ନାରୀକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ସମଗ୍ର ସମାଜର ଅଭିନବୀକରଣ ଓ ବିବର୍ତ୍ତନ କରନ୍ତା । (ଦୁର୍ଗାର କିମ୍ବଦନ୍ତୀ ସତ୍ୟ ହୁଅନ୍ତା-ଯାହା ଦେବମାନେ କରିପାରିଲେ ନାହିଁ, ଦେବୀ

କରି ଦେଖାଇଦେଲେ ।) ଅତୀତର ମୁକ୍ତିକାମୀ ବୈପ୍ଳବିକ ଆନ୍ଦୋଳନମାନଙ୍କର ସବୁଠାରୁ ବଡ଼ ଦୁର୍ବଳତା ଏହା ଥିଲା ଯେ, ନାରୀର ଓ ନାରୀ ଆନ୍ଦୋଳନର ପ୍ରମୁଖ ଭୂମିକା ସେଥିରେ ନଥିଲା ।

ଯୌତୁକ-ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ପାଇଁ ପିତୃ ସମ୍ପତ୍ତିରେ ଅଧିକାର ବିହୀନତାକୁ ଦାୟୀକରିବା ଏକ ଆଂଶିକ ବା ପରୋକ୍ଷ ସତ୍ୟ ହୋଇପାରେ । ବହୁଦିନରୁ ଯୌତୁକ ଦାବୀ କରୁଥିବା ପକ୍ଷମାନେ ଯୌତୁକ ପ୍ରଥାର ସମର୍ଥନକୁ ଦୃଢ଼ କରିବା ପାଇଁ ଏହାର ଦଲିଲ ଦେଇ ଆସିଛନ୍ତି । ତେଣୁ ପିତୃ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଅଧିକାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ଯୌତୁକ ନିର୍ଯ୍ୟାତନାରୁ ମୁକ୍ତି ମିଳିବ ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ କହୁଛନ୍ତି, ସେମାନେ ଏକ ଯୁକ୍ତିସଙ୍ଗତ ତଥ୍ୟକୁ ଉପସ୍ଥାପିତ କରୁଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ କେତେଗୁଡ଼ିଏ ପ୍ରଶ୍ନ ଅନୁତ୍ତରିତ ରହିଯାଉଛି । ନାରୀର ସମ୍ପତ୍ତିରେ ସମାନ ଅଧିକାର ଏବଂ ଯୌତୁକର ପରିମାଣକୁ ମାପଦଣ୍ଡ କରି ପତ୍ନୀ-ଚୟନର ମନୋବୃତ୍ତି — ଏହି ଦୁଇଟି କଥାକୁ ଅଲଗା କରି ଦେଖିବା ଠିକ୍ ହେବନାହିଁ କି ? ଯେଉଁ ପରିବାରମାନଙ୍କରେ ଅଚଳ ସମ୍ପତ୍ତି କିମ୍ବା ପୁଞ୍ଜି ଆକାରରେ ବିଶେଷ କିଛି ନାହିଁ, ଯାହାର ମାସିକ ବେତନ ଏକ ଦୁଇ ହଜାର ଟଙ୍କା ଛଡ଼ା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଆୟ କିମ୍ବା ସମ୍ପତ୍ତି କି ଉପାର୍ଜନର ମାଧ୍ୟମ ନାହିଁ, ସେହି ପରିବାରମାନଙ୍କର ଏହାଦ୍ୱାରା ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ କି ? ଏହା ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ଯେ, ଏହି ଯୁକ୍ତି ଫଳରେ ଯୌତୁକ ପ୍ରଥାର ସମାଲୋଚନା ଦୁର୍ବଳ ହୋଇଯିବ, ଅଥଚ ସମ୍ପତ୍ତିର ଅଧିକାର କଥାଟି କାର୍ଯ୍ୟତଃ ନହୋଇ କେବଳ ଯୌତୁକର ପରିମାଣକୁ ବଢ଼ାଇବା ସାର ହେବ । ଯଦି ସମ୍ପତ୍ତି ଅଧିକାର ଯୁକ୍ତି ଫଳରେ ଯୌତୁକ ପରିମାଣ ବଢ଼େ ଏବଂ ବଢ଼ାଇବା ନିମନ୍ତେ ଚାପ ମଧ୍ୟ ବଢ଼େ, ଆମେ ତାହାକୁ ଏକ ଉପଲବ୍ଧି ବୋଲି କହିବା କି ? ଯୌତୁକ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖିନ ହେଉଥିବା ସାମାଜିକ କର୍ମୀମାନେ ପିତାର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଅଧିକାର କଥା ଉଠାଇବା ବେଳେ ପରିତ୍ୟକ୍ତା ନାରୀମାନଙ୍କ ସମସ୍ୟା ନେଇ ଆନ୍ଦୋଳନ କରୁଥିବା କର୍ମୀମାନେ ପତିର ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ଅଧିକାର କଥା ଉଠାଉଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଦାବୀ କରନ୍ତି ଯେ, ବିବାହ ସମୟରେ ହିଁ ପତିର ଅର୍ଦ୍ଧେକ ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ପତ୍ନୀର ଅଧିକାର ଆଇନଗତ ଭାବରେ ଲିପିବଦ୍ଧ ହୋଇଯିବା ଦରକାର । ଏହାକୁ ମଧ୍ୟ ଅଯୌକ୍ତିକ ବୋଲି କହିହେବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ସମଗ୍ର ସମାଜରେ ସମ୍ପତ୍ତିର ବ୍ୟବସ୍ଥା, ତାହାର ବଣ୍ଟନ ଓ ଅଧିକାର ବିଷୟରେ ଏକ ସମ୍ୟକ ଚର୍ଚ୍ଚା ଭିତରେ ହିଁ ଏଗୁଡ଼ିକର ସମାଧାନ ସୂତ୍ର ବାହାର କରିବାକୁ ହେବ ।

ଅନ୍ୟକାହାର (ପିତାର ବା ସ୍ୱାମୀର) ସମ୍ପତ୍ତି ଉପରେ ସ୍ତ୍ରୀର କେତେ ଅଧିକାର ରହିବ, ଏହା ଏକ ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ପ୍ରଶ୍ନ । ମଧ୍ୟବିତ୍ତ ଶ୍ରେଣୀର ବୋଲି କହିଲେ ପ୍ରଶ୍ନଟି ଅଶୁଦ୍ଧ ହୋଇଯାଏ ନାହିଁ, କେବଳ ତା'ର ସୀମିତ ପରିସରକୁ ହିଁ ସୂଚାଏ । ଆର୍ଥିକ ଅସୁରକ୍ଷାରୁ ନାରୀକୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ପାଇଁ ଏପରି ପ୍ରତିକାରର ଉପାୟ ହେବା ଉଚିତ, ଯାହା ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାରୀପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇପାରିବ । ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକକୁ ବଞ୍ଚିବାର ଅଧିକାର ଅଛି, ତେଣୁ ପ୍ରତ୍ୟେକ ନାଗରିକକୁ ରୋଜଗାରର ଗ୍ୟାରେଣ୍ଟି ରହିବା ଦରକାର ଏବଂ ରୋଜଗାର ନମିଳିଲେ ବଞ୍ଚିବାର ଭତ୍ତା ମିଳିବା ଦରକାର । ଏହି ଆଇନକୁ ସର୍ବପ୍ରଥମେ ନାରୀମାନଙ୍କ ପାଇଁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ଦରକାର ଏବଂ ଅବିଳମ୍ବେ ଏହାକୁ କରିବା ପାଇଁ ସବୁଆଡୁ ଚାପ ପଡ଼ିବା ଉଚିତ । ଏହା ହେଉଛି ଅସଲରେ ନାରୀର ସମ୍ପତ୍ତି-ଅଧିକାର । ତାକୁ ରୋଜଗାର ଦେଇ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ ଓ ଆୟକ୍ଷମ କରାହେଲେ ଯୌତୁକ, ପରିତ୍ୟାଗ, ବଳାତ୍କାର ଆଦିର ସେ ନିଜେ ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇପାରିବ ।

୩୦ ଅକ୍ଟୋବର, ୧୯୯୪

ବିକାଶ ଓ ଶିକ୍ଷା

ସ୍ୱାଧୀନ ଭାରତରେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟକ ନ୍ୟୂନତମ ଲକ୍ଷ୍ୟ କ'ଣ ହେବ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ସରକାରର ସେଥିପାଇଁ କ'ଣ ଦାୟିତ୍ୱ ରହିବା ଦରକାର, ସମ୍ବିଧାନ ନିର୍ମାଣର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ତାହା ଏକ ସର୍ବସାଧାରଣ ଆଲୋଚନାର ବିଷୟ ଥିଲା । ୧୯୪୦ ଦଶକରେ ଏଭଳି କୌଣସି ନେତା, ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବା ସମାଜ ସଂସ୍କାରକ ନଥିଲେ, ଯିଏ ଏ ବିଷୟରେ ମତପ୍ରକାଶ କରିନାହାନ୍ତି । ବହୁ ବର୍ଷ ଧରି ଭାରତର ରାଜନୈତିକ ଓ ବୌଦ୍ଧିକ ଚେତନାରେ ଶିକ୍ଷାକୁ ନେଇ ଯେଉଁ ପ୍ରଗାଢ଼ ଚିନ୍ତା ଜାତ ହୋଇଥିଲା, ୧୯୫୦ର ଭାରତୀୟ ସଂବିଧାନରେ ତାହା '୪୫ ଧାରା' ରୂପେ ଏକ ସଂକଳ୍ପର ରୂପ ନେଲା । ସଂବିଧାନର ବୋଧହୁଏ ଏହା ଏକମାତ୍ର ଅଂଶ ଯାହାକୁ ଅବିବାଦୀୟ ବୋଲି ଧରାଯିବ । ବାମପନ୍ଥୀ, ଦକ୍ଷିଣପନ୍ଥୀ, ମଧ୍ୟପନ୍ଥୀ ଆଦି ଭେଦ ନିର୍ବିଶେଷରେ ସବୁପ୍ରକାରର ମତାବଲମ୍ବୀ ଶିକ୍ଷାର ଏହି ଲକ୍ଷ୍ୟକୁ ସମର୍ଥନ ଜଣାଇଥିଲେ । ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଶିକ୍ଷା ଉପରେ ଯେତେ କମିଶନ ବା ଅଧ୍ୟୟନ ଦଳ ନିଯୁକ୍ତ ହେଲେ କେହି ମଧ୍ୟ ଏହାକୁ ବାତିଲ କରିବା କିମ୍ୱା ବଦଳାଇବା ପାଇଁ ସୁପାରିଶ କରିନାହାନ୍ତି । ବରଂ ଏହା ଏକ ହାସ୍ୟାସ୍ପଦ କଥା ଯେ, ସଂବିଧାନ ପ୍ରଚଳିତ ହେବାର ଅର୍ଦ୍ଧ ଶତାବ୍ଦୀ ପ୍ରାୟ ବିତିଗଲେ ମଧ୍ୟ ସଂବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ପୁରୁଣା ତାରିଖ ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରହିଛି । ସମ୍ବିଧାନ ଏବେ ବି କହୁଛି- ୧୯୬୦ ମସିହା ସୁଦ୍ଧା ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରିବା ନିମନ୍ତେ ସରକାର ସଚେଷ୍ଟ ରହିବେ । [The State shall endeavour to provide, within a period of ten years from the commencement of this Constitution, for free and compulsory education for all children until they complete the age of fourteen years.] (ଧାରା ୪୫) ।

ଶାସକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ହୁଏତ ଗ୍ଲାନିବୋଧ ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଏହି ବିସଙ୍ଗତିକୁ ଜାଣିଶୁଣି ଅପରିବର୍ତ୍ତିତ ରଖାଯାଇଛି । ଭୂତକାଳର କର୍ମ ପାଇଁ କ୍ରିୟାପଦର ଭବିଷ୍ୟତ କାଳ ବ୍ୟବହାର କରିବା କେବଳ ଗ୍ଲାନି ଅବା ବ୍ୟଙ୍ଗ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ସଙ୍ଗତ ହୋଇପାରେ । ନଚେତ୍ ବ୍ୟାକରଣ ପଣ୍ଡିତମାନେ ଏହି ସାମ୍ବିଧାନିକ ବାକ୍ୟର ମରାମତି ପାଇଁ ସ୍ୱର ଉତ୍ତୋଳନ କରିଥାନ୍ତେ ।

ଅଥବା, ରାଷ୍ଟ୍ରର ଏହି ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଏତେ ପବିତ୍ର ଓ ଗଭୀର ଥିଲା ଯେ, କାଳର ବିସଙ୍ଗତି ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତା' ଉପରେ ହାତ ଲଗାଇବାର ସାହସ କେହି କରିନାହାନ୍ତି ।

ଏବର କଥା ଅଲଗା । ୧୯୯୧ ଜୁଲାଇରୁ ଯାହାକିଛି ଭାରତର ସାମାଜିକ-ଆର୍ଥିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ଦେହ ଉପରେ ଘଟିଯାଉଛି, ସେଥିରେ ପବିତ୍ରତା ଅପବିତ୍ରତାର ବୋଧ ରହିବ ନାହିଁ । ବିଦେଶୀ ସାହାଯ୍ୟପ୍ରାପ୍ତ ଯୋଜନାମାନ ଆମକୁ ସୂଚାଇ ଦେଇଛନ୍ତି ଯେ, ପିଲାଙ୍କ ଶିକ୍ଷାକୁ ସାର୍ବଜନୀନ ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ କରିବା ଆଉ ରାଷ୍ଟ୍ରର ବଜେଟୀୟ ଦାୟିତ୍ୱ ହୋଇ ରହିବ ନାହିଁ ।

ଉଲ୍ଲିଖିତ ପ୍ରବନ୍ଧର ଲେଖକ ଆମକୁ ଏହିକଥା ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ କହୁଛନ୍ତି । ଆମେ ଏହା ସହଜରେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଚାହୁଁନା । ସେଥିପାଇଁ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତା କରୁଥିବା ସମସ୍ତ ପାଠକଙ୍କୁ ନିବେଦନ କରୁଛୁ ଯେ, ଲେଖକଙ୍କର ନିଷ୍କର୍ଷକୁ ଭୁଲ୍ ପ୍ରମାଣିତ କରିବା ପାଇଁ ସେମାନେ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତୁ । ଏଥିପାଇଁ ସେମାନେ ଯେଉଁ ତଥ୍ୟ ଓ ତର୍କ ଯୋଗାଇବେ ଆମେ ତାହା ପ୍ରସାରିତ କରିବୁ ।

ଆଫ୍ରିକା ଓ ଲାଟିନ୍ ଆମେରିକା ଦେଶମାନଙ୍କର ନିକଟ ଅତୀତକୁ ବିଶ୍ଳେଷଣ କରି ଗବେଷକ ମାନେ କହନ୍ତି ଯେ, ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ମୁଦ୍ରାପାଣ୍ଠି ଓ 'ଗାଟ୍' (GATT) ଭଳି ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର ନିର୍ଦ୍ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଦେଶମାନେ ଆର୍ଥିକ ପରିବର୍ତ୍ତନର କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନ ଚଳାଉଛନ୍ତି, ପରିଶେଷରେ ସେମାନଙ୍କୁ ନିଜ ନିଜର ସମ୍ବିଧାନ ମଧ୍ୟ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ । ଭାରତ ଯେ ସେହି ବିନ୍ଦୁ ନିକଟରେ ପହଞ୍ଚିଯାଇଛି, ଆମେ ବିଶ୍ୱାସ କରିବାକୁ ଚାହୁଁନା । ଏହା ବିରୁଦ୍ଧରେ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦରକାର । ପାଠକ ବନ୍ଧୁ, ଆପଣ ଯଦି କାହାକୁ ଜାଣନ୍ତି, ଯିଏ ସାକ୍ଷ୍ୟ ଦେଇପାରିବେ, ତାଙ୍କୁ ବିକଳ୍ପ ବିଚାରର ଠିକଣା ଦେଇଦିଅନ୍ତୁ ।

(୨)

ବେଳେ ବେଳେ ପ୍ରଶ୍ନଟିଏ ଉଙ୍କିମାରେ । ଶିକ୍ଷାକୁ ଆମେ ଅତ୍ୟଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେଇ ଭୁଲ୍ କରୁନାହୁଁ ତ ? ଶିକ୍ଷା କ'ଣ ସମ୍ପତ୍ତିଠାରୁ ବେଶୀ ଦରକାରୀ, ବଜାର ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?

ଧର୍ମ, ନୈତିକତା, ଅହିଂସା, ପ୍ରେମ, ସମାନତା, ଦେଶ ଓ ସମାଜ-ଏସବୁ ଦିନେ ଗଭୀର ବିଶ୍ୱାସର ବିଷୟ ଥିଲା । ବିଦ୍ୟା ବା ଶିକ୍ଷା ତାହାସାଙ୍ଗରେ ଖାପ

ଖାଉଥିଲା । ସଫଳତା, ସମୃଦ୍ଧି ବା ଅଗ୍ରଗତି ପାଇଁ ଏସବୁର ଆଉ ପ୍ରୟୋଜନ ନାହିଁ । ତାହାହେଲେ ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ମଧ୍ୟ କମିବ ନାହିଁ କାହିଁକି ?

ଭାରତ ସରକାର ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟକୁ ଉଠାଇଦେଲେ ଓ ତାହା ସ୍ଥାନରେ ଏକ ମାନବସମ୍ବଳ ବିକାଶ ମନ୍ତ୍ରଣାଳୟ ସ୍ଥାପିତ କଲେ, ସେତେବେଳେ କାଁ ଭାଁ କେତେଲୋକ ଏହାର ପ୍ରତିବାଦ କରିଥିଲେ । ବାକି ସମସ୍ତେ ଓ ବିଶେଷକରି ରାଜନୀତି ତଥା ସଂସ୍କୃତିର ଅଗ୍ରଣୀମାନେ ଏହାକୁ କେବଳ ନାମପଟର ପରିବର୍ତ୍ତନ ମନେକରି ନୀରବରେ ସ୍ୱୀକାର କରିନେଲେ । ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ମାନବ ସମ୍ବଳ ବିକାଶ କ'ଣ ଏକା କଥା ?

ମାନବ ସମ୍ବଳ ଓ ଶିକ୍ଷା ଭିତରେ ଯେଉଁ ଗୁଣାତ୍ମକ ଫରକ ଅଛି ତାହା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟକୁ ନେଇକରି । ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ମାନବ ନିଜେ । ମାନବ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ । ସ୍ଥୂଳ ଭାବରେ କହିଲେ ବ୍ୟକ୍ତିର ବିକାଶ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷେ ''ମାନବ ସମ୍ବଳ''ର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ହେଉଛି ଆର୍ଥିକ ବିକାଶ ପାଇଁ ମାନବର ଯେଉଁ ଉପଯୋଗିତା ରହିଛି ତାକୁ ଚିହ୍ନିତ କରିବା । ଏଠାରେ ବିକାଶ ହିଁ ଲକ୍ଷ୍ୟ । ବିକାଶ ହିଁ ବ୍ରହ୍ମ ।

ପ୍ରାୟ ଏକ ଶତାବ୍ଦୀ ପୂର୍ବେ ଯେତେବେଳେ ବିଦେଶୀ ଶାସକମାନେ ଏ ଦେଶରେ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରଚଳନ କରାଇଥିଲେ, ସେମାନେ ମଧ୍ୟ ଭାରତୀୟ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ସମ୍ବଳ ରୂପେ ଦେଖିଥିଲେ । ବ୍ରିଟିଶ ସାମ୍ରାଜ୍ୟର ସୁରୁଖୁରୁ ପରିଚାଳନା ଏବଂ ରକ୍ଷଣାବେକ୍ଷଣ ପାଇଁ ଭାରତୀୟମାନଙ୍କୁ ୟୁରୋପୀୟ ଦର୍ଶନ, ବିଜ୍ଞାନ ଓ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଦେବା ସେମାନଙ୍କର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା । ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଶେଷ ଭାଗରେ 'ସାମ୍ରାଜ୍ୟ'ର ସ୍ଥାନ 'ବିକାଶ' ଗ୍ରହଣ କରିଛି । ବିକାଶ ପାଇଁ ଲୁହା, କୋଇଲା, ପଥର ଓ ପେଟ୍ରୋଲ ଯେପରି ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ସମ୍ବଳ; ମଣିଷ ମଧ୍ୟ ସେପରି ଏକ ସମ୍ବଳ । ବିକାଶର ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଏତେ ବେଶୀ ବଢ଼ି ଚାଲିଛି ଯେ, ମାନବକୁ ସମ୍ବଳ ରୂପେ ଗଣିବାର ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ଉପନିବେଶମାନଙ୍କରେ ସୀମିତ ହୋଇ ରହିନାହିଁ । ୟୁରୋପରେ ମଧ୍ୟ ଶିକ୍ଷା ଓ ସଂସ୍କୃତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ତୀବ୍ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁଭୂତ ହେଉଛି ।

ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତା ତା'ର ତାର୍କିକ ପରିଣତିର ବିନ୍ଦୁମାନଙ୍କରେ ପହଞ୍ଚି ଯାଇଛି । ଏଥିପୂର୍ବେ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ସଂସ୍କୃତି ନଥିଲା । ଯାହା ଥିଲା ତାହା ମିଶ୍ରିତ । ତାହା ଉପରେ ରେନାସାଁ ଯୁଗର ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକର ଏକ ମସୃଣ ଆଚ୍ଛାଦନ ଥିଲା ।

ସ୍ୱାଧୀନତା ଆନ୍ଦୋଳନ ସମୟରେ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରନାୟକମାନେ ମାକ୍‌ଲେ ସାହେବଙ୍କର ଶିକ୍ଷାଦର୍ଶନର ଯେତେବେଳେ କଟୂ ସମାଲୋଚନା କରୁଥିଲେ, ସେତେବେଳେ ୟୁରୋପର ଶିକ୍ଷା ବିଷୟକ ଉଦାତ୍ତ ଧାରଣାମାନ ସେମାନଙ୍କର ଆଦର୍ଶ ଥିଲା । 'ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରତିଭାର ପରିସ୍ଫୁଟନ ହିଁ ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ' ଆଜିର ପରିଭାଷା ପ୍ରକୃତରେ ତତ୍କାଳୀନ ୟୁରୋପୀୟ ଅବଧାରଣାମାନଙ୍କର ପ୍ରତିଧ୍ୱନି ମାତ୍ର ଥିଲା । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ୟୁରୋପର ଏସବୁ ସାଂସ୍କୃତିକ ଅବଧାରଣା ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାର ନିଜସ୍ୱ ଅବଧାରଣା ନଥିଲା । ଶିଳ୍ପ ବିପ୍ଳବର ବହୁ ପୂର୍ବରୁ ୟୁରୋପର ନବଜାଗରଣ (ରେନାସାଁ) ଆନ୍ଦୋଳନ ହୋଇଥିଲା, ଯେତେବେଳେ ନବଜାଗୃତ ୟୁରୋପୀୟ ମେଧା ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାମାନଙ୍କର (ବିଶେଷକରି ଗ୍ରୀକ୍ ଓ ଆରବ ସଂସ୍କୃତିର) ମନ୍ଥନ କରି ଏକ ଗତିଶୀଳ ବୌଦ୍ଧିକ-ସାଂସ୍କୃତିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ସୃଜନ କଲା । ତା' ଉପରେ ଗ୍ରୀକ୍ ସଭ୍ୟତାର ପ୍ରଭାବ ସବୁଠାରୁ ଅଧିକ ସୁସ୍ପଷ୍ଟ ଥିଲା । ଜ୍ଞାନ ପ୍ରତି ଏକ ବିଶେଷ ଅନୁରକ୍ତି ଜାତ ହେଲା । ଏକେତ ଅନେକ ପ୍ରାଚୀନ ସଭ୍ୟତାରେ ଶିକ୍ଷା ବା ବିଦ୍ୟାର ସ୍ଥାନ ଅତି ଉଚ୍ଚରେ ଥିଲା, ତା' ଉପରେ ପୁଣି ଖ୍ରୀଷ୍ଟାନମାନଙ୍କର ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଲଢ଼ିବାର ବୁଦ୍ଧିବାଦୀ ଧାରା ଯୋଡ଼ି ହୋଇଗଲା । ଫଳରେ ଶିକ୍ଷା ଏବଂ ଜ୍ଞାନର ଅନୁସନ୍ଧାନ ସମାଜରେ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଲାଭକଲା । ଧର୍ମଯାଜକମାନଙ୍କ ଠାରୁ ମୁକ୍ତ ହୋଇ ଶିକ୍ଷା ସ୍ୱାୟତ୍ତ ହେଲା । ସେହି ସମୟରୁ ଜ୍ଞାନର ଅନୁସନ୍ଧାନ ଓ ମାନବିକ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ପ୍ରଧାନ ବାହକ ହେଲା ଶିକ୍ଷାୟତନ । ଶିକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ଉଚ୍ଚ ଧାରଣାଗୁଡ଼ିକ ଏତେ ଲୋକପ୍ରିୟ ହେଲା ଯେ, ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତା ସେଗୁଡ଼ିକୁ ସମୂଳେ ନଷ୍ଟ କରିପାରି ନାହିଁ । ଆଧୁନିକ ଶିଳ୍ପ ଯୁଗର ପୂର୍ବ ସମୟକୁ ଆମେ ଯଦି ମଧ୍ୟଯୁଗ ବୋଲି କହିବା, ତା'ହେଲେ ଏହି ମୂଲ୍ୟବୋଧଗୁଡ଼ିକ ବସ୍ତୁତଃ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ଅଟନ୍ତି । ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତା ତା'ର ତାର୍କିକ ପରିଣାମରେ ପହଞ୍ଚିବା ବେଳକୁ ଜଣାପଡୁଛି ଯେ, ଆଧୁନିକ ବିକାଶ ଉପରେ ଆଧାରିତ ସଭ୍ୟତା ସାଙ୍ଗରେ ଏହିସବୁ ମୂଲ୍ୟବୋଧର ସ୍ୱାଭାବିକ ମେଳ ନାହିଁ, ତେଣୁ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାର ଅଗ୍ରଗତି ଯେଉଁ ଅନୁପାତରେ ହୋଇ ଚାଲିଛି, ଏହି ମୂଲ୍ୟବୋଧମାନଙ୍କର ହ୍ରାସ ମଧ୍ୟ ସେହି ଅନୁପାତରେ ହୋଇଚାଲିଛି । ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାର ଏକ ନିଜସ୍ୱ ସଂସ୍କୃତି ଆକ୍ରାମକ ହୋଇ ବସିଲା । ତାହା ବର୍ତ୍ତମାନ ବ୍ୟାପକ ହୋଇ ଚାଲିଛି । ଏହାର ମାଡ଼ରେ ୟୁରୋପ ମଧ୍ୟ ଥରହର ହେଉଛି । ଫ୍ରାନ୍‌ସ ଓ ଜର୍ମାନୀର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଆମେରିକୀୟ ସଂସ୍କୃତିର ଆକ୍ରମଣ କହି ବିରୋଧ କରୁଛନ୍ତି । ଏହା ଏକ ବ୍ୟର୍ଥ ବିରୋଧ । ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାରେ ଆମେରିକା

ୟୁରୋପ ଠାରୁ ଅନେକ ଆଗୁଆ । ୟୁରୋପ ଯଦି ଶିଳ୍ପ ଓ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାରେ ଆମେରିକାର ଅନୁସରଣ କରୁଛି, ସଂସ୍କୃତିରେ ମଧ୍ୟ ଆମେରିକାର ନେତୃତ୍ୱ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ହେବ । ଫ୍ରାନ୍‌ସ ଓ ଜର୍ମାନୀର ଲୋକ ନିଜର ପାରମ୍ପରିକ ବା କ୍ଲାସିକାଲ୍ ସଂସ୍କୃତିର ଗର୍ବରେ ଯାହାକୁ ଆମେରିକୀୟ ସଂସ୍କୃତି ବୋଲି କହୁଛନ୍ତି, ତାହା ହିଁ ଶିଳ୍ପ ସଭ୍ୟତାର ନିଜସ୍ୱ ସଂସ୍କୃତି । ଏହି ସଂସ୍କୃତିର ମୂଳ କଥା ହେଉଛି ଯେ, ଯାହା ବିକାଶକୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବ, ତାହା ହିଁ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଏବଂ ଯାହା ବିକାଶ ପାଇଁ ବାଧା ସୃଷ୍ଟି କରିବ ତାହା ଅନୁପଯୁକ୍ତ । ଏଠାରେ ବିକାଶର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ବିକାଶର ଅର୍ଥ ରପ୍ତାନୀ ଅଭିମୁଖୀ ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଉପଭୋକ୍ତାବାଦୀ ଉତ୍ପାଦନରେ ବୃଦ୍ଧି । ବିକାଶ ଏକ ଯୁଦ୍ଧ—ଏକ ପ୍ରତିଯୋଗିତା, ଏଥିରେ ନୀତି ଅନୀତିର ପ୍ରଶ୍ନ କେବଳ ବ୍ୟବହାରିକ ହୋଇପାରେ, ଆଦର୍ଶଗତ ନୁହେଁ । ଜଣକର ବିକାଶ କ୍ରମରେ ଅନ୍ୟ ଜଣକର ବିନାଶ ହୋଇପାରେ । ପ୍ରତିଯୋଗିତାରେ ତାହାହିଁ ହୁଏ । ଜଣେ 'ଫାଷ୍ଟ', ଆଉ ଜଣେ 'ଲାଷ୍ଟ' ।

ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧର ପରବର୍ତ୍ତୀ କାଳରେ ପାଶ୍ଚାତ୍ୟ ଜଗତରେ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ୱାୟତ୍ତତା ନଷ୍ଟ ହୋଇଯାଇଛି । ଆମେରିକାର ଅଧିକାଂଶ ବୈଜ୍ଞାନିକ ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗ କିମ୍ବା ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିଗମମାନଙ୍କର କିଣା ଚାକରରେ ପରିଣତ ହୋଇଛନ୍ତି । କେଉଁ ପ୍ରକାରର ବୈଜ୍ଞାନିକ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରାଯିବ, ତାହା ବୈଜ୍ଞାନିକ ନୁହେଁ, କମ୍ପାନୀମାନେ ସ୍ଥିର କରୁଛନ୍ତି । କେବଳ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ବା ଟେକ୍‌ନୋଲଜିରେ ଏପରି ହେଉଛି, ତାହାନୁହେଁ । ତାତ୍ତ୍ୱିକ (ଥିଓରିଟିକାଲ) ବିଜ୍ଞାନର ଦୀର୍ଘ କିନ୍ତୁ ସିଧା ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଜ୍ଞାନ ସହିତ ରହିଛି । ତେଣୁ ନାଭିକୀୟ ପଦାର୍ଥ ବିଜ୍ଞାନ (Nuclear Physics)ର ତାତ୍ତ୍ୱିକ ଅନୁସନ୍ଧାନର ଯେଉଁ ଦିଗଗୁଡ଼ିକରେ ଆମେରିକାର ପ୍ରତିରକ୍ଷା ବିଭାଗର ସ୍ୱାର୍ଥ ରହିଛି, ସେହିସବୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ କରୁଥିବା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ସେ ବାଛି ବାଛି ଅନୁଦାନ ଦେଇ ଉତ୍ସାହିତ କରୁଛି । ଜୀବକୋଷ ବିଜ୍ଞାନ (Genetics)ର ଯେଉଁସବୁ ରହସ୍ୟକୁ ଭେଦକଲେ ଜୀବଜନ୍ତୁ ଓ ଉଦ୍ଭିଦମାନଙ୍କରେ ବ୍ୟବସାୟ ବଢ଼ିବ, ସେହିସବୁ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପାଇଁ କମ୍ପାନୀମାନେ ଅକୁଣ୍ଠିତ ଭାବରେ ଅନୁଦାନ ଦେଉଛନ୍ତି । ଏହା ନୁହେଁ ଯେ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ନଗଣ୍ୟ ଅଂଶ ଏଭଳି କାମରେ ଲାଗିଛି । ଛାତ୍ରାବସ୍ଥାରୁ ହିଁ ଭବିଷ୍ୟତ ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଅନୁଦାନର ଜାଲରେ ବାନ୍ଧି ଦିଆଯାଉଛି । ଜାପାନର ଏତେ ଅଗ୍ରଗତି ସତ୍ତ୍ୱେ ତାତ୍ତ୍ୱିକ ବିଜ୍ଞାନରେ କାହିଁକି ତା'ର ଅବଦାନ ନାହିଁ ? କାରଣ ବୋଧହୁଏ ଏଇୟା, ତତ୍ତ୍ୱ ଫତ୍ତ୍ୱର ଆବିଷ୍କାର

ୟୁରୋପ ଓ ଆମେରିକା କରନ୍ତୁ, ଜାପାନ କେବଳ ତା'ର ବ୍ୟବହାରିକତା ଉପଯୋଗ କରି ଟେକ୍ନୋଲଜିରେ ୟୁରୋପ-ଆମେରିକା ଠାରୁ ବଳିଯିବ । ଶିକ୍ଷା ସେଠାରେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ହୋଇଯାଇଛି ।

(୩)

ଆମ ଆଇ.ଏ.ଏସ୍. ଅଫିସର ଓ ନେତାମାନେ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ ଭାଷଣ ଦେବାବେଳେ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବିଷୟରେ କିଛି ନକହିଲେ କଥା ଅପୂର୍ଣ୍ଣ ରହିଯିବ । ସେମାନେ କିନ୍ତୁ ଜାପାନ ବା ଆମେରିକାର ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ ଆଖିରେ ରଖି କହନ୍ତି ନାହିଁ । ସିଲେଇ କାମ, ମହମବତୀ ତିଆରି, ସାବୁନ ତିଆରି, ଘଡ଼ି ମରାମତି-ଏସବୁ ହେଉଛି ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା । ଇଂଜିନିୟର, ଡାକ୍ତର, ଓକିଲ, ବୈଜ୍ଞାନିକ, ଶିକ୍ଷକ-ଏସବୁର ଯୋଗ୍ୟତା ପାଇଁ ତ ଶିକ୍ଷା ଅଛି । ଏହିସବୁ ଶିକ୍ଷାରୁ ବାହାରି ଅନେକ ଲୋକ ବେକାର ହେଉଛନ୍ତି । ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରବର୍ତ୍ତକମାନେ ଚାହାନ୍ତି ଯେ, ଯେଉଁମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଲାଭପ୍ରଦ କାମ ମିଳୁନାହିଁ; ସେମାନେ ବଢ଼େଇ, କମାର, ଦର୍ଜି ଆଦି କାମ କରନ୍ତୁ ଏବଂ କୁଟୀର ଶିଳ୍ପର ସ୍ଥାପନା କରି ସ୍ୱ ନିଯୁକ୍ତିର ବାଟ ଦେଖନ୍ତୁ । ଏସବୁ କାର୍ଯ୍ୟର ଆର୍ଥିକ ଭବିଷ୍ୟତ ଉଜ୍ଜ୍ୱଳ ନହେଲେ ମଧ୍ୟ ଲୋକେ କୌଣସିମତେ ପେଟ ପୋଷି ନିଅନ୍ତୁ । ଶିକ୍ଷାର ମୁଖ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟ ଏହା ହୋଇପାରେନା ।

ଧନ୍ଦାର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଏକ ଆବଶ୍ୟକ ବିଭାଗ, କିନ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟ ବିଭାଗ ନୁହେଁ । ସମାଜ ଓ ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ବିକାଶ ସଙ୍ଗେ ତାଳଦେଇ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ବ୍ୟବହାରିକ ଶିକ୍ଷାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଚଳନ କରାଯାଇଥାଏ । ଅନେକ ପ୍ରକାରର ଧନ୍ଦା ଶିକ୍ଷା ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉପ-ପରିଣାମ (by product) ରୂପେ ଆପେ ଆପେ ବାହାରିପଡ଼େ । ଉଦାହରଣ ସ୍ୱରୂପ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ବ୍ୟାପକ ବ୍ୟବହାର ହେବା ପରେ କେବଳ ଯେ ଶିକ୍ଷା ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ତାହାକୁ ବିଷୟ ରୂପେ ରଖାଯାଇଛି, ତାହା ନୁହେଁ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ସହର ବଜାରରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ପ୍ରଶିକ୍ଷଣର ଦୋକାନ ଖୋଲିଗଲାଣି । ଧନ୍ଦା ବାହାରିଲେ ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବାହାରିବ । ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ଭାବରେ ଧନ୍ଦା ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ—ଧନ୍ଦା ସୃଷ୍ଟି କରିବା ଆର୍ଥିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର କାର୍ଯ୍ୟ । ଅର୍ଥନୀତି ଓ ବୈଷୟିକ ଜ୍ଞାନକୁ ସମାଜ-ଉପଯୋଗୀ କରି ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଏଥିରେ ସାହାଯ୍ୟ କରିପାରେ ।

ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାର ବିଡ଼ମ୍ବନା କିପରି, ତାହାର ଏକ ଚିନ୍ତାଜନକ ଉଦାହରଣ ଏହି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଶିକ୍ଷା କ୍ଷେତ୍ରରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳୁଛି ।

୧୯୮୦ ଦଶକରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ମୁଦ୍ରାପାଣ୍ଠିରୁ ଋଣ ନେବାପରେ ଇଲେକ୍ଟ୍ରୋନିକ ଜିନିଷ ଓ କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଜାତୀୟ ଯନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଚଳନ ବଢ଼ିଲା । ବିଦେଶରୁ ଏଗୁଡ଼ିକର ଆମଦାନୀ ହେଲା ଏବଂ ଏହାର ବିଦ୍ୟାକୁ ସର୍ବାଧୁନିକ ବିଦ୍ୟା ବୋଲି ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟ ତଥା ଆଇ.ଆଇ.ଟି. ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ କରାଗଲା । ଶେଷୋକ୍ତ ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କରେ ଭାରତର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବିବେଚିତ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ରମାନେ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ସରକାର ଏଥିପାଇଁ ଅଜସ୍ର ପଇସା ଖର୍ଚ୍ଚ କରୁଛନ୍ତି । ଏହିସବୁ ସଂସ୍ଥାରୁ ଗତ ସାତଆଠ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ପ୍ରାୟ ହଜାରେରୁ ଊର୍ଦ୍ଧ୍ୱ ଛାତ୍ର ବାହାରିଲେଣି । ସେମାନଙ୍କ ଭିତରୁ କେବଳ ଆଠ-ଦଶଜଣ ଭାରତର ବା ଭାରତର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ କିଛି କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି । ବାକି ସମସ୍ତେ କିଣାହୋଇକରି ବିଦେଶକୁ ଚାଲିଗଲେଣି । ତାଙ୍କ ଭିତରୁ କେତେକ ଏଭଳି କାର୍ଯ୍ୟରେ ପଶିଛନ୍ତି, ଯାହାକି ତାଙ୍କର ଯୋଗ୍ୟତା ତୁଳନାରେ ନିମ୍ନସ୍ତରର । ଭାରତରେ ସେମାନେ ଯେତିକି ଦରମା ପାଇଥାନ୍ତେ ତାଠାରୁ ତିରିଶ ଗୁଣ ବେଶୀ ଦରମା ପାଉଛନ୍ତି । ଏହା ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ନିଶ୍ଚୟ । ରପ୍ତାନୀ-ଅଭିମୁଖୀ (export oriented) ଶିକ୍ଷା ମଧ୍ୟ । ଏହି ରପ୍ତାନୀରୁ ଭାରତକୁ କୌଣସି ଲାଭ ମିଳିବାର ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଶିକ୍ଷା ଓ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥା, ଶିକ୍ଷା ଓ ସମାଜର କୌଣସି ଅନ୍ତଃସମ୍ବନ୍ଧ ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷାର ସ୍ତରରେ କି ପରିସରରେ ମଧ୍ୟ ନାହିଁ ।

ସର୍ବୋଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷା ଗ୍ରହଣ କରି ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀର ମୋଟା ଦରମା ପାଉଥିବା ଏହି ଚିକ୍କଣ ଚେହେରାର ଯୁବକମାନେ ବିବାହ ବଜାରରେ ଯେତେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ହୁଅନ୍ତୁ ନା କାହିଁକି, ସେମାନଙ୍କ ପ୍ରକୃତ ସ୍ଥିତି ବେଳେବେଳେ ଦାଦନ ଶ୍ରମିକ ଠାରୁ ମଧ୍ୟ ହୀନ । ଏମାନଙ୍କର କାରବାର ପାଇଁ ଆମେରିକାର ଗୋଟିଏ ଶବ୍ଦ ପ୍ରଚଳିତ କରିଛି, 'ବଡ଼ି-ଶପିଙ୍ଗ' (Body-Shopping) । ଏହାର ସ୍ଥୂଳ ଓଡ଼ିଆ ଅନୁବାଦ 'ଦେହ-ବ୍ୟାପାର' କିମ୍ବା 'ଦେହ କିଣା' ହେବ । ଆମେରିକା-ଜାପାନ ଭଳି ଦେଶମାନଙ୍କରେ କମ୍ପ୍ୟୁଟରର ଏତେ ବେଶୀ ବ୍ୟବହାର ହେଉଛି ଯେ, ସେମାନେ ପଛୁଆ ଦେଶମାନଙ୍କର କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବିଜ୍ଞାନୀମାନଙ୍କୁ ଭଡ଼ାରେ ନେଇ ଶସ୍ତାରେ ନିଜର କାମ କରାଇ ନେଉଛନ୍ତି । ଅନୁନ୍ନତ ଦେଶରୁ ଆସୁଥିବା ଏହି କମ୍ପ୍ୟୁଟର ବୈଜ୍ଞାନିକମାନଙ୍କୁ ଯୋଗ୍ୟତା ତୁଳନାରେ

ନିମ୍ନମାନର କାମ କରିବାକୁ ଦିଆଯାଏ । ତେଣୁ ଏହାକୁ ମସ୍ତିଷ୍କ-ବ୍ୟାପାର ନକହି ଦେହ-ବ୍ୟାପାର କୁହାଯାଉଛି । ତାଙ୍କ ନିଜ ଦେଶରେ ଯେଉଁ କାମ ପାଇଁ ପଚାଶଗୁଣ ଅଧିକ ପଇସା ଦେବାକୁ ପଡ଼ନ୍ତା; ସେହି କାମ ଅତି ଶସ୍ତାରେ କରାଇ ନେଉଛନ୍ତି । ଦାଦନ-ଶ୍ରମିକ ବା ବେଶ୍ୟା ବ୍ୟବସାୟ ପାଇଁ ଯେପରି ଦଲାଲ୍ ହୁଅନ୍ତି, ଆମର ଶ୍ରେଷ୍ଠ ଓ ମେଧାବୀ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଅସ୍ଥାୟୀ ଭାବରେ ବିଦେଶ ପଠାଇବା ପାଇଁ ମଧ ଦଲାଲ୍ ନିଯୁକ୍ତ ହେଉଛନ୍ତି । ଭାରତର ମହାନଗରୀମାନଙ୍କରେ ଏଭଳି ଦଲାଲ୍-ସଂସ୍ଥାମାନ ଗଢ଼ାଯାଇଛି, ଯେଉଁମାନେ ବିଦେଶ ଯାତ୍ରା ଓ ଅଧିକ ଉପାର୍ଜନର ଲୋଭ ଦେଖାଇ ଦେଶର ମେଧାବୀ ଯୁବକମାନଙ୍କୁ ବିଦେଶୀ କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କର ସେବା କରିବା ପାଇଁ ପଠାଉଛନ୍ତି । ଧନୀ ଦେଶରେ ତିନି ଚାରିବର୍ଷ ରହିଲା ପରେ କାଳେ ଏମାନେ ସେ ଦେଶରେ ସ୍ଥାୟୀ ଭାବେ ରହିଯିବାକୁ ଚାହିଁବେ, ଏହାକୁ ରୋକିବା ପାଇଁ ସେ ଦେଶର ସରକାରମାନେ କଡ଼ା ଆଇନ୍ କରିଦେଲେଣି ଯେ, ଏହି କମ୍ପ୍ୟୁଟର କର୍ମୀମାନେ ଚାରିବର୍ଷରୁ ବେଶୀ ସମୟ ତାଙ୍କ ଦେଶରେ ରହିପାରିବେ ନାହିଁ ।

ବିକାଶ ଅଭିମୁଖୀ ଓ ରପ୍ତାନୀ ଅଭିମୁଖୀ ଶିକ୍ଷାର ଏ ଦିଗ ବିଷୟରେ ଆମର ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନେ ଚିନ୍ତିତ ନୁହଁନ୍ତି, କାରଣ ଯେଉଁଠି ଧନ୍ଦା ମିଳୁଛି ଓ ବିଦେଶୀ ମୁଦ୍ରାର ଉପାର୍ଜନ ହୋଇପାରୁଛି, ତାହାକୁ ପ୍ରଶ୍ନ କରିବାର ସାହସ ଆମର ନାହିଁ ।

(୪)

'ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା'ର ନିରର୍ଥକ ଭାଷଣବାଜିରେ ଶିକ୍ଷାର ମୌଳିକ ଓ ଶାଶ୍ୱତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକ ଲୁଚି ଯାଉଛି । ଶିକ୍ଷାରେ ଭାଷାର ପ୍ରଶ୍ନ ଏଯାଏ ସମାହିତ ହୋଇନାହିଁ । ଏକ ସଂକ୍ରମଣକାଳୀନ ଭାଷା ରୂପେ ଯେଉଁ 'ତ୍ରିଭାଷୀ ସୂତ୍ର' ବାହାରିଥିଲା, ତାହା ଏକ ସ୍ଥାୟୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହୋଇଗଲା ବୋଲି ଆମର ଶିକ୍ଷାବିତ୍‌ମାନେ ଧରିନେଇଛନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ଚରିତ୍ରରେ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଶିକ୍ଷାପ୍ରଣାଳୀରେ କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇପାରେ କି ନାହିଁ ଏହାର ଚର୍ଚ୍ଚା ବହୁଦିନରୁ ବନ୍ଦ ହୋଇଗଲାଣି । ଆମର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ କେତେଦୂର ଯୁଗୋପଯୋଗୀ ଓ ଭବିଷ୍ୟତ ସମାଜ ଗଠନ ପାଇଁ କେତେଦୂର ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ? ବିଶେଷଜ୍ଞ ମହଲରେ ତଥା ସର୍ବସାଧାରଣରେ ଏ ବିଷୟକ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ବିସ୍ତୃତ ଆଲୋଚନା ହେବା ଦରକାର ।

ଧନ୍ଦା ଓ ଶିକ୍ଷାର ଯେଉଁ ସମ୍ପର୍କ ବିଷୟରେ କ୍ୱଚିଦ୍ ଚର୍ଚ୍ଚା ହୋଇଥାଏ, ତାହା ହେଉଛି ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷା ଓ ପେଶାଗତ ବା ଧନ୍ଦାମୂଳକ ଶିକ୍ଷାକୁ କିପରି ପରସ୍ପର ସାଙ୍ଗରେ ସମ୍ବନ୍ଧିତ କରାଯିବ ? କେଉଁ ବିଦ୍ୟାର୍ଥୀ କେଉଁ ସମୟରେ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାକୁ ଛାଡ଼ି ପେଶାଗତ ଶିକ୍ଷାକୁ ଚାଲିଯିବ କିମ୍ବା ପେଶାଗତ ଶିକ୍ଷାକୁ ଯିବାପରେ ମଧ ସାଧାରଣ ଶିକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବନାହିଁ, ଏସବୁର ପ୍ରକ୍ରିୟା ଏକ ସଭ୍ୟ ସମାଜରେ ରହିବା ଦରକାର । ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଯଦି ବ୍ୟକ୍ତିର ନିଜସ୍ୱ ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ, ତା'ହେଲେ ଜୀବନରେ ଧନ୍ଦା ଆଡ଼କୁ ଯିବାବେଳେ ତାକୁ ମାର୍ଗ ଦର୍ଶକମାନଙ୍କର ସହଯୋଗ ଦରକାର । ଯେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ କୌଣସି ଏକ ଧନ୍ଦାରେ ସେ ସ୍ଥିର ହୋଇ ନପାରିଛି, ସେପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ତା'ର ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥା ତା'ର ସହଯୋଗୀ ରୂପେ ରହିବା ଦରକାର । ତା'ହେଲେ ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥାମାନେ ନାଗରିକ ଜୀବନର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଅଙ୍ଗହୋଇ ରହିବେ ଓ ବ୍ୟକ୍ତି କେବେହେଲେ ନିଜର ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥାକୁ ଭୁଲିପାରିବ ନାହିଁ । ଶିକ୍ଷା ସଂସ୍ଥାମାନଙ୍କର ଏପରି ଏକ ସହଯୋଗୀ ଭୂମିକା ନରହିଲେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପୂର୍ଣ୍ଣତା ଲାଭ କରିବା ପାଇଁ ସ୍ୱାଧୀନ ନୁହେଁ । ତା'ର ନିଜର ପେଶା ତା'ର ପୂର୍ଣ୍ଣତାର ପଥରେ ଏକ ଅନ୍ତରାୟ ହେବ । ଯେଉଁ ସମାଜରେ ବ୍ୟକ୍ତି ନିଜର ପ୍ରତିଭା ଓ ରୁଚି ଅନୁଯାୟୀ ପେଶାର ଚୟନ କରିପାରେ ନାହିଁ, ସେହି ସମାଜକୁ ଆମେ ପ୍ରକୃତରେ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ବା ସଭ୍ୟ ସମାଜ ବୋଲି କହିପାରିବା କି ?

ଧନ୍ଦା ହିଁ ଜୀବନ ହେବ, ଏପରି ଏକ ସମାଜର କଳ୍ପନା ବୋଧହୁଏ ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ସମ୍ଭବ ହେବନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ବ୍ୟକ୍ତି ପ୍ରତିଭାର ବିକାଶ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ଧନ୍ଦାଟିଏ ପ୍ରତି ମନୁଷ୍ୟକୁ ମିଳୁ—ଏହା ସମ୍ଭାବନାର ପରିଧି ଭିତରେ ନିଶ୍ଚୟ । ସମାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଉଭୟର ସଂସ୍କାର ଏଥିପାଇଁ ଲୋଡ଼ା । କେତେକ ପ୍ରକାର ଧନ୍ଦାର ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ନାହିଁ, କେତେପ୍ରକାର ଧନ୍ଦାର ସାମାଜିକ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଅତି ବେଶୀ । ତେଣୁ ଧନ୍ଦାମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ଯେଉଁ ଏକ ସମ୍ୟକ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବିକଶିତ ହେବା କଥା, ତାହା ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହୋଇପାରୁନାହିଁ । ଅଧିକନ୍ତୁ ଶାରୀରିକ ଶ୍ରମର ଧନ୍ଦା ପ୍ରତି ଘୃଣା ବଢ଼ିଯାଇଛି । କେବଳ ଶିକ୍ଷାଦ୍ୱାରା ଏହାର ନିରାକରଣ ହେବନାହିଁ ସତ; କିନ୍ତୁ ତାହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶରୀର-ଶ୍ରମ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବଦଳାଇବାର ଚେଷ୍ଟା ହେବନାହିଁ । ଯେଉଁ ଦେଶରେ ଷାଠିଏ ଭାଗ ଲୋକ ନିରକ୍ଷର ଏବଂ ସତୁରି ଭାଗ ଲୋକ କୃଷି ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ;

ସେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶରୀର ଶ୍ରମ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବଦଳାଇବାର କୌଣସି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚତୁର୍ବିଧ । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆତ୍ମସଚେତନ କରିବା, ସମାଜ ସଚେତନ କରିବା, ତାକୁ ସମାଜରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ କରିବା ଓ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରସାର ତଥା ଅନୁସନ୍ଧାନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମମାନଙ୍କରେ ଶେଷୋକ୍ତ ତିନୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ଦାବୀ କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆତ୍ମ-ଚେତନାର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ କିମ୍ବା ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପାଠ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଜଣେ ହାରାହାରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆତ୍ମ-ସଚେତନ କରିବାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ ।

ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ କିପରି ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧି କରିପାରିବ ? ପୂର୍ଣ୍ଣତା (Fulfilment) କହିଲେ କ'ଣ ? ଧନ ଓ କ୍ଷମତା ବ୍ୟତୀତ ମନୁଷ୍ୟର ଆଉ କିଛି ପାଇବାର ଅଛି କି ? ଏ ବିଷୟରେ ଜାଣିବାର ଓ ଏ ବାବଦରେ ବିବେକ ଚାଳନା କରିବାର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଧାରା ନଥିବାରୁ ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ହତାଶ ଓ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡୁଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିରେ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଜରିଆରେ ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମ-ସଚେତନ ହେଉଥିଲା । ଏସବୁ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇଯାଇଛି । ତେଣୁ ଆତ୍ମଚେତନା ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ଏକ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ (Secular) ପଦ୍ଧତି ଲୋଡ଼ା । ନଚେତ ଏକ ଦିଗରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାର୍ଥକେନ୍ଦ୍ରିକ ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ଅନ୍ୟଦିଗରେ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ବଜାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରକାଣ୍ଡ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ଶକ୍ତି ଆଗରେ ନିଜକୁ ଅସହାୟ ମନେକରୁଛି । ଯେତିକି ଅସହାୟ ହେଉଛି, ସେତିକି ସ୍ୱାର୍ଥପର ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି । ଆତ୍ମଚେତନା ହିଁ ମଣିଷକୁ ନୈତିକ କରାଏ ଏବଂ ସମାଜ ପ୍ରତି ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଜନ୍ମାଏ । କେବଳ ଧନ ଓ କ୍ଷମତାର ଲୋଭ (incentive) ଦେଖାଇ, ପ୍ରତଯୋଗିତାର ଇଚ୍ଛାକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରାଇ, ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇନେବାର ଯେଉଁ ଆଧୁନିକ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି, ତାହା ଆମକୁ ଏକ ନୂତନ ବର୍ବର ଯୁଗ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଉଛି ।

ନୈତିକ ଚେତନା ଓ ସାମାଜିକ ଚେତନା ବଢ଼ାଇବାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସହଜରେ ତିଆରି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କେଉଁ ନୈତିକତା ? କେଉଁ ସାମାଜିକ ଚେତନା ? ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଚାର ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଯଦି ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ରଖାଯାଏ,

ତାହାହେଲେ ଆପତ୍ତି ଉଠିବ ଯେ, ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ବିଚାରଧାରା ଲଦିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରଚଳିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିପଦ ରହିଛି । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତା'ର ଦେଶ, ଭାଷା, ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଐତିହ୍ୟ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ୟା ଉଠୁଛି । ଗତ କେତେବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତର କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟି ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସରକାରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପିଲାଙ୍କର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନଙ୍କୁ ବଦଳା ଯାଇଥିଲା । ତାହାର ସମାଲୋଚନା କରିବା ସମୟରେ ଏକଥା ବି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ଯେ, କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସରକାର ବହୁଦିନରୁ ଯାହା କରିଆସୁଥିଲେ ଭାରତୀୟ ଜନତାପାର୍ଟି ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟ ସେହି ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷାକୁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ । ଶିକ୍ଷାର ସ୍ୱାୟତ୍ତତା ବିଷୟରେ ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନଙ୍କର ଏକ ଆଚରଣ ସଂହିତା ରହିବା ଦରକାର । ଦଳୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ନୂଆ ଦଳର ସରକାର ଗଢ଼ାହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଚାଲିବ, ରାସ୍ତା ଓ ଛକମାନଙ୍କର ନାମ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯିବ, ତାହେଲେ ଦେଶ ଏକ ପାଗଳଖାନାରେ ପରିଣତ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ, ତାହା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ହେଉ ବା ଇତିହାସ ହେଉ ବା ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ ହେଉ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବିଚାରଧାରା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭାବରେ ରହିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗର କେତେକ ସର୍ବମାନ୍ୟ ବିଚାର ଥାଏ । ଗଣତନ୍ତ୍ର, ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତା, ପରିବେଶ ରକ୍ଷା, ସାମାଜିକ ସମାନତା ଓ ମନୁଷ୍ୟର ନୈତିକତା ଏ ଯୁଗର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସର୍ବମାନ୍ୟ ବିଚାର । ଏଭଳି ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି ହେବ ଏବଂ ତା'ର ଦାୟିତ୍ୱରେ କେବଳ ଶିକ୍ଷାବିଦ, ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ମାନେ ରହିବେ । ଯେଉଁ ସୀମାକୁ ଅତିକ୍ରମ କଲେ ଗୋଟିଏ ବିଚାରଧାରାକୁ ଲଦି ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିବ, ଏହାର ଅନୁପାତ ମୀମାଂସା ସେମାନେ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଭୁଲ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶାସକଦଳ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ମାଣର ଏକ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରଚଳିତ କରାଇବାକୁ ହେବ ।

ଏକ ଦିଗଭ୍ରଷ୍ଟ ସମାଜରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଶିକ୍ଷାର ରୂପରେଖ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ହେଲେ କେବଳ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ସେମିନାର ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପ୍ରୟୋଗଧର୍ମୀ

ସେ ଦେଶର ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଶରୀର ଶ୍ରମ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ବଦଳାଇବାର କୌଣସି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ ।

ଶିକ୍ଷାର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଚତୁର୍ବିଧ । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆତ୍ମସଚେତନ କରିବା, ସମାଜ ସଚେତନ କରିବା, ତାକୁ ସମାଜରେ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ଷମ କରିବା ଓ ଜ୍ଞାନର ପ୍ରସାର ତଥା ଅନୁସନ୍ଧାନ କାର୍ଯ୍ୟକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରିବା । ସାମ୍ପ୍ରତିକ ପାଠ୍ୟକ୍ରମମାନଙ୍କରେ ଶେଷୋକ୍ତ ତିନୋଟି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ପ୍ରତି ଦୃଷ୍ଟି ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ଦାବୀ କରାଯାଇପାରେ । କିନ୍ତୁ ଆଧୁନିକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଆତ୍ମ-ଚେତନାର କୌଣସି ସ୍ଥାନ ନାହିଁ । ଧର୍ମ, ଦର୍ଶନ କିମ୍ବା ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱର ବିଶିଷ୍ଟ ଅଧ୍ୟୟନ ପାଇଁ ପାଠ ରହିଛି, କିନ୍ତୁ ଜଣେ ହାରାହାରି ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ଆତ୍ମ-ସଚେତନ କରିବାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନାହିଁ ।

ମନୁଷ୍ୟ ତା'ର ପୂର୍ଣ୍ଣତାକୁ କିପରି ଭାବରେ ଉପଲବ୍ଧ କରିପାରିବ ? ପୂର୍ଣ୍ଣତା (Fulfilment) କହିଲେ କ'ଣ ? ଧନ ଓ କ୍ଷମତା ବ୍ୟତୀତ ମନୁଷ୍ୟର ଆଉ କିଛି ପାଇବାର ଅଛି କି ? ଏ ବିଷୟରେ ଜାଣିବାର ଓ ଏ ବାବଦରେ ବିବେକ ଚାଳନା କରିବାର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ଧାରା ନଥିବାରୁ ଆଧୁନିକ ମନୁଷ୍ୟ ବେଳେ ବେଳେ ହତାଶ ଓ ଉଦ୍‌ଭ୍ରାନ୍ତ ହୋଇପଡୁଛି । ପ୍ରାଚୀନ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିରେ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ଜରିଆରେ ମନୁଷ୍ୟ ଆତ୍ମ-ସଚେତନ ହେଉଥିଲା । ଏସବୁ ଧର୍ମ ଶିକ୍ଷା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଅପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ହୋଇଯାଇଛି । ତେଣୁ ଆତ୍ମଚେତନା ଜାଗ୍ରତ କରିବାର ଏକ ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷ (Secular) ପଦ୍ଧତି ଲୋଡ଼ା । ନଚେତ ଏକ ଦିଗରେ ମନୁଷ୍ୟ ଅଧିକରୁ ଅଧିକ ସ୍ୱାର୍ଥକେନ୍ଦ୍ରିକ ହୋଇଯାଇଛି ଏବଂ ଅନ୍ୟଦିଗରେ ରାଜ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଓ ବଜାର ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପ୍ରକାଣ୍ଡ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ଶକ୍ତି ଆଗରେ ନିଜକୁ ଅସହାୟ ମନେକରୁଛି । ଯେତିକି ଅସହାୟ ହେଉଛି, ସେତିକି ସ୍ୱାର୍ଥପର ଓ ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ହେଉଛି । ଆତ୍ମଚେତନା ହିଁ ମଣିଷକୁ ନୈତିକ କରାଏ ଏବଂ ସମାଜ ପ୍ରତି ଦାୟିତ୍ୱବୋଧ ଜନ୍ମାଏ । କେବଳ ଧନ ଓ କ୍ଷମତାର ଲୋଭ (incentive) ଦେଖାଇ, ପ୍ରତଯୋଗିତାର ଇଚ୍ଛାକୁ ଉତ୍ତେଜିତ କରାଇ, ବ୍ୟକ୍ତିଦ୍ୱାରା ସାମାଜିକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଇନେବାର ଯେଉଁ ଆଧୁନିକ ଚେଷ୍ଟା ଚାଲିଛି, ତାହା ଆମକୁ ଏକ ନୂତନ ବର୍ବର ଯୁଗ ଆଡ଼କୁ ଟାଣିନେଉଛି ।

ନୈତିକ ଚେତନା ଓ ସାମାଜିକ ଚେତନା ବଢ଼ାଇବାର ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ସହଜରେ ତିଆରି ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । କେଉଁ ନୈତିକତା ? କେଉଁ ସାମାଜିକ ଚେତନା ? ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବିଚାର ଧାରା ଅନୁଯାୟୀ ଯଦି ଏଗୁଡ଼ିକୁ ପାଠ୍ୟକ୍ରମରେ ରଖାଯାଏ,

ତାହାହେଲେ ଆପତ୍ତି ଉଠିବ ଯେ, ପିଲାଙ୍କ ଉପରେ ଗୋଟିଏ ପ୍ରକାରର ବିଚାରଧାରା ଲଦିବା ଠିକ୍ ନୁହେଁ । ବର୍ତ୍ତମାନର ପ୍ରଚଳିତ ପାଠ୍ୟକ୍ରମମାନଙ୍କରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ବିପଦ ରହିଛି । ବ୍ୟକ୍ତିକୁ ତା'ର ଦେଶ, ଭାଷା, ଅଞ୍ଚଳ ଓ ଐତିହ୍ୟ ବିଷୟରେ ଶିକ୍ଷାଦାନ ସମୟରେ ମଧ୍ୟ ଏହି ସମସ୍ୟା ଉଠୁଛି । ଗତ କେତେବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଭାରତର କେତେକ ରାଜ୍ୟରେ ଭାରତୀୟ ଜନତା ପାର୍ଟି ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟିର ସରକାରମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ପିଲାଙ୍କର ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନଙ୍କୁ ବଦଳା ଯାଇଥିଲା । ତାହାର ସମାଲୋଚନା କରିବା ସମୟରେ ଏକଥା ବି ସ୍ପଷ୍ଟ ହୋଇଗଲା ଯେ, କଂଗ୍ରେସ ଦଳର ସରକାର ବହୁଦିନରୁ ଯାହା କରିଆସୁଥିଲେ ଭାରତୀୟ ଜନତାପାର୍ଟି ଓ କମ୍ୟୁନିଷ୍ଟ ପାର୍ଟି ମଧ୍ୟ ସେହି ପଦାଙ୍କ ଅନୁସରଣ କରିଛନ୍ତି ।

ଶିକ୍ଷାକୁ ସ୍ୱାୟତ୍ତ କରିବା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଏହି ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ହୋଇପାରିବ । ଶିକ୍ଷାର ସ୍ୱାୟତ୍ତତା ବିଷୟରେ ରାଜନୈତିକ ଦଳମାନଙ୍କର ଏକ ଆଚରଣ ସଂହିତା ରହିବା ଦରକାର । ଦଳୀୟ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ଯଦି ପ୍ରତ୍ୟେକ ନୂଆ ଦଳର ସରକାର ଗଢ଼ାହେବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକମାନଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ ହୋଇଚାଲିବ, ରାସ୍ତା ଓ ଛକମାନଙ୍କର ନାମ ମଧ୍ୟ ବଦଳି ଯିବ, ତାହେଲେ ଦେଶ ଏକ ପାଗଳଖାନାରେ ପରିଣତ ହେବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକରେ, ତାହା ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର ହେଉ ବା ଇତିହାସ ହେଉ ବା ଜୀବ ବିଜ୍ଞାନ ହେଉ କୌଣସି ନା କୌଣସି ବିଚାରଧାରା ଅନ୍ତର୍ନିହିତ ଭାବରେ ରହିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଯୁଗର କେତେକ ସର୍ବମାନ୍ୟ ବିଚାର ଥାଏ । ଗଣତନ୍ତ୍ର, ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ର, ଧର୍ମ ନିରପେକ୍ଷତା, ପରିବେଶ ରକ୍ଷା, ସାମାଜିକ ସମାନତା ଓ ମନୁଷ୍ୟର ନୈତିକତା ଏ ଯୁଗର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ସର୍ବମାନ୍ୟ ବିଚାର । ଏଭଳି ସିଦ୍ଧାନ୍ତଗୁଡ଼ିକ ଉପରେ ଭିତ୍ତିକରି ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ତିଆରି ହେବ ଏବଂ ତା'ର ଦାୟିତ୍ୱରେ କେବଳ ଶିକ୍ଷାବିଦ, ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀ ଓ ମନସ୍ତତ୍ତ୍ୱବିଦ୍‌ମାନେ ରହିବେ । ଯେଉଁ ସୀମାକୁ ଅତିକ୍ରମ କଲେ ଗୋଟିଏ ବିଚାରଧାରାକୁ ଲଦି ଦିଆଯାଉଛି ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିବ, ଏହାର ଅନୁପାତ ମୀମାଂସା ସେମାନେ କରିବେ । ସେମାନଙ୍କର ନିଷ୍ପତ୍ତି ଭୁଲ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ଶାସକଦଳ ତାହାକୁ ଗ୍ରହଣ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବ । ଏହିପରି ଭାବରେ ପାଠ୍ୟକ୍ରମ ନିର୍ମାଣର ଏକ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ପ୍ରକ୍ରିୟା ପ୍ରଚଳିତ କରାଇବାକୁ ହେବ ।

ଏକ ଦିଗଭ୍ରଷ୍ଟ ସମାଜରେ ଭବିଷ୍ୟତ ଶିକ୍ଷାର ରୂପରେଖ ନିରୂପଣ କରିବାକୁ ହେଲେ କେବଳ ପତ୍ରପତ୍ରିକା ଓ ସେମିନାର ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ । ପ୍ରୟୋଗଧର୍ମୀ

ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟ ଏଥିପାଇଁ ଆବଶ୍ୟକ । କେତେକ ପ୍ରତିବଦ୍ଧ ଲୋକ ନିଜର ଆଦର୍ଶ ଓ ବିଶ୍ୱାସ ଅନୁସାରେ 'ମଡ଼େଲ' ସ୍ଥାପନା କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିବା ଦରକାର; ଯଦିଓ ଏ ବାବଦରେ ଆମର ଅନୁଭୂତି ନିରାଶାଜନକ । ଗାନ୍ଧୀ, ଟେଗୋର୍‌, ଅରବିନ୍ଦ ବା ଗିଜୁଭାଇ ଗୋଟିଏ ସମୟରେ ଯେଉଁସବୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିଥିଲେ ଭାରତର ସଂବିଧାନ ନିର୍ମାତାମାନେ ଏବଂ ୧୯୫୦ ଦଶକର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ତାହାକୁ ସମ୍ମାନ ଦେଲେନାହିଁ (ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ବରଖାସ୍ତ କରିଦେଲେ) । କାରଣ ସେମାନେ ଔପନିବେଶିକ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିକୁ ପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ତ୍ୟାଗ କରିବାର ସପକ୍ଷରେ ନଥିଲେ । ୧୯୯୦ ଦଶକରେ ଏହି ଔପନିବେଶିକ ଶିକ୍ଷା ପଦ୍ଧତିର ଯେଉଁ ନୂଆ ଦୁଷ୍ପରିଣାମଗୁଡ଼ିକ ବାହାରୁଛି, ତାହାର ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ, ଏବଂ ଆର୍ଥିକ-ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୁଣ୍ଡ ଟେକୁଥିବା ଗଣଆନ୍ଦୋଳନମାନଙ୍କ ସହ ଖାପ ଖୁଆଇ ହୁଏତ ପୁଣି ଥରେ ଶିକ୍ଷାର ବିକଳ୍ପ ଖୋଜିବାକୁ ପ୍ରୟୋଗଧର୍ମୀ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମମାନଙ୍କର ଅଭ୍ୟୁଦୟ ହୋଇପାରେ ।

ଭାଷା, ଉପଭାଷା ଓ ମାତୃଭାଷା

ଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଦୁଇଟି ଦିଗରୁ ବିଚାର କରିବା କଥା । ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରାଣୀ ଜଗତରେ ମନୁଷ୍ୟର ବିଶେଷତ୍ୱକୁ ଦର୍ଶାଇବା ପାଇଁ ମନୁଷ୍ୟକୁ ଏକ ବିଚାର ବିବେଚନା କରୁଥିବା ପ୍ରାଣୀ ବୋଲି ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଏ । ଏହି ବିଚାର ବିବେଚନା କେବଳ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ହିଁ ସମ୍ଭବ ହୁଏ । ଅତ୍ୟନ୍ତ ନିମ୍ନ ଧରଣର ଭାବ ବିନିମୟ ପଶୁମାନେ ମଧ ବିଭିନ୍ନ ସଙ୍କେତ ଦ୍ୱାରା କରିପାରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ସଙ୍କେତ ପ୍ରେରଣ ଭାଷା ନୁହେଁ । ଭାଷା ଦ୍ୱାରା ହିଁ ଅନୁଭୂତି, ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ଏବଂ ବିଚାରକୁ ସଞ୍ଚିତ କରାଯାଇପାରେ ଏବଂ ସଞ୍ଚିତ ବିଚାରଗୁଡ଼ିକର ସଞ୍ଚାଳନ ବା ବିନିମୟ ଅନ୍ୟ ମନୁଷ୍ୟମାନଙ୍କ ସାଙ୍ଗରେ ହୋଇପାରେ । ଏହିସବୁ ବିଚାର ବିନିମୟରୁ ନାନା ପ୍ରକାରର ବିଚାର ପ୍ରଣାଳୀ ସୃଷ୍ଟି ହୁଏ ଏବଂ ମନୁଷ୍ୟମାନେ ନିଜ ନିଜର ସଂସ୍କୃତି ତିଆରି କରି ତା' ଭିତରେ ରହନ୍ତି । ପଶୁମାନେ ପ୍ରକୃତିଦତ୍ତ ପ୍ରବୃତ୍ତିଗୁଡ଼ିକୁ ନେଇ ସାମୂହିକ ତଥା ନିଜସ୍ୱ ଜୀବନଯାପନ କରନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ମନୁଷ୍ୟ ନିଜ ଦ୍ୱାରା ତିଆରି ସଂସ୍କୃତି ଦ୍ୱରା ହିଁ ସାମାଜିକ ତଥା ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଜୀବନର ସବୁକାମ ସମ୍ପନ୍ନ କରିଥାଏ । ଅତଏବ ବୁଝିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଭାଷା ବଦଳରେ ମନୁଷ୍ୟ ସ୍ୱାୟତ୍ତ ଅର୍ଥାତ୍ ସ୍ୱନିୟନ୍ତ୍ରିତ ହୋଇପାରିଛି ।

ତେଣୁ ପରିବାର ହେଉ ବା ରାଷ୍ଟ୍ର ହେଉ ବା ପ୍ରଦେଶ ହେଉ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାନବଗୋଷ୍ଠୀର ବିକାଶ ପାଇଁ ଭାଷା ଏକ ମୌଳିକ ଅସ୍ତ୍ର । ଭାଷା ବିଷୟରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଏକ ସ୍ପଷ୍ଟ ନୀତି ବା ଦୃଷ୍ଟିକୋଣ ରହିବା ଦରକାର ।

ତାହେଲେ ଏହା କ'ଣ ଏକ ଦୁର୍ଭାଗ୍ୟର ବିଷୟ ନୁହେଁ ଯେ, ଆମେ ଭାରତବାସୀ ଏବଂ ତନ୍ମଧ୍ୟରେ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାବାସୀ ଏଯାବତ୍ ଆମର ଏକ ଭାଷାନୀତି ସ୍ଥିର କରିପାରିନାହୁଁ ? ଭାଷା ବିଷୟରେ ଆମେ କହିଆସିଛୁ ଗୋଟିଏ ଭାବରେ, ଆଚରଣ କରୁଛୁ ଅନ୍ୟ ଭାବରେ । ଫକୀରମୋହନ ଏବଂ ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେରଙ୍କର ମାତୃଭାଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ପଦ୍ୟୋକ୍ତିମାନଙ୍କୁ କହି କିମ୍ବା ଶୁଣି ଆମେ ଅନୁପ୍ରାଣିତ ଅନୁଭବ କରୁ । ହୁଏତ ଏହା ଏକ ଗାଉଁଲି ଭାବପ୍ରବଣତା, କିମ୍ବା ଆମେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷିତମାନେ ଏକ ମେରୁଦଣ୍ଡବିହୀନ ଓ ସଂସ୍କୃତିବିହୀନ ଗୋଷ୍ଠୀ ।

ଶିକ୍ଷିତମାନେ ଏ ବିଷୟରେ ତର୍କ କଲାବେଳେ ଅଧାରେ ଛାଡ଼ିଦିଅନ୍ତି । ତର୍କକୁ ଶେଷ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ନେଇଯିବା ତାଙ୍କୁ ଅଡୁଆରେ ପକେଇ ଦେବ ବୋଲି ସେମାନେ ଭୟ କରନ୍ତି । ଏହି ଭୟକୁ ଲଘିବା ପାଇଁ ଆମେ ଓଡ଼ିଶାର ଶିକ୍ଷିତମାନଙ୍କୁ ଦୁଇଟି ପ୍ରଶ୍ନର ପୁରା ଜବାବ୍ ଦେବାପାଇଁ ଅନୁରୋଧ କରୁ ।

''ମାତୃଭୂମି ମାତୃଭାଷାରେ ମମତା ଯା' ହୃଦେ ଜନମି ନାହିଁ
ତାକୁ ଯଦି ଜ୍ଞାନୀ ଗଣରେ ଗଣିବା, ଅଜ୍ଞାନ ରହିବେ କାହିଁ ।''

(ଗଙ୍ଗାଧର ମେହେର)

ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶଟିରେ ଯାହା କୁହାଯାଇଛି, ତାହା କ'ଣ ଏକ ମଫସଲିଆ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସ, ନା ତହିଁରେ ଏକ ନୃତାତ୍ତ୍ୱିକ ସତ୍ୟ ନିହତ ଅଛି ? ଯେଉଁମାନେ ଏହାକୁ ଏକ ମଫସଲିଆ, ପୁରୁଣାକାଳିଆ ଭାବପ୍ରବଣତା ବୋଲି କହିବେ, ଆମେ ତାଙ୍କ ସାହସକୁ ଧନ୍ୟବାଦ ଦେବୁ । ସେମାନେ ଯଦି ରାଜ୍ୟ ଶାସନ ଓ ପାଠପଢ଼ା ଏକ ବିଦେଶୀ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ହେଉ ବୋଲି ସମର୍ଥନ କରନ୍ତି, ସେଥିରେ ଆମେ ଅସହମତ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ତାଙ୍କ ବିଚାର ଓ ଆଚରଣରେ ଏକ ସଙ୍ଗତି ରହିଛି ବୋଲି ମାନିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହେବୁ ।

ମେରୁଦଣ୍ଡ ବିହୀନ ସେଇମାନେ ଯେଉଁମାନେ ମାତୃଭାଷାର ଗାରିମାକୁ ମାନୁଛନ୍ତି କିନ୍ତୁ ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ପ୍ରଚଳନକୁ ସମର୍ଥନ କରୁଛନ୍ତି । ଆମେ ସେଇମାନଙ୍କ ବିଷୟରେ ଚିନ୍ତିତ । ଚର୍ଚ୍ଚା ଓ ଯୁକ୍ତିତର୍କ ବେଳେ ସେମାନେ ଅଦ୍ଭୁତ କଥାମାନ କହିଥାନ୍ତି । ସେଇ କଥାଗୁଡ଼ିକରେ ସତ୍ୟତା ନଥାଏ କିମ୍ବା ଯୁକ୍ତିଯୁକ୍ତତା ନଥାଏ, ଅଥଚ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଶିକ୍ଷିତ ବ୍ୟକ୍ତି ସେଗୁଡ଼ିକର ପୁନରାବୃତ୍ତି କରନ୍ତି । ଗୋଲକ ବିହାରୀ ଧଳ ତାଙ୍କର ପୁସ୍ତକ 'ଓଡ଼ିଆ କେବେ ?'ରେ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କର ଏଇ ସହରିଆ ଅନ୍ଧବିଶ୍ୱାସଗୁଡ଼ିକୁ ସମୂଳେ ଧ୍ୱଂସ କରିଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏହି ପୁସ୍ତକଟି ଅତି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଏବଂ ଓଡ଼ିଶାର ପ୍ରତ୍ୟେକ କଲେଜରେ ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକ ରୂପେ ସ୍ଥାନ ପାଇବା ଦରକାର ।

କେବଳ ଓଡ଼ିଶା ବା ଭାରତରେ ନୁହେଁ, ପୃଥିବୀର ବହୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଭାଷାମାନଙ୍କର ଅବକ୍ଷୟ ଏବଂ ହୀନସ୍ଥିତି ହୋଇ ଚାଲିଛି ଏବଂ ଯେଉଁଠି ଏହା ହେଉଛି

ସେ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ଗୌରବର ମଧ୍ୟ କୌଣସି ବୃଦ୍ଧି ହେଉନାହିଁ । ଗୋରା ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶମାନେ ଯେଉଁସବୁ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଅଧିକାର କରି ନିଜର ଉପନିବେଶରେ ପରିଣତ କଲେ, ସେଠାକାର ବାସିନ୍ଦାମାନଙ୍କୁ ଅସଭ୍ୟ ଏବଂ ସେମାନଙ୍କର ଭାଷାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଘୋଷଣା କଲେ । ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀମାନଙ୍କର ନିୟନ୍ତ୍ରଣ ଓ ପ୍ରଚାରର ଚାପ ଫଳରେ ଔପନିବେଶିକ ଦେଶମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଏକ ବୌଦ୍ଧିକ ଗୋଲାମୀ ଆସିଗଲା ଏବଂ ସେମାନେ ନିଜେ ନିଜର ଭାଷାକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଯୁକ୍ତି ବାଢ଼ି ବସିଲେ । ଆଜି ଜଣେ ହାରାହାରି ଶିକ୍ଷିତ ଭାରତୀୟ କହେ, ମୋ ଭାଷାଟି ଏକ ଅଯୋଗ୍ୟ ଭାଷା । କେବଳ ଓଡ଼ିଆ ନୁହେଁ, ହିନ୍ଦୀ, ତାମିଲ, ବଙ୍ଗଳା-ସବୁଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛନ୍ତି ଅଯୋଗ୍ୟ । ବିଜ୍ଞାନ ଅନୁସନ୍ଧାନ ପାଇଁ, ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟର ସଞ୍ଚାଳନ ପାଇଁ, ଦର୍ଶନ ସଂସ୍କୃତିର ବିବେଚନ ପାଇଁ ଏଗୁଡ଼ିକ ଅଯୋଗ୍ୟ ଭାଷା । ଏପରି କହିବା ଏକ ଚରମ ହୀନମନ୍ୟତା । ନାଓମ୍ ଚୋମ୍‌ସ୍କି (NOAM CHOMSKY) ଭଳି ବହୁ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନୀ ମାନନ୍ତି ଯେ, ପୃଥିବୀର ଯେଉଁ କେତେହଜାର ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ଭାଷା ଭାବରେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଇଛି, ସେମାନେ ସମାନ ଭାବରେ ଯୋଗ୍ୟ । ଗୋଟିଏ ଭାଷା ଅନ୍ୟ ଭାଷାଠାରୁ କମ୍ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି କହିବାର କୌଣସି ବୈଜ୍ଞାନିକ ଆଧାର ନାହିଁ । ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ସଙ୍ଗେ ଭାଷାର ଯୋଗ୍ୟତା ବା କ୍ଷମତାର ଅଙ୍ଗାଙ୍ଗୀ ସଂପର୍କ ନାହିଁ । ଗୋଟିଏ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଭାଷାକୁ କେଉଁ କେଉଁ କାମ କରିବାକୁ ପଡୁଛି, ତା' ଉପରେ ନିର୍ଭର କରେ ଯେ, ସେ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର କେତେ ବଡ଼ ହେବ । କୌଣସି ଏକ ଭାଷା ଯେତେବେଳେ ଗୋଟିଏ ନୂଆ ରକମର ଦାୟିତ୍ୱ ନିଏ, ସେ ତା'ର ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାରରେ ନୂଆ ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଗଢ଼େ ବା ପୁରାଏ । ଆଦିମକାଳରୁ ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲିଆସିଛି । ଆଧୁନିକ ବାଣିଜ୍ୟ, ଶିଳ୍ପ ବା ବିଜ୍ଞାନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯେ ଓଡ଼ିଆ ବା ତାମିଲ ଭାଷାର ଶବ୍ଦଭଣ୍ଡାର ଯଥେଷ୍ଟ ନୁହେଁ, ତାହାର ଏକମାତ୍ର କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ବା ତାମିଲ ଏସବୁର ଦାୟିତ୍ୱ ନେଇନାହାନ୍ତି । ଆଗ ଶବ୍ଦ ଆସୁ, ତା'ପରେ ଆମେ ଆମ ଭାଷାରେ କାମ କରିବା ବୋଲି ଯେଉଁମାନେ କହନ୍ତି, ସେମାନଙ୍କର ଅଜ୍ଞାନତାର କୌଣସି ସୀମା ନାହିଁ ।

ଆହୁରି ଏକ ଅଜ୍ଞାନତା ହେଉଛି ଯେ, ବିଦେଶୀ ଭାଷା ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ଆମେ

ଇଂରାଜୀକୁ ଅବାଧରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବୁ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାମ ସେଇ ଭାଷାରେ ଚଳେଇ ନେବୁ । ଏପରି ଦମ୍ଭ କରୁଥିବା ଲୋକେ ଫକୀରମୋହନଙ୍କର —

"ପଢ଼ିଲି ନାନା ଦେଶ ଭାଷା
କାହିଁ ତ' ନ ପୂରିଲା ଆଶା
ହେଉ ପଛେ ତାହା ନିକୃଷ୍ଟ
ମୋ ମାତୃଭାଷା ମୋତେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ।"

ଏହି ପଦ୍ୟାଂଶକୁ ମଫସଲିଆ ଭାବପ୍ରବଣତା ବୋଲି କହିବାର ସାହସ କରିବେ କି ? ଏ ବିଷୟରେ ଗୋଟିଏ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ ଜାଣିବା ଦରକାର । ଜଣେ ଲୋକ ମାତୃଭାଷାରେ ଯେତିକି ପ୍ରବୀଣ ହୋଇପାରିବ ଅନ୍ୟ ଭାଷା ଏବଂ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ କେବେହେଲେ ସେତିକି ପ୍ରବୀଣ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ । ବିଦେଶୀ ଭାଷା ଉପରେ ଦୁଇଗୁଣ ବା ଚାରିଗୁଣ ଅଧିକ ସମୟ ଦେଇ ମଧ୍ୟ ଏହାର ପରୀକ୍ଷା କରାଯାଇପାରେ । ଭାଷାପ୍ରତି ସଂବେଦନଶୀଳ ଜ୍ଞାନୀ ଲୋକେ ସର୍ବଦା କହିଥାନ୍ତି ଯେ, ଶୈଶବ ବା ବାଲ୍ୟାବସ୍ଥାରେ ଘର ବା ପରିବେଶରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ଭାଷାକୁ ମଣିଷ ଯେତିକି ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦରେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରେ, ସେଇ ଭାଷାରେ ସେ ଯେତିକି ମନଗହୀରର କଥା କହିପାରେ ବା ଲେଖିପାରେ, ଅନ୍ୟ ଭାଷାଦ୍ୱାରା ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ । ଯେଉଁମାନେ ସ୍କୁଲରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷା କରି ଇଂରାଜୀ କବିତା ଲେଖିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିଛନ୍ତି, ସେମାନେ କେବେହେଲେ ଉଚ୍ଚକୋଟୀର କବି ହୋଇପାରିନାହାନ୍ତି । ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁରଙ୍କର କାବ୍ୟ ପ୍ରତିଭା ପ୍ରତି ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ତତ୍କାଳୀନ ଇଂରେଜ କବି ୟାଟ୍ସ୍ (W.B.Yeats) ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ କବିତାଗୁଡ଼ିକର ଇଂରାଜୀ ଅନୁବାଦକୁ ସୁଧାରି ତାଙ୍କୁ ନୋବେଲ ପୁରସ୍କାର ପାଇବାରେ ସାହାଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଥିଲେ । କିଛି ସମୟ ପରେ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥଙ୍କ ସ୍ୱରଚିତ ଇଂରାଜୀ କବିତା ଓ ଲେଖାମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ି ସେ ବିରକ୍ତ ହୋଇପଡ଼ିଥିଲେ ଏବଂ ନିଜର ପ୍ରତିକ୍ରିୟା ପ୍ରକାଶ କରିଥିଲେ ଯେ, "ଗୁଡ଼ାଏ ଭଲ କବିତା ଲେଖିବା ପରେ ସେ ନିଜକୁ ଇଂରାଜୀ ଲେଖକ କରିବା ପାଇଁ ବାହାରିଛନ୍ତି ଓ ବାଜେ ଜିନିଷମାନ ଲେଖୁଛନ୍ତି । ସେ ଇଂରାଜୀ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । କୌଣସି ଭାରତୀୟ ଇଂରାଜୀ ଜାଣନ୍ତି ନାହିଁ । ଯିଏ ଗୋଟିଏ ଭାଷାକୁ ନିଜ ବାଲ୍ୟକାଳରୁ ନିରବଧି ବ୍ୟବହାର କରୁନାହିଁ, ସେହି ଭାଷାରେ ନିଜର ଭାବ ବିଚାର ପ୍ରକାଶ କଲାବେଳେ ସେ ମାଧୁର୍ଯ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି କରିପାରିବ ନାହିଁ କିମ୍ବା ଏକ ନିଜସ୍ୱ

ଶୈଳୀ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ।'' ("Damn Tagore. We got out three good books... and then, because he thought it more important to see and know English than to be a great poet, he brought out sentimental rubbish and wrecked his reputation. Tagore doesnot know English. No Indian knows English, Nobody can write with music and style in a language not learnt in childhood and eversince the language of his thought")– ଅଧୁନା ପ୍ରକାଶିତ କୃଷ୍ଣ ଦତ୍ତ ଏବଂ ଏଣ୍ଡ୍ରୁ ରବିନ୍‌ଶନ୍‌ଙ୍କ ପୁସ୍ତକ Rabindranath Tagore-The Myriad Minded Manରୁ ଉଦ୍ଧୃତ।)

ଓଡ଼ିଶାର ଜଣେ ଶ୍ରେଷ୍ଠ କବି ସଚ୍ଚିଦାନନ୍ଦ ରାଉତରାୟ କଲିକତା ଅବସ୍ଥାନ ବେଳେ ବଙ୍ଗ କବିମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଆକୃଷ୍ଟ ହୋଇ ବଙ୍ଗଳାରେ କବିତା ଲେଖିବା ଆରମ୍ଭ କରିଥିଲେ। ତତ୍କାଳୀନ ଶ୍ରେଷ୍ଠ ବଙ୍ଗ କବିମାନେ ତାଙ୍କ କାବ୍ୟ ପ୍ରତିଭାକୁ ଚିହ୍ନିଲେ, କିନ୍ତୁ ପରାମର୍ଶ ଦେଲେ ଓଡ଼ିଆରେ ଲେଖିବା ପାଇଁ। ଇଂରାଜୀ ତୁଳନାରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷା ସହିତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାର ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ଅଧିକ ହେଲେ ସୁଦ୍ଧା ସେମାନେ ମନ୍ତବ୍ୟ ଦେଲେ ଯେ, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ସଚ୍ଚି ରାଉତରାୟଙ୍କ କାବ୍ୟ ପ୍ରତିଭାର ପୂର୍ଣ୍ଣ ବିକାଶ ହୋଇପାରିବ। ଏହି ଦୁଇଟି ଉଦାହରଣ ଭିତରେ ଭାଷା ସମ୍ପର୍କୀୟ ଏକ ଗହନ ସତ୍ୟ ଲୁଚି ରହିଛି। ନିଜ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ମଣିଷ ଅତୀତର ସଞ୍ଚିତ ବିଦ୍ୟା ଓ କ୍ଷମତାଗୁଡ଼ିକର ଅଧିକାରୀ ହୋଇପାରେ ଏବଂ ଦ୍ୱିତୀୟତଃ ନିଜ ଭାଷା ସାଙ୍ଗରେ ଜଣେ ଯେତେ ସ୍ୱାଧୀନ ଓ ସ୍ୱଚ୍ଛନ୍ଦ ହୋଇପାରେ, ଅନ୍ୟ ଭାଷା ମାଧ୍ୟମରେ ତାହା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ। ମା' ସାଙ୍ଗରେ ପିଲାଟିଏ ଯେତେ ରକମର ଭାବଭଙ୍ଗୀ ପ୍ରକାଶ କରିଥାଏ, ଅନ୍ୟ କାହାସାଙ୍ଗରେ ସେପରି କରେନାହିଁ। ମାତୃଭାଷାଟିଏ ଏହି ମା' ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ। ନିଜ ଭାଷାକୁ ମୋଡ଼ାମୋଡ଼ି କରି ବଙ୍କେଇ ଟଙ୍କେଇ କରି ଆମେ ବ୍ୟବହାର କରିପାରିବା, ଶବ୍ଦମାନଙ୍କୁ ଭାଙ୍ଗି ଯୋଡ଼ିପାରିବା। ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ ଏପରି କଲାବେଳେ ସାବଧାନ ହେବାକୁ ପଡ଼େ- ସେଇ ଭାଷାର ଲୋକେ ଏହାକୁ ଠିକ୍ ମନେ କରିବେ ତ ?

ଭାଷା ବିଷୟକ ତୃତୀୟ ଅଜ୍ଞାନତା ହେଉଛି ପଢ଼ିବା ଓ ଲେଖିବା ଭିତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ବୁଝିନପାରିବା। ଅତି ଉଚ୍ଚ ଶିକ୍ଷିତ ଭାରତୀୟମାନେ ଏହି ଭୁଲ କରିଥାନ୍ତି।

ବିଷୟ ବୁଝିବା ପାଇଁ, ମୌଳିକ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କୁ ପଢ଼ିବା ପାଇଁ ଅନେକ ସମୟରେ ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ଶିକ୍ଷା ଦରକାରୀ ହୁଏ । କିନ୍ତୁ ନିଜର ଅଭିବ୍ୟକ୍ତି ଓ ଗବେଷଣା ପାଇଁ ତାହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଏକ ଅନ୍ୟ କଥା । 'ଦେଖୁନାହଁ, ଜାପାନର ସବୁ ଲୋକେ ଇଂରାଜୀ ଶିଖୁଛନ୍ତି, ଚୀନରେ ଇଂରାଜୀ ଶିକ୍ଷାକୁ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରାଯାଉଛି । ଆଉ ତୁମେ କହୁଛ ଇଂରାଜୀକୁ ଛାଡ଼ ।' ଏପରି କହିବା ଲୋକ କେବେ ଏକଥା ବୁଝିବାକୁ ଚେଷ୍ଟା କରିନାହାନ୍ତି ଯେ, ରୁଷ୍, ଜାପାନ କିମ୍ବା ଚୀନର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ଓ ଲେଖକମାନେ ନିଜ ଅସଲ ଲେଖାଗୁଡ଼ିକୁ, ବକ୍ତବ୍ୟଗୁଡ଼ିକୁ ନିଜ ଭାଷାରେ ହିଁ ଲେଖିଥାନ୍ତି । ଗାନ୍ଧୀ ଏବଂ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଠାକୁର ଉଭୟେ ଏହି ପ୍ରଭେଦକୁ ବୁଝାଇବା ପାଇଁ ଗବାକ୍ଷର ଉଦାହରଣ ଦେଇଛନ୍ତି । ଅନ୍ୟ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକ ଗବାକ୍ଷ ସଦୃଶ, ସେଇବାଟେ ଆମେ ବାହାରକୁ ଦେଖିପାରିବା, ବାହାରର ପବନକୁ ଆସିବା ପାଇଁ ବାଟ ଦେବା । କିନ୍ତୁ ଆମର ନିଜ ଘର ଓ ମୁଖ୍ୟ ଦ୍ୱାର ହେଉଛି ଆମର ଅସଲ ଆବାସ । କେତେକ ଦଶନ୍ଧି ପୂର୍ବେ ଜାପାନୀ ଭାଷା, ରୁଷ୍ ଭାଷା ବା ଚୀନ ଭାଷାର ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ଯାହା ଥିଲା; ତାହା ଓଡ଼ିଆ, ତାମିଲ କିମ୍ବା ଗୁଜୁରାଟି ଠାରୁ ମଧ୍ୟ କମ୍ । କିନ୍ତୁ ଏହି ତିନୋଟି ଭାଷା ସବୁ କାମରେ ନିଜକୁ ଲଗାଇଲେ-ଶିଳ୍ପ ବାଣିଜ୍ୟ, ଶାସନ ଓ ବିଜ୍ଞାନରେ । ୨୦-୩୦ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କ ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାର ଭରପୁର ହୋଇଗଲା । ପୃଥିବୀର ପ୍ରତ୍ୟେକ ମାତୃଭାଷାକୁ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ଅବସ୍ଥାରେ ପହଞ୍ଚାଇ ଦିଆଯାଇପାରେ । ଏହାର ଏକ ସଫଳ ପ୍ରୟୋଗ ଇସ୍ରାଏଲରେ ହେଉଛି । ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ମାଣ ଗୋଟିଏ ଦୀର୍ଘକାଳୀନ ଲକ୍ଷ୍ୟ । 'ବର୍ତ୍ତମାନ ବା ଏଇକ୍ଷଣି ମୋତେ ଟିକିଏ ଅସୁବିଧା ହେଉଛି, ତେଣୁ ଏହା ରାଷ୍ଟ୍ରର ନୀତି ନହେଉ' ବୋଲି କହିବାର ମାନସିକତା ଭାରତୀୟ ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀମାନେ ପୋଷଣ କରୁଛନ୍ତି । ପେଟ୍ରୋଲ୍ ଉପରେ କଟକଣା କଲେ ମଉଜରେ ବୁଲିବା ହେବନାହିଁ, ତେଣୁ ବିଦେଶରୁ ପେଟ୍ରୋଲ ଆମଦାନୀ ବଢ଼ିଚାଲୁ, ଓଡ଼ିଆରେ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର ପଢ଼ାଇବାକୁ କହିଲେ ଆମକୁ ଶବ୍ଦ ଗଢ଼ିବାର ଅତିରିକ୍ତ ଶ୍ରମ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ, ତେଣୁ ଓଡ଼ିଆକୁ ଅଯୋଗ୍ୟ ଘୋଷିତ କରିଦିଆଯାଉ- ଏହି ମାନସିକତାକୁ ନେଇ ଚାଲୁଥିବା ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀବର୍ଗ ଭାରତୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ମାଣ କରିବେ ଅଥବା ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ବିଶ୍ୱ ମାନଚିତ୍ରରେ ସ୍ଥାପିତ କରିବେ ବୋଲି ଯଦି ଆମେ ଆଶା କରିବା, ତାହେଲେ ଜାପାନ ଓ ଇସ୍ରାଏଲର ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ମାଣ ଗାଥାଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଶଂସା ବନ୍ଦ କରିଦେବା ଉଚିତ । ଗୋଟିଏ ଭାଷାକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା ଏବଂ ଗୋଟିଏ ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଉନ୍ନତ କରିବା ଏକା ଭଳି କାମ । ଉଭୟ ପାଇଁ ଗୋଟିଏ ଯୁଗର ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବର୍ଗକୁ

କଷ୍ଟ ଓ ତ୍ୟାଗ ସ୍ୱୀକାର କରିବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । କଷ୍ଟ ଓ ତ୍ୟାଗ କହିଲେ ପରିଶ୍ରମ, ଉତ୍ପାଦକ ଓ ସୃଜନାତ୍ମକ ଶ୍ରମକୁ ହିଁ ବୁଝାଏ । ଆଜି ଆମ ଦେଶରେ କଷ୍ଟ ଓ ତ୍ୟାଗ କରୁଥିବା, ସୃଜନାତ୍ମକ ପରିଶ୍ରମରେ ଆତ୍ମସ୍ୱାର୍ଥକୁ ବଳି ଦେଉଥିବା ବୁଦ୍ଧିଜୀବୀ ବ୍ୟକ୍ତି ରୂପରେ ଅନେକ ଅଛନ୍ତି । କିନ୍ତୁ ଏକ ବ୍ୟାପକ ବୌଦ୍ଧିକ ସମୂହ ନାହିଁ, ଯିଏ ନିଜ କାନ୍ଧରେ ଓଡ଼ିଆ ଜାତିକୁ ଟେକି ପାରିବ ।

ଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଏବଂ ମାତୃଭାଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ—ଏ ଦୁଇଟିର ଗୁରୁତ୍ୱକୁ ଉପଲବ୍ଧି କରିବା ସମୟରେ ମାତୃଭାଷାର ଅର୍ଥକୁ ଠିକ୍ ଭାବରେ ବୁଝିବାକୁ ହେବ । ମାତୃଭାଷାର ଆକ୍ଷରିକ ଅର୍ଥ ହେଉଛି ମା' ଠାରୁ ଶିଖିଥିବା ଭାଷା, କିନ୍ତୁ ଏହି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ଭୁଲ ହେବ । ମା' କହିଲେ ମାଟିକୁ ମଧ୍ୟ ବୁଝାଏ, ନିଜ ମାଟିର ଭାଷା । ମୋଟ ଉପରେ କହିବାକୁ ଗଲେ ପିଲାଟି ଦିନୁଁ ଯେଉଁ ଭାଷାକୁ ଆମେ ଅତି ନିବିଡ଼ ଭାବେ ଆମର ନିକଟ ସମ୍ପର୍କୀୟମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସ୍ୱତଃସ୍ଫୂର୍ତ୍ତ ଶିଖୁ, ବ୍ୟବହାର କରୁ ଏବଂ ଲଗାତର ଜୀବନର ଶତବିଧ କାର୍ଯ୍ୟରେ ବ୍ୟବହାର କରୁ; ଏହି ଭାଷା ଶିକ୍ଷା ସମୟରେ ହତଭାଗାମାନଙ୍କ ବ୍ୟତୀତ ବାକି ସମସ୍ତେ ମା' ପାଖରେ ହିଁ ରହିଥାନ୍ତି, ତେଣୁ ଏହା ମାତୃଭାଷା । ବେଳେ ବେଳେ ଏକରୁ ଅଧିକ ଭାଷା ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମିଳିଥାଏ । ଏକ ସମୟରେ ଦୁଇଟି ଭାଷା ମିଳିଥିବାର ଉଦାହରଣ ବହୁତ ବେଶୀ, କାରଣ ଅନେକ ପରିବାର ନିଜ ଜନ୍ମଭୂଇଁର ଭାଷା ଅଞ୍ଚଳ ଛାଡ଼ି ଭିନ୍ନ ଏକ ଭାଷାଭାଷୀ ଅଞ୍ଚଳରେ ବାସ କରିଥାନ୍ତି । ପରିବାର ପରିସୀମା ମଧ୍ୟରେ ପୁରୁଣା ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷା ରହେ, ପରିବାର ବାହାରୁ ନୂଆ ଅଞ୍ଚଳର ଭାଷା ଘର ଭିତରକୁ ପ୍ରବେଶ କରେ, ଅତି ନିବିଡ଼ ଭାବରେ । ଉଭୟକୁ ମାତୃଭାଷା ରୂପେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ । ଯେଉଁ ଭାଷାକୁ କେବଳ ଶ୍ରେଣୀକକ୍ଷରେ ଶିକ୍ଷା କରାଯାଏ କିମ୍ବା ଏକ ବ୍ୟବସାୟିକ ଉପଯୋଗିତା ପାଇଁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଏ, ତାହା ମାତୃଭାଷାର କେବେ ସମକକ୍ଷ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ କି ମାନ୍ୟତା ବି ପାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଅର୍ଥାତ୍ ଅନ୍ତରତମ ଓ ଉଚ୍ଚତମ ଅଭିବ୍ୟକ୍ତିର ମାଧ୍ୟମ ହୋଇପାରିବ ନାହିଁ ।

ଯେଉଁ ଭାଷାଗୁଡ଼ିକୁ ରାଜନୈତିକ ବା ସାହିତ୍ୟିକ ସ୍ୱୀକୃତି ମିଳିନାହିଁ, ଅନ୍ୟଏକ ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ ଭାଷାର 'ଉପଭାଷା' ରୂପେ ଚିହ୍ନିତ କରାଯାଉଛି, ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଭାଷା ଓ ମାତୃଭାଷାର ମାନ୍ୟତା ମିଳିବା ଉଚିତ କି ନୁହେଁ ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର ଜଟିଳ,

କାରଣ ଏହାର ସମାଧାନ ମାତ୍ରାଭେଦ ଏବଂ ଅସ୍ମିତା-ସଂଘର୍ଷ ଦ୍ୱାରା ହୁଏ । କେତେ ମାତ୍ରାର ପ୍ରଭେଦ ରହିଲେ ତାହାକୁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ''ମାତୃଭାଷା'' ବୋଲି କୁହାଯିବ ? ଏହି ପ୍ରଭେଦର ମାତ୍ରାକୁ ଭାଷା ବିଜ୍ଞାନୀମାନେ ସୂକ୍ଷ୍ମ ଭାବରେ ନିରୂପିତ କରିନାହାନ୍ତି । ଅନେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ବାକ୍ୟଗଠନ ପ୍ରଣାଳୀର ଭେଦ ଏବଂ ଶବ୍ଦ ଭଣ୍ଡାରର ପାର୍ଥକ୍ୟ ଏତେ କମ୍ ଯେ, କାହିଁକି ଏହା ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ହେଲା—ତାହାର ଉତ୍ତର ଭାଷା ବୈଜ୍ଞାନିକ ଦେଇପାରିବ ନାହିଁ । ୟୁରୋପରେ ସ୍କାଣ୍ଡିନେଭିଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଚାରିପାଞ୍ଚଟା ଭାଷା ଅଛି ଓ ପ୍ରତ୍ୟେକ ପ୍ରତିଷ୍ଠିତ । ଭାଷା ବୈଜ୍ଞାନିକମାନେ କହନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ଭିତରେ ଯେଉଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଅଛି, ତା' ଅପେକ୍ଷା ବିଭିନ୍ନ ଅଞ୍ଚଳରେ କୁହାଯାଉଥିବା ଇଂରାଜୀ ଉପଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ପାର୍ଥକ୍ୟ ବହୁତ ବେଶୀ । ଅତଏବ ଏହା ଭାଷା ବୈଜ୍ଞାନିକର ସମସ୍ୟା ନୁହେଁ । ଭାଷା ବୈଜ୍ଞାନିକ ହାତରେ ଯଦି ଏହାର ସମାଧାନ ଛାଡ଼ି ଦିଆଯିବ, ତାହେଲେ ସେ ହୁଏତ ବହୁତ ଭାଷାକୁ ଉପଭାଷା କହିବା ଆରମ୍ଭ କରିଦେବ କିମ୍ବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଉପଭାଷାକୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାର ସମ୍ମାନ ଦେଇ ପୃଥିବୀକୁ ବିବିଧତା ଶୂନ୍ୟ କରିଦେବ । ଅରାଜକ ଭାବରେ ବିବିଧତାର ବୃଦ୍ଧି ଏବଂ ଏକଛତ୍ରବାଦୀ ଢଙ୍ଗରେ ବିବିଧତାର ବିଲୋପ—ଏହି ଉଭୟ ଦୁର୍ବିପାକରୁ ମନୁଷ୍ୟର ସଂସ୍କୃତିକୁ ରକ୍ଷା କରିବା ପାଠ୍ୟପୁସ୍ତକର କାମ ନୁହେଁ, ସାମାଜିକ ପ୍ରକ୍ରିୟାର କାମ । ସାମାଜିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା କହିଲେ ସାମାଜିକ ଶକ୍ତିମାନଙ୍କର ରଚନା ଓ ସଂଘର୍ଷ । ଗୋଟିଏ ତଥାକଥିତ 'ଉପଭାଷା'ର ଭାଷୀମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ମିଶ୍ରଣ ଯଦି ଅନ୍ୟଏକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାଷା-ଭାଷୀସମୂହ ସାଙ୍ଗରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ହୋଇଯାଇଛି, ତାହେଲେ ହୁଏତ ସେହି ଭାଷୀସମୂହ ନିଜର ଭାଷାକୁ ଅଲଗା କରିବାର ସଂଘର୍ଷ କରିବ ନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଏକ ଭାଷାଭାଷୀ ଗୋଷ୍ଠୀ ଭିତରେ ଯଦି ରାଜନୈତିକ ଶୋଷଣ ବା ପକ୍ଷପାତର ଭେଦ ତୀବ୍ର ରୂପେ ଅନୁଭୂତ ହେବ, ତାହେଲେ ଅସ୍ମିତା ସଂଘର୍ଷର ଏକ ସାମାଜିକ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଆରମ୍ଭ ହେବ । ଏହି ଅସ୍ମିତା ସଂଘର୍ଷର ଗୋଟିଏ ଦିଗ ହେବ ନିଜ ଭାଷାର ଅଧିକ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ଅନ୍ୟଏକ ଦିଗ ହେବ ରାଜନୈତିକ ବିରୋଧ । ଓଡ଼ିଶାର ଉତ୍ତର, ଦକ୍ଷିଣ ଓ ପଶ୍ଚିମ ସବୁ ଅଞ୍ଚଳର ନିଜସ୍ୱ ଭାଷା ଅବା ଉପଭାଷା ରହିଛି । କିନ୍ତୁ ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ଭାଷା ଆନ୍ଦୋଳନ ଯେତିକି ଅଗ୍ରଗତି କରିଛି, ଉତ୍ତର ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାରେ ତାହା ହୋଇନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ଭାଷାଗତ ନୁହେଁ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାର ସାମାଜିକ ଶକ୍ତିମାନେ ବହୁ ଦିନରୁ ରାଜଧାନୀ ଅଞ୍ଚଳର ଶାସନ ଓ ଆଧିପତ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବିଦ୍ରୋହ

କରିଆସିଛନ୍ତି, ରାଜନୈତିକ ଆଧିପତ୍ୟ ସଙ୍ଗେ ସାଂସ୍କୃତିକ ଆଧିପତ୍ୟ ମଧ୍ୟ ସେମାନଙ୍କୁ ଶରବ୍ୟ କରିଆସିଛି । ଅସହାୟ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଯାହା 'ଶଳା କଟକିଆ' ଆଦି ଗାଳିରେ ପ୍ରକାଶ ପାଉଥିଲା, ଆଜି ତାହା ଏକ ରାଜନୈତିକ ଓ ସାହିତ୍ୟିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ରୂପ ନେଇଛି । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶା ପାଇଁ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଉନ୍ନୟନ ପରିଷଦ ଗଢ଼ିବାର ଦାବୀକୁ ସବୁ ରାଜନୈତିକ ଦଳ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇ ସାରିଛନ୍ତି । 'ସମ୍ବଲପୁରୀ' ଉର୍ଫ 'କୋଶଲୀ' ଭାଷାରେ ସାହିତ୍ୟ ନିର୍ମାଣର କାମ ମଧ୍ୟ ସମାନ୍ତରାଳ ଭାବେ ଚାଲିଛି । ଏହି ସାହିତ୍ୟିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ଯେ କେତେ ସୃଜନାତ୍ମକ ହୋଇପାରିଛି, ତାହା ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟଙ୍କର କାବ୍ୟ ଓ ଗଳ୍ପଗୁଡ଼ିକର ଅନୁଧାନ କଲେ ଜଣାପଡ଼େ । ହେମଚନ୍ଦ୍ର ଆଚାର୍ଯ୍ୟ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଜଣେ ଉଚ୍ଚକୋଟିର ସାହିତ୍ୟିକ ଏବଂ ତାଙ୍କର ପ୍ରତିଭା ଏହି ଭାଷା ଆନ୍ଦୋଳନର ଗର୍ଭରେ ଉନ୍ମେଷିତ ହୋଇଛି । ସଂପ୍ରତି ସେ 'ସମ୍ବଲପୁରୀ' ଭାଷାରେ 'ରାମାୟଣ'ର ରଚନା କରିଛନ୍ତି । ଏ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ 'ସମ୍ବଲପୁରୀ' ଭାଷା ଆନ୍ଦୋଳନ ଏବଂ 'ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶା' ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନ ମଧ୍ୟରେ କୌଣସି ଯୋଗାଯୋଗ ନାହିଁ । ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ମଧ୍ୟ ଅଲଗା ଅଲଗା । ଭବିଷ୍ୟତରେ କ'ଣ ହେବ, ତାହାର ଭବିଷ୍ୟବାଣୀ କରିହେବ ନାହିଁ । ନ୍ୟସ୍ତସ୍ୱାର୍ଥ ଗୋଷ୍ଠୀମାନେ ଯଦି ଏହି ଆନ୍ଦୋଳନ ଦ୍ୱୟର ଅନ୍ଧ ବିରୋଧ ନକରନ୍ତି, ଏକ ଗଣତାନ୍ତ୍ରିକ ସୁଫଳ ଏଥିରୁ ମିଳିପାରେ ।

କିନ୍ତୁ ଆଉ ଏକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଭାଷା ଓ ଉପଭାଷାର ପାର୍ଥକ୍ୟକୁ ଚିହ୍ନିବା ଦରକାର ହୋଇଗଲାଣି । 'ନବ ସମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ' ବା 'ଜଗତିକରଣ'ର ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ପ୍ରାସଙ୍ଗିକତା ବଢ଼ିଯାଇଛି । ସାଧାରଣତଃ ଦେଖାଯାଏ ଯେ, ଯାହାକୁ ଆମେ ଉପଭାଷା ବୋଲି କହିଥାଉ, ତାହା ଗୀତନାଟ ଓ କାହାଣୀରେ ବାରମ୍ବାର ବ୍ୟବହୃତ ହୋଇଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ, ଶାସନର ମାଧ୍ୟମ, ଅନୁସନ୍ଧାନର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ସେଗୁଡ଼ିକର ମୋଟେ ବ୍ୟବହାର ହୁଏନାହିଁ । ଉନବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀରେ ଓ ବିଂଶ ଶତାବ୍ଦୀର ଆରମ୍ଭରେ ଯେଉଁ ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କର ନବଜାଗରଣ ହେଲା, ସେମାନଙ୍କର ଆକାଂକ୍ଷା ବହୁତ ଉଚ୍ଚ ଥିଲା । ଈଶ୍ୱର ଚନ୍ଦ୍ର ବିଦ୍ୟାସାଗର ଏବଂ ରବୀନ୍ଦ୍ରନାଥ ଚାହୁଁଥିଲେ ଯେ, ବିଶ୍ୱବିଦ୍ୟାଳୟର ଉଚ୍ଚତମ ସ୍ତରମାନଙ୍କରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷାର ବ୍ୟବହାର ହେଉ । କିନ୍ତୁ ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ବଙ୍ଗଳା ଭାଷୀଙ୍କର କିମ୍ବା ହିନ୍ଦୀ ଭାଷୀଙ୍କର ଏହି ଉଚ୍ଚ ଆକାଂକ୍ଷା ରହିଲା ନାହିଁ । ବଙ୍ଗଳା, ଓଡ଼ିଆ ଓ ତେଲୁଗୁ ଭାଷୀମାନେ ତାଙ୍କ ଭାଷାରେ ଗୀତନାଟ

ଏବଂ ହରିଜନ ବସ୍ତିର ସ୍କୁଲ ଶିକ୍ଷାର ମାଧ୍ୟମ ରୂପେ ହିଁ ବ୍ୟବହାର କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି । ବିଜ୍ଞାନ, ଦର୍ଶନ ଓ ଶିଳ୍ପବାଣିଜ୍ୟର ଭାଷା ରୂପେ ସେମାନେ ଇଂରାଜୀକୁ ହିଁ ଧରି ରଖିଛନ୍ତି । ଅର୍ଥନୀତି ଓ ସଂସ୍କୃତିର ଜଗତିକରଣ ଯୁଗରେ ଏହି ବିଦେଶୀ ଭାଷାର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଆହୁରି ବଢ଼ିଯିବ । ତେଣୁ ସଂବିଧାନ ଦ୍ୱାରା ମାନ୍ୟତାପ୍ରାପ୍ତ (ଅଷ୍ଟମ ସୂଚୀର) ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକୃତରେ ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଉପଭାଷା ବୋଲି କହିବାଟା ବେଶୀ ସମିଚୀନ ହେବ । ନୂତନ ଭାଷା ଆନ୍ଦୋଳନଗୁଡ଼ିକ ଯଦି ସଂସ୍କୃତି ଏବଂ ଭାଷାର ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ ବିରୁଦ୍ଧରେ ସଚେତ ହୋଇ ନିଜର ଆନ୍ଦୋଳନକୁ ଚଳାଇବେ, ତାହେଲେ ଏଗୁଡ଼ିକର ସକାରାତ୍ମକ ପରିଣାମ ବାହାରିବ । ଅନ୍ୟଥା ସଂବିଧାନର ଅଷ୍ଟମ ସୂଚୀରେ ଆଉଏକ ଉପଭାଷାକୁ ଯୋଡ଼ିବାର ଏହା ଏକ ଆନ୍ଦୋଳନ ହେବ । ବିଡ଼ମ୍ବନା ଏହି ଯେ, ଓଡ଼ିଆ, ବଙ୍ଗଳା ଓ ତାମିଲ ଭାଷା ଓ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରବକ୍ତାମାନେ ତାଙ୍କର ଭାଷାଗୁଡ଼ିକର ଏହି ଉପଭାଷା ସ୍ଥିତି (ଅର୍ଥାତ୍ ଔପନିବେଶିକ ସ୍ଥିତି) ବିରୁଦ୍ଧରେ କୌଣସି ବିଦ୍ରୋହର ସ୍ୱର ଉଠାଉନାହାନ୍ତି ।

୨୯ ମଇ, ୧୯୯୫

ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ ଓ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ

ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ବିଷୟରେ ଗର୍ବ କରିବାର ଅନେକ କଥା ଅଛି । କିନ୍ତୁ ମନେ ରଖିବାକୁ ହେବ ଯେ, ଏହା ଏକ ବିଷମତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସଭ୍ୟତା । ଏହାର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ ଯେ, ପ୍ରାଚୀନ ଓ ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ସଭ୍ୟତାରେ ବିଷମତା ନଥିଲା । କହିବାର ତାତ୍ପର୍ଯ୍ୟ କେବଳ ଏହା ଯେ, ମଧ୍ୟଯୁଗୀୟ ସଭ୍ୟତା ପରି ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ମଧ୍ୟ ବିଷମତା ପୂର୍ଣ୍ଣ । ବରଂ ଏକଥା ନିର୍ଭୁଲ ଭାବରେ କହିହେବ ଯେ, ଏତେ ବେଶୀ ଆର୍ଥିକ ବୈଷମ୍ୟ ଓ ସ୍ତରୀକରଣ ମଧ୍ୟଯୁଗରେ ମଧ୍ୟ ନଥିଲା । ଏହାର ତଥ୍ୟଗତ ବିବରଣୀ ଜାଣିବାକୁ ହେଲେ ବିଶ୍ୱବ୍ୟାଙ୍କ କିମ୍ବା ୟୁ.ଏନ୍.ଡି.ପି. ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶିତ ଗତ କେତେବର୍ଷର ବାର୍ଷିକ ସର୍ବେକ୍ଷଣ ଉପରେ ଆଖି ବୁଲାଇଦେବା ଯଥେଷ୍ଟ ହେବ ।

ବିଡ଼ମ୍ବନାର ବିଷୟ ଯେ, ଆଧୁନିକ ସଭ୍ୟତା ଯେତେ ବେଶୀ ଆଗଉଛି ଏବଂ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟା (ଟେକ୍‌ନୋଲଜି)ର ଯେତେ ନୂଆ ନୂଆ ବିକାଶ ହେଉଛି, ଏହି ବିଷମତାଗୁଡ଼ିକ ସେତେ ବେଶୀ ଗଭୀର ଓ ଅଲଘଂନୀୟ ହୋଇଯାଉଛି । 'ବିକଶିତ' ଓ 'ବିକାଶଶୀଳ' ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ, ରାଷ୍ଟ୍ର ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଧନୀ ଶ୍ରେଣୀ ଓ ଗରିବ ଶ୍ରେଣୀ ଭିତରେ, ନଗର ଓ ଗ୍ରାମ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଦୂରତାଗୁଡ଼ିକ ବଢ଼ି ବଢ଼ି ଚାଲିଛି । ସବୁଠାରୁ ବେଶୀ ବଢୁଛି ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ । ବିଶ୍ୱସ୍ତରରେ ଏହି ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟର ସନ୍ଦର୍ଭ ହେଉଛି ବିକଶିତ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ବିକାଶଶୀଳ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅସମାନତା । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହାର ସନ୍ଦର୍ଭ ହେଉଛି ଦେଶ ଭିତରର 'ସମୃଦ୍ଧ' ଅଞ୍ଚଳ ବନାମ ଅନଗ୍ରସର ବା ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳ ।

ଏହି ବୈଷମ୍ୟର ଉତ୍ପତ୍ତି ଆକସ୍ମିକ ଭାବରେ ହୋଇନାହିଁ । ଯେଉଁଦିନ ଠାରୁ ଆଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାକୁ ଭିତ୍ତିକରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଅର୍ଥନୀତିର ପ୍ରଚଳନ ହେଲାଣି (ଭାରତରେ ବ୍ରିଟିଶ୍ କାଳରୁ), ପୃଥିବୀରେ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ତୀବ୍ରରୁ ତୀବ୍ରତର ହୋଇଚାଲିଛି ।

ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦ କହିଲେ କେବଳ ଲୁଣ୍ଠନ ନୁହେଁ । ଲୁଣ୍ଠନରୁ ଯେଉଁ ସୁନାରୂପା, ହୀରାମୋତି ମିଳେ ତାହା ଅଳ୍ପଦିନରେ ସରିଯିବ । ଅସଲ ଲୁଣ୍ଠନ ହେଉଛି ନିରବଚ୍ଛିନ୍ନ ଭାବରେ ଚାଲିଥିବା ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଶୋଷଣ; ଯାହା ଏକ ଚିରସ୍ଥାୟୀ ଅର୍ଥନୈତିକ

ପ୍ରକ୍ରିୟାରେ ଔପନିବେଶିକ ରାଷ୍ଟ୍ରମାନଙ୍କ ଠାରୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶ ଅନବରତ ଲାଭ ଉଠାଇ ଚାଲିଥାଏ । ଉଭୟ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ, ବ୍ରିଟେନ୍ ଓ ଭାରତ ଭିତରେ, ଆମେରିକା ଓ ଏସିଆ ମଧ୍ୟରେ ଯେତେବେଶୀ ଆର୍ଥିକ ବା ବ୍ୟବସାୟିକ ସମ୍ପର୍କ ବଢ଼ିବ, ଏହି ଲାଭର ପରିମାଣ ସେତିକି ବଢ଼ିଚାଲିବ । ଲାଭ ସବୁବେଳେ ଏକପାଖିଆ, ଏକଚାଟିଆ । ଗୋଟିଏ ଆଡୁ ଅନ୍ୟଆଡ଼କୁ ଯାଏ । ସେପଟୁ ଏଆଡ଼କୁ ଆସେନାହିଁ । ଏହି ଲାଭ ସଂଗ୍ରହର କେତେଗୁଡ଼ିଏ ଉପାୟ ରହିଛି :

୧) ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶ ବା ତା'ର କମ୍ପାନୀ ଉପନିବେଶ ଠାରୁ ଶସ୍ତା ମୂଲ୍ୟରେ ଶ୍ରମ ଓ କଞ୍ଚାମାଲ ପାଇଥାଏ । ନିଜ ଉତ୍ପାଦିତ ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକୁ ଚଢ଼ା ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରିକରେ ।

୨) ଉପନିବେଶ ଅଞ୍ଚଳର ଉତ୍ପାଦନ ପ୍ରଣାଳୀ, କୌଳିକ ବୃତ୍ତିକୁ ନଷ୍ଟ କରି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶର ବା ତା'ର କମ୍ପାନୀମାନଙ୍କର ଜିନିଷକୁ ଉପନିବେଶ ବଜାରରେ ବିକ୍ରି କରେ ।

୩) ଉପନିବେଶର ବଡ଼ ବଡ଼ ଚାକିରି, ଧନ୍ଦା ଓ ଠିକାଦାରୀ ପ୍ରଭୃତି ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶର ଲୋକଙ୍କ ହାତକୁ ଚାଲିଯାଏ ।

୪) ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଦେଶମାନଙ୍କର ଅଧୀନରେ ପରିଚାଳିତ ବିତ୍ତୀୟ ସଂସ୍ଥାମାନେ ଉପନିବେଶ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କୁ ଋଣ ଦେଇ ସେମାନଙ୍କୁ ଋଣଗ୍ରସ୍ତ କରାଇ ସେମାନଙ୍କ ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଏହି ଋଣ ଉପରେ ପୂର୍ଣ୍ଣ ନିର୍ଭରଶୀଳ କରିଦିଅନ୍ତି ଓ ଆର୍ଥିକ ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶିତ, ନିୟନ୍ତ୍ରିତ କରନ୍ତି । ଉପନିବେଶର ମୁଦ୍ରାକୁ ଦୁର୍ବଳ କରିଦେବା ଫଳରେ ଏ ଦେଶର ଜିନିଷଗୁଡ଼ିକ ସେମାନଙ୍କୁ ଅତି ଶସ୍ତାରେ ମିଳେ, ଋଣର ବୋଝ ଅଧିକ ହୋଇଯାଏ ।

ଆଜିର ବିଶ୍ୱରେ ଉତ୍ତର ଆମେରିକା, ପଶ୍ଚିମ ୟୁରୋପ, ଜାପାନ ଓ ଅଷ୍ଟ୍ରେଲିଆ-ଏହି ଦେଶମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏକ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଅଞ୍ଚଳ ତିଆରି ହୋଇଛି, ବାକି ଦୁନିଆଁ ସେମାନଙ୍କର ଉପନିବେଶ ଭଳି ରହୁଛନ୍ତି । ଏସିଆ, ଆଫ୍ରିକା ଓ ଲାଟିନ୍ ଆମେରିକାର ଏହି ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶମାନେ ଯେତେ ଚେଷ୍ଟା କଲେ ମଧ୍ୟ ବିକଶିତ ଦେଶଗୁଡ଼ିକର ସମକକ୍ଷ କିମ୍ବା ତା'ର ପାଖାପାଖି ହୋଇପାରୁନାହାନ୍ତି । କାରଣ ଏହି ଦୁଇ ଅଞ୍ଚଳ ମଧ୍ୟରେ ଉପରୋକ୍ତ ଚାରିଟି ଆର୍ଥିକ ନିୟମ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଉଛି ।

ଯଦି ଦେଶ ଭିତରେ ଗୋଟିଏ ଅଞ୍ଚଳ ଆଉଏକ ବଡ଼ ଅଞ୍ଚଳକୁ ଉପରୋକ୍ତ ଚାରିଟି ସୂତ୍ରରେ ବାନ୍ଧି ପାରିବ, ତାହାହେଲେ ପ୍ରଥମ ଅଞ୍ଚଳ ସମୃଦ୍ଧ ବୋଲି ଜଣାପଡ଼ିବ ଓ ଦ୍ୱିତୀୟ ଅଞ୍ଚଳ ତାହାର ଉପନିବେଶ ସଦୃଶ ହେବ । ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ଏହି ସମ୍ପର୍କକୁ ସାମ୍ରାଜ୍ୟବାଦୀ ଉପନିବେଶ ସମ୍ପର୍କ ବୋଲି କୁହାଯାଏ । କିନ୍ତୁ ଦେଶ ଭିତରେ ଏପରି ସମ୍ପର୍କ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହେଲେ ତାକୁ 'ଆନ୍ତରୀଣ (ଆଭ୍ୟନ୍ତରୀଣ) ଉପନିବେଶ' ବୋଲି କହିବା ଉଚିତ ହେବ । ଦୁନିଆର ପ୍ରାୟ ସବୁ ବିକାଶଶୀଳ ଦେଶରେ ଆନ୍ତରୀଣ ଉପନିବେଶମାନ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ଅଳ୍ପ କିଛି ଅଞ୍ଚଳକୁ ୟୁରୋପ-ଆମେରିକା ଭଳି ସମୃଦ୍ଧ କରିବାର ଚେଷ୍ଟାରେ ଗରିବ ଦେଶମାନଙ୍କର ବିରାଟ ଅଞ୍ଚଳମାନ ଆନ୍ତରୀଣ ଉପନିବେଶରେ ପରିଣତ ହୋଇଛନ୍ତି । ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟର ମୂଳ କାରଣ ହେଉଛି ଆନ୍ତରୀଣ ଉପନିବେଶବାଦ । ଆଧୁନିକ ବିକାଶ ନୀତି ଅର୍ଥାତ୍ ଆଧୁନିକୀକରଣର ଏହା ଏକ ଅପରାହାର୍ଯ୍ୟ ଅଙ୍ଗ ।

ଆଧୁନିକୀକରଣ କହିଲେ କ'ଣ ? ୟୁରୋପ ଆମେରିକା ହେଉଛନ୍ତି ଆଧୁନିକତାର ପ୍ରତୀକ ଓ ଆଦର୍ଶ । ଆର୍ଥିକ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରେ ଅର୍ଥାତ୍ ଉତ୍ପାଦନ, ପରିଚାଳନା ଏବଂ ଜୀବନଯାପନ ଏହି ତିନୋଟି କ୍ଷେତ୍ରରେ ୟୁରୋପ-ଆମେରିକା ଯେଉଁସବୁ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା, କଳକବ୍‌ଜା ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ସେହିସବୁ କଳକବ୍‌ଜା ଓ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟାକୁ ବ୍ୟବହାର କରି ଆମେ ମଧ୍ୟ ସମୃଦ୍ଧ ହେବା-ଏହା ହେଉଛି ଆଧୁନିକୀକରଣ ବା ପ୍ରଚଳିତ ବିକାଶ ନୀତି । ଏହିସବୁ ଯାନ୍ତ୍ରିକ ସରଞ୍ଜାମ ଆମ ପାଖରେ ନାହିଁ । ସେସବୁ ବିଦେଶରୁ ଆମଦାନୀ କରିବାକୁ ହେବ । ଆମର ସବୁ ଟେକ୍‌ନୋଲଜି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବରେ ବିଦେଶରୁ ହିଁ ଆସିଥାଏ । ସେସବୁର ଦାମ୍ ବହୁତ ଚଢ଼ା । ନିଜ ଦେଶରେ ତିଆରି କରିପାରିବା ନାହିଁ, କିମ୍ବା କରିବାକୁ ଗଲେ ତାଙ୍କ ଠାରୁ ସତ୍ତ୍ୱ (ପେଟେଣ୍ଟ) ଆଇନ ଅନୁଯାୟୀ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା କିଣିବାକୁ ହେବ । ତେଣୁ ବିଦ୍ୟା କିଣିବା ଅପେକ୍ଷା ଯନ୍ତ୍ର କିଣିବା ହିଁ ସିଧା ବାଟ ବୋଲି ମନେହୁଏ । ଅଥଚ ଖର୍ଚ୍ଚ ବହୁତ । ଏତେ ଖର୍ଚ୍ଚ ଯେ, ଔପନିବେଶିକ ଦେଶମାନେ ନିଜ ଦେଶର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ସବୁ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକଙ୍କୁ ତାହା ଦେଇପାରିବେ ନାହିଁ । କେବଳ ଅଳ୍ପ କେତେକ ଅଞ୍ଚଳ ଏବଂ ମୁଷ୍ଟିମେୟ ସଂଖ୍ୟକ ଲୋକଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ଢଙ୍ଗରେ ସମୃଦ୍ଧ କରାଯାଇପାରିବ । ବାକି ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ଅର୍ଥର ଅଭାବ ହେବ; ବରଂ ସମୃଦ୍ଧ ଅଞ୍ଚଳ ପାଇଁ ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳରୁ ଲାଭ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ । ସହରର ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରୁ ଲାଭ ସଂଗ୍ରହ କରିବାକୁ ହେବ । ଦିଲ୍ଲୀ, ପଞ୍ଜାବ ଓ ଗୁଜରାଟର ସମୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ଓଡ଼ିଶାରୁ ଶସ୍ତା ଶ୍ରମ ପଠାଇବାକୁ ହେବ ।

ପଞ୍ଜାବର ଶ୍ରମିକ ଯେତିକି ମଜୁରି ନେବେ, ଓଡ଼ିଶାର ଦାଦନ ତା'ର ଚାରିଭାଗରୁ ଭାଗେ ମଜୁରିରେ କାମ କରିବ । ପଞ୍ଜାବକୁ ଏଇ ବାଟରେ ଲାଭ ମିଳିଥିଲା । କିନ୍ତୁ ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ପଞ୍ଜାବ ବା ଦିଲ୍ଲୀର ଲୋକ ଓଡ଼ିଶାକୁ ଆସି ମିସ୍ତ୍ରୀ ବା ମେନେଜର ହେଲେ ଓଡ଼ିଶାର ମେନେଜର, ମିସ୍ତ୍ରୀଠାରୁ ଢେର ଅଧିକା ମଜୁରି ପାଇବ । କେହି ଭାବିବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ଯେ, ପଞ୍ଜାବ ଏବଂ ଦିଲ୍ଲୀର ଲୋକ ଦ୍ୱେଷମୂଳକ ଭାବରେ ଏପରି କରୁଛନ୍ତି, ମୋଟେ ନୁହେଁ, ସେମାନେ କେବଳ ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟର ସୁଯୋଗ ନେଉଛନ୍ତି । ବରଗଡ଼ କେନାଲ ଅଞ୍ଚଳର ଗରିବ ଚାଷୀ ମଧ ମରୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳର ଶ୍ରମିକକୁ ପସନ୍ଦ କରେ, କାରଣ ସେ ଅଳ୍ପ ମଜୁରୀ ନେଇ କାମ କରେ । ଏହା ପଛରେ ଦ୍ୱେଷ ନାହିଁ, ଅଛି ଅର୍ଥନୀତିର କଠୋର, ନିଷ୍ଠୁର ନିୟମ ।

ବ୍ରିଟିଶ୍ ଶାସକମାନେ ଭାରତର ବନ୍ଦରମାନଙ୍କୁ ମହାନଗରୀରେ ପରିଣତ କଲେ । ଦିଲ୍ଲୀ ସେମାନଙ୍କ ଶାସନ କେନ୍ଦ୍ର ଥିଲା । ତେଣୁ ଦିଲ୍ଲୀ ମଧ ମହାନଗର ହେଲା । ଉତ୍ତରରେ ଦିଲ୍ଲୀ, ପୂର୍ବରେ କଲିକତା, ପଶ୍ଚିମରେ ବମ୍ବେ ଓ ଦକ୍ଷିଣରେ ମାନ୍ଦ୍ରାଜ । ଏହିସବୁ ଅଞ୍ଚଳ ଆଂଶିକ ଭାବରେ ସମୃଦ୍ଧ ଦେଖାଗଲେ । ବାକି ଭାରତ ମଝିରେ ଯାହା ରହିଗଲା, ସେଗୁଡ଼ିକର ଆଧୁନିକୀକରଣ ହେଲାନାହିଁ । ସ୍ୱାଧୀନତା ପରେ ଯେଉଁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷାଭିତ୍ତିକ ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ଗଠନ ହେଲା, ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟର ଗୋଟିଏ ଗୋଟିଏ ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀ ତିଆରି ହେଲା । ଏହି ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀମାନେ ନିଜ ନିଜ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀମାନଙ୍କୁ ସମୃଦ୍ଧ କଲେ ଏବଂ ନିଜର ଘରଦ୍ୱାର ସେଇଠି ବନାଇ ନେଲେ । ରାଜସ୍ୱର ବଡ଼ ଅଂଶ ଏହି ରାଜଧାନୀରେ ଓ ପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଲା । ତେଣୁ ସ୍ୱାଧୀନତାର ୫୦ ବର୍ଷ ପରେ ଦେଖାଗଲା ଯେ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ରାଜ୍ୟର ରାଜଧାନୀ ଓ ପାର୍ଶ୍ୱସ୍ଥ ଅଞ୍ଚଳ ସମୃଦ୍ଧ ଜଣାପଡୁଛନ୍ତି; ଅଥଚ ରାଜ୍ୟର ଅଧିକାଂଶ ଅଞ୍ଚଳ ଦୁର୍ଗମ, ପଛୁଆ ରହିଛନ୍ତି । ଗୋଟିଏ ନିୟମ ସମୃଠି କାମ କରୁଛି । ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ ପଶ୍ଚିମ ବା ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶା ଭିତରେ ଯେଉଁ ପାର୍ଥକ୍ୟ, କଲିକତା ଓ ଉତ୍ତର ବଙ୍ଗ ମଧରେ ସେଇ ପାର୍ଥକ୍ୟ, ବମ୍ବେ ଓ ବିଦର୍ଭ ମଧରେ ସେଇ ଫାଙ୍କ ।

ଆଞ୍ଚଳିକ ଅସ୍ମିତା

ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତାରୁ ଯେଉଁ ସଂଘର୍ଷ ଉପୁଜୁଛି ତାହା ଆଞ୍ଚଳିକ ଚେତନା ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ଓ ସେଥିରୁ ଆଞ୍ଚଳିକ ଅସ୍ମିତା ଜନ୍ମ ନେଉଛି । ଯେଉଁସବୁ ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳର ନିଜସ୍ୱ ସଂସ୍କୃତି କିମ୍ବା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଭାଷା ଅଛି, ସେଠାରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ଅସ୍ମିତାର ଏକ ସାଂସ୍କୃତିକ

ଦିଗ ମଧ୍ୟ ପ୍ରକାଶ ପାଉଛି । ଅଲଗା ଭାଷା ନଥାଇ ମଧ୍ୟ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଦ୍ରୋହ ହେଉଛି- ତେଲେଙ୍ଗାନା, ବିଦର୍ଭ ଓ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ଏହାର ଉଦାହରଣ । ତେଣୁ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନର ମୁଖ୍ୟ ଆଧାର ଭାଷା ନୁହେଁ, ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା । ପୁଞ୍ଜି ଏବଂ ରାଜସ୍ୱର ବିଷମତାପୂର୍ଣ୍ଣ ବଣ୍ଟନରୁ ଏହା ଉପୁଜିଥାଏ । ଦିଲ୍ଲୀ, ଭୁବନେଶ୍ୱର ଓ କଳାହାଣ୍ଡିର ବିକାଶ ପାଇଁ କେତେ ପୁଞ୍ଜି ଓ କେତେ ରାଜସ୍ୱ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଛି, ଏହାର ବ୍ୟବସ୍ଥିତ ବିବରଣୀ କୌଣସି ପୁସ୍ତକରେ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉନାହିଁ । କିନ୍ତୁ ଆନୁମାନିକ ଭାବରେ କହିଦିଆଯାଇପାରିବ ଯେ, ଦିଲ୍ଲୀରେ ଯଦି ପ୍ରତି ବ୍ୟକ୍ତି ପାଇଁ ବିକାଶ ଖର୍ଚ୍ଚ ଏକ ହଜାର ଟଙ୍କା, ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ତାହା ୫୦ ଟଙ୍କା ଓ କଳାହାଣ୍ଡିରେ ୫ ଟଙ୍କା । ଆଧୁନିକ ବିକାଶ ଢାଞ୍ଚାରେ ଏହି ଅନୁପାତଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱାଭାବିକ । ନୂତନ ରାଜ୍ୟ ଗଠିତ ହେଲେ ଏହି ଅନୁପାତ ବଦଳି ଯିବ ନାହିଁ । ଅନୁପାତ ବଦଳାଇବାକୁ ହେଲେ ପ୍ରଚଳିତ ବିକାଶ ନୀତିକୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ ଏବଂ ଦିଲ୍ଲୀ-ଭୁବନେଶ୍ୱରର ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀମାନଙ୍କୁ ବଦଳାଇବାକୁ ହେବ । ବିକାଶ ନୀତିର ପରିବର୍ତ୍ତନ କଥାଟାକୁ ଶିକ୍ଷିତ ଶ୍ରେଣୀର ଲୋକେ ହୃଦୟଙ୍ଗମ କରିପାରୁନାହାନ୍ତି । ବିକାଶ ନୀତି ବଦଳାଇବାର ଅର୍ଥ ରାଷ୍ଟ୍ରର ପୁନଃନିର୍ମାଣ ଓ ବିକାଶ ପାଇଁ ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି, ଋଣ ଓ ଅତ୍ୟାଧୁନିକ ପ୍ରଯୁକ୍ତି ବିଦ୍ୟାର ଆବଶ୍ୟକତାକୁ ଅସ୍ୱୀକାର କରିବା ଓ ନିଜ ଦେଶର ପୁଞ୍ଜି ଓ ସରକାରୀ ରାଜସ୍ୱ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରି ଆର୍ଥିକ ବିକାଶର ଯୋଜନା କରିବା । ମହାନଗର ଓ ତା'ର ଉପଭୋକ୍ତାବାଦୀ ଜୀବନ ପଦ୍ଧତିକୁ ପରିତ୍ୟାଗ କରିବାକୁ ହେବ । ଆଧୁନିକ ବିଜ୍ଞାନର ବିରୋଧ କରିବା ଏକ ଭୁଲ କଥା, କିନ୍ତୁ ବିଦେଶୀ ଯନ୍ତ୍ରବିଦ୍ୟା ଉପରେ ନିର୍ଭରଶୀଳ ରହିବା ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏକ ଭୁଲ୍ ନୀତି । ଯେତିକି ଆଧୁନିକ ଯନ୍ତ୍ର ଭାରତର ଲୋକ ତିଆରି କରିପାରିବେ, ତାହାର ବିବେକପୂର୍ଣ୍ଣ ଉପଯୋଗ କରାଯାଇପାରେ । ଅନ୍ୟପକ୍ଷରେ ପାରମ୍ପରିକ କୌଶଳଗୁଡ଼ିକର ସୁଚିନ୍ତିତ ବ୍ୟବହାର କରି କୃଷି, ଜଙ୍ଗଲ ଓ କ୍ଷୁଦ୍ରଶିଳ୍ପର ବିକାଶ କରାଯାଇ ପାରିବ । ପ୍ରତ୍ୟେକ ଗ୍ରାମ ଆତ୍ମନିର୍ଭରଶୀଳ ହେଲେ ମଧ୍ୟ ପ୍ରତ୍ୟେକ ଜିଲ୍ଲା ନିଜର ମୌଳିକ ଆବଶ୍ୟକତାଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ପାଦନ ଓ ଆୟୋଜନ କରିପାରନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରକୁ ଆର୍ଥିକ ଭାବରେ ଆତ୍ମନିର୍ଭର କରିବା ପାଇଁ ଜିଲ୍ଲା ଓ ଗ୍ରାମସ୍ତରରୁ ଆତ୍ମନିର୍ଭରତା ନିୟମକୁ ଲାଗୁ କରିବାକୁ ହେବ ।

ଏହିକଥାକୁ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକେ ଗ୍ରହଣ କରିପାରୁନାହାନ୍ତି, ତେଣୁ ସେମାନେ ଆଧୁନିକୀକରଣର ଗୋଲାମ ପାଲଟୁଛନ୍ତି । ସେମାନେ ଚାହାନ୍ତି ଯେ, ବିଷମତାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହୁ, କିନ୍ତୁ ସେମାନଙ୍କୁ ଅନ୍ୟମାନଙ୍କ ତୁଳନାରେ ବେଶୀ ସୁବିଧା ମିଳୁ ।

ସେମାନେ ଭାବନ୍ତି ଯେ, ଭାରତରେ ରହିବାକୁ ହେଲେ ଦିଲ୍ଲୀରେ ରହିବା ଓ ପୁଅଝିଅଙ୍କୁ ଆମେରିକା ପଠାଇବା । ଓଡ଼ିଶାରେ ରହିବାକୁ ପଡ଼ିଲେ ଭୁବନେଶ୍ୱରରେ ରହିବା ଏବଂ ଦିଲ୍ଲୀ ଆମକୁ ଏକ ବିଶେଷ ପାଣ୍ଠି ଦେଉ ବୋଲି ଦାବି କରିବା । ବରଗଡ଼ରେ ରହିବାକୁ ହେଲେ କେନାଲ କୂଳରେ ରହିବା ଏବଂ ଭୁବନେଶ୍ୱରକୁ ଧମକି ଦେବା ଯେ, ଆମେ ଅଲଗା ହୋଇ ଅଲଗା ରାଜ୍ୟ ଗଠନ କରିବୁ । ଏପରି କହୁ କହୁ କଥାରେ ଦୃଢ଼ତା ଆସିଯାଏ ଏବଂ ଅଲଗା ରାଜ୍ୟର ଆନ୍ଦୋଳନ ତେଜିଉଠେ । ଏହି କ୍ରମରେ ଭାରତର ଅନେକ ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟର ଦାବୀ କରୁଛନ୍ତି ଓ କେତେକ ସ୍ଥାନରେ ସଫଳତା ହାସଲ କରି ନେଉଛନ୍ତି । ତେଲେଙ୍ଗାନା ରାଜ୍ୟ ହୋଇନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଝାଡ଼ଖଣ୍ଡ ହୋଇଛି । ବୁନ୍ଦେଲଖଣ୍ଡ ହୋଇନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଉତ୍ତରାଞ୍ଚଳ ହୋଇଛି । ବିଦର୍ଭ ହୋଇନାହିଁ, କିନ୍ତୁ ଛତିଶଗଡ଼ ହୋଇଛି । ନୂଆ ନୂଆ ଅଞ୍ଚଳରେ ଆଓ୍ୱାଜ ଉଠୁଛି, ଆନ୍ଦୋଳନ ଉଠିପାରୁନାହିଁ-ଯଥା ପୂର୍ବ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦେଶ । ଦୁଇବର୍ଷ ତଳେ ପଶ୍ଚିମବଙ୍ଗର ଉତ୍ତର ଭାଗରେ କାମତାପୁର ପିପୁଲ୍ସ୍ ପାର୍ଟି ନାମକ ଏକ ସଂଗଠନ ଖବର କାଗଜମାନଙ୍କର ଧ୍ୟାନ ଆକର୍ଷଣ କଲା । ଓଡ଼ିଶାର କେତେକ ପଶ୍ଚିମ ଜିଲ୍ଲାରେ କୋଶଳ ରାଜ୍ୟର ଆନ୍ଦୋଳନ ଓଡ଼ିଶାର ଗଣମାଧ୍ୟମକୁ ଆକୃଷ୍ଟ କରିପାରିଛି । କାମତାପୁରୀ ପରି କୋଶଳୀ ଗୋଟିଏ ଭାଷାର ନାମ । ଆଗରୁ କୁହାଯାଇଛି ଯେ, ଭାଷା ନିମିତ୍ତ ହୋଇପାରେ, ମାତ୍ର ବିଦ୍ରୋହର ମୁଖ୍ୟ ଆଧାର ହେଉଛି ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ ।

ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ ହେଉ କିମ୍ବା ଯେକୌଣସି ବୈଷମ୍ୟ ହେଉ, ବୈଷମ୍ୟ ବିରୁଦ୍ଧରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ଏକ ସ୍ୱାଗତଯୋଗ୍ୟ ଘଟଣା । କିନ୍ତୁ ବିଷମତାପୂର୍ଣ୍ଣ ଆର୍ଥିକ ନୀତିଗୁଡ଼ିକର ବିକଳ୍ପ ନଖୋଜିବା ଆନ୍ଦୋଳନର ଏକ ବିକୃତି । ଦୁଇ ତିନିବର୍ଷ ପରେ ପଶ୍ଚିମ ବା ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ପଚାରିବେ ଛତିଶଗଡ଼ ଏକ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ହୋଇସାରିଛି । ସେହି ଅଞ୍ଚଳର ଜନସାଧାରଣଙ୍କର ଆର୍ଥିକ ଓ ସାମାଜିକ ପରିସ୍ଥିତିରେ ଗୁଣାତ୍ମକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଆସିଛି କି ? ଛତିଶଗଡ଼ ରାଜ୍ୟ ହେବାପରେ ତାହାର ଏକ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ତିଆରି ହୋଇଛି । ଏହି ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ପୂର୍ବେ ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶର ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀର ଗୌଣଭାଗ ଥିଲା । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛତିଶଗଡ଼ରେ ତାହା ମୁଖ୍ୟ ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ହୋଇପାରିଛି । ଛତିଶଗଡ଼ ରାଜ୍ୟକୁ ଯେଉଁ ପୁଞ୍ଜି, ଋଣ ବା ରାଜସ୍ୱ ମିଳିବ, ତାହାର ବଡ଼ ଅଂଶ ଏହି ଗୋଷ୍ଠୀର ସନ୍ତାନସନ୍ତତିମାନଙ୍କୁ ଆଧୁନିକ ସମୃଦ୍ଧିର ସୁଖ ଦେବାପାଇଁ ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବ । କେତେକ ଶିଳ୍ପ ଓ ବ୍ୟବସାୟ ଛତିଶଗଡ଼ରେ ଖୋଲିବ, ଯାହା ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ନ ହେଲେ ମିଳିନଥାନ୍ତା । ସେଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରଭୁ ଏହି ଶାସକ ଗୋଷ୍ଠୀ ଓ ତା'ର

ସନ୍ତାନ ସନ୍ତତିମାନେ ହେବେ । ଏମାନେ ସମସ୍ତେ ରାଜଧାନୀ ରାୟପୁର ଓ ପାଖ ଅଞ୍ଚଳରେ ବସବାସ କରିବେ । ତେଣୁ ଏହି ଅଞ୍ଚଳର ସମୃଦ୍ଧି ଆଗ ଅପେକ୍ଷା ବେଶୀ ଦେଖାଯିବ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଯଦି ଆଉ କିଛି ହେବ, ତାହା ହିଁ ଭବିଷ୍ୟତର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନମାନଙ୍କୁ (କୋଶଳ ରାଜ୍ୟ ଆନ୍ଦୋଳନକୁ) ବାଟ ଦେଖାଇବ । ରାଜଧାନୀ ରାୟପୁର ଠାରୁ ଦୂର ଅଞ୍ଚଳରେ ବସ୍ତର, ଅମ୍ବିକାପୁର ଓ ରାୟଗଡ଼ ଜିଲ୍ଲାର ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳମାନଙ୍କରେ ରହୁଥିବା ଜନସାଧାରଣଙ୍କ କୌଣସି ଗୁଣାତ୍ମକ ଉନ୍ନତି ହୋଇପାରିବ କି ? ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଛତିଶଗଡ଼ ରାଜ୍ୟରେ ସେମାନଙ୍କର କିଛି ଭାଗ ଅଛି କି ? ଏହି ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର କୁହେଳିକାମୟ ।

ଯଦି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର କୋଶଳ ରାଜ୍ୟର ସ୍ଥାପନା ହୁଏ, ତା'ହେଲେ ଏହି ରାଜ୍ୟର ମଧ୍ୟ ଏକ ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀ ତିଆରି ହୋଇଯିବ । ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଜିଲ୍ଲାର ବଛା ବଛା ପରିବାର ଏହି ଶ୍ରେଣୀର ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ହେବେ । ହାଇକୋର୍ଟ, ସଚିବାଳୟ, ମନ୍ତ୍ରିମଣ୍ଡଳ ଓ ସରକାରୀ ବ୍ୟବସାୟିକ ସଂସ୍ଥାମାନ ନୂଆ ଭାବରେ ଗଠିତ ହେବାରୁ ଶାସକ ଶ୍ରେଣୀର ପରିବାରମାନେ ତଦ୍ୱାରା ଲାଭାନ୍ୱିତ ହେବେ । କିନ୍ତୁ ଏମାନେ ରାଜ୍ୟ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଏକ ପ୍ରତିଶତ ମଧ୍ୟ ହେବେନାହିଁ ।

ତେଣୁ ଆନ୍ଦୋଳନର କର୍ମକର୍ତ୍ତାମାନଙ୍କୁ ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦେବାକୁ ହେବ । ଭାରତ ଓ ଓଡ଼ିଶା ସରକାରଙ୍କର ଯେଉଁ ନୀତି ଫଳରେ ଓଡ଼ିଶାର ଆଞ୍ଚଳିକ ବୈଷମ୍ୟ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି, ତାହାର ପରିବର୍ତ୍ତନ ଓ ପ୍ରତିକାର କେଉଁ ବାଟରେ ହେବ ?

ରାଜସ୍ୱ ନିଅଣ୍ଟର ବିକଟ ସମସ୍ୟାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହେବାପାଇଁ କୋଶଳ ରାଜ୍ୟର ସରକାର କେଉଁ କେଉଁ ଖର୍ଚ୍ଚ କାଟ କରିବେ ଏବଂ କେଉଁ ଧରଣର ରାଜସ୍ୱ ବୃଦ୍ଧି କରିବେ ?

କୋଶଳ ରାଜ୍ୟରେ କୃଷିର ବିକାଶ କିପରି ହେବ, କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉଚିତ ମୂଲ୍ୟ କିପରି ମିଳିବ, ମରୁଡ଼ି ଅଞ୍ଚଳର କୃଷି ବିକାଶ କେଉଁପରି ହେବ ? ଭୂମିର ମାଲିକାନା ଓ ସିଲିଂ ଆକାରରେ କେଉଁ ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ?

ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଖଣିର ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କି କି ପରିବର୍ତ୍ତନ ହେବ ? ଆଦିବାସୀମାନଙ୍କୁ ଜଙ୍ଗଲ ଓ ଖଣିରେ କେଉଁ ଅଧିକାର ମିଳିବ ? କେନ୍ଦୁପତ୍ର ବ୍ୟବସାୟର ପୁନର୍ଗଠନ କିପରି ଭାବରେ ହେବ ?

କୋଶଳ ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱଚ୍ଛ ପାଣି ଭିତରେ ବେକାରମାନଙ୍କୁ ରୋଜଗାର ଦେବାର କେଉଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ହେବ ?

ପ୍ରାଥମିକ ଓ ମାଧମିକ ଶିକ୍ଷାରେ ପଛୁଆ ଲୋକମାନଙ୍କର ଅନୁପାତ କିପରି ବଢ଼ିବ ଓ ଭାରତର ଉନ୍ନତ ଜିଲ୍ଲାମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷିତ ସଂଖ୍ୟାହାର ସାଙ୍ଗରେ ସମାନ ହୋଇପାରିବ ?

ପଶ୍ଚିମ ଓ ଦକ୍ଷିଣ ଓଡ଼ିଶାର ଲୋକେ ପ୍ରଚଳିତ ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଯ୍ୟାତିତ । ଏହି ଅମଲାତାନ୍ତ୍ରିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ କେଉଁ ସଂସ୍କାର ଅଣାଯିବ ?

ଓଡ଼ିଶାର ସବୁ ଅଞ୍ଚଳରେ ଥିବା ସାମାଜିକ ଭେଦଭାବ ଗୁଡ଼ିକର ପ୍ରତିକାର କେଉଁପରି ହେବ ?

ଏଗୁଡ଼ିକ ହେଉଛି ବାସ୍ତବିକ ସମସ୍ୟା ଯାହାର ସମାଧାନ ନଖୋଜିଲେ କୌଣସି ରାଜନୈତିକ ଆନ୍ଦୋଳନର ସାର୍ଥକତା ନାହିଁ । ଏକ ଦିଗରେ ଆଞ୍ଚଳିକ ବିଷମତା ସୃଷ୍ଟି କରୁଥିବା ବିକାଶ ନୀତି, ଅନ୍ୟ ଦିଗରେ ପଛୁଆ ଅଞ୍ଚଳମାନଙ୍କର ବାସ୍ତବ ସମସ୍ୟା — ଉଭୟ ଦିଗ ପ୍ରତି ଆଭିମୁଖ୍ୟ ସ୍ପଷ୍ଟ ହେବା ଦରକାର । ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ରାଜ୍ୟ ଏକ ନୂଆ ପ୍ରକାରର ରାଜ୍ୟ ହେବା ଦରକାର ।

୩୧ ଅଗଷ୍ଟ, ୨୦୦୧

ସମାଜବାଦୀ ରାଜନୀତିରୁ ୧୯୭୨ରେ ଚିରସନ୍ୟାସ ନେଇ ଦୁର୍ନୀତି, ଅପଶାସନ, ଶୋଷଣ ଓ ସାମାଜିକ ବିଷମତା ବିରୋଧରେ ନିରନ୍ତର ସଂଗ୍ରାମରତ କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଥିଲେ ଜଣେ ଅପ୍ରତିହତ ଅଶ୍ୱାରୋହୀ ଓ ସାଲିସ୍‌ହୀନ ଯୋଦ୍ଧା । ୧୯୩୦ ଜୁନ୍ ୩୦ରେ କଳାହାଣ୍ଡିର ଭବାନୀପାଟଣାଠାରେ ଜନ୍ମଗ୍ରହଣ କରି ପଞ୍ଚସ୍ତରୀ ବର୍ଷ ବୟସରେ, ୨୭ ସେପ୍ଟେମ୍ବର ୨୦୦୪ରେ ଇହଲୀଳା ସମ୍ବରଣ କରିଥିବା 'ଛୋଟେ ଲୋହିୟା' ନାମରେ ଆହୂତ ଓ ଖ୍ୟାତ କିଶନ୍ ପଟ୍ଟନାୟକ ଥିଲେ ଆଜିର ପଙ୍କିଳ ରାଜନୀତିରେ ଏକ ଆଲୋକ ଅନ୍ୱେଷୀ, ଅମୃତବର୍ଷୀ ପଙ୍କଜ । ଏ ପୁସ୍ତକରେ ସନ୍ନିବେଶ ତାଙ୍କ ରଚନାରୁ ପାଠକମାନେ ପାଇପାରିବେ ସେହି ଅପୂର୍ବ ଚିନ୍ତନ- ପଦ୍ମପୁଷ୍ପର ମହୁ ଓ ମହକ ।

- ପ୍ରକାଶକ

ବିଶିଷ୍ଟ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ଓ ଚିନ୍ତାନାୟକ କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ ଘଟଣାକ୍ରମେ ଥରେ ଲୋକସଭାକୁ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିଲେ ବି ସ୍ୱଭାବତଃ ସେ ଜଣେ ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନବାଦୀ ଓ ସମ୍ବେଦନଶୀଳ ସଂଗଠକ । ତାଙ୍କର ଜନ୍ମସ୍ଥାନ କଳାହାଣ୍ଡି ଜିଲ୍ଲାର ସାଂପ୍ରତିକ ଅବସ୍ଥା ଅନୁମେୟ, ସତୁରୀ ବର୍ଷ ତଳେ ସେଇ ଅନଗ୍ରସର, ଘଂଚ ଜଂଗଲ ଘେରା, ଦୁର୍ଲଂଘ୍ୟ ପାହାଡ଼ ଅଂଚଳର ସାମାଜିକ ସ୍ଥିତି କେତେ ଦାରୁଣ ଥିବ ସହଜରେ ଜଣା ପଡୁଛି । ୧୯୪୨ରେ ଭାରତ ଛାଡ଼ ଆନ୍ଦୋଳନର ଖବର ମଧ୍ୟ ସେଠାରେ ପହଂଚିପାରୁନଥିଲା । ଜଣେ ମେଧାବୀ ଛାତ୍ର ଭାବେ କଳାହାଣ୍ଡି ଷ୍ଟେଟ୍‌ର ବୃତ୍ତିପାଇ ସେ ବଲାଙ୍ଗୀର କଲେଜରେ ଆଇ.ଏ. ପଢୁଥିବାବେଳେ ୧୯୪୬ରେ ପ୍ରଜାମଂଡ଼ଳ ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ ହେବାରୁ ରାଜ ବିରୋଧୀ କାର୍ଯ୍ୟ ପାଇଁ ତାଙ୍କର ବୃତ୍ତି କଟାଯାଏ । ତେବେ ୧୯୪୭ରେ ଭାରତ ସ୍ୱାଧୀନ ହେଲା ବେଳକୁ ସେ ନାଗପୁରରେ ସ୍ନାତକ ଶ୍ରେଣୀର ଛାତ୍ର । ସେଇଠାରେ ସେ ସମାଜବାଦୀ ଚିନ୍ତାଧାରା ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସନ୍ତି ଓ ବ୍ୟାପକ ଅଧ୍ୟୟନରୁ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନର ଅଙ୍କୁର ରୋପଣ ଆରମ୍ଭ ହୁଏ । ଗଡ଼ଜାତ ମିଶ୍ରଣ ବେଳକୁ ଅନ୍ୟତମ ଅଗ୍ରଣୀ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ସୁରେନ୍ଦ୍ର ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସଂସ୍ପର୍ଶରେ ଆସି ବିଧିବଦ୍ଧ ଭାବେ ୧୯୫୧ରେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳରେ ଯୋଗଦାନ। ୧୯୫୨ ସାଧାରଣ ନିର୍ବାଚନ କାଳରେ ସୁବିଧାବାଦୀ ରାଜନୀତି ସଂପର୍କରେ ବୀତସ୍ପୃହ ହୋଇ ସେ ଏକବସ୍ତ୍ରୀ ଭାବେ ଅନିଶ୍ଚିତ ଜୀବନକୁ ଆଦରି ଓଡ଼ିଶା ଛାଡ଼ି ଚାଲିଯା'ନ୍ତି ଓ ଘଟଣାକ୍ରମେ ନିଜ ବିଦ୍ୱତ୍ତା ଓ ପ୍ରତିଭାରୁ ମାଡ୍ରାଜସ୍ଥିତ ରାଜସ୍ୱ ପରିଷଦରେ ଜଣେ କିରାଣୀ ହୋଇ ଯୋଗ ଦିଅନ୍ତି । ଅଚାନକ ଭାବେ ପୁଣି ସୁରେନ୍ଦ୍ରନାଥ ଦ୍ୱିବେଦୀଙ୍କ ସହ ମାଡ୍ରାଜରେ ସାକ୍ଷାତ ଓ ତାଙ୍କରି ଚାପ ଯୋଗୁ କଟକ ଆସି ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ସାପ୍ତାହିକ ପତ୍ର 'କୃଷକ'ର ସଂପାଦନା ଦାୟିତ୍ୱ ନିର୍ବାହ ।

୧୯୫୭ରେ ସମ୍ବଲପୁର ଅଂଚଳରେ ପ୍ରଥମେ ତାଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱରେ କୃଷକ ସଂଗଠନ ମୁଣ୍ଡ ଟେକେ । ସମଗ୍ର ପଶ୍ଚିମ ଓଡ଼ିଶାରେ ଆନ୍ଦୋଳନ ରାଜନୀତିର ସେ ଏକ ଭିତ୍ତିଭୂମି ପକାନ୍ତି । ୧୯୬୦ରେ ଅଖିଳ ଭାରତ ଆଇନ ଅମାନ୍ୟ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମରେ 'ଇଂରାଜୀ ହଟାଓ ଅଭିଯାନ' ଚଳାଇ ବ୍ରହ୍ମପୁର ଜେଲରେ ୬ମାସ କଟାନ୍ତି । ଏହା ପୂର୍ବରୁ ସମାଜବାଦୀ ଦଳର ବିଭକ୍ତିକରଣକୁ ନେଇ ଦଳେ କଂଗ୍ରେସରେ ମିଶିଲାବେଳେ ସେ ତୁଙ୍ଗ ସମାଜବାଦୀ ନେତା ଲୋହିଆଙ୍କ ନେତୃତ୍ୱକୁ ସ୍ୱୀକାର କରି ତାଙ୍କ ସଂପାଦନାରେ ହାଇଦ୍ରାବାଦରୁ 'ମ୍ୟାନ୍ କାଇଣ୍ଡ' ପତ୍ରିକାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ସଂପାଦକ ଭାବେ ୧୯୫୮ରୁ ୧୯୬୧ ଯାଏ ସେଠାରେ ଅବସ୍ଥାନ କରନ୍ତି । ପୁନଶ୍ଚ ୧୯୬୨ରେ ମରୁଡ଼ି ଜନିତ ପରିସ୍ଥିତିକୁ ଚାଷୀଙ୍କ ଉପରୁ ଖଜଣା ଓ ଜଳକର ଛାଡ଼ର ଦାବି କରି ଗିରଫ ଏବଂ ସେହି ସମୟରେ ସେ ଲୋକସଭାର ପ୍ରାର୍ଥୀ । ବସ୍ତୁତଃ ଜେଲରେ ଥାଇ ସେ ଲୋକସଭାକୁ ବିପୁଳ ଭୋଟରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୁଅନ୍ତି ଏବଂ ତତ୍କାଳୀନ ପାର୍ଲାମେଣ୍ଟରେ ସେ ଥିଲେ ସର୍ବ କନିଷ୍ଠ ସାଂସଦ । ଲୋକସଭାରେ ଥିବାବେଳେ ସେ ପଣ୍ଡିତ ନେହେରୁ, ଶାସ୍ତ୍ରୀ ଓ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀତ୍ୱକୁ ନିବିଡ ଭାବେ ନିରୀକ୍ଷଣ କରି ବହୁ ପ୍ରଶ୍ନ ଉଠାଇଛନ୍ତି । ଏପରିକି ସେ ସମୟରେ ପ୍ରଧାନମନ୍ତ୍ରୀ ନେହେରୁଙ୍କ ନିରାପତ୍ତା ପାଇଁ ଦୈନିକ ପଚିଶ ହଜାର ଟଙ୍କା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେଉଥିବାରୁ ତା' ଉପରେ ନେହେରୁଙ୍କୁ ପତ୍ର ଲେଖି ତାଙ୍କଠାରୁ ଚାରୋଟି ପ୍ରତ୍ୟୁତ୍ତର ପାଇଛନ୍ତି ଓ ସେସବୁ ପୁସ୍ତିକା ଆକାରରେ ଇଂରାଜୀ ଓ ହିନ୍ଦୀରେ ସଂକଳିତ । ପଶ୍ଚିମାଂଚଳର ମରୁଡ଼ିକୁ ସେ ଅତି ତୀବ୍ର ଓ ସଂବେଦନଶୀଳ ଭାବେ ଉପସ୍ଥାପିତ କରାଇ ପାରିଥିଲେ, ଫଳତଃ ୧୯୬୫ରେ ଇନ୍ଦିରା ଗାନ୍ଧୀ ଓଡ଼ିଶାର ମରୁଡ଼ି ପ୍ରପୀଡ଼ିତ ଅଂଚଳ ପରିଦର୍ଶନ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ ହୋଇଥିଲେ ।

ସେହିଦିନୁ ତାଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ଜୀବନରେ ଯେପରି ଅମାପ ଶତ୍ରୁ, ସେ ମଧ୍ୟ ଅବଦମିତ ଭାବେ ଏକ ସାଲିସ୍‌ହୀନ ରାଜନୀତିଜ୍ଞ । ଜରୁରୀକାଳୀନ ପରିସ୍ଥିତିରେ ୮ମାସ କାରାବରଣ ଓ ଅଣ୍ଡରଗ୍ରାଉଣ୍ଡ୍ କାର୍ଯ୍ୟ, ଜୟପ୍ରକାଶଙ୍କ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କ୍ରାନ୍ତି ଆନ୍ଦୋଳନରେ ସାମିଲ୍ ଏବଂ ପ୍ରଚଳିତ ସୁବିଧାବାଦୀ ରାଜନୀତିକୁ ବିରୋଧ କରି ଦେଶବ୍ୟାପୀ ଯୁବ ଛାତ୍ର ସଂଗଠନକୁ ସକ୍ରିୟ କରିବାରେ ମନୋନିବେଶ ଓ ସେ କାର୍ଯ୍ୟଧାରା ଏଯାଏ ଅବ୍ୟାହତ । ଲୋହିଆଙ୍କ ମୃତ୍ୟୁ ପରେ ସମାଜବାଦୀ ଦଳରେ ବୈପ୍ଳବିକ ଦିଶା ନଷ୍ଟ ହେବା ଓ ଗୋଷ୍ଠୀଦ୍ୱନ୍ଦ୍ୱ ବଢ଼ିବାରୁ ୧୯୭୨ରେ ସେ ଦଳ ତ୍ୟାଗ କରି ସ୍ୱାଧୀନ ଭାବେ ଭାରତବର୍ଷର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାନ୍ତ ବୁଲି ଯୁବ ଛାତ୍ରଗୋଷ୍ଠୀଙ୍କୁ ସଂଗଠିତ କରନ୍ତି । ଏହି ଉପଲକ୍ଷେ ସେ ଭାରତର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ଥାନରେ ବିଶେଷ କରି ବିହାର, ମଧ୍ୟପ୍ରଦେଶ, ମହାରାଷ୍ଟ୍ର, କେରଳ, କର୍ଣ୍ଣାଟକ ଓ ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରେ ଯେତେ ଜଣାଶୁଣା, ଓଡ଼ିଶାରେ ସେତେ ନୁହେଁ । ବିଦେଶୀ ପୁଞ୍ଜି ଓ ବହୁରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ କଂପାନୀର ଅନୁପ୍ରବେଶକୁ ବିରୋଧ କରି ଆଜି ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ଯେଉଁ ଏକ ଦୃଢ଼ ମତବାଦ ପ୍ରକାଶ ପାଇଛି, ତା'ର ଆଦ୍ୟ ଉଦ୍‌ଘୋଷକ ହେଉଛନ୍ତି କିଶନ ପଟ୍ଟନାୟକ । ସର୍ବ ଭାରତୀୟ ସ୍ତରରେ ଏହି ମତବାଦରେ ବାଞ୍ଛିତ ସାମାଜିକ ନ୍ୟାୟ ଓ ସମତାରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ଜନଆନ୍ଦୋଳନକାରୀଙ୍କ ସହ ସେ ଏକଜୁଟ ଗଢ଼ନ୍ତି, ଜାତୀୟ ଏକତା ମଂଚ ଏବଂ ସମାଜବାଦୀ ଜନ ପରିଷଦ । ଭିନ୍ନ ଚିନ୍ତାଧାରା ଓ ବୈପ୍ଳବିକ ରାଜନୀତିରେ ବିଶ୍ୱାସୀ ସ୍ୱର୍ଗତ ପଟ୍ଟନାୟକ ରାଜନୈତିକ ଜୀବନ ପ୍ରାରମ୍ଭରୁ 'ଜନ', 'ସାମୟିକ ବାର୍ତ୍ତା' ଭଳି ହିନ୍ଦୀ ପତ୍ର ପତ୍ରିକାରେ ନିଜର ପ୍ରବନ୍ଧ ନିୟମିତ ଭାବେ ପ୍ରକାଶ କରି ଆସୁଛନ୍ତି । ଓଡ଼ିଆରେ ଏକ ନୂତନ ଧାରା ଓ ଦର୍ଶନର ପତ୍ରିକା 'ବିକଳ୍ପ ବିଚାର'ର ସେ ମୁଖ୍ୟ ସଂପାଦକ । ସମଗ୍ର ଦେଶରେ ରହିଛନ୍ତି ତାଙ୍କ ମୌଳିକ ବିଚାର ଧାରାର ଅନୁଗାମୀ ଓ ପରିପ୍ରୟୋଗକାରୀ ଏକ ବୃହତ୍ତର ଯୁବଗୋଷ୍ଠୀ ।

ଆଲେଖ୍ୟ : ଅଭୟ ସିଂହ